NICOIAE I. ARNÂUTU

DOUĂSPREZECE INVAZII RUSEȘTI ÎN ROMÂNIA

Coperta de VALENTIN TÂNASE

Editura VESTALA
ISBN 973 - 9200 - 34 - 6
Editura SAECULUM
ISBN 973 -9211 -39-9

© Toate drepturile pentru versiunea românească
sunt rezervate Editurii SAECULUM 1.0.
Titlul original: ***Douze invasions russes en Roumanie,***
Editions Cuget Romanesc, Buenos Aires, 1956

NICOLAE I. ARNAUTU

DOUĂSPREZECE INVAZII RUSEȘTI ÎN ROMÂNIA

Cu o prefață de
APOSTOL STAN

Traducere, cronologie și indice de nume de
MIHAI POPESCU

Editura SAECULUM Editura

București, 1996

"Veniți în număr mare, pentru a ne ajuta, rușii s-au instalat in Moldova ca cuceritori.

Călăuziți fiind de această mentalitate, au pus stăpânire pe toate orașele și satele, pe toate clădirile oficiale și particulare, pe toate aprovizionamentele și pe toate căile ferate. Invocând secretul operațiunilor, au impus trupelor noastre să se miște pe jos și numai pe anumite drumuri și să nu cantoneze decât în localitățile cele mai mizerabile.

Trebuie însă să se știe, că la acea epocă - în ajunul revoluției - toate operațiunile lor militare se reduceau în a jefui, teroriza populația, dezonora femeile și distruge toată avuția noastră națională...

Se urmărea cu metodă și perseverență distrugerea forțelor militare și dezorganizarea autorităților noastre legale, pentru a se putea pune mai repede și cu mai multă ușurință în aplicare planul infernal, conceput și stabilit în cele mai mici detalii, chiar în ziua când același guvern semnase alianța cu noi. România era destinată a fi împărțită între Austria, Bulgaria și Rusia. Eram victima unei trădări...

Pentru că nu vroiam să mergem să murim în Rusia, au decis să ne facă să murim la noi în țară. Numai astfel se explică măsurile cu caracter distrugător, luate în contra noastră.

Sub pretext că Moldova este mult prea mică pentru nevoile operative ale armatelor rusești, *ne-a impus să ne restrângem de trei ori zonele pe care se adunase, spre refacere, diviziile noastre.* Din această cauză, soldații români au fost necontenit grămădiți, astfel încât, la un moment dat, au ajuns câte 50 într-o cameră mică și sărăcăcioasă, lipsită de lumină și de aer. în același timp soldații ruși, răspândiți in țara întreagă, erau repartizați câte unul sau cel mult doi la o casă.

Comandamentul rus, arătând, în contra evidenței, că armatele lor suferă de foame, *ne-a impus să le punem la dispoziție toate rezervele noastre alimentare.* O sută de

mii vagoane cu cereale, in mare parte ridicate cu forța și prin crimă, au trecut, astfel, în magaziile lor, tocmai in perioada când soldatul nostru nu avea altă hrană zilnică decât o bucată de mămăligă și suferea cumplit de foame. în schimb, soldatul rus era hrănit cu pâinea și carnea noastră; cu unt, zahăr, ceai și băutură fără măsură."

Mareșal Ion Antonescu,
Românii. Originea, trecutul, sacrificiile și drepturile lor

„Dacă se obiectează că scopul politicii rusești nu era extinderea teritorială, voi răspunde că evoluția evenimentelor este mai puternică decăt orice previziune fi că Rusia nu a pornit in marf de peste un veac de pe malurile Niprului doar pentru a se opri pe malurile Prutului. ”

(Kissclcff, 1X32)

Cartea de față abordează fi tratează una dintre cele mai importante probleme ale României în epoca modernă și contemporană, anume rolul Rusiei țariste și comuniste în devenirea noastră istorică Ea atinge un aspect major al istoriei noastre naționale, plămădită la confluenta unui șir întreg de influenje străine, cu vicisitudini mai mari sau mai mici în diferite momente istorice, care și-au pus neîndoielnic pecetea asupra noastră ca națiune. Căci nu trebuie uitat faptul că după formarea lui ca entitate distinctă poporul român, care prin număr acoperea o arie extrem de întinsă nord și sud dunăreană tocmai datorită unui șir întreg de vicisitudini exteme - invazii și confruntări între diferiji stăpânitori pentru dominarea spațiului carpato-danubiano-pontic - și-a constituit cu mari dificultăți scutul de apărare, statul. Datorită acelorași împrejurări nefavorabile externe a coexistat un pluralism statal românesc care nu s-a putut articula într-un meterez împotriva expansiunii otomane începând cu secolul al XIV-lea decât în alianță cu regatele Ungariei și Poloniei. Aceste două state creștine erau interesate deopotrivă în stăvilirea pericolului comun care aducea nu numai dominația politică ci și islamizarea.

Principatele Române au purtat, deci, lupte dârze pentru apărarea identității lor politice, sfârșind în cele din urmă prin a-și avea un statut distinct în cadrul unor relații speciale cu Imperiul Otoman. Acestea erau reflectate în așa-numitele „capitulații", un fel de tratate dictate de Poartă prin care, în schimbul plății unui tribut, care însemna răscumpărarea păcii, era conservată autonomia internă iar Poarta era obligată să garanteze integritatea teritorială a celor două state românești.

Relațiile româno-otomane au fost ulterior alterate de practica politică turcii alienându-și total Moldova și Țara Românească care, pe fondul unei politici spoliatoare, prin domnii lor cei mai. îndrăzneți, încearcă să se desprindă de

sub o tutelă devenită atât de nefastă

Lupta de emancipare de la finele secolului al XVII-lea și .începutul celui următor dobândește pecetea de cruciadă creștină împotriva Islamului întruchipat de puterea otomană Și cum o asemenea haină era îmbrăcată de Austria și Rusia, care-și coordonau eforturile într-un război de alungare a turcilor din principalele zone ocupate, românii din Transilvania, Moldova

NICOLAE I. ARNĂUTU

---

fi Țara Românească sunt prinși tn aceste evenimente. Ei văd tn ele o ocazie favorabilă pentru emanciparea de sub suzeranitatea otomană Un neîndoilenic ecou a fost stârnit cu deosebire tn rândul unei părți a boierimii și clerului. într-o asemenea conjunctură țările române devin pentru Austria și Rusia spațiul de desfășurare~a unui șir întreg de războaie de-a lungul mai multor secole. Pentru Rusia, Moldova și Țara Românească devin o parte componentă a ceea ce s-a chemat tn decursul unei întregi epoci istorice „chestiunea orientală", adică spațiul geopolitic care trebuia controlat în vederea realizării țelurilor ei de moștenire a Imperiului otoman.

Începând cu Petru cel Mare, Rusia deschidea o politică externa de expansiune nu numai spre Marea Baltică și Marea Neagră ci și spre spațiul românesc aflat sub suzeranitatea otomană In acest context, în urma unei alianțe cu Dimitrie Cantemir, țarul Rusiei invada pentru prima dată Moldova, purtând cu turcii o bătălie la Stănilești, în 1711 pe care o pierdea. In decursul secolului al XVlI-lea, Rusia a invadat Moldova și Țara Românească de patru ori, reușind să-și mențină trupele aici timp de mulți ani în șir.

Prin aceste războaie. Austria și Rusia au dovedit că scopul lor declarat, anume eliberarea creștinilor de sub ocupația otomană nu coincidea cu politică concretă In 1774, în urma unui război victorios Rusia smulgea Porții dreptul de a se constitui în garant al statutului de autonomie al Moldovei și Țării Românești. Pe o asemenea cale o serie de abuzuri și excese otomane în raport cu cele două state românești erau anihilate, dar nu în favoarea întăririi suveranității românești, ci în scopul pregătirii bazei juridice pentru înlocuirea suzeranității otomane cu protectoratul rusesc. în contextul acelorași înfrângeri ale Porții, după ce în răstimpul 1718-1739, anexase Oltenia, fiind apoi constrânsă s-o restituie, Austria cu complicitatea Rusiei reușea să amputeze partea de

nord a Moldovei - în 1775 - denumită din acel moment Bucovina.

Ocupând pentru a cincea oară Moldova și Țara Românească Rusia se afunda aici într-un război cu turcii desfășurat în răstimpul 1806-1812, cu intenția de a-și întinde frontiera până la Dunăre. A fost Un moment dintre cele mai dramatice din istoria românilor în care Rusia, datorită slăbiciunii Porții, ar fi putut înghiți ambele state românești Dar chiar din acel moment, asemenea intenții ale Rusiei au creat o contrapondere europeană reprezentată atât de Austria cât și de Franța. Războiul lui Napoleon împotriva țarului Alexandru I, în 1812, degajă Moldova și Țara Românească de ocupația Rusiei Aceasta eșuase în tentativa de a încorpora cele două state românești, dar fn *nerăbdarea de a obține evacuarea acestora cu pierderi cât mai mici, Poarta consimțea la încorporarea de către Rusia a părții Moldovei dintre Prut și Nisou care va fi cunoscută începând din acel moment, sub numele de Basarabia. Rusia, prin această amputare teritorială*

își dezvăluia clar scopul ei politic și militar, anume integrarea In imperiul ei a popoarelor creștine de sub dominația otomană.

Ceea ce nu putuse realiza în 1812 - anexarea ambelor Principate Române - Rusia spera să înfăptuiască printr-o nouă invazie, în 1828, și instituirea unei ocupații militare până în 1834. Prin Tratatul de la Adrianopole din 1829, puterea (aristă își învăluia poziția de ocupant în haine de protector. Ca atare, instituia în cele două țări, prin articolul adi[ional al Regulamentelor organice - legiuiri constituționale ale Moldovei și Țării Românești - un drept de control efectiv în treburile interne ale acestora. Cu alte cuvinte, într-un răstimp de mai bine de un secol de la războaiele purtate pe teritoriul românesc, ea reușise să substituie suzeranitatea otomană - rămasă doar sub formă nominală și concretizată prin plata tributului - cu un protectorat. Aceasta însemna pregătirea Principatelor Române, dacă nu pentru o anexare de jure, cel pu(in pentru o guvernare de facto, printr-o serie de institu(ii subordonate direct..

Această afectare a statutului extern al Moldovei și Țării Românești paraliza dezvoltarea social-economică și politică a

națiunii române frânând cele mai îndrăznețe aspirații De aici revoluția de la 1848, care în afara de condi[ionările social-economice și-a propus să descătușeze Principatele Române de un protectorat rusesc sufocant. Replica Rusiei a fost o nouă invazie în toamna lui 1848, care a afectat însăși Transilvania cuprinsă, de asemenea, de lupta pentru emancipare a națiunii române.

Rusia stingea asemenea focare revoluționare, într-o anumită măsură o prelungire a schimbărilor din Europa occidentala prin promovarea principiului naționalităților la rangul de politică de stat. O extensiune în Europa răsăriteană a unui asemenea principiu însemna moartea Rusiei absolutise și expansioniste. Din aceste motive a decurs politica ei brutală de jandarm european, de contracarare a unor evoluții politice potrivnice scopurilor ei expansioniste.

Numai că politica rusească de moștenire a Imperiului otoman devine treptat - încă din anii premergători lui 1848 - una de echilibru a sud-estului european. Poarta era incapabilă, fie să reziste în fața expansionismului viguros rusesc, fie să se reformeze prin confederare cu naționalitățile din cuprinsul ei Date fiind și interesele economice specifice, îndeosebi cele comerciale ale Marii Britanii și Franței, Imperiul otoman intră astfel sub tutela acestor două mari puteri. Principatele Române devin, astfel, obiect de rivalitate al Rusiei nu numai cu Turcia, ci și cu Marea Britanie și Franța. Ele intră în sfera de interes a acestora, mai cu seamă datorită poziției lor strategice la Dunărea de Jos, nu numai comercial, ci și politic. Sub acest din urmă raport, în timpul revoluției de la 1848, românii ceruseră guvernelor occidentale un ajutor în vederea creerii unui regat în întregul

lor spațiu geografico-etnic, prin desființarea dominației celor trei imperii limitrofe care își disputau aici influența și dominația: otoman, țarist și habsburgic.

Invazia Principatelor Române de către Rusia în 1853 aducea, în fine, o ripostă occidentală, mai precis o asociere a Marii Britanii, Franței și Sardiniei la războiul Turciei împotriva puterii țariste și la transferarea lui în Crimeea. încheiat în 1856 prin Tratatul de la Paris, acest conflict militar era de o însemnătate excepțională pentru români Cum se ceruse la 1848, marile puteri europene desființau protectoratul Rusiei asupra Principatelor Române,

consacrându-le un statut extern de autonomie, dar mai ales netezindu-li-se calea pentru constituirea unei Românii un stat semiindependent a cărui existență era sub garanție europeană. Din acel moment, după ce și-au înfăptuit statul național, românii și-au organizat instituțiile social-economice și politice potrivii modelului occidental de dezvoltare. Asiatismul imprimat de seculara dominație otomană dar și de deceniile de dominație rusească a fost treptat înfrânt printr-o modernizare accelerată

Anii independenței, 1877-1878, după o colaborare militară cu Rusia în războiul comun purtat împotriva Turciei în Peninsula Balcanică acutizau contradicțiile României cu această mare putere. Reizbucneau la suprafață aceleași tendințe expansioniste, concretizate în reanexarea sudului Basarabiei, încorporat României după 1856. Și pentru că Rusia se configura - după 1878 - drept principalul pericol al independenței ei, în 1883, România semna o alianță cu Austro-Ungaria și Germania care a constituit un scut de apărare până în preajma primului război mondial

In timpul desfășurării acestuia, datorită opțiunii pentru o alianță cu puterile Antantei, care recunosc pretențiile asupra provinciilor Austro-Ungariei locuite de conaționali, România s-a aflai alături de Franța și Marea Britanic ca și de Rusia. In aceste împrejurări, soldații români și cei ruși au fost siliți în anii 1916, să poarte împreună lupte împotriva trupelor germano- austro-ungare. Contaminați însă de morbul revoluționar, inclusiv de bolșevism încă de la începutul lui 1917, trupele ruse aflate pe teritoriul românesc s-au transformat într-un autentic pericol Ei au dezarticulat fronturile și s-au transformat în bande de jaf încercând să bolșevizeze o armată românească alcătuită cu precădere din țărani In Basarabia, mai ales, în împrejurările în care conaționalii de peste Prut își accentuau lupta de eliberare și unitate națională aceleași trupe rusești încercau să schimbe direcția curentului de unire cu România.

Adversar implacabil al unei Românii Mari, înfăptuită pe calea autodeterminării naționale, Rusia Sovietică întreține în întreaga perioadă interbelică nu numai un război propagandistic, sub haina comunismului

promovând aceeași politică expansionistă, dar pe calea infiltrării de „comandouri" în Basarabia, [ine sub presiune

psihologică o întreagă populajie. In 1939, pe baza pactului de neagresiune cu Germania, Rusia împărțea cu aceasta Europa, răsăriteană în sfere de influenji In 1940 provoca o nouă „invazie" nu numai în Basarabia, ci și în nordul Bucovinei Dădea, astfel, o lovitură puternică României Mari diminuată ulterior prin pierderea nordului Transilvaniei și a Cadrilaterului In 1941, însă, prin eliberarea Basarabiei și nordului Bucovinei România se afla în război cu Rusia sovietică până în 1944, câjiva ani desfășurat în spa[iul ei teritorial

In vara lui 1944, România era expusă la cea mai periculoasă invazie rusească din istoria ei Deși prin negocieri diplomatice se încercase, dacă nu evitarea - în fapt, o imposibilitate -, cel pu[in condiționarea ei de o garanjie anglo-americană. România a rămas singură în fața unei Rusii sovietice atotputernice. Ca niciodată în istoria ei modernă și contemporană, nu s-a găsit o forjă externă de contrabalans. Ca atare, prin intermediu! armatei roșii de ocupajie, nu numai, că erau impuse amputări teritoriale - reîncorporarea Basarabiei și a nordului Bucovinei - dar România în întregul ei era supusă unui proces complex de asimilare. Aceasta comporta schimbarea structurilor social-economice și politice de nuanjă democrat-liberală cu așezăminte cu caracter etatic totalitar. Tot ocupanjii sovietici au adus în furgoanele lor nu numai manualele de ideologie comunistă ci și grupusculul de activiști de la Moscova. Adâugându-li-se elementele locale, loji aceștia s-au lansat într-o acjiune politică de înfeudare a României, de transformare a ei într-o colonie sovietică.

Ca și boierii de la 1848 care alergaseră în întâmpinarea armatelor ruse de ocupajie în vederea zdrobirii unei revolujii democratice, liberale și najionale, tot astfel grupuri restrânse de elemente declasate, de oameni lipsiți de orizont și o mulțime de oportuniști s-au constituit, pe fondul ocupației sovietice, într-o nouă clasă politică pusă în slujba Moscovei. S-au realizat astfel transformări structurale atât de adânci și contradictorii cu întreaga evolujie a României în epocile modernă și contemporană, încât Jara a fost cufundată în etatismul medieval-asiatic, în absolutism politic și mărginire culturală și intelectuală Ocupantul sovietic în România s-a menfinut și după retragerea armatei roșii.- în 1958 -, datorită instrumentului intern lăsat de acesta, anume regimul unui partid politic totalitar și al unei nomenclaturi care, în pofida împăunării în straie najionale, a guvernat în chip dezastruos

până în 1989, când, printr-o revoluție sângeroasă tot eșafodajul ridicat și apărat de stăpânirea sovietică timp de decenii s-a prăbușit ca un castel clădit pe nisip.

Cartea de față, scrisă în 1955, cu scopul de a atrage atenjia Occidentului asupra agresivității Imperiului sovietic, oferind drept model România, spre

a se demonstra cât de înrădăcinată istoric era o asemenea politică, propunea drept instrument de contrabalans o poziție de forjă Occidentul însă conștient că pe acea cale se putea ajunge la un război nuclear devastator, a adoptat, dimpotrivă politica „întrecerii pașnice", a coexistenței propusă chiar de Kremlin care a avut drept rezultat epuizarea Rusiei sovietice în cursa înarmărilor. Din această cauză pe măsură ce-și sporea arsenalul de ogive nucleare. Uniunea Sovietică era tot mai imobilizată în subdezvoltarea economică Și-a hiat astfel un răgaz pentru revigorarea unui sistem asfixiat, conducătorii din Kremlin închipuindu-și că prin „perestroika și glasnost" vor deschide supapele de siguranță unui sistem social-politic atrofiat prin relativa relaxare politico-ideologică neurmată de reforme efective. Imperiul sovietic a fost cuprins de o mișcare națională în toate provinciile lui unionale, culminând, în 1991, cu descompunerea, un caz unic în istorie de dezmembrare a unei mari puteri fără un război în exterior și fără răscoale interne.

Prin năruirea supraputerii moscovite, România scapă de un coșmar și un pericol care au planat ori s-au exercitat efectiv în unele perioade de timp, cel puțin două secole. S-au creat împrejurări europene extrem de favorabile, în genul acelora de după 1856 și din deceniile următoare care ne-au permis să realizăm marile noastre idealuri social-economice, politice și naționale. Invaziiile și agresiunile rusești care ne-au adus atâtea nenorociri, inclusiv amputarea teritorială a Basarabiei și nordului Bucovinei, nu pot rămâne în noua conjunctură doar amintiri istorice. Ele nu pot fi niciodată omise din gândirea politică atâta timp cât provinciile menționate se află încă alienate dincolo de matca noastră națională Cu atât mai mult, nu poate fi uitată atitudinea Rusiei față de România de către oamenii politici, îndeosebi de aceia legați de trecutul comunist care privesc cu reticență atașarea noastră la euro-atlantism.

Și pentru toți acești ezitanți, dar nu numai pentru ei,

cartea lui Nicolae Amăutu se poate constitui ca un „memento" indispensabil Recomandăm, prin urmare, publicarea ei menită să umple nu numai un gol de informație, dar mai ales să dea o îndnimare pentru un anume gen deficitar de gândire politică răspândită până în straturile de jos ale poporului.

APOSTOL STAN

Cuvânt înainte

Situația [arilor aflate de cealaltă parte a cortinei de fier, impropriu numite satelite, din moment ce sunt ocupate militar de Rusia și supuse voinței sale, pune o problemă pe zi ce trece mai acută

Au trecut mai bine de zece ani de când Armata Roșie a intrat tn România și în statele vecine. A trecut și timpul în care circumstanțele tragice <ale acestei ocupații nu afectau decât victimele sale directe și în care doar o mână de emigranți susțineau cauza acestor oprimați Astăzi este pus în joc însuși viitorul lumii libere prin tolerarea unei dominații militare căreia nimic nu-i justifică nici rigoarea, nici durata, nici dramaticul corolar politic.

Lucrarea de față prezintă istoria celor douăsprezece invazii rusești cărora poporul român le-a fost victimă în cursul existenței sale, douăsprezece opriri dintr-un drum al crucii care începe cu primul contact al populațiilor moldo-valahe cu puternicul lor dușman din răsărit și continuă astăzi prin cumplita opresiune pe care o cunoaștem. Documentele folosite de autor în sprijinul tezei sale, sunt luate fie din surse de informare rusești, fie din protocoalele conferințelor internaționale, din arhivele diplomatice sau din memoriile personalităților politice din diverse țări. Figurează de asemenea, aici extrase din presa occidentală de la începutul secolului al XIX-lea, în care scopurile imperialiste urmărite de Rusia erau deja foarte clar denunțate și în care lupta dusă de poporul român și suferințele îndurate de el pentru cucerirea independenței sale erau prezentate în plină lumină

Documentația istorică adunată astfel ar trebui să demaște cititorului adevărul obiectiv al politicii externe ruse, obiect* pe care Rusia nu l-a pierdut niciodată din vedere în cursul secolelor și care este cucerirea IurhiL

Fie ca strigătul de alarmă lansat de un om a cărui patrie a fost pusă în lanțuri, ca și al altor milioane de oameni, să poată fi auzit de cei care sunt încă în măsură să-i ajute pe cei înlănțuiți să redevină liberi și, prin aceasta, să se salveze pe ei înșiși.

NICOLAE I. ARNĂUTU

♦ * ♦

Autorul ține să mulțumească tuturor compatrioților săi care, într-un fel sau altul, au contribuit la apariția acestei cărți, unui tânăr francez care a colaborat la definitivarea textului și tipografului, al cărui sprijin și înțelegere i-au fost deosebit de prețioase, dl. Jaime J. Talîn.

Dacă această carte trebuie să fie dedicată cuiva, o dedic celei care a știut să-l înconjoare pe autor cu o imensă dragoste, l-a învățat credința în justiția divină și i-a insuflat dragostea față de pământul natal, celei căreia a Xll-a invazie rusească i-a distrus căminul și care, neputând să suporte, și-a pierdut mințile, propria mea mamă

Decembrie 1955

Buenos Aires

Poporul român înainte de a lua contact cu rușii

Cele câteva pagini care urmează sunt destinate să evoce geneza poporului român și începuturile istoriei sale, înainte ca Rusia - care avea să devină cel mai crunt dușman al său - să-și fi împins frontierele până la malurile Nistrului.

1. Originea poporului român

După transformarea in provincie romană a regatului Macedoniei (in aritil 146 înainte de Hristos), Roma cucerise întreaga Peninsulă Balcanică și Panonia. în anul 106 înainte de Hristos, împăratul Traian a supus Dacia, învingându-1 pe ultimul său rege, Decebal„ și a încorporat-o la rândul ei în imperiu.

Timp de aproape cinci secole, popoarele cunoscute sub numele generice de geți, daci sau traci au fost apoi romanizate. Ceea ce știm astăzi despre limbile lor primitive pare să demonstreze că nu erau prea depărtate de limba latină. Cele mai recente cercetări arheologice tind să dovedească, de altfel, că Troia lui Homer nu era alta decât Tracia, în timp ce teza susținută de Vergiliu in Eneida, conform căruia Imperiul Roman fusese fondat de refugiati traci veniți din „Troia" corespunde tradiției și a primit in zilele noastre o explicație științifică. Ovidiu însuși este de aceeași părere atunci când amintește că ar fi scris, aflat în exil la Tomis, un volum de versuri în limba țării, care semăna cu cea vorbită in Latium. O astfel de înrudire idiomatică explică aparenta dispariție a limbii dacilor.

Pe baza acestor considerații istorice, unii români au putut ajunge până la a afirma că ei nu ar fi urmașii romanilor, ci strămoșii lor. Această ipoteză, deși nu în totalitate de nesusținut, este totuși cam insolită și se găsește chiar in contradicție clară cu orientarea dată până

in prezent cercetărilor. Oricum, poporul dac, după ce a primit amprenta culturii și civilizației cuceritorilor, a jucat apoi deseori un rol imfluent in destinele Romei, mergând

până la a-i da împărați. Putem citi in Eutropius: „Dacia a fost colonizată de elemente aduse din toate ținuturile lumii romane". Aceste elemente au introdus aici creștinismul în forma sa romană, îi regăsim urmele in etimologia anumitor cuvinte românești legate de cult.

De-abia sub domnia lui Aurelian, Imperiul Roman, Hind in imposibilitatea de a-și apăra frontierele răsăritene, și-a retras legiunile (a cincea, Macedonica, și a douăsprezecea, Trigemina) in sudul Dunării și* a încredințat goților protecția Daciei, pe care calitatea lor de aliați (foederati) ii obliga să apere frontiera imperiului de pe Nistru.

Românii, care sunt urmașii colonilor romani, trăiesc in cea mai mare parte intre Bug, Ceremuș, Tisa, Dunăre și Marea Neagră, insă alte grupuri - un milion de aromâni, meglenoromânii dispersați până la Adriatica se găsesc și in vechea Macedonie, adică in Grecia, Bulgaria, Iugoslavia și Albania de astăzi. Populația românească numără astfel vreo douăzeci de milioane de suflete.

2. Continuitatea etnică a românilor în Dacia

Cronicarul lui Aurelian, Flavius Vopiscus, referindu-se la retragerea trupelor romane din Dacia, folosește expresia „sublato exercitu et provincialibus**, care a fost interpretată de Roesler și - prin el - de către diverși autori maghiari, ca privind în același timp plecarea armatei și a populației provinciei. Astfel încât ungurii, la sosirea lor in Europa, în secolul al X-lea, ar 0 găsit Dacia și mai ales Transilvania depopulate și că doar mult mai târziu, plecați din sudul Dunării, românii ar 0 revenit să se stabilească in aceste provincii, atunci când ungurii și le însușiseră deja. O serie întreagă de controverse aveau să decurgă din interpretarea lui Roesler.

Bulgarii pretind că poporul român nu este originar nici din Dacia, nici din Bulgaria (Moesia), ci din Tesalia, din Epir, din Muntenegru, din Bosnia-Herțegovina.

Rușii contestă orice prezență a populației românești în Basarabia. Sârbii susțin că leagănul acestei populații se află la nord de Dunăre, in Dacia. Grecii neagă nu numai

existența unei emigrații oarecare din Dacia către sud, ci și orice legătură de sânge, de limbă sau de obiceiuri și deci de conștiință națională intre români și aromânii din Macedonia. Se știe de unde au venit toți acești vecini: bulgarii, sârbii, ungurii, slovacii, cehii, ucrainenii și rușii. Datele sosirii lor succesive sunt consemnate in documente

demne de încredere. Ne putem pune deci întrebarea: de unde vin românii? Dacă nu-și au sorgintea nici în Dacia, nici în Balcani sau dacă, din contră, nucleul lor primitiv Fiind format in Dacia, ei au trebuit să o părăsească ori au fost decimați acolo de către barbari, care este deci originea acestor populații neolatine, înzestrate cu o limbă și un sentiment național diferite de cele ale popoarelor care le contestă și originea și permanența pe teritoriul lor?

Prezența românilor in regiunile pe care le ocupă și astăzi nu a fost întreruptă niciodată. Problema permanenței românilor in Dacia s-a pus pentru prima dată cu ocazia acestor controverse. Istoricii au demonstrat pe baza documentelor epocii că, deși Dacia a purtat pe rând numele diverșilor săi cuceritori din vremea invaziilor barbare: Ținutul Goților, Imperiul Avarilor, Cumania etc., existența populației românești este frecvent menționată sub denumirile: Vlacos, Vlahos, Valaches, Walachos, Blachos, Blacos, Blacumen, Bolochoveni, Volochoveni. Vlahii sunt evocați la curtea lui Attila și citați in ***Cântecul Nibelungilor,*** așa cum a arătat Popa-Lisseanu. Numeroși cronicari bizantini (Kedrenos, Anna Comnena etc.) se referă la vlahii din Macedonia, ca și la cei de la Dunăre și din Țara de Sus a Moldovei (Bucovina). Astfel, se amintește că valahii l-au făcut prizonier pe Andronic Comncanul la granița de sud a Poloniei (in anul 1164). Inscripțiile găsite in aceeași regiune in alfabet runic (secolul IX) pomenesc faptul că un călător scandinav, numit Rothofs, care mergea spre Constantinopol, a fost ucis de valahi (Blakumen). Cronica așa-zisă a Notarului Anonim (Anonymus) înregistrează prezența românilor in Panonia. Existența, in acea epocă, a unei serii întregi de sate românești numite „Giudețe** sau „Cnezate** (adică aproape județe sau principate) situate in apropiere de Praga sau de Viena este, de asemenea, confirmată din punct de vedere istoric.

în cronica sa redactată in jurul anului 1100, Nestor din Kiev, relatează prezența vlahilor in Dacia și in Panonia.

Documentele care confirmă permanența elementului etnic românesc, chiar in cursul acestei epoci destul de tulburi, sunt nenumărate.

Și alți savanți, in afara istoricilor, au furnizat argumente in sprijinul aceleiași teze. Astfel, multe întrebări puse de arheologi rămăseseră fără răspuns. în primul rând, cum ar fi fost posibil ca cinci milioane de oameni - populația aproximativă a Daciei in acea epocă - să fi trecut Dunărea cu vitele, carele și uneltele lor, fără ca arheologul să poată găsi nici cea mai mică urmă a acestui exod, fără ca vreun document să facă aluzie la el? Apoi,

cum se poate concepe ca o populație destul de însemnată să se fi putut stabili în totalitate in Moesia și, admițând că ar Ti ajuns acolo, cum se face că nu am aflat de nici un conflict intre nou-sosiți și populația autohtonă? Nu s-a semnalat nici un fel de reformă agrară sau de lege nouă, ca să nu mai vorbim de vreun proces de violare a proprietății etc. Absența oricărei urme arheologice demonstrează că presupusul exod nu a fost decât o ficțiune.

Dacă vrem o dovadă suplimentară a faptului că populația românească nu a fost strămutată, o găsim chiar in caracterul noii ocupații căreia i-a fost supusă. Goții erau aliații Romei și nu dușmanii săi. Cu acest titlu le-a fost încredințată protecția Daciei. Ei aveau să rămână aici până in anul 375, când au fugit din fața hunilor, in sudul Dunării. Urmele lor etnice se pierd in actuala Croație.

Ca să revenim la interpretarea pe care Roesler o face textului lui Vopiscus, profesorul St. Marin ii demonstrează lipsa de temei, termenul „provincialibus" trebuind să fie considerat echivalentul pentru „funcționarii de stat**.[23]

Lingviștii au adus și ei alte contribuții importante. Ei dovedesc, pornind de la legile filologiei, că procesul formării limbii române, considerată o continuare a limbii latine vulgare, s-a încheiat in secolul al VI-lea. Că limba română era deja formată în acel secol reiese din faptul că toate cuvintele intrate după această epocă, începând cu termenii de origine slavă, nu s-au mai supus acelorași legi. Influența slavă s-a limitat la vocabular.[24] Gramamtica limbii

23 **Revista „Orizonturi" (IV, 1, Munchen. 1952).**

24 **Să nu-i confundăm pe vechii slavi din acea vreme, arieni, nordici, cu rușii din zilele noastre, la care predomină sângele fino-ugric și mongol.. (St. Chamberlan. Die Grundtlige des Neunzenthen Jahrhunderts).**

și cuvintele cele mai utile în acea epocă sunt de origine latină. Atunci când studiem limba folosită in poezia și poveștile populare vechi și in primele texte religioase, găsim un procent de 91 la 96%_ cuvinte provenite din limba latină.[25]

în plus, in limba română se găsesc cuvinte strâns legate de solul Daciei, care lipsesc din dialectele românești din sudul Dunării. De exemplu, doar in Dacia se găsea petrol și, din acest motiv, doar in Dacia exista cuvântul corespunzător: păcură, din latinescul „picula**. Un alt exemplu este cuvântul „bour", obținut din combinarea termenilor latini „bos“ și „ursus", care este al doilea nume dat taurului zimbru, o specie dispărută a faunei dace, dar

care figurează in stema Moldovei. Dacă toți românii ar fi părăsit Dacia la anul 271, aceste cuvinte ar fi ieșit din uz și ar fi dispărut in peste o mie de ani, dacă am judeca după afirmațiile lui Roeslcr. Din contră, dacă sorgintea populației românești ar trebui să fie căutată in sudul Dunării, cuvintele respective nu ar fi putut exista deloc, fiindcă obiectele la care se referă nu existau in acele ținuturi. De unde concluzia că românii nu au părăsit niciodată Dacia Traiană.

3. Existența statală

După destrămarea Imperiului Roman de Răsărit, sub presiunea invaziilor barbare, populația românească a trăit in cadrul unor organizații statale de mică întindere și in luptă continuă cu invadatorii, care căutau hrană și locuri unde să-și instaleze armatele. Viața statală, activitatea sa administrativă nu au fost niciodată întrerupte. Existența în limba română a cuvintelor: rege, împărat, lege, domn cu sensul de principe, țară și însuși numele de român sunt o mărturie în acest sens.

Unele documente amintesc de Mica Valahie (Acarnania), de Valahia Mare (Tesalia) și de Valahia de Sus (Epirul). Altele, printre care și Gesta Hungarorum, amintesc in secolul al XI-lea numele „juzilor" români din Transilvania: Gelu, in centrul Transilvaniei, cu capitala la Gilău^ Menumorut în Bihor; Ahtum, pe Mureș; Glad, in Banat etc. în secolul al doisprezecelea ia naștere Imperiul

25 **B. P. Hasdeu a susținut această teorie.**

Româno-Bulgar al Asăneștilor, având ca prim suveran pe Petru. Sub loniță, Imperiul Romano-Bulgar este o mare putere. Baudouin de Flandra (Cruciada a IV-a), în drum spre Constantinopol, își schimbă obiectivul și intră in conflict cu loniță. Este înfrânt și își sfârșește zilele în închisoarea din Târnovo.

Au existai dintotdeauna relații permanente între românii din nordul Dunării și cei din sud. Astfel se explică faptul că, imediat după prăbușirea Imperiului Asăneștilor, centrul politicii românești se stabilește la nord de Dunăre. Documentele epocii menționează o mulțime de state valahe, Țara Bârsei, Țara Hațegului, Țara Oașului, Maramureșul, etc. și le cuprind sub termenul generic de „Terra Valachorum**. La fel Câmpulungul, Tigheciul, Vrancea etc., in Moldova, iar Principatul lui Litovoi cuprindea Țara Hațegului și partea de sus a Olteniei. în zona Argeșului, apărea Principalul lui Seneslau, situat intre Muscel și Făgăraș.

Un document maghiar intitulat „Cronicon Picturn", descrie bătălia de la Posada (1330) dintre Basarab, un urmaș al lui

Seneslau, și Carol Robert. Dinastia Basarabilor și îndeosebi Mircea cel Bătrân (la 56 de ani după această bătălie), va domni peste o țară organizată, care cuprindea Banatul Severinului, Oltenia și Valahia până la Dunăre, Amlașul și Țara Făgărașului din Transilvania, Basarabia de sud și Dobrogea până la Marea Neagră. Mircea este atât de puternic încât, după victoria sa asupra lui Baiazid, la Rovine (1392), intervine in disputele pentru tronul sultanilor și îl susține pe Musa împotriva lui Mahomed II.

în răsărit, Bogdan (1359), pornit din Maramureș, domnește în Moldova de Sus. Mai târziu (1392), urmașul său, Roman se proclamă „Domn al Țării Moldovei din Munți până la Mare“.

Cu Alexandru cel Bun, frontiera atinge Nistrul (1400-1432). Această extindere rapidă a Principatelor Române pune in evidență trei realități:

1) Revărsarea elementelor românești din Carpați către Dunăre.

2) Existența îndelungată și neîntreruptă a unui stat organizat, apt să se autoguverneze și să se opună militar, cu succes, înaintării turcilor.

3) Extinderea statului Moldova asupra ținuturilor supuse până atunci tătarilor. Această extindere s-a produs fără opoziție din partea populației locale, a cărei limbă nu suferise de altfel nici o diferențiere în aproape treizeci de ani. Se deduce de aici că era vorba de o populație românească, având voința de a se administra ea însăși. Această conștiință națională, acest ideal de independență, erau la fel de puternice la români ca și la turci, a căror putere n(i înceta totuși să crească. Iar românii s-au văzut nevoiți să țină seama de acest lucru în tratatele încheiate cu ei, in acea vreme.

Capitulația din 1393, încheiată la Nicopole intre Mircea I, voievodul Valahiei și Baiazid I, stipula:

„Art. I. Prin marea noastră îngăduință, consimțim ca Principatul de curând supus de neînvinsa noastră forță să se conducă după propriile sale legi și ca Principele Valahiei să aibă dreptul de a porni război și a încheia pace, precum și drept de viață și de moarte asupra supușilor săi...

Art. IV. Principii lor creștini vor fi aleși de mitropolit și de boieri."[26]

în aceste zone, - scrie istoricul german G. F. Hertzberg - românii, atât de tumultuoși, atât de bătăioși, sub domnia lui Vlad

Dracul, urmașul lui Mircea, provocau in mod constant incidente de frontieră cu pașalele turcești.[27]

Mai târziu, spre 1460, a fost încheiată o nouă capitulație intre Vlad V. și Mahomed II, la Adrianopole. în același sens ca și prima, aceasta precizează:

„Art. I. Sultanul consimte și se angajează, în numele său și . al urmașilor săi, să protejeze Valahia și să o apere împotriva oricărui dușman, fără a cere altceva decât recunoașterea supremației asupra suveranității acestui Principat, ai cărui voievozi vor trebui să plătească Sublimei Porți un tribut de zece mii de piaștri.

Art. II. Sublima Poartă nu se va amesteca in nici un fel in administrația locală a numitului Principat și nu se va permite nici unui turc să meargă in Valahia Iară un motiv

---

26 **Archives Diplomaliques, Paris, 1866, vol. II, p. 293.**

27 **G. F. Hertzberg. *Storia dei Bizantini e dell'Impero Ottoman sin verso la fine del XVI seclo.* (Istoria bizantinilor ;i a Imperiului Otoman de la sfârșitul secolului al XVI-lea) Milano, 1894, p. 803.**

declarat.

Art. III. în fiecare an, un trimis oficial al Sublimei Porți se va duce in Valahia, pentru a primi tributul, și va fi însoțit la întoarcerea sa de un reprezentant oficial al Voievodului până la Giurgiu, pe Dunăre, unde se va socoti încă o dată suma remisă și se va da o a doua dovadă de primire; iar atunci când va fi transportată de cealaltă parte a Dunării, Valahia nu va mai fi răspunzătoare, indiferent ce accident s-ar putea ivi.

Art. V. Națiunea valahă va continua să se bucure de folosirea liberă a propriilor sale legi și Voievozii vor avea drept de viață și de moarte față de supușii lor, precum și dreptul de a face pace sau război, fără a avea, pentru oricare din aceste acte, vreo răspundere în fața Sublimei Porți.

Art. X. Nici un otoman nu va avea voie să aducă împreună cu el unul sau mai mulți servitori născuți in Valahia, de orice sex ar fi; și nici o moschee musulmană nu va exista vreodată in nici o parte a teritoriului Valahiei.[1*28]

Cu toate acestea, deși învinși provizoriu, deși legați prin tratate impuse prin supremația armelor, voievozii români nu s-au lăsat complet umiliți. Cu prima ocazie, ei rupeau relațiile și, Tie singuri, fie in alianță cu principii creștini învecinați, ii atacau pe turci. Astfel, in 1461, Vlad ii scria regelui Ungariei:

„... Și să știe Măria-Ta că noi am rupt pacea cu turcii nu

pentru noi, ci pentru cinstea Măriei Tale, a Coroanei și a întregii Creștinătăți, și pentru păstrarea și întărirea credinței creștine."

Consecințele ruperii tratatului cu turcii sunt consemnate in felul următor de către istoricul german G. F. Hertzberg:

„După ce Vlad dejucase in 1461 o încercare vicleană de a-1 forța să abdice, el s-a hotărât să treacă Dunărea pentru a-1 pedepsi pe sultan, care voise să scape de el pe căi ocolite. El le-a administrat o pedeapsă aspră turcilor și bulgarilor și mai alesj-a tratat cu o cruzime nemaivăzută pe prizonierii luați...

în primăvara următoare, otomanii au trecut la rândul lor Dunărea și, din cauza faptului că valahii erau atacați și dinspre răsărit de voievodul Moldovei, au înaintat fără

28 **Archives Diplomatiques, Paris, 1866. T. II, p. 294.**

greutate până la Târgoviște, neîntâmpinând rezistență decât o singură dată, in timpul unui atac de noapte.

Sultanul însuși conducea această expediție de represalii. Atunci când i-a fost dat să vadă cadavrele prizonierilor pe care Vlad îi executase, oroarea spectacolului l-a făcut să pălească. Fuseseră trași in țeapă cu miile și printre ei se afla însuși pașa din Vidin."[29] [30]

Principatul Moldovei a avut o istorie puțin diferită de cea a Valahiei deși, ca și aceasta, a trebuit mai întâi să lupte contra tătarilor. Sub domnia lui Alexandru cel Bun (1400-1432), moldovenii au reușit să-i împingă dincolo de Nistru și să recucerească importantele cetăți Chilia și Cetatea Albă (Akkerman). Sub Ștefan cel Mare, Moldova a cunoscut o perioadă înfloritoare, însă marcată totuși de bătălii crâncene: „... In 1474, mândrul și viteazul voievod al Moldovei, Ștefan cel Mare (1457-1504) nu mai tolerează vasalitatea pe care turcii o impuseseră țării sale in 1456. El luptă vitejește pentru independență... Are șansa de a putea atrage pe malurile Bârladului, intr-o regiune cu pădure deasă, o armată turcă formată din 120000 de soldați, care pătrunsese in Moldova. Cu toate că nu dispunea decât de 40 000 de oameni, el poate astfel să provoace adversarilor săi o înfrângere severă, la 4 ianuarie 1474, lângă Racova."[31]

Referindu-se la această bătălie, numită de la Podul înalt, cronicarii moldoveni din acea vreme scriau că „acolo a pierit floarea boierilor".

Turcii și-au luat revanșa peste câțiva ani, conduși personal * de sultanul Mahomed II:

„In acel an, Moldova s-a văzut obligată să cedeze sultanului fortărețele sale de la malul mării: Chilia și Cetatea Albă" (Akkerman).[32] [33]

Pierzând astfel orice ieșire la mare, îndurerat de atitudinea vecinilor săi creștini, care in loc să—1 ajute l-au atacat pe la spate, în timp ce lupta cu turcii, Ștefan cel Marc a lăsat lotuși urmașilor săi un stat puternic. Pe patul

29 **G. Brătianu, *Origina et formation ic l'Unitf Roumaine.* Bucharest, 1943; cf. Originile și formarea unității românești. București, Editura Academiei de înalte Studii Militare, 1995. p. 78**

30 **G. F. Hertzberg, *op. ciL,* p. 805.**

31 ***Ibidem,* p. 817.**

32 ***Ibidem,* p. 863.**

33 ***Archives Diplomatique*.* Pans, 1866. T. II, p. 294.**

de moarte, el i-a sfătuit să păstreze relații de pace cu turcii. Motiv pentru care Bogdan II a încheiat, în 1511, cu sultanul Baiazid II, o capitulație, din care dăm câteva articole:

„Art. I. Poarta recunoaște Moldova drept o țară liberă și necucerită.

Art. III. Poarta se angajează să apere Moldova față de orice eventuală agresiune și să o păstreze in starea în care se alia înainte, fără a i se face cea mai mică nedreptate și fără a suferi nici cea mai mică pierdere din teritoriul său.

Art. IV? Moldova va fi guvernată și administrată pe baza propriilor sale legi, fără ca Poarta să se amestece in vreun fel.

Art. VI. Stăpânirea Principilor se va extinde asupra întregului teritoriu moldovenesc; ei vor putea să întrețină pe cheltuiala lor o trupă înarmată...

Alt. VIII. Turcii nu vor putea să dețină, nici să cumpere terenuri in Moldova; ei nu vor putea nici să construiască acolo moschei și nici să se stabilească în vreun fel..."

Să observăm că, în întreaga perioadă 1391-1526, textul capitulațiilor este întotdeauna clar. Turcii sunt obligați să facă concesii explicite. Adică le-a trebuit un secol și jumătate de lupte susținute pentru a supune principatele românești voinței lor și au mai fost ajutați aici de faptul că Ungaria s-a transformat in stat supus, condus de un pașă turc. In plus, chiar după această epocă, condițiile de supunere impuse românilor nu se vor compara niciodată cu starea de aservire a vecinilor lor. Un-alt urmaș demn al lui Ștefan cel Mare a fost Petru Rarcș. El a urcat pe tron intr-o epocă în care turcii interveneau direct in politica moldovenească și impuneau principatului suverani docili, favorabili intențiilor lor:

„înconjurată din toate părțile de înaintarea invaziei turcești sau tătare, având grave diferende teritoriale cu Polonia, Moldova,

chiar sub conducerea unui principe atât de energic, de capabil și de Întreprinzător cum era Petru Rareș (1527-1538, 1541-1546), nu putea să reziste la nesfârșit."[1]

Capitulația din 1529, semnată de Petru Rareș, voievodul Moldovei, și de sultanul Soliman I, stipulează:

„Art. II. Națiunea moldavă se va bucura, ca și în vechime, de toate libertățile sale, fără nici un fel de încălcare și Iară ca Poarta Otomană să poată pune vreun

obstacol. Legile, uzanțele și cutumele, drepturile și prerogativele acestei țări vor rămâne în veci neatinse.

Art. V. Frontierele Moldovei vor fi păstrate intacte in toată întinderea lor.

Art. VII. Nici un musulman nu va putea să aibă, cu titlu de proprietate, in Moldova nici pământ, nici casă, nici prăvălie; el nu va putea nici să rămână in țară cu afaceri comerciale decât atât cât va 0 autorizat in acest sens de către principe.

Art. VIII. Comerțul Moldovei va fi liber cu toate națiunile care practică negoțul. Totuși turcii vor fi tratați preferențial față de orice altă națiune in cumpărarea produselor țării, pe care le vor negocia prin bună înțelegere în porturile Galați, Ismail și Chilia, dar nu vor putea pătrunde mai adânc in interiorul țării fără o autorizare expresă a principelui.

Art. IX. Moldova își va păstra titlul de țară independentă, titlu ce va fi reprodus în toate inscrisurilc.pc care Poarta Otomană le va adresa Principelui Moldovei.

Art. X. Turcii pe care Poarta ii va trimite cu documente adresate principelui nu vor trece Dunărea; ei se vor opri pe malul opus al fluviului și vor înmâna mesajele lor pârcălabului de Galați, care le va transmite principelui și va remite, de asemenea, răspunsurile curierilor Sublimei Porți."[34] [35]

Acordul nu va rămâne mult timp in vigoare. Curând… sultanul a invadat țara, a dărâmat cea mai mare parte a forlărețelor, a instalat garnizoane în cele de pe Nistru și a pus pe tronul principatului un principe care îi era pe deplin devotat." însă reacția nu avea să întârzie: in decembrie 1540, acest domn favorabil sultanului care purta gloriosul nume de Ștefan, dar pe care cronicarii l-au numit „Lăcustă", este înlăturat și ucis de marii boieri ai țării, care își explicau apoi gestul prin următoarele motive: „Noi credeam că era domn creștin și urma credința noastră, dar el nu era altceva decât un turc îmbrăcat in felul

nostru. Dacă nu l-am fi cunoscut până acum și nu ne-am fi dat seama de trădarea lui, ar fi dus la pieire o dată cu sine și biata noastră țară. însă am băgat de scamă încetul cu încetul că începuse să dea țara sultanului, căruia voia să-i

34 **G. Brătianu, *op. CIL,* p. 146.**

35 ***Archives Diploniatiques.* Paris, 1866, T. II. p. 296.**

dea tot malul Dunării până la munți și Nistrul. Văzând asta, țara a prins să-1 cunoască și a înțeles că Domnul ținea mai mult partea turcilor decât a noastră, a creștinilor."[36]

Lupta celor două principate împotriva turcilor a continuat și a ajuns la apogeu prin faptele de arme ale lui Mihai Viteazul, domnul Valahiei, asasinat de unguri:

„loan-Vodă cel Cumplit, in Moldova, provoacă mari pierderi turcilor; el a fost învins in 1574, ucis in chinuri și întreaga țară a fost devastată. Mihai Viteazul, in Valahia, il infrânge in 1595 pe marele vizir Sinan Pașa in fața Bucureștiului și il respinge peste Dunăre. El cucerește Transilvania, Moldova și restaurează vechea Dacie: realizează astfel, pentru o clipă, unitatea națiunii române. El moare in 1601. Românii nu se vor mai ridica decât in secolul al XlX-lea. Aceste amintiri nu vor fi pierdute."[37]

Atitudinea intransigentă față de turci reiese și din faptul că, în baza tratatului de pace încheiat intre Vasile Lupu și Mahomed IV, in 1634, turcii admit ca nici măcar mesagerii lor să nu aibă dreptul de a intră in Moldova. Această capitulație precizează că: „Art. I. Poarta recunoaște Moldova ca țară liberă și nesupusă

Art. II. Moldova va purta titlul de țară independentă. Acest titlu va fi reprodus pe toate documentele pe care Poarta Otomană le va adresa Principatului.**[38]

Aceasta era situația Principatelor Valahia și Moldova până in epoca lui Matei Basarab și Vasile Lupu.

La începutul anului 1674, un nou factor va interveni in viața națională a poporului român: extinderea puterii moscovite.

Primele contacte cu rușii (1674-1688)

Celor care ar dori să cunoască mai bine situația actuală din Rusia, nimic nu le-ar fi mai util decât cunoașterea

---

36 **G. Brătianu, *op. cit.,* p. 146.**

37 **Edouard Driault, *La Question d'Orient* (Chestiunea Orientului). Paris, 1921, p. 34.**

38 **D. A Slurza et Golescu-Vanic, Collection de Trait6s et Conventions de la Roumanie. (Colecție de tratate și convenții ale României.) Bucarest, 1874.**

istoriei sale: comploturi de palat, țari asasinați, impărătese ucigașe ale soților lor, prinți ucigași ai părinților lor, aceleași căderi in dizgrație neașteptate ca și in vremea noastră, aceleași deportări in Siberia. Nimic nu s-a schimbat in afară de nume. - Cândva, exact ca și astăzi, totul se petrecea intre zidurile innegrite ale Kremlinului, unde un satrap ori o camarillă tăia și spânzura.

Este ciudat să vedem in ce măsură Occidentul, care nu poate fi acuzat in general că este prost informat, a putut să fie indus in eroare in mod constant de către Rusia. Un fapt este totuși sigur: i-a acordat întotdeauna încredere.

Pentru a lupta contra turcilor, imperialismul rus a luat masca ortodoxiei. Un lup ascuns sub o blană de miel. După căderea Bizanțului, centrul bisericii creștine orientale s-a deplasat spre nord și Moscova s-a putut considera moștenitoarea culturii bizantine. Popoarele creștine din Balcani și din sud-estul Europei luptau cu disperare pentru înlăturarea jugului turcesc. în această luptă de eliberare, ele și-au îndreptat privirile spre Rusia și au crezut in promisiunile ei.

Moscova, împărații și diplomații săi, au știut să folosească un limbaj liniștitor, care a avut darul să înșele încrederea popoarelor oprimate. Scrisorile țarilor sunt edificatoare din acest punct de vedere.

La 10 august 1674, Alexis Mihailovici, țarul Moscovei, propune suveranilor Moldovei și Valahiei încheierea unui tratat. Se poate constata, din fragmentul reprodus mai jos, că rușii, care propuneau moldovenilor să-i ajute in lupta contra turcilor și tătarilor, la Hotin, pe Nistru, nu trecuseră încă Niprul:

„Prin mila lui Dumnezeu, de la Marele Suveran, Țarul Autocrat al tuturor Rusiilor... către Petru Ștefan, Voievod și Domn al ținuturilor Valahiei.

în plângerea adresată Egumenului și Ieromonahului de la Sfântul Munte, stă scris că voi, Voievozi și. Domni ai ținuturilor Moldovei și Valahiei, vă plângeți de mari invazii și alte nedreptăți, că forțe numeroase ale dușmanului au ocupat ținuturile voastre ale Moldovei și Valahiei, precum și Camenița și multe alte districte din Polonia, dar că, prin mila lui Dumnezeu, armata poloneză a sosit- sub zidurile Hotinului pentru a înfrunta forțele turcești, că acestea au fost înfrânte cu ajutorul armatei voastre creștine, iar cu

forțele care v-au rămas și, prin mila lui Dumnezeu, vă puteți apăra de necredincioși... Noi am poruncit prințului Mihail Grogorovici Romodanowski și stolnicului Ivan Vcrderevski să treacă pe celălalt mal al Niprului imediat ce apele se vor curăța de sloiurile de gheață pentru a vă da ajutor..."[39]

De altfel, dintr-o scrisoare de la Moscova către Șerban Cantacuzino, din 28 decembrie 1688, reiese că:

1) în lupta sa pentru eliberare, de teama turcilor, voievodul român încearcă să se apropie dc ruși;

2) Rușii îl copleșesc cu vorbe frumoase, ii amintesc faptul că Sfânta Biserică Răsăriteană se clatină și îl sfătuiesc să nu se închine nimănui, să nu se alieze cu nimeni și chiar să nu-și ia vreun angajament față de cineva;

3) Ei caută in mod evident să obțină din partea voievodului o cerere de intervenție armată pe Nipru, în Crimcea, pentru a-i „elibera" pe moldoveni de jugul turcesc.

în continuare, toate tratatele, toate proclamațiile de prietenie ale rușilor vor adopta același ton până la Postdam. De exemplu:

„Prin mila lui Dumnezeu și întru Sfânta Treime, scrisoarea prea lăudaților și autocraților mari suverani, Țarii și marii Duci Ivan Alcxeievici și Petru Alexeievici, Marea Doamnă pravoslavnică și credincioasă, Țarina și Ducesa Sofia Alexeievna, autocrați ai tuturor Rusiilor... către Ioan Șerban Cantacuzino, Domn al ținuturilor Valahiei.

Ne-ați trimis, prin intermediul arhimandritului Isaia, de la mănăstirea Sfântul Pavel de la Muntele Athos, o scrisoare, complimentându-ne, felicitându-ne - pe noi și pravoslavnicul nostru popor - și solicitând de la majestățile noastre ajutor și milă, înștiințându-ne cât de mult suferă poporul vostru creștin din cauza jugului păgân, a devastărilor, opresiunilor și altor rele, și rugându-ne pe noi, Mari Stăpâni și Majestăți Imperiale, să nu uităm suferințele și opresiunile popoarelor drept-credincioasc din țările voastre, să avem milă și să ne amintim că Sfânta Biserică

Răsăriteană se clatină. Aflându-vă în astfel de necazuri, așteptați să fiți salvați și noi, Mari Stăpâni și Majestăți

39 **D. A. Sturdza și Golescu-Vartic, *op. cit.,* p. 68.**

Imperiale, în numele lui Dumnezeu și pentru a restabili și întări Sfânta Biserică Răsăriteană, binevoim să venim în ajutorul vostru...

Apoi ați mai aflat din auzite că numeroase armate imperiale au fost deja trimise înaintea dușmanului pentru a-1 distruge. Fiți siguri că Mila noastră împărătească, ținând seama de credința creștină ortodoxă, vă va ajuta. Rămâneți tari și nu cedați. Nici o țară să nu ajungă să vă anexeze. Nu vă supuneți nimănui, actele voastre să nu constituie o recunoaștere de supunere, nu faceți nici promisiuni, nici jurăminte care să vă lege. Gândiți-vă bine, Tu, Voievod, Tu și ai tăi și celelalte armate creștinești. Trebuie să mergi tu însuți ori să trimiți pe altcineva cu armatele tale și ele să se întâlnească cu cele ale boierilor și ale voievozilor noștri care, la primăvară, vor pleca spre Crimeea și mai ales spre orașele turcești care se află pe Nipru, pentru ca, prin mila și cu ajutorul lui Dumnezeu să-i slăbim pe păgâni și să vă eliberăm de jugul lor, pe voi, creștini drept-crcdincioși.**[40]

Faptul că rușii s-au servit de religia creștină pentru favorizarea politicii lor expansioniste este recunoscut in mod explicit de unul dintre proprii lor diplomați actuali:

„Printre vechile procedee de presiune diplomatică, Ecaterina II folosea mai ales agitația demagogică in rândurile populației ortodoxe din țările străine... într-un cuvânt, peste tot, țarismul a putut să pozeze drept eliberator al creștinilor, pentru a-și atinge mai ușor propriile sale scopuri.**[41]

Același autor adaugă în altă parte și mai clar:

„Diplomația Moscovei din secolul al XVlI-lea pregătea căile diplomației țariste din secolele al XVIII-lea și al XIX-lca. în lupta sa împotriva Turciei, ea se servea de ura firească a populațiilor ortodoxe supuse față de asupritorii lor.**[42]

Viața politică a statului turc era dominată de o corupție specific levantină. Profitând de această stare de lucruri, rușii au reușit să provoace crize ministeriale sângeroase. Tot Potemkin ne arată că:

„în 1703, P. Tolstoi, unul dintre cei mai valoroși diplomați din acea epocă, a reușit să obțină la

---

40 ***Ibidem,*** **p. 12.**

41 **Vladimir Potiemkine,** ***Histoire de la Diplomație.*** **(Istoria diplomației). Paris, 1946, vol. I, p. 284.; Cf.** ***Istoria diplomafiei.*** **Voi. 1-3. București, Cartea Rusă, 1946-1948.**

42**20** ***Ibidem,*** **p. 238.**

demiterea, ci chiar executarea vizirului, care era dușmanul Rusiei, în politica sa, guvernul lui Petru cel Mare, ca și cele ale urmașilor săi, s-au servit de agenți recrutați dintre creștinii din Turcia, unul dintre cei mai buni informatori fiind insuși nepotul Patriarhului din Constantinopol.**[43]

Atunci când era vorba de a-i corupe cu ajutorul banilor, nu se ținea seama că, erau slujitorii lui Allah sau ai statelor străine:

„La încheierea tratatului de pace cu Turcia, în 1711, a fost necesar să cumpărăm nu numai bunăvoința vizirului și a muftiului (șeful bisericii islamice), ci și pe cea a ambasadorilor englez și olandez."[44]

Era nevoie să se obțină o pace perpetuă? Nimic mai ușor:

„în 1720, a trebuit, pentru a obține «pacea eternă», să-i corupem nu numai pe demnitarii turci, ci și pe ambasadorul Franței și pe soția sa."[45 46]

Afacerile au mers cum au mers cu turcii și cu francezii. însă cu mândrul Albion a fost penibil și practic irealizabil, deși oferta (fiecare domn cu onoarea potrivită lui) era destul de tentantă:

„La plecarea sa în Anglia, in 1706, ambasadorul rus Matveiev a primit misiunea să obțină prietenia ducelui de Malborough, atotputernic in acea epocă, deși Petru cel Mare se cam îndoia de reușita inițiativei, fiindcă ducele era extrem de bogat. Se avansa ideea de a i se oferi până la două sute de mii de ruble sau chiar mai mult. însă Malborough a vrut un titlu de principe rus. Petru ținea atât de, mult atunci la alianța cu Anglia încât era gata să-i cedeze unul din principatele Kievului, Vladimirului sau Siberiei, la alegere, o rentă anuală de cincizeci de mii de «efinici» (monezi de aur), cel mai mare rubin din lume si ordinul Sfântului Andrei; insă negocierile n-au mai continuat." [4]

Se întâmpla să fie presa ostilă? Rușii găseau imediat remediul necesar:

„în 1711, Volkov, aflându-se în Franța, a recomandat să fie favorizat intr-un fel redactorul jurnalului, cu scopul

43 ***Ibidem,*** **p. 267.**
44 ***Ibidem,*** **p. 267.**
45 ***Ibidem,*** **p. 267.**
46 ***Ibidem,*** **p. 267.**

să accepte publicarea de informații avantajoase pentru noi. Au mai fost luate și alte măsuri pentru influențarea opiniei publice din Europa. Matveiev și-a luat obligația de a aduna in casa lui din Haga, in fiecare săptămână, domni și doamne dintre notabilitățile locale, imbiindu-i cu plăcerea jocului de cărți și cu alte delicii, deoarece

era cel mai bun mijloc de a realiza îndeplinirea voinței suveranului său.*'[47]

Mai sunt puține lucruri de adăugat in legătură cu felul in care se comportă rușii în viața internațională, cu perseverența scopurilor și cu abilitatea lor diplomatică. Un ultim citat va fi suficient pentru edificarea celor care mai cred in sinceritatea lor:

„La toți suveranii ruși care au agitat aceste pasiuni religioase, de la Petru cel Mare la Alexandru II, este destul de greu să distingem sinceritatea religioasă de politica interesului bine înțeles, și in ei se ascunde, in proporții variabile și uneori imposibil de determinat, o varietate foarte originală de machiavelism."[48]

Prima invazie rusească (1711)

La 13 aprilie 1711, între principele Dimitrie Cantemir al Moldovei și țarul Rusiei Petru I a fost încheiat un tratat de alianță prin care rușii recunoșteau Nistrul drept granița teritoriilor românești. Iată câteva fragmente:

„Deoarece Prea Luminatul Domn și Principe al Ținuturilor Moldovei, Dimitrie Canlcmir, în calitatea sa de credincios creștin și de soldat al lui Hristos și constatând apropierea armatelor noastre, apreciază că este necesar să se alăture eforturilor noastre pentru a obține totodată și emanciparea poporului Moldovei. Dată fiind dorința pe care 61 a exprimat-o, noi îl primim sub milostiva noastră protecție și consimțim in felul următor cu propunerile pe care ni le-a făcut:

«Art. II. Atunci când armatele noastre vor pătrunde in

47 ***Ibidem,*** **p. 266.**

48 **Edouard Driault,** ***op. cit.,*** **p. 51.**

Principatul Moldovei, îl vom înștiința pe Ilustrul Principe - ca supus al nostru - să-și alăture armatele celor ale noastre pentru a lupta cot la cot împotriva dușmanului, a aliaților și partizanilor săi și împotriva tuturor celor care luptă contra Sfintei Cruci; ne angajăm să—1 întreținem, din acel moment, din fondurile trezoreriei noastre. Principele ne va aduce, de asemenea, sprijinul său, sfătuindu-ne în privința felului cum trebuie să urmeze desfășurarea evenimentelor în ținuturile sale.

Art. IV. Conform vechiului obicei moldovenesc, toată puterea statului se va concentra in mâinile Principelui.»

Art. XI. Frontiera Principatului Moldovei este determinată după drepturile sale din vechime de către Nistru, Camenița, Bender, inclusiv teritoriul Buceagului, Dunăre, Valahia, Marele Ducat al Transilvaniei și granițele deja cunoscute cu teritoriul Poloniei."[49]

Să remarcăm importanța capitală pe care acest tratat o va avea pentru evoluția ulterioară a istoriei. Frontierele Principatului

Moldovei sunt recunoscute pe Nistru, cum era firesc, și nu pe Prut. în această epocă, nu se punea problema Bucovinei și Basarabiei. Aceste două provincii erau parte integrantă a teritoriului românesc.

După două luni de la semnarea tratatului, rușii invadează pentru prima dată ținuturile românești. La 10 iunie 1711, trupele comandate de feldmareșalul Șeremetiev au trecut Nistrul și au intrat în Moldova. Pretextul ales a fost prezența la Tighina [Bender) a regelui Suediei, Carol XII, care se găsea aici în exil, însă rezultatul acțiunii a fost nefericit. Rușii au fost înfrânți la Stănilești, pe Prut, și Petru cel Mare era aproape- să-și piardă viața.

Turcii au impus țarului un acord de pace, din care redăm câteva condiții:

„Artileria rusă a fost predată, regele Carol XII avea toată libertatea de a reveni în țara sa, in timp ce Mihail Petrovici Șeremetiev și cancelarul rus Șafirov au fost lăsați ca ostateci de către Petru cel Mare pentru garantarea aplicării tratatului."

Tratatul nu a fost ratificat decât in 1713, conform tradiției ruse de a nu se respecta cuvântul dat și spre marea nenorocire a celor doi ostateci. Acordul încheiat la

---

49 **D. A. Sturdza și Golescu-Vartic, *op. cit,* p. 15.**

Prut a fost apoi denunțat de sultan din cauza relei credințe a rușilor. De-abia in 1720, ambasadorul Rusiei Dașkov a obținut recunoașterea și transformarea lui in tratat de pace care, în virtutea clauzelor sale, trebuia să fie valabil la infinit.

Dacă această primă invazie rusă a fost de scurtă durată, a avut totuși consecințe tragice, pentru cele două Principate Românești. Turcii, care erau până atunci suzeranii acestora, dar le lăsau libere să se administreze ele insele și nu le ocupau militar, își vor schimba atitudinea față de ele ca urmare a semnării tratatului dintre Petru cel Mare și Dimitrie Cantemir.

Ei le-au impus, din 1711, principi străini de origine și de limbă, greci de religie ortodoxă, recrutați dintr-un cartier al Constantinopolului, numit Fanar. Pentru națiunea română începea o vreme a ispășirii. Mai mult de un secol (de la 1711 la 1821), avea să plătească scump încercările de apropiere față de Rusia făcute în mod nefast de către unul dintre conducătorii săi.

28. Joși Maria Juanin și Julio von Gaver. *Hisloria de Turquta* (Istoria Turciei). Barcelona, Imprenta del Guardia National, 1840. p. 32f.

A doua invazie rusească (1736-1739)

Dacă prin tratatul încheiat intre Petru cel Mare și Dimitrie Cantemir rușii recunoscuseră frontierele Moldovei pe Nistru, asta nu era decât un vicleșug pentru a atrage simpatia unui popor care lupta pentru independența sa totală și credea sincer că putea lupta împotriva turcilor. însă această iluzie a fost înșelată și vom vedea, cu ocazia celei de-a doua invazii, că rușii, nu numai că nici nu se gândeau să asigure independența deplină a Principatelor, ci chiar voiau să le anexeze cu totul imperiului lor. în 1737, o luptă, încă ascunsă în acea vreme, începea să opună ambițiile nelimitate ale Rusiei - care profita de slăbiciunea Turciei - și puterile europene care nu înțelegeau să cedeze

in fața pretențiilor sale. Această luptă a rămas aprinsă până in zilele noastre, cu toate că, jn urma tratatelor încheiate după al doilea război mondial (1939-1945), s-ar părea că rușii și-au atins scopul și că Occidentul a consimțit prin tratate secrete la anexarea teritoriilor râvnite de Moscova.

între prima și a doua invazie rusă, principatele românești au trebuit să primească în plus o altă lovitură din partea celuilalt protector al lor, Turcia. Aceasta, prin tratatul de pace încheiat in 1718 la Passarovitz, intre Turcia, Austria și Veneția, cedează Austriei Oltenia, o provincie cunoscută și sub numele de „Valahia Mică** și situată între Banat, Transilvania, Olt și Dunăre. O regiune foarte importantă din punct~ de vedere strategic a fost astfel smulsă teritoriilor românești. în aceste condiții grele, cu ocazia unui nou conflict, Principatele Române aveau să devină victimele agresiunii rusești. Să vedem cum s-au desfășurat evenimentele. în martie 1736, armatele ruse sub comanda feldmareșalului Munichau ocupat Azovul. Pe 16 iunie, Turcia declară război Rusiei. însă rușii merg din victorie in victorie, încât cuceresc localitatea Oceacov și generalul rus Lascy invadează Crimeea, devastând in trecere însăși reședința hanului tătar. Pe 9 ianuarie 1737, Austria și Rusia au semnat un tratat de alianță

ofensivă contra Turciei. Austria, prin intermediul baronului Talman, reprezentantul său la Constantinopol, propune apoi să medieze in conflictul ruso-otoman, iar turcii, neștiind de existența tratatului austro-rus, îi oferă bunele oficii. Austriecii iau contact cu beligeranții la Niemirov, în Ucraina:

„Susținuți de austrieci, aliații lor, rușii pretind cedarea Kubanului, a Crimeii și Basarabiei, recunoașterea Moldovei și a Valahiei ca principate autonome sub suzeranitatea Rusiei (Hammer, vol. XIII, p. 380).**[50]

Pentru că încercările de pace au eșuat, Austria a declarat război Turciei la 6 iunie 1737. însă compania întreprinsă atunci a dat greș, fiindcă trupele lui Carol VI au fost înfrânte la Belgrad. Din contră, rușii obțin victorii. în iulie 1739, ei trec Nistrul și intră in Moldova. La 28 august, trupele turcești sunt înfrânte la Stăncești. O altă armată rusă cucerește Holinul la 31 august 1739, în timp ce orașul Iași a căzut la 13 septembrie, același an. Rușii coboară apoi asupra Focșanilor și pătrund in Valahia până la Câmpina.

La 18 septembrie 1739, pacea a fost încheiată între Rusia și Turcia, la Iași, iar intre Turcia și Austria, in aceeași zi și in același loc. Austriecii s-au văzut obligați să restituie „Valahia Mică** (Oltenia), obținută prin pacea de la Passarovitz, din 1718.

Rușii au părăsit Iașii la 24 octombrie 1739.

A treia invazie rusească (1768)

La 30 septembrie 1768, turcii declară război Rusiei, pretextând o violare a frontierei. Armatele turcești merg din eșec in eșec, astfel incât armatele ruse ocupă complet Moldova și Valahia in 1770.

Aceste victorii ale rușilor îi îngrijorează totuși pe austrieci, care asistă la prăbușirea Imperiului Otoman, fără a fi în măsură să formuleze pretenții. Iosif al II-lea încearcă

50 **Kassirn Kassimot, *La Russie et Ies D^rroits.* (Rusia și Strâmtorile). Paris, 1926, p. 36.**

să se apropie de Frederick al II-lea al Prusiei și bazele înțelegerii lor, puse in cursul celor două întâlniri pe care le-au avut la Niessen și la Neustadt, ne sunt cunoscute.

Intervenția Prusiei a salvat Moldova și Valahia de anexarea la Imperiul Rus:

„A doua întrevedere a celor doi suverani la Neustadt, in Moravia, este legată dc unul din marile evenimente ale istoriei contemporane. Aici a fost decisă împărțirea Poloniei, in cadrul conferințelor secrete dintre Frederick al II-lea și prințul dc Kaunitz. Inițiativa aparținea in întregime regelui Prusiei care, printr-un profund calcul politic, găsea astfel mijlocul de a despăgubi Austria pentru pierderea Sileziei și de a abandona Rusiei Provinciile Dunărene.**[51]

Am văzut care erau revendicările rușilor in 1737: să anexeze toate ținuturile cuprinse între Caucaz și Dunăre. După treizeci și trei de ani, pretențiilor lor nu s-au schimbat. Anexarea Valahiei și Moldovei rămânea obiectivul lor principal:

„Condițiile de pace propuse de Ecaterina a II—a Porții Otomane au întâmpinat cea mai vie opoziție din partea Austriei și Franței Curtea de la Viena nu refuza doar să admită anexarea Moldove și Valahiei de către Rusia, ci se opunea chiar și emancipări acestor principate d^sub dominația turcă și acordării independențe

51 **G. Gavusson, *Joseph // et son temps, de M. Jîamshorh.* (losil al II-lea și vremea sa, de M. Ramshom. Recenzie). în: Revue *des Deux Mondes,* vol. XVI, 1 octombrie 1846, p. 724.**

politice. Prințul Kaunitz și-a asumat rolul cavaleresc de apărător al inviolabilității Imperiului Otoman și a reușit să o convingă pe împărăteasa Maria Tereza să declare război Rusiei in cazul in care cele provincii ar fi fost răpite Turciei.*'[52]

„Austria era mai ales împotriva a două revendicări rusești:

1. Recunoașterea independenței Moldovei și Valahiei sau menținerea lor sub dominația Rusiei timp de douăzeci și cinci de ani pentru despăgubirea pierderilor suferite, și

2. Recunoașterea independenței tătarilor din Crimeea.**[53]

Reținerea Austriei era motivată de teama, bine justificată, că Rusia nu solicita independența Crimeei și a Principatelor decât cu scopul de a le încorpora mai târziu imperiului său. Faptul s-a produs în 1774, atunci când independența Crimeii a fost recunoscută și când rușii - pentru a anihila dorința legitimă a tătarilor de a se bucura de această independență - nu au ezitat să înece peste zece mii dintre ei în Marea Neagră. F. Mortens însuși, in concluziile sale, arată in mod clar că intenția Rusiei nu era să acorde independența Principatelor Dunărene, ci să le anexeze:

„Independența Principatelor Dunărene și a tătarilor din Crimeea ar fi fost in realitate dependența lor totală față de Rusia."[54]

Dacă in acea vreme rușii nu și-au atins scopurile, acest fapt s-a datorat atitudinii Prusiei care, și ea, avea interese în acest conflict și care, mai presus de toate, dorea să poată avea libertatea de navigație pe Dunăre, ceea ce devenea imposibil prin prezența rușilor la gurile Dunării:

„Regele Prusiei, dorind să împiedice prin toate mijloacele posibile un război între Rusia și Austria, in care ar Ti trebuit să fie de partea Rusiei, și-a oferit împărătesei Ecaterina bunele oficii pentru a media încheierea păcii. El a demonstrat că Austria nu va consimți niciodată de bună voie la unirea Principalelor Dunărene cu Rusia și că războiul ar fi inevitabil dacă împărăteasa nu ar renunța la

---

52 **F. Martens, *Recueil des Traitis et Conventions conclus par kt Russie avec les Puissances £trangires.* (Culegere de tratate și convenții încheiate de**

53**Rusia cu puterile străine. Saint Pdtersbourg, chez A Dcrvient, 1874-1898, voi. VI, 1883, p. 65.**

54**32-33. *Ibidem,* vol. II, p. 10.**

condițiile sale inițiale de pace. Pe de altă parte, situația din Polonia devenea din ce in ce mai serioasă și cerea măsuri energice comune, pentru a salvgarda interesele puterilor vecine."[55]

Ministrul Afacerilor Externe al Rusiei răspunde la 29 septembrie 1770 contelui de Solms, reprezentantul Prusiei la Sankt Petersburg că Rusia acceptă medierea:

„... împărăteasa a acceptat propunerea de mediere a Prusiei, declarând totuși aliatului său că acceptase anterior bunele oficii ale cabinetului regal britanic pentru încheierea păcii. Ba mai mult, împărăteasa a renunțat și la anexarea de către Rusia a Principatelor Dunărene."[56]

O telegramă a regelui Prusiei din 3 iulie 1771, va salva Principatele Dunărene, insă va condamna Polonia:

„în răspunsul cabinetului, împărăteasa renunță in cele din urmă in mod formal la Moldova și Valahia...

Aceste concesii ale împărătesei ii vor face mare bucurie regelui Prusiei, care a renunțat din acel moment complet la propunerea de a se uni cele două Principate Dunărene cu Polonia, cu condiția ca, in schimb, să i se ia acestui regat celelalte provincii ale sale."[57]

Tot cam in aceeași perioadă, la 6 iulie 1771, Austria, prin intermediul Nunțiului Apostolic la Constantinopol, Thugut, a încheiat cu turcii o convenție secretă prin care se angaja să-i sprijine. în schimb, Poarta se obliga să plătească Austriei „douăzeci de mii de pungi, adică zece milioane și să-i cedeze Oltenia."[58]

„Atunci când cele două puteri au căzut de acord in legătură cu bazele împărțirii Poloniei, contele Solms i-a prezentat contelui Panin, în vara anului 1771, un proiect de convenție. Ca răspuns la acest proiect, a fost întocmit un contra-proiect rus, in care împărăteasa mai insista încă asupra unirii celor două Principate Dunărene cu Rusia. Cabinetul de la Berlin s-a pronunțat din nou, cu și mai multă energie, împotriva acestei dorințe, demonstrând că realizarea ei ar fi fost imposibilă fără un război general. Regele Prusiei consimțea să-și indelinească obligațiile de aliat, în caz de război intre Austria și Rusia și, intr-o

55 ***Ibidem,*** **vol. VI, p. 65.**

56 ***Ibidem,*** **vol. VI, p. 66.**

57 ***Ibidem,*** **vol. VI, p. 69.**

58 **Constantin Giurescu, *Istoria, Românilor.* București, 1942. vol. III, part. I, p. 288.**

scrisoare a regelui către contele de Solms, din 25 septembrie 1771, a fost comunicat cabinetului rus un plan de operații al trupelor prusace împotriva posesiunilor austriece. însă in același timp, regele o ruga pe împărătească să renunțe la anexarea Moldo-Valahiei (Memoriul contelui Solms din noiembrie 1771)."[59]

Prețul pentru care rușii au renunțat la intențiile lor privind

țările române a fost aservirea pur și simplu a câtorva milioane de alte ființe umane. Iată ce prevede art. IV din convenție privind împărțirea Poloniei din 25 iulie 1772:

„Art. IV. Cum Majestatea Sa Imperială a tuturor Rusiilor, care duce de peste trei ani un război deosebit împotriva Imperiului Otoman având ca singur motiv afacerile Poloniei, a comunicat cu deplină încredere Majestății Sale Regina Ungariei și Boemiei condițiile definitive prin care ar consimți să încheie pace cu Poarta și cu acest nou plan, Majestatea Sa a binevoit a consimți să nu mai ceară nici cucerirea, nici măcar independența Valahiei și Moldovei, și să nu mai insiste, prin urmare, asupra acelora dintre primele sale condiții care s-ar opune cel mai direct intereselor imediate ale statelor Casei de Austria. Majestatea Sa Imperială și Regală Apostolică, conform sentimentelor sale de prietenie sinceră față de Majestatea Sa Imperială a tuturor Rusiilor, promite să contribuie in continuare cu sinceritate la succesul dorit al negocierilor Congresului, ca urmare a bunelor oficii la care s-a angajat față de cele două puteri beligerante.**[60]

Prin împărțirea Poloniei, Rusia și-a atins scopul de a forța Austria să intervină in favoarea Turciei. Dacă nu a putut să-și împlinească visul de anexare a Principatelor Române, Austria, care avea aceleași intenții, trebuia, de asemenea, să-și stăpânească nemulțumirea. în aceste condiții a fost semnată pacea ruso-turcă de la Kuciuk-Kainargi, la 21 iulie 1774. Neputând să-și satisfacă, în perioada 177Q-1772, ambițiile lor privind cucerirea Principatelor Române și nici măcar așa-zisa independență a acestora, rușii au căutat un alt pretext, și prin alineatele 1, 2 și 4 ale art. XVI, -revendică din nou dreptul de a se amesteca în afacerile lor interne. Era vorba de o pretinsă „protecție** a creștinilor din aceste regiuni:

---

59 **Martens, *op. cit,* vol. VI, p. 68.**

60 ***Ibidem, op. cit.,* vol. II, p. 28.**

„Art. XVI. Rusia înapoiază Sublimei Porți Basarabia cu cetățile Ackerman (Cetatea Albă), Chilia și Ismailov, târgurile și satele, cu toate bunurile lor, precum și Valahia și Moldova... Sublima Poartă le reprimește sub următoarele rezerve și condiții, cu promisiunea solemnă de a le îndeplini întocmai:

1. Să publice o amnistie generală în favoarea supușilor numitelor Principate...
2. Să nu împiedice in nici un fel exercitatea cultului divin, liber in toate privințele, nici să împiedice construirea de noi biserici ori repararea celor vechi cum au fost inainte.

3^ Să recunoască și să onoreze fețele bisericești după rangul

Tot prin acest tratat li s-a recunoscut tătarilor din Crimcea o independență pentru care vor plăti scump. Crimcea a fost ocupată la zece ani de la emanciparea sa și continuă să fie și astăzi. Este deci ușor să ne imaginăm care ar fi fost soarta Principatelor Române dacă ar fi fdst declarate independente, așa cum ceruseră rușii în 1736 și 1772. Rusia voia eliberarea acestor țări, pentru ca, separate de Imperiul Otoman, să poată fi mai ușor cucerite, fie pe cale militară, fie printr-un simulacru de plebiscit prin care populațiile respective ar fi cerut alipirea la Rusia.

Răpirea Bucovinei (1775)

Prin împărțirea Poloniei in 1771, Austria a intrat în posesia Galiției. Bucovina se găsea între Galiția și Transilvania. Acest ținut românesc a fost obiectul altei nedreptăți a politicii austriece, înaintea semnării păcii de la Kuciuk-Kainargi, Austria ocupa Galiția. Rușii nu au spus nimic despre acest subiect atunci. însă la puțin timp după semnarea convenției din iulie 1772, împăratul Iosif II și-a dat seama că fusese păcălit prin acceptarea Galiției, care nu avea nici o legătură directă cu Imperiul Austriac. Ar fi preferat Moldova și Valahia. Documentele prezentate de F. Martens arată destul de clar ce interese avea Austria față de Principatele Dunărene. Din fericire. Prusia urmărea de aproape urzelile rușilor și austriecilor:

„Părea mai avantajoasă mărirea teritoriului austriac in dauna Imperiului Otoman și extinderea frontierelor sale

spre sud, mai degrabă decât spre nord. Iată de ce anexarea Valahiei și a Moldovei, cu Belgradul, ar fi fost în ochii împăratului Roman[61] [62] incomparabil mai profitabilă pentru interesele Austriei. Cu toate acestea, realizarea unui asemenea plan era imposibilă fără cooperarea sinceră a Rusiei. Or, in 1772, relațiile dintre Rusia și Austria nu corespundeau încă acestei condiții indispensabile pentru succes. în plus, existau toate motivele să se creadă că Frederick cel Mare nu s-ar fi arătat indiferent față de aceste aspirații ale Austriei."[63]

în ceea ce privește pretențiile Austriei de a anexa o parte din teritoriul Moldovei, iată punctul de vedere al impârătesei Maria-Tereza:

„în afacerile cu Moldova, noi nu avem deloc dreptate... Mărturisesc că nu prea știu cum o să ieșim din asta. Va fi greu să o facem cu onoare și mă simt jenată că nu o pot spune in mod explicit.*'[64]

Aceste scrupule nu au împiedicat-o totuși să anexeze provincia râvnită.

în 1878, marele poet Mihail Eminescu, ocupându-se de răpirea acestei provincii românești trebuia să facă cunoscută corespondența secretă care s-a aflat la originea acestui act. Mai târziu, aceste texte au fost strânse sub titlul „Basarabia și Bucovina".

La 7 februarie, Kaunitz, cancelarul Austriei, ii scria baronului
Thugut la Constantinopol:

„Deși politica rusească e astfel încât ea nu permite rușilor a se opune fățiș intențiilor pe care le avem în aceste părți, nu rămâne îndoială că, în taină, ei lucrează contra noastră și chiar trebuie să presupunem că Ghica este din partea lor încurajat contra noastră. Această încurajare vine insă mai mult din partea principelui Repnin și altor generali, iar nu din partea generalului comite de Romanzow (Rumiantev), deoarece, precum cred a vă fi încunoștiințat in mod confidențial, noi i-am făcut acestuia

---

61 **George Bibesco *.La Roumanie de Adrianopol ă Balta L.irnan.* (România de la Adrianopol la Balta Liman). Paris, Plon-NourriC-1893. Vol. I, p. 388.**

62 **împăratul Aiștriei.**

63 **F. Martens, *op. cit.,* T. II, p. 30.**

64 **C. Giurescu, *op. cit,* p. 305.**

un prezent (cadou) de 5 (XX) galbeni și o tabatieră de aur împodobită cu briliante și, după aceea, am primit dovezi eclatante despre bunele intenționi ale domnului general."[65]

Dintr-o altă scrisoare a aceluiași cancelar, adresată baronului Thugut, la 21 februarie 1775, putem vedea că românii protestaseră și ei la Sublima Poartă și la Sankt Petersburg:

„Cea mai importantă împrejurare, despre care vă pot face împărtășire relativ la afacerea de față este că Divanul din lași a și făcut un recurs formal la St. Petersburg, cerând protecția rusească contra măsurilor luate din partea noastră. Răspunsul Curții din St. Petersburg la acest recurs se va amâna insă, iară in cele din urmă el va arăta că armata rusească s-a retras din
Moldova și această provincie a fost restituită Porții, prin urmare iarăși s-a întors sub protecția ei; pentru aceea Rusia nu se va amesteca in afacerea de față, ci trebuie ca Poarta să ia măsuri pe care le va chibzui de bune. Nu rămâne îndoială că, cu toate acestea, atât din partea reprezentantului Rusiei, cât și din partea

ambasadorului Prusiei, uneltirile secrete nu vor lipsi; dar scopul principal l-am ajuns prin aceea că nu avem să ne mai temem că Rusia sau Prusia vor interveni pe față."[4]

La 7 mai 1775, a fost semnată, între Austria și Turcia, o convenție prin care aceasta din urmă ceda Bucovina. Operația s-a făcut prin complicitatea Rusiei. Mihail Eminescu scrie in această privință:

„în seria de documente istorice publicate de d-1 Codrescu se află, în volumul VI, corespondența boierilor moldoveni și a Mitropolitului Moldovei cu cornițele Romanzow (Rumiantev). Citind această corespondență, găsim din partea moldovenilor atâta încredee in Rusia și din partea generalului rus atâtea dovezi despre iubire creștinească și părintească, încât ai crede că e peste putință ca, in ciuda acestei înțelegeri și strânse legături, Curtea din Viena să izbutească în cestiunea Bucovinei.*[446]

Am văzut totuși că a izbutit perfect și că Bucovina, acest teritoriu de zece mii de kilometri pătrați, cu locuri a căror frumusețe este legendară, și care adăpostește vechile reședințe domnești de la Suceava și Baia, precum și mormântul lui Ștefan cel Mare, cel mai viteaz dintre

65 **Mihail Eminescu *Basarabia și Bucovina*, p. 85-86.**

domnitorii Moldovei, a fost practic vândută Austriei de către Rusia. Ea va fi apoi supusă, în cursul îndelungatei sale ocupații, acțiunii distructive a elementelor etnice germane și rutene, transplantate in sânul populației locale pentru a pune capăt rezistenței acesteia.

Toate acestea ne fac să apreciem mai bine amploarea nedreptății pe care rușii au comis-o la rândul lor in 1940, atunci când nu iu ezitat să anexeze prin forță aceeași provincie românească. [66] [67]

A patra invazie rusească (1787)

Atunci când, în perioada 1770-1772, rușii renunțaseră la proiectul lor de anexare a Principatelor Dunărene, ei o făcuseră doar de formă. Chestiunea rămânea pentru ei in suspans. Ei continuau să insiste chiar și după ce-și luaseră angajamentele pe care le cunoaștem. Astfel, la 15 iulie 1782, Ecaterina II ii scria împăratului Josef II pentru a-I înștiința că turcii încălcaseră tratatul de la Kuciuk-Kainargi. Iar la 10 septembrie in același an, ea revenea asupra aceluiași subiect cu un proiect de împărțire a Imperiului Otoman. Acest proiect prevedea:

> Două principii „imuabile** trebuiau să stea la baza acordului: 1. nu trebuie ca cele două monarhii să aibă graniță comună

2. trebuie păstrată o egalitate perfectă pentru toate acțiunile ce ayeau să fie întreprinse de aliați.

!n conformitate cu primul dintre aceste principii, împărăteasa Ecaterina II propune reconstituirea statului independent cunoscut in antichitate sub numele de Dacia, format din provinciile Moldova, Valahia și Basarabia, care urma să fie condus de un principe de religie ortodoxă (greacă). Acest stat va trebui să rămână veșnic independent față de Austria și de Rusia și nu se va putea uni cu una sau cu cealaltă. Frontierele acestui nou stat vor fi: Nistrul și Marea Neagră în partea Rusiei, Dunărea și râul Olt (Alula) in partea Austriei. Cât privește frontierele

---

66 **45.** ***Ibidem,*** **p. 90-91.**

67 **46.** ***Ibidem,*** **p. 135.**

cu Turcia, in general, vor depinde de achizițiile pe care va dori să le facă împăratul. în privința egalității achizițiilor, Rusia dorește doar orașul Oceakov, cu districtul dintre Bug și Nistru și una din insulele Arhipelagului pentru securitatea și facilitarea comerțului supușilor săi. [7]

Această idee a independenței Principalelor Române, cuprinse sub vechiul lor nume de Regatul Daciei, revine astfel ca un laitmotiv în politica externă a Rusiei. [68]

împăratul Austriei nu s-a opus pretențiilor Ecaterinei II, insă și-a formulat, la rândul său, propriile pretenții:

„Iosef II nu a răspuns decât la 13 noiembrie 1782 la propunerile împărătesei. Mai intâi, el își exprimă îndoiala că Prusia și Franța ar putea să rămână spectatoare indiferente la punerea in aplicare a planului propus cu privire la Turcia. în rest, el nu avea nici o obiecție de făcut referitor la anexările teritoriale proiectate de Rusia și indicate de împărătească. El nu se opunea nici reînființării vechiului Regat al Daciei, nici urcării pe tronul Bizanțului a Marelui Duce Constantin Pavlovici. Totuși, realizarea acestor planuri depindea exclusiv, după părerea lui, de succesul războiului. La rândul său, împăratul considera necesar să indice anexările teritoriale pe care ar trebui să le facă Austria. El cerea cetatea Hotinului și o zonă îngustă, începând de la Nicopole, in sus pe Dunăre și cuprinzând Vidinul, Orșova și Belgradul, apoi de-a dreptul spre Marea Adrialică, inclusiv Golful Drina, și, in sfârșit toate posesiunile venețiene de pe uscat, cu Istria și Dalmația.**

Cum nu era posibil, in acea vreme, să se ajungă la un rezultat pozitiv in privința Principatelor Române, Rusia se va ocupa de anexarea Crimeii, la zece ani de la proclamarea independenței acesteia. Metodele pe care le va pune in practică pentru întreținerea unui climat de anarhie in țara vizată nu sunt deloc diferite de cele pe care le folosesc astăzi sovieticii peste tot unde vor să se impună. Un scriitor din noua generație rusă, Kassim Kassimoff, ne dă, în teza lui de doctorat, o imagine de ansamblu a politicii aplicate in Crimeea de către agenții țarinei:

„Am văzut anterior că tratatul de la Kuciuk-Kainargi recunoscuse independența Crimeii. însă din 1774, această regiune trăia in anarhia cea mai completă, o anarhie întreținută de altfel de către agenții ruși. Pierzând prin

68 **F. Martens, *op. cit.,* vol. II, p. 133.**

tratat orice drept de suveranitate politică, sultanii continuau să se considere drept șefi religioși ai populațiilor din Crimeea. Nobilii ținutului (Murza) erau impărțiți în două tabere: partidul rușilor și partidul turcilor. Intrigile duceau la încoronarea și detronarea' hanilor intr-un ritm accelerat. în 1775 Sahib Ghirai, un han foarte devotat Moscovei, a fost răsturnat și înlocuit de un partizan al turcilor, Devele Ghirai. Acesta a fost la rândul lui alungat de gruparea pro-rusă, care l-a înlocuit cu Șahin Ghirai. Acesta din urmă, prea bine cunoscut ca fiind omul Moscovei, a stârnit o revoltă generalizată. Atunci Rusia a intervenit deschis, iar manifestul țarinei din 8 aprilie 1783 a proclamat anexarea de către Imperiul Rus a Crimeii, a insulei [69]

Taman și a Kubanului. în acest fel, Crimeea, care timp de secole primise tribut din partea Rusiei și adesea trecuse prin foc și sabie așezările până la Moscova, a devenit in mod oficial provincie rusă."[70]

„Contrar prevederilor tratatului de la Kuciuk-Kainargi, Rusia a ocupat Crimeea in aprilie 1783. Această ocupare la care Poarta trebuise să convie de nevoie, printr-un act încheiat in 1784, creease o stare de iritație in Turcia; ea era sporită de amestecul necontenit al consulilor ruși in treburile interne ale împărăției. Se adăugase apoi faptul că domnul Moldovei, Alexandru Mavrocordat, ademenit, fugise peste Nistru, la ruși; în sfârșit, împrejurarea că aceștia din urmă cereau sultanului să le cedeze și Georgia, in Caucaz. Toate acestea la un loc determinară pe turci să declare, la 24 august 1787, război Rusiei."[71] [72] [73]

Și de această dată, ca de obicei, ținuturile românești vor servi ca teatru de operații: Moldova și Valahia vor fi din nou invadate și devastate.

în acest timp, totuși, diplomații se agitau. Contele de Nesselrode, ambasadorul Rusiei la Berlin, informează intre 15 și 26 mai 1789 despre punctul de vedere al guvernului german:

„Nistrul să fie limita dintre cele două imperii, de la

---

69 **48. *Ibidem,* vol. II, p. 134.**

70 **Kassim Kassimoff, *op. cit,* p. 43.**

71 **Constantin Giurescu, op. cit., vol. III, part. 1, p. 298-299.**

72 **Conte de Nesselrode, *Leans et Opinions du Conte de Nesselrode, 1760-1850.* (Scrisori }i opinii ale contelui de Nesselrode, 1760-1850). Paris, A Lahure, voi. 1, p. 165.**

73 **F. Martens, *op. cit.* Vol. VI, p. 144.**

Hotin la Ackerman, unde acest râu se varsă în Marea Neagră - aceasta este propunerea ce mi s-a făcut aici, încă din decembrie, înainte de a se ști dacă, după ocuparea Oceakovului, împărăteasa ar accepta medierea propusă de cele trei curți aliate." [1]

în anul următor, un nou reprezentant al Rusiei la Berlin, Alopeus, trimite un mesaj urgent (5/16 ianuarie 1790) la Ministerul rus al Afacerilor Externe, raportând climatul defavorabil care domnea in Prusia:

„De la începutul anului 1790, lucrurile au luat o întorsătură periculoasă. Prusia se pregătește de război in mod serios și Bischoffwerder l-a anunțat pe Alopeus că regele încheiase un acord cu Polonia și își propune să intre în luptă, fiindcă este ferm hotărât să nu admită in nici un fel incorporarea Principatelor Dunărene la Austria." [2]

într-adevăr, ambasadorul nu se înșela deloc: la puțin timp

după mesajul respectiv, Prusia a încheiat un tratat de alianță ofensivă cu Turcia, la 31 ianuarie 1790. Alopeus încearcă prin toate mijloacele să ajungă la o înțelegere cu Prusia. în acest scop el trimite o depeșă (6/16 februarie 1791), care ii provoacă Ecaterinei următoarea reacție:

„Nu înțeleg să semnez un pact de șerbie. Curtea Prusiei a garantat turcilor deținerea orașului Oceakov (precum și malurile Nistrului?). Crimeea este in mâinile mele fără acordul Majestății Sale. Motanii turbați sunt întotdeauna turbulenți.**[74]

în urma intervenției Angliei, Prusiei și Olandei, pacea a fost semnată intre turci și austrieci, la Șiștov, pe 4 august 1791. Austria obține orașul românesc Orșova și ratificarea anexării Bucovinei.

întră ruși și turci a interveni un armistițiu la Galați in 11 august 1791, iar tratatul de pace a fost încheiat la Iași pe 9 ianuarie 1792. Turcii cedau rușilor orașul Oceakov și întreg ținutul dintre Bug și Nistru. în art. III se stabilea că Nistrul va rămâne întotdeauna linia de demarcație:

„Art. III. în virtutea art. 2 din preliminarii, Nistrul va fi întotdeauna limita ce va separa cele două imperii.**[75]

Prin acest tratat Rusia obținea și recunoașterea anexării Crimeii. O dată cu sosirea rușilor la Nistru, începea adevărata tragedie a poporului român. Urmarda a

74 ***Ibidem,*** **vol. VI, p. 146.**

75 **George Bibescu,** ***op. cit.,*** **p. 404.**

fost dezastruoasă. Recunoașterea Nistrului ca frontieră estică a Moldovei însemna implicit extinderea statului moscovit până la Nistru. Așa cum vom vedea, de acum încolo, Principatele Române nu vor mai cunoaște nici cel mai mic răgaz.

A cincea invazie rusească (1806-1812)

După pacea de la Kuciuk-Kainargi (1774) și cea de la Iași (1792) a urmat o perioadă de liniște. Dar diplomația rusă încerca tot felul de tratative, de la planuri pentru împărțirea Turciei până la o înțelegere cu aceasta. La 23 decembrie 1794, Rusia și Austria au încheiat o convenție secretă privind împărțirea Imperiului Otoman. Acest acord face aluzie la pregătirile pentru un nou război, care va izbucni in 1806. Putem, de asemenea, constata in acest text cum cele două părți contractante se înțeleg să împărtășească o propunere seducătoare. Iată textul integral al pasajului care fixa soarta Țării Românești, a Moldovei și a Basarabiei, care arată clar că Rusia și Austria înțelegeau să acapareze aceste ținuturi:

„... în sfârșit, în cazul unui nou război comun al celor două Curți Imperiale contra Porții Otomane, Majestatea Sa împăratul se angajează să contribuie prin toate mijloacele pentru ca, in conformitate cu condițiile din corespondența autografă a defunctului Majestatea Sa Imperială Iosif II, de glorioasă amintire, cu Majestatea Sa împărăteasa, și mai ales cu scrisorile din 10 septembrie și 13 noiembrie 1782, Planul care a fost stabilit atunci va fi pe deplin executat imediat ce condițiile vor permite și anume, Moldova, Valahia și Basarabia să fie pentru totdeauna separate de Imperiul Otoman și transformate în Suveranități independente in favoarea unui prinț sau a unei prințese din familia Imperială a Rusiei și a descendcnților săi de ambele sexe pe veșnicie - la fel cum Majestatea Sa Imperială se angajează să contribuie prin toate mijloacele ca țările desemnate in sus-amintita scrisoare a Majestății Sale împăratul din 13 noiembrie 1782, să fie pentru totdeauna separate de Imperiul Otoman și alipite Monarhiei

Austriece.

în reciprocitatea angajamentelor specificate mai sus, trimișii plenipotențiari ai Majestății Sale împărăteasa, investiți și ci cu deplinele puteri necesare, au declarat și promis, in numele

Augustului lor Suveran, că Majestatea Sa împărăteasa Tuturor Rusiilor va căuta, prin toate mijloacele ce-i stau la dispoziție, să obțină de la Majestatea Sa împăratul Roman suplimentul de despăgubiri și de compensații care i se cuvin, după principiile unei egalități perfecte în anexările respective; și dacă vitregia evenimentelor nu-i permite Majestății Sale împăratul să obțină despăgubiri din partea Franței, Majestatea Sa împărăteasa își dă anticipat adeziunea cea mai deplină intcrițiilor de despăgubiri pe care le-ar putea asigura revendicarea drepturilor Austriei asupra diferitelor părți ale teritoriului Veneției, usurpat de această republică, și chiar la un alt proiect de anexare ce ar putea să împlinească in mod convenabil scopul propus, cu condiția ca acest proiect să respecte intru totul ceea ce s-a discutat in corespondența autografă a- defunctului Majestății Sale împăratul Iosif II, de glorioasă amintire, cu Majestatea Sa împărăteasa și mai ales, in scrisorile din 10 septembrie și 13 noiembrie 1782, referitor la însușirea cuceririlor pe care cele două Curți Imperiale le-ar face in dauna Porții Otomane in caz de război comun cu această putere, caz in care Majestatea Sa se angajează să contribuie cu toate mijloacele ca țările desemnate in țus-amintita scrisoare a defunctului Majestatea Sa împăratul din 13 noiembrie 1782 să fie pentru totdeauna separate de Imperiul Otoman și alipite la Monarhia Austriacă. De asemenea, Majestatea Sa împăratul se angajează să contribuie cu toate mijloacele ca planul stabilit in amintita corespondență să He pe deplin aplicat, atât cât vor permite circumstanțele, și anume ca Moldova, Valahia și Basarabia să fie pentru totdeauna separate de Imperiul Otoman și transformate in Suveranități Independente, in favoarea unui prinț sau a unei prințese din familia Imperială a Rusiei și a desccn- denților lor de ambe sexe pe veșnicie..."[76]

La urcarea pe tron a țarului Pavel I, din contră, Rusia se angajează intr-o acțiune pașnică, ce are ca rezultat încheierea unui tratat ruso-turc, la 3 ianuarie 1799.

„Noua politică de prietenie și de bună vecinătate față

76 **F. Martens, *op. cit,* vol. II, p. 244.**

de Turcia era împărtășită nu numai de noul împărat, ci și de eminenți oameni de stat ruși cum ar fi cei doi Voronțov, jZcartoriski, contele Kociubei, care erau cu toții adepții celebrei teorii a lui Montesquieu. Aceste idei le găsim dezvoltate pe larg în raportul contelui Kociubei, ambasadorul Rusiei pe lângă sultan, prezentat țarului Alexandru in 1802. Comportarea Rusiei - se spunea in

acel raport - este determinată de aceste două alternative: ori acceptă împărțirea Turciei ori contracarează această măsură periculoasă pentru ea. Nu e nici o îndoială că este preferabilă menținerea Turciei, căci Rusia nu are nevoie de noi teritorii și nu există vecini mai liniștiți decât turcii. Menținerea acestui stat, care ne este în mod natural ostil, trebuie să devină de acum încolo, regula principală a politicii noastre (Gigarev, ***La Politique Russe dans la ■ Question d'Orient*** (Politica rusă în chestiunea orientală). Moscou, 1836, vol. 1, p.^ 256; Komarovsky ***La Question d'Orient.*** (Chestiunea Orientală) în: Revue G6n6rale de Droit International Public. Paris, 1836, p. 4O4.“[77]

în ciuda acestor eforturi de apropiere, rușii au revenit la planul lor inițial: cel al împărțirii Imperiului Otoman. în toate proiectele concepute, primele victime erau in - mod firesc Principatele Române. Și vom vedea mai departe că Rusia nu a ezitat niciodată (cu excepția unei scurte perioade) când a fost vorba^ să pună în aplicare aceste planuri.

„în raportul său către împărat, Rostopșin (Cancelarul Imperiului Rus, n. a.) - după ce a expus situația puterilor occidentale și raporturile lor cu Rusia, examinează și propune împărțirea Turciei, «bolnavul incurabil». El preconizează chiar și partea fiecăruia: Franței Egiptul, Rusiei Moldova și Valahia, Bulgaria, Rumelia și, în sfârșit, Constantinopolul... (2 octombrie 1800). Astfel Rusia revine încă o dată la principiul împărțirii."[78]

Tratatul încheiat intre Rusia și Turcia, semnat in 1799, a fost reînnoit la 23 septembrie 1805.

Talleyrand încearcă să negocieze o schiță de acord. Iată ce-i scrie el lui Napoleon I:

„Sire,

Astăzi turcii nu mai sunt de temut prin ei înșiși. însă

77 **Kassim Kassimoff,** ***op. cit,*** **p. 49.**

78 **Aii Fuad,** ***La Question des Detroits.*** **(Chestiunea Stnnlorilor.) Paris, 1928, p. 72-73.**

rușii le-au luat locul; Austria este încă principalul zid de apărare pe care Europa li—1 poate opune și contra lor trebuie să ne întărim astăzi.

Astfel, politica cere nu numai ca sacrificiile pe care Austria va trebui să le facă să fie compensate, ci și ca acest lucru să fie făcut așa jncât să nu-i rămână vreun regret.

în schimbul Statelor Venețiene, al Tirolului, posesiunilor din Suabia și pretențiilor asupra statelor vecine, care vor rămâne pentru totdeauna stinse, să i se dea Valahia^ Moldova, Basarabia

și partea cea mai nordică a Bulgariei; stăpână Hind pe aceste două provincii fertile, obținând pentru aceste vechi state o ieșire pe Dunăre, care va curge aproape in întregime sub jurisdicția sa, și o porțiune din coastele Mării Negre, ea nu va mai avea de ce să regrete pierderile atât de generos compensate. Ea râvnește aceste două provincii; le-ar privi cu amărăciune dacă ar intra pe mâna rușilor; in cazul in care aceștia le-ar invada deja, ea nu îndrăznește să-și închipuie că le-ar putea obține și nu ar putea să nu considere altfel decât fericite evenimentele care le-ar asigura posesia lor.

Din momentul in care ar fi în posesia Valahiei și Moldovei, rușii, aliații ei de astăzi, vor deveni rivalii și dușmanii săi naturali.

Valahii și moldovenii, preferând dominația rușilor, deoarece au aceeași religie, o vor ține permanent trează. Ea va fi obligată să-și păstreze în această parte toată atenția și toate forțele sale.

Departe de a se asocia, cum ar face-o poate astăzi, la proiectele rușilor împotriva Imperiului Otoman, ea va fi interesată să le împiedice și să le combată...

în acest fel se va rezolva complet problema păcii celei mai durabile pe care rațiunea ne-ar putea permite să o sperăm.

Acum, presupun că, după câștigarea unei mari bătălii, Majestatea Voastră va spune Casei de Austria:

Am făcut totul pentru a păstra pacea; doar dumneavoastră ați vrut războiul. V-am prezis consecințele și, acum le simțiți. Am învins cu regret, insă am învins; vreau ca acest lucru să fie în folosul comun...

Cerându-vă sacrificii, nu pretind ca ele' să rămână fără compensații, vreau chiar ca aceste compensații să le depășească. Extindeți-vă de-a lungul Dunării. Ocupați Valahia, Moldova, Basarabia. Voi interveni pe lângă Poarta

Otomană pentru a o face să vă cedeze aceste provincii, iar dacă rușii vă atacă, voi fi aliatul vostru...

Majestatea Voastră îmi va permite să-i prezirft, pe scurt, proiectul de tratat pe baza căruia ar putea să fie începute negocierile...

Art. IX. Majestatea Sa împăratul Francezilor nu se va opune in nici un fel ca, imediat după ratificările prezentului tratat, Majestatea Sa împăratul Germaniei și Austriei să ocupe cu trupele sale și să posede in deplină suveranitate, el, moștenitorii și urmașii săi pentru totdeauna, Valahia, Moldova, Basarabia și partea din Bulgaria aflată la nord de linia trasă de la confluența Șiretului cu Dunărea până la Mangalia, la Marea Neagră..." [79]

La 23 decembrie 1805, Turcia încheie un tratat de alianță cu Franța și Napoleon îl trimite pe generalul Horace Sdbastiani la Constantinopol, ca reprezentant al guvernului său. în vara anului 1806, generalul Sdbastiani este in măsură să demonstreze turcilor că cei doi domnitori ai Principatelor Române, Alexandru Moruzi in Moldova și Constantin Ypsilanti in Valahia simpatizează cu rușii și furnizează materialul necesar mișcărilor revoluționare din Balcani. La 24 august 1806, domnitorul Valahiei este destituit printr-un firman și înlocuit cu un nou suveran, Alexandru Șuțu. Aceeași soartă pare să fi fost rezervată și domnitorului Moldovei. Rusia, aflând de aceste schimbări, amenință că va declara război, în momentul în care, la București, se făceau pregătiri pentru instalarea noului domnitor, s-a primit vestea că el este deja destituit și că Ypsilanti își reia tronul.

în ciuda tuturor eforturilor făcute de turci de a împiedica izbucnirea unui conflict, rușii trec Nistrul și pătrund în Moldova sub comanda generalului Michelson. La 29 noiembrie 1806, capitala Moldovei, Iași, cade in mâinile rușilor.

în condițiile dificile prin care treceau Principatele, boierii români încep să se preocupe mai mult de viitorul țării lor și își îndreaptă speranțele către Franța:

„O parte din boieri s-au adresat împăratului Francezilor cerându-i să permită crearea unui Stat Național Român."[80]

Problema ridicată de intervenția lor este comentată in

---

79 **58. *Revue Histonque,* voi. 39. Paris, Felix Alean, 1889, p. 66.**

80 **N. lorga *Istoria presei românești.* București, 1922, p. 19.**

presă: „Nefericitele Principate Românești, teatru al unui război fără sfârșit, așezate intre ciocan și nicovală, invadate pe rând de trupele turcești și rusești, care le tratează ca pe niște țări cucerite, sufereau cumplit. Pentru ruși, era un popor pe jumătate otoman; pentru turci, era o țară creștină, suspectată de complicitate cu Rusia, Gibelin pentru Guelfi și Guelf pentru Gibelini.

în timpul anilor de ocupație rusească, 1806-1812, in Europa se petreceau evenimente grave, fiecare din ele influențând cabinetele marilor puteri și schimbând opiniile privind situația politică a celor două Principate. Rând pe rând, alianța Rusiei cu Anglia împotriva Porții, alianța secretă a Turciei cu Napoleon, Pacea de la Tilsit, întrevederea de la Erfurth readuceau in discuție viitorul Valahiei și Moldovei."[81]

Anglia, care se opunea in mod sistematic tuturor intrigilor

lui Napoleon, intervine pe lângă Poartă în favoarea Rusiei la 20 februarie 1807:

„Atunci Anglia a trimis pe neașteptate o escadră să treacă prin Dardanele și să ancoreze in fața capitalei otomane. Ambasadorul britanic, Sir Arbuthnot, i-a înmânat Marelui Vizir următorul ultimatum:

1. Alianța Porții cu Rusia și Anglia;
2. Predarea imediată către Anglia a flotei otomane și a bateriilor din Dardanele;
3. Cedarea Moldovei și Valahici către Rusia;
4. Expulzarea generalului Sdbastiani și declararea războiului împotriva Franței.**[82]

în acest timp, reprezentantul Franței, generalul S6bastiani, ii liniștea pe turci:

„Atât timp cât a durat domnia sultanului Selim, generalul Sdbastiani a continuat să se bucure de un anumit credit la Constantinopol, anunțând în fiecare zi că împăratul Napoleon, stăpânul său, nu va întârzia să-și ducă neînvinsele armate chiar in inima Rusiei și va face să fie restituite fidelei sale aliate, Sublima Poartă, cele două

81 ***... La Valachie a la Moldavie.*** **In: *Revue des Deux Mondes,* Paris, IX, 15 ianuarie 1837, p. 147.**

82 ***Ibidem,*** **p. 148.**

principate, Moldova și Valahia, care fuseseră invadate.**[83,84]

Dar in timp ce generalul S£bastiani se adresa astfel turcilor, in același an 1807, ambasadorul Franței la Sankt Petersburg, Caulaincourt, este autorizat de Napoleon să negocieze cu Rusia viitoarea împărțire a Imperiului Otoman. Reprezentantul Franței se pune de acord cu ministrul afacerilor externe al Rusiei, contele Rumianțev asupra următoarelor clauze:

„Rusia trebuia să primească Moldova, Valahia și Bulgaria; Franța Bosnia, Albania și Grecia. Austria trebuia să se întindă între cele două imperii prin Serbia și Rumelia, până la Salonic. A fost mai greu să se înțeleagă in legătură cu Constantinopoluk și Strâmtorile; țarul voia neapărat acest oraș. El nu admitea împărțirea fără el: era însăși rațiunea de a fi a împărțirii Imperiului Otoman.**[85]

Talleyrand, celebrul ministru francez al afacerilor externe, veghea la rândul său ca instrucțiunile lui Napoleon să fie executate

cât mai strict posibil. Iată ce raporta el referitor la tratatul de la Tilsit din 1807:

„împăratul Napoleon, in conferințele care au precedat tratatul de la Tilsit, ii vorbea adesea împăratului Alexandru despre Moldova și Valahia ca despre provincii ce trebuiau intr-o zi să se unească cu Rusia...

Instrucțiunile mele privind acest tratat urmăreau să nu las nimic relativ să se strecoare in impărțirea Imperiului Otoman, nici chiar in destinația viitoare a celor două provincii, Valahia și Moldova, și le executam întocmai."[6]

Deznodământul a fost un acord de armistițiu semnat la 24 august 1807, la Slobozia, intre ruși și turci. Rusia se angajează, conform tratatului de la Tilsit, să evacueze Valahia și Moldova, retrăgându-se astfel dincolo de vechile sale frontiere. Acest acord nu era decât o pauză in care Moscova pregătea o nouă ofensivă mai intâi de ordin diplomatic. Iată, de exemplu, instrucțiunile date de

---

83 **J. B. Esp6ret, *La condition internaționale da tUtroits du Bosphore et da Dardanelles.* (Condiția internațională a strâmtorilor Bosfor și Dardanele). Toulouse, 1907, p. 26.**

84 **L. V. West. En Review, *Le Gtntral Horace Stbastiani.* în: *Revue da Deux Monda.* Paris, IV, decembrie 1833, p. 694.**

85 **Edouard Driault, *op. cit,* p. 93.**

Alexandru I ambasadorului său la Paris, contele Tolstoi, la 27 septembrie 1807, adică la o lună de la încheierea armistițiului de la Slobozia:

„încercați să-i fixați atenția asupra acestui punct; din această circumstanță puteți să obțineți un câștig foarte avantajos in folosul nostru; veți dirija conversațiile pe care le veți avea cu acest Prinț astfel încât să-i spuneți că modul cel mai rapid de a termina acest război ar fi ca, pe calea medierii sale, împreună cu teama pe care turcii o au față de armatele mele, să obțin posesia Valahiei și Moldovei; intr-un cuvânt, limitele imperiului meu să fie in acea parte repliate pe Dunăre...

2. în cazul in care nu aș obține Valahia și Moldova, va trebui să stipulăm confirmarea tuturor privilegiilor acordate acestor principate și in special a celor enunțate in hatișeriful din 1802. Această cerere n-ar trebui să suporte nici o modificare, fiindcă nu aș vrea să-i sacrific pe locuitorii acestor țări, lăsându-i pradă urii și răzbunării turcilor...**[86] [87]

Al doilea punct al acestei note dezvăluie întreaga duplicitate a rușilor. Doar în cazul in care nu ar fi putut să anexeze Moldova și Valahia, numai in acest caz, țarul s-ar fi angajat să apere cauza independenței Principatelor Române. Acționând astfel el i-ar fi împiedicat pe ceilalți eventuali pretendenți să acapareze teritoriile vizate. Cât despre eventualitatea ca Principatele să refuze protecția

rusă pentru a căuta alte alianțe, asta ar fi însemnat sacrificarea populației lor, care ar fi fost legată de mâini și de picioare în fața răzbunării turcești. Moldo-Valahia avea să fie înghițită după bunul plac al țarului și când ar fi vrut acesta. Și mai precise sunt instrucțiunile remise de ministrul rus al afacerilor externe, contele Rumianțev, la 27 noiembrie 1807, ambasadorului rus la Paris:

„Pentru a nu cruța nimic din ceea ce ar putea să vă faciliteze negocierile de pace, cu care aji fost însărcinat, împăratul mi-a recomandat să vă fac o mărturisire, care nu este decât pentru dumneavoastră. Iată de ce va trebui să separați această depeșă de corespondența noastră

86 **Le Duc de Broglie. *Mimoires du Prince de Talleyrand.* (Memoriile prințului de Talleyrand). Paris, Caiman L6vy, 1891, vol. 1, p. 393.**

87 **D. A Slurdza și Golescu-Vartic, *op. ciL,* p. 601.**

ministerială și să o păstrați sub cheie, intr-un cuvânt, nimeni să nu știe de ea in afară de dumneavoastră. Dacă veți vedea că împăratul Napoleon nu va vrea cu nici un preț să consimtă ca noi să obținem prin tratatul de pace Moldova și Valahia, fiindcă el nu este încă in măsură să intre in posesia Moreii și Albaniei, veți propune atunci, ca din partea dumneavoastră, să împlinim măcar pe jumătate poruncile împăratului, stăpânului nostru, ceea ce ar însemna ca prin tratatul însuși să primim in posesie Basarabia, iar Moldova și Valahia să rămână sub sechestru in mâinile noastre până la încheierea păcii dintre Anglia și Franța, și veniturile, ca și apărarea și administrația acestor două provincii să fie pe deplin și in întregime la dispoziția Majcstății Sale Imperiale până la încheierea păcii menționate mai sus.

în rest, împăratul nu vă permite să uzați de acest mijloc de conciliere decât atunci când s-ar epuiza toate celelalte mijloace de convingere ce ar putea duce, încă de acum, la deplina posesie asupra Moldovei, Valahiei și Basarabiei..."[88]

De această dată, rușii precizează clar ce înțeleg ei prin independența Principatelor Române: anexarea lor pur și simplu.

Contele Metternich, într-un raport de la Paris către ministrul austriac al afacerilor externe, din 26 februarie 1808, se referă și el la propunerea rusă de acordare a „independenței Principatelor", sub garanția Rusiei și Austriei, două țări care, nu cu mult timp in urmă, făceau schimb de amabilități pentru a stabili condițiile unei eventuale împărțiri:

„Contele Tolstoi nu a dezmințit niciodată condițiile in care nu ar ezita să semneze pacea cu turcii, și anume:

Independența Valahiei și Moldovei, in condițiile stipulate de ultimul tratat, și cea a Serbiei, sub protecția și garanția Rusiei

și Austriei/ (Scrisoarea lui Metternich către Stadin, din 26

88 ***Ibidem,*** **p. <578.**

februarie 1808.).[89] [90]

Negocierile dintre Franța lui Napoleon și Rusia lui Alexandru I, care au durat un an întreg, au avut ca rezultat, in afara încheierii Tratatului de la Tilsit, și semnarea unui acord secret la Erfurt, negociat intre 30 septembrie și 21 octombrie 1808. Prin aceasta din urmă, Napoleon recunoștea legitimitatea incorporării celor două Principate Românești în Imperiul Rus. Convenția trebuia să rămână secretă timp de zece ani după semnarea sa. Dar nu trecuse un an și fusese denunțată deja. Iscusința diplomației rusești triumfase încă o dată. Acordul secret îi adusese avantaje enorme, iar denunțarea lui nu s-a făcut decât in detrimentul politicii lui Napoleon, așa cum vom vedea când vom studia sfârșitul acestui război.

în legătură cu negocierile preliminare acordului, Talleyrand notează:

„Contele Rumianțev, ministrul afacerilor externe al Rusiei, voia Constantinopolul; de obținerea acestuia el lega gloria numelui său;~după asta ar fi cedat Franței tot restul lumii...

' împăratul Alexandru se părea că voia doar cele două provincii. Valahia și Moldova; ambiția sa se oprea la malurile Dunării."

Iată acum câteva articole dintre cele mai importante ale acestei faimoase Convenții Secrete de~ la Erfurt:

„Art. V. Majestatea Sa împăratul Tuturor Rusiilor, după revoluțiile și schimbările care agită Imperiul Otoman și care nu lasă nici o posibilitate de a da - și în consecință nici o speranță de a obține - garanții suficiente pentru persoanele și bunurile locuitorilor Valahiei și Moldovei, ducând deja granițele Imperiului său până la Dunăre, de o parte, și unind Valahia și Moldova la Imperiul său, neputând decât cu această condiție să recunoască integritatea Imperiului Otoman, Majestatea Sa împăratul Napoleon recunoaște respectiva unire și limitele Imperiului Rus in această parte până la Dunăre.

Art. X. în cazul in care Poarta Otomană ar refuza cedarea acestor două provincii și războiul va reizbucni, împăratul Napoleon nu va participa și se va limita la a-și

---

89 **Richard Metternich *Mtmoires, Documents et Ecrits divers laissts par le Prince de Metternich.* (Memorii, documente ji scrieri diverse lăsate de prințul Metternich). Paris, Plon-Nourrit, 1866. Vo). II, p. 165.**

90 **Le Duc de Broglie, *op. cit,* vol. I, p. 397.**

folosi bunele oficii pe lângă Poarta Otomană; insă dacă s-ar întâmpla ca Austria sau orice altă putere să treacă de partea Imperiului Otoman in războiul

respectiv, majestatea Sa împăratul Napoleon va face imediat cauză comună cu Rusia, trebuind să considere acest caz drept unul privind alianța generală care leagă cele două Imperii.

Art. XIV. Prezenta Convenție va fi ținută secretă cel puțin timp de zece ani.“ [0]

Napoleon și-a dat curând seama de greșeala pe care o făcuse semnând acest acord și s-a văzut obligat să—1 denunțe, mai ales că insistența sa pe lângă sultan pentru a obține cedarea către Rusia a celor două Principate Românești, departe de a fi fructuoasă, incita din contră Turcii să caute o reconciliere cu Anglia. Astfel, la 5 ianuarie 1809, a fost semnat un tratat de alianță defensivă intre Franța și Turcia.

Rușii au fost afectați de această schimbare bruscă de atitudine a lui Napoleon. într-un raport către împăratul Alexandru I, prințul Kurakin, ambasadorul rus la Viena, precizează:

„Dacă anexarea Principatelor Dunărene era ușoară acum câteva luni, această afacere prezintă acum (la sfârșitul lunii octombrie), datorită lui Napoleon, mari dificultăți.**[91] [92]

La rândul său, Napoleon declara la 25 august 1808:

„Rusia este preocupată în acest moment de calculele propriei sale politici. Face cuceriri in dauna Suediei. Vrea să ciupească ceva de la Turcia. Ea nu evacuează Principatele, iar eu evacuez Prusia.**[93]

Austria face pregătiri de război împotriva Franței și caută să-și asigure o alianță externă. Iată de ce ea este dispusă să facă unele concesii in privința Valahiei și a Moldovei. Ambasadorul rus la Viena, Kurakin, scria la sfârșitul anului 1808:

„Cabinetul de la Viena nu—și ascunde dorința vie de a obține cel puțin neutralitatea Rusiei și se arată dispus la concesii in chestiunea orientală. Arhiducele Carol însuși,

---

91 **Le Baron Descamps el Louis Regnault: *Recueil International des Traitfs du XIXe sticle.* (Culegere internațională de tratate din secolul al XIX-lea). Paris, Arthur Rousseau, Vol. 1, 1801-1825, p. 203.**

92 **F. Martens, *op. cit,* Vol. III, p. 31.**

93 ***Ibidem,* p. 32.**

care se opunea întotdeauna intențiilor politice ale Rusiei, i-a declarat contelui Tolstoi, sosit la Viena in misiune Extraordinară, că Rusia nu avea decât să ocupe Principatele Dunărene și să-și rotunjească frontierele în sud, cu condiția să-și îndrepte către centrul Europei acțiunea și resursele.**[94]

în ciuda propunerii făcute de Austria, rușii trec de partea

celui mai puternic, adică de partea Franței. Austria va fi învinsă, iar pacea semnată la 10 octombrie 1809 la Schoenbrun-Viena. Ajutorul acordat de Rusia lui Napoleon, in calitate de aliat, ii dă acesteia prilejul să ceară compensații și iată de ce articolul 3 al tratatului de la Schoenbrun acordă Rusiei o parte din Galiția.

Am văzut că pretextul ales de ruși pentru ocuparea Principatelor în 1806 fusese destituirea domnitorului Valahiei Ypsilanti. în acea vreme, ca și astăzi, prietenia rusă nu era decât preambulul unei viitoare agresiuni. în astfel de comedii, oamenii de paie sfârșesc întotdeauna prin a fi sacrificați fără milă. Aceasta a fost și soarta lui Ypsilanti, acest bun prieten al Rusiei. El va 6 înlocuit pur și simplu de un rus:

„La 8 aprilie 1808, se citește în catedrala Mitropoliei o notă a generalului Prozorovski, care îl înlocuise pe Michelson, anunțând că, prin poruncă împărătească, Constantin Ypsilanti este înlăturat de pe tron și un rus numit Cusinev va fi de acum încolo Președintele celor două Principate."[95] [96]

In acea vreme, in fruntea bisericii Moldovei se găsea un tânăr mitropolit, numit Veniamin Costache, care fusese înălțat la această înaltă demnitate bisericească in 1803. El aparținea unei familii de boieri. Rușilor nu le plăcea deloc de acest patriot care le ghicise intențiile și lupta pentru binele țării sale. Ei l-au obligat să se retragă la Mănăstirea Neamț. Abia după patru ani, atunci când rușii s-au retras din Principate, el a revenit la conducerea Mitropoliei Moldovei.

---

94 ***Ibidem,*** **p. 32.**

95 **Constantin Giurescu,** ***op. cit,*** **Vol. III, p. 327.**

96 **A D. Xenopol:** ***Histoirt da Roumains de la Dacie Trajane depuis sa origina jusqu'â l'Union da Principaults en 1859.*** **(Istoria românilor din Dacia Traiană de la origini până la Unirea Principatelor din 1859). Paris, 1896, vol. II, p. 227.**

Cât despre situația tragică in care se găseau Principatele în 1809, iată câteva extrase din raportul unui diplomat francez către guvernul său:

„Locuitorii mai erau expuși, în afara acestor rechiziții, să le spunem regulate, la tot felul de abuzuri, hoții și jafuri, care ii aduceau la ultimul nivel de sărăcie." Un raport al lui Mlriage ne spune că „armata rusă distrusese in așa măsură această țară (Valahia) încât, la începutul anului 1809, ea nu mai oferea deja decât imaginea unui deșert. (Mdriage către Ministerul Afacerilor Externe al Franței, 14 iulie 1811, p. 569)." [5]

Timpul cât au durat această campanie și ocupația rusă în Principate a permis patrioților români să devină conștienți de

pericolul pe care îl reprezenta puternicul lor vecin. Prin comportamentul lor de ocupanți, rușii își atrăseseră dușmănia tuturor, chiar și a celor care erau înclinați să-i primească în calitate de prea creștini eliberatori. Dușmanului turc ii urma un nou agresor, mai abil poate, dar și mult mai brutal, așa cum vom vedea mai departe.

Contactul zilnic cu ocupantul rus punea in lumină adevăratele intenții ale acestui pretins aliat. Situația se înrăutățea pe zi ce trece. Oamenii ajunseseră să regrete jugul turcesc, cu atât mai mult cu cât începuseră să-și dea seama în mod serios de adevăratele intenții ale Rusiei.

După ce conflictul franco-austriac a luat sfârșit, cel dintre Rusia și Turcia rămânea încă aprins, spre marea nenorocire a locuitorilor Moldovei și Valahiei. Relațiile dintre Rusia și Franța erau din ce in ce mai încordate. Moscova căuta deci să se apropie de fosta sa aliată, Austria. în acest scop, a trimis la Viena un nou ambasador, Șuvalov. Documentele aflate la Ministerul Afacerilor Externe al Rusiei și publicate de F. Martens arată că, deși tratați cu destulă răceală la Curtea imperială austriacă, rușii au adoptat totuși atitudinea lor cinică obișnuită:

„Articolul III al Tratatului de la Viena, care ceda Rusiei o parte din Galiția putea să fie mai întâi un obstacol. împăratul nu dorea nici mai mult nici mai puțin decât transpunerea în practică a acestui articol în cel mai scurt timp. în privința Turciei, contele Șuvalov era autorizat să declare că Rusia nu dorea nimic în plus față de frontiera pe Dunăre. Prin urmare, provinciile cucerite de armatele rusești, adică Moldova, Valahia și Basarabia trebuiau să fie

alipite Rusiei.**[97]

însă războiul nefericit din 1809 a permis Austriei să-și dea seama la ce s-ar fl putut aștepta de la prietenia rusă. Atitudinea țarului în acele circumstanțe penibile a demonstrat că era preferabil să dai dovadă de prudență față de el. Rusia nu se lăsa totuși descurajată de această reținere. Ea încerca să se apropie de Austria prin toate mijloacele. în acest scop, ea a încercat să încheie un număr de convenții în care Viena pfiiidâ găsi avantaje seducătoare.

în februarie 1810, contele Șuvalov informează Curtea imperială austriacă despre regimul dezertorilor. Acest acord de importanță secundară ridică în trecere și chestiunea orientală, in special cea a teritoriilor moldo-valahe. Punctele de vedere rus și austriac par să fie în dezacord total:

„De fapt, chiar în ajunul semnării declarației, contele Șuvalov a abordat cu prințul Metternich și cu dl. Hudelist problema limitelor în care se va aplica respectiva declarație. El demonstra că aceasta se va extinde și asupra Principatelor Dunărene, care se aflau în posesia Rusiei. Dl. Hudelist a protestat din nou, energic, contra acestei aplicări a dreptului de cucerire, iar contele Șuvalov a putut să se convingă încă o dată in ce măsură problema anexării de către Rusia a Principatelor Dunărene leza, după opinia oamenilor de stat austrieci, vitalitatea Imperiului Austriac.""[7]

Eforturile de reconciliere cu Austria nu au fost in cele din urmă încununate de succes. Metternich refuză categoric pretențiile rusești. într-o telegramă adresată guvernului său la 2 martie 1810, contele Șuvalov relatează o întrevedere pe care a avut-o cu cancelarul Austriei și confirmă că:

„... Rusia își propunea să anexeze Moldova și Valahia și să garanteze drepturile națiunii sârbe. Drept răspuns, contele Metternich a declarat că el i-a sfătuit pe sârbi să se împace cu guvernul turc. Aflând hotărârile împăratului Alexandru cu privire la Serbia și la Principatele Dunărene, contele Metternich a răspuns fără ocolișuri: «în acest caz va trebui să luptați!»[98] [99]

---

97 **F. Martens, *op. cit,* vol. III, p. 35.**

98 ***Ibidem,* voi. VIII, p. 61.**

99 ***Ibidem,* vol. III, p. 61.**

Chestiunea Principatelor Dunărene, care trebuiau să fie anexate de Rusia, era un subiect de preocupare constantă pentru Cabinetul de la Viena. Contele Metternich nu-i ascundea ambasadorului Rusiei faptul că Austria nu ar putea să privească indiferentă o asemenea extindere a posesiunilor rusești în dauna Imperiului Otoman.**[100]

Situația devenea din ce in ce mai încordată. Pretențiile rușilor de anexare a Principatelor Române se loveau de protestele foarte energice ale Austriei. Metternich și consilierul Hudelist se plângeau lui Șuvalov de tratamentul aplicat in Moldova și Valahia supușilor austrieci și chiar consulului austriac.

„într-un cuvânt, conchidea contele Șuvalov, Principatele Dunărene fiind anexate de Rusia, prin declarația împăratului Alexandru I și, ca urmare a faptului împlinit, ele trebuiau recunoscute ca parte integrantă a teritoriului rus.

Nici prințul Metternich, nici Hidelist nu împărtășeau această opinie. Ei demonstrau că doar un tratat internațional putea să stabilească anexarea provinciilor respective de către Rusia. Atâta timp cât nu fusese încheiat nici un tratat între Rusia și Poartă,

Principatele Dunărene erau provincii turcești, iar Austria, pe baza tratatelor sale cu Turcia, avea dreptul să aibă in aceste țări agenți diplomatici proprii. (Depeșa contelui Șuvalov din 21 mai/iunie 181O)**[101]

In situația critică în care se găsea, Napoleon era in căutarea unui nou amator căruia să-i ofere Principele Române. El face literalmente reclamă față de Austria, așa cum il informează Metternich pe împăratul Francisc intr-un raport trimis de la Paris la 9 iulie 1810: Părerea sa, pe care o discuta îndelung, era că turcii ar Ti siliți să cedeze Principatele Dunărene. „E o mare afacere pentru voi și pentru ruși, adăuga el; eu nu cred că Poarta pierde prea mult prin aceasta; Principatele erau de mult timp mai degrabă rusești decât turcești, insă această extindere a Rusiei va fi cea care va forma intr-o zi baza unirii Franței și Austriei. Dunărea prezintă un interes imens pentru dumneavoastră. Priviți harta: acele țări ar trebui mai degrabă să vă aparțină dumneavoastră decât rușilor.

100 ***Ibidem,*** **vol. Ill, p. 36.**

101 ***Ibidem,*** **vol. III, p. 56.**

Deț’inute de ruși, ele vor constitui un etern motiv de gelozie pentru dumneavoastră.**[102]

Insă, după ce fusese învinsă in 1809, Austriei ii venea greu să intervină. Iată de ce Metternich propune să fie anunțat sultanul că nu mai poate conta pe un eventual ajutor al Austriei:

„Interesul particular al Austriei cere ca, in cazul in care nu ar fi posibil să salvăm cele două Principate, să-i prevenim cel puțin de alte necazuri, iar influența noastră in afacerile Turciei să se extindă cât mai mult posibil...

Umila mea părere ar fi deci să înștiințăm in mod confidențial, Divanul că Austria nu va permite niciodată ca Rusia să-și extindă cuceririle pe malul drept al Dunării; că, pentru a redobândi Principatele, Poarta nu trebuie să se bazeze decât pe vitejia turcilor...**[103]

Contele Șuvalov, la rândtd său, susține intr-un raport datat 20 august 1810, că interesele Rusiei reclamă o cât mai mare apropiere de Austria și propune bazele pe care s-ar putea face acea apropiere:

Pentru a atinge acest scop, contele considera că este absolut necesar:

„1. ca Rusia să plătească sumele cu care mai era datoare;

2. ca Rusia să promită Austriei o parte din Turcia, cu excepția Principatelor Dunărene, și alte achiziții în vest;

---

102 **Richard Metternich, *op. cil,* vol. II, p. 361.**

103 ***Ibidem,* vol. II, p. 379.**

3. să fie respectate in modul cel mai strict drepturilor supușilor austrieci din provinciile turcești ocupate de trupele rusești."[104]

Cu toată slăbiciunea lor pe plan militar, austriecii înștiințează Rusia că ei se vor opune cu toate forțele anexării Principatelor. O depeșă a contelui Rumianțev, din 10 septembrie 1810, dovedește acestjucru.

„în plus, succesele obținute de armatele ruse împotriva turcilor și intenția declarată pe față a guvernului rus de a-și extinde posesiunile până la Dunăre și de a-și însuși Moldova și Valahia au provocat serioase neliniști la Viena. Nici împăratul Francisc I, nici noul ministru al afacerilor externe, contele Metternich, nu admiteau posibilitatea stabilirii granițelor Rusiei la Dunăre. Ei erau ferm hotărâți să se opună din toate puterile, la nevoie, chiar prin forța armelor, semnării unui tratat ale cărui condiții să fie dictate de Rusia." (Depeșa contelui Rumianțev din 10 septembrie 1810).[105]

Totuși, negocierile diplomatice continuă, iar Șuvalov afirmă în cursul convorbirilor cu Metternich și Hudelist, la 5 octombrie 1810, că Rusia se încăpățânează să vrea anexarea Principatelor:

„... Rusia ținea să aibă Dunărea drept graniță și să obțină Valahia, Moldova și Basarabia. Rusia nu putea renunța la aceste trei provincii și nici nu voia să cedeze o palmă din teritoriul lor."[106]

După îndelungi discuții, guvernul austriac își definește poziția. Contele Șuvalov o rezumă astfel într-unul din rapoartele sale:

„Dacă Rusia ar ajunge să-și realizeze planurile de anexare a Principatelor Dunărene, Austria nu ar declara război Rusiei, insă i-ar fi foarte neplăcut.să vadă malurile Dunării in mâinile acestei puteri. în plus, dacă Turcia s-ar vedea obligată să cedeze Principatele, acest lucru ar putea da naștere unei revoluții, care ar conduce-o la ruină. Contele Metternich credea că o asemenea alternativă corespunde prea puțin intereselor Rusiei și Austriei. Doar Napoleon ar fi cel care ar profita de catastrofă." (Depeșa contelui Șuvalov din 21 octombrie/2 noiembrie 1810).[107]

---

104 **F. Martens, *op. cit,* -vol. III, p. 73.**
105 ***Ibidem,* vol. III, p. 70.**
106 ***Ibidem,* vol. III, p. 74.**
107 ***Ibidem,* vol. III, p. 75.**

La 25 octombrie 1810, Metternich se duce la Paris și este primit in audiență de către Napoleon. La întoarcere, el îl informează pe Șuvalov despre rezultatul acestei întrevederi. Din această relatare putem să apreciem cât de abilă era diplomația in acea vreme:

„... Napoleon nu ezitase să declare că el nu dorea in nici un fel o alianță între Rusia și Austria. «Știți, ar fi zis Napoleon contelui Metternich, de ce am recunoscut Rusiei posesia asupra Moldovei și Valahiei? Am făcut-o pentru a arunca un măr al discordiei intre voi, fiindcă voi simțiți că este in interesul meu să creez neînțelegere intre marile puteri». Contele Metternich a răspuns la această mărturisire a lui Napoleon: «Puteți fi convins,- Sire, că acel obiect nu va apropia niciodată cele două Curți.» Această relatare ***(si non t vero e ben trovato)*** a făcut impresie asupra contelui Șuvalov, deoarece el înțelegea bine că problema cuceririlor rusești in dauna Turciei era obstacolul principal in realizarea unei înțelegeri cordiale intre Rusia și Austria."

întrevederile aproape zilnce dintre Metternich și ambasadorul Rusiei, subiectul însuși al acestor discuții, care nu viza decăt' viitoarea împărțire a unei țări, dovedesc faptul că penibila situație actuală a unor națiuni nu este doar fructul politicii actuale. Altădată, la fel ca și astăzi, diplomații marilor puteri traficau suveranitatea și independența țărilor mici ca pe un articol comercial oarecare:

„Contele Șuvalov mi-a cerut să observ că intre cele două Curți ale noastre mai erau de reglementat multe probleme, asupra cărora ar fi bine să ne înțelegem; el cita neînțelegerile pricinuite de chestiunea anexării Principatelor Dunărene. Vorbea de medierea intre Rusia și Poartă ca despre o idee ce domnea mai mult la noi decât in Rusia...

însă, am adăugat eu, noi nu putem spera să vedem încheierea războiului prea curând, atâta timp cât Principatele Dunărene vor fl ocupate de Rusia...

Contele Șuvalov a afirmat*față de mine că niciodată împăratul Alexandru nu va renunța la incorporarea Principatelor Dunărene in imperiul său, dar că, in urma unei înțelegeri comune, noi am putea să ne asigurăm, chiar * in viitor, mari avantaje in aceste provincii. în această privință, el a atins chestiunea propunerii de a schimba Oltenia (Valahia Mică) pe câteva părți din Polonia."

(Raportul lui Metternich către împăratul Francisc. Viena, 31 octombrie 1810).[108] [109]

Dacă, in negocierile cu austriecii, rușii se arătaseră până atunci intransigenți, acum se vedeau obligați să facă unele concesii. Politica lor externă a suferit ¦o schimbare bruscă. îi vedem chiar oferind Principatele Dunărene guvernului de la Viena!

Puterea militari a Franței și resursele de care dispunea Napoleon, în general, îndemnau Rusia să facă sacrificii. în instrucțiunile secrete din 13 februarie 1811, scrise personal de țarul Alexandru I pentru contele Stackelberg, ambasadorul său la Viena, se recunoștea implicit în ce măsură situația era atunci defavorabilă Rusiei.

F. Martens, bazându-se pe o serie de considerații, susține teza că respectivele instrucțiuni autografe nu ar fi părăsit niciodată Ministerul Afacerilor Externe și că, prin urmare, nu au ajuns in mâinile contelui Stackelberg. Cu toate acestea, pentru că sunt relevante în privința intențiilor rusești față de Principatele Române, considerăm că este interesant să-i redăm conținutul. Instrucțiunile erau următoarele:

„1) înștiințați Curtea de la Viena că Rusia nu dorește război cu Franța.

2) în caz de atac, Rusia nu dispune de forțe considerabile. Conservarea Rusiei nu ar trebui să fie indiferentă Austriei.

3) Trebuie să explicați urgent Curții de la Viena ca Rusia nu solicită concursul său efectiv, Austria având in mod evident nevoie de odihnă.

4) Este totuși de dorit ca Rusia să se înțeleagă cu Austria asupra condițiilor posibile ale unui război cu Franța. Napoleon are în mod sigur intenția de a restabili Polonia și, in acest caz, Austria ar trebui să renunțe la Galiția.

5) Dacă aceasta este intenția lui Napoleon, Rusia trebuie neapărat să cucerească toată Polonia.

, 6) împăratul oferă Austriei Valahia și Moldova până la Șiret,

pentru a-i dovedi, pe de o parte, că nu extinderile sunt ceea ce urmărește, și pe de alta, că Rusia are interesul de

108 ***Ibidem,*** **vol. III, p. 75.**

109 **Richard Metternich, *op. cit,* vol. II, p. 396.**

a vedea Austria in sfârșit puternică.

7) Dacă, in urma unui război favorabil Rusiei, Austria ar dori să-și repare pierderile, împăratul nu s-ar opune in nici un fel. împăratul Alexandru repetă încă o dată că el nu solicită Austriei concursul său activ, deși dacă ambasadorul l-ar obține, el ar fi foarte satisfăcut.**[110]

O scrisoare trimisă aproape in același timp tot de către țar împăratului Francisc 1, cu toate că adoptă un alt ton, se alătură totuși textului prin scopul urmărit. Era vorba de a obține cel puțin neutralitatea Austriei:

„... Alexandru I zice că Napoleon dorește, in mod evident, un război cu el și nu ii respectă cu intenție drepturile sale

incontestabile. în această împrejurare, împăratul dorește să se explice sincer cu prietenul său. El nu-i cere lui Francisc I concursul în caz de război, însă ar dori să cunoască numai hotărârea Curții de la Viena. Cum Napoleon are intenția pozitivă de a restabili Polonia și cum Austria va trebui astfel să renunțe la Galiția, Alexandru I oferă împăratului Francisc anexarea Valahiei și Moldovei până la Șiret și chiar Serbia. în plus, Rusia este gata să-și ia angajamentul de a nu contracara planurile Austriei privind Statele Italiene.**[111 112 113]

în primăvara anului 1811, turcii reiau ofensiva cu un efectiv de 40000 de soldați. Ei trec Dunărea și intră în Valahia. La conducerea trupelor rusești, generalul Kameneski este înlocuit de generalul Kutuzov. Acesta primește ordin să acționeze astfel îhcât să poată impune adversarului condițiile sale. Tăind cu multă abilitate armata turcă in două părți la Dunăre, el nimicește jumătate. După care oferă pacea turcilor la 8 noiembrie 1811. Condițiile sunt de astă dată acceptabile. Rușii nu mai cer să-și mute granițele până la Dunăre, ci doar până la Șiret. La sfârșitul negocierilor, ținând seama de situație și in ciuda marii dorințe de a anexa toată Moldova, ei vor accepta chiar să se oprească la Prut și se vor mulțumi numai cu Basarabia.

în acest timp, Napoleon câștigă Austria de partea Franței.

---

110 **F. Martens, *op. cit.,* vol. III, p. 78.**

111 ***Ibidem,* vol. III, p. 78.**

112 **Richard Metternich, *op. cit '* vol. II, p. 441.**

113 ***Revue des deux mond-s,* vol. XIV, 1 aprilie 1838, p. 270.**

în întrevederea pe care o acordă lui Schwartzenberg, la 17 decembrie 1811, el ii spune, printre altele:

„în ceea ce privește consecințele războiului: 1) împăratul Francezilor consideră Moldova și Valahia, precum și Serbia drept' provincii austriece, iar Dunărea drept fluviul nostru, căruia noi trebuie să-i stăpânim vărsarea in Marea Neagră, fie că turcii cedează sau nu respectivele provincii Rusiei.**[9]

La 14 martie 1812, contele Metternich anunță Rusia că a fost semnat un tratat de alianță intre Franța și Austria. Prin acest tratat, Austria se obliga la o contribuție militară de 30 000 de oameni. Un paragraf secret stipula totuși că Napoleon se angaja să restituie Austriei partea din Galiția pe care o pierduse in cursul războiului din 1809 în favoarea Rusiei.

Articolul XI menționează in plus că:

„... cele două puteri garantează integritatea Imperiului Otoman, în cazul in care Poarta, întrerupând negocierile de la București, ar continua războiul împotriva Rusiei.**

înaintea semnării tratatului de pace de la București, prin care Moldova pierdea Basarabia, amiralul Cihagov este numit Guvernator al Principatelor:

„Atunci când veți ajunge la locul de destinație, când veți prelua guvernarea Principatelor Moldova și Valahia și funcția de comandant-șef al Armatei Dunării și al Flotei Mării Negre, prima dumneavoastră obligație va fi să examinați cu atenție modul de administrație existent actualmente in aceste Principate și să luați toate măsurile pe care, în înțelepciunea dumneavoastră, le veți socoti potrivite pentru a ușura situația locuitorilor și pentru a le inspira atașamentul față de sceptrul nostru...** Mdmoires de l'Amiral Tchichagov. (Memoriile Amiralului Cihagov). Leipzig, 1826, p. 57.)[114]

La sfârșit, așa cum am văzut, va veni deziluzia. Rușii își vor dezvălui intențiile și, prin pacea de la București (16/28 mai 1812), vor primi Basarabia.

Istoricul român Constantin C. Giurescu relatează că, în momentul în care a fost acceptată această clauză a cedării Basarabiei, asupra întregii Moldove s-a abătut o adevărată stupoare. Oamenii nu voiau să creadă, cu atât mai mult cu cât Poarta nu avea nici un drept să dispună de ținuturile românești.

---

114 **D. A Slurdia și Golescu-Vartic, *op. cit.,* p.**

La 8 septembrie 1812 a fost numit Domnitor al Valahiei Ion Vodă Caragea.

„Rușii plecaseră de mai bine de două luni și această plecare .dădu naștere in capitală la mari manifestații de bucurie. Timp de trei nopți 15—18 octombrie, se făcuseră luminații ca ziua; mai multe păpuși îmbrăcate rusește fuseseră mânjite cu noroi și apoi arse.**[115]

Această reacție a poporului român arată cât de mult îi iubea pe cei care se pretindeau protectorii săi și care, fără îndoială ca semn de prietenie, aveau să le răpească Basarabia, provincie românească.

Basarabia sub ocupația rusească (1812)

Pentru a doua oară în istoria sa, Moldovei i se răpea o provincie. Ea pierdea Basarabia care, situată între Prut și Nistru, era limitată la sud de Dunăre și Marea Neagră.

în toate țările pe care le-au cucerit vreodată, rareori au întâlnit rușii o rezistență mai clară decât cea pe care le-o va opune populația românească din Basarabia, care era ferm hotărâtă să nu se lase rusificată. în zadar încerca ocupantul să-și impună limba și obiceiurile. Va trebui să renunțe destul de repede la sistemul pe care îl aplicase până atunci in diverse țări aservite. Va trebui să studieze cu atenție metodele utilizabile pentru asimilarea acestei provincii latine.

încă din august 1812, rușii sunt constrânși să recunoască româna ca limbă oficială in Basarabia.

Dar toate scuturile se ridică împotriva invadatorului. Totul devine simbol al rezistenței față de opresiune: poezia populară, limba însăși, tradițiile ancestrale, costumul național. La fiecare pas, ocupantul întâlnește un semn de revoltă.

Mecanismul persecuțiilor se declanșează. Umilită in simțămintele sale cele mai scumpe, populația românească decide să se exileze. însă nu doar marii boieri moldoveni sunt cei care pleacă, ci, fapt uimitor, dar semnificativ, țăranii înșiși. Ei își părăsesc gospodăria țărănească ori casa strămoșească, trec Prutul și își vor regăsi la sânul

115 **C. C. Giurescu, *op, cit,* vol. III, Pan. I, p. 329.**

patriei-mamă frații de același neam de care fuseseră despărțiți.

Ministrul rus al lucrărilor publice, L. A. Kasso recunoștea el însuși importanța acestei mișcări migratoare care afecta intreaga Basarabie, de la Prut la Nistru:

„Către sfârșitul anului 1812, populația românească a început să emigreze în Moldova. A fost o fugă în masă."[116]

în arhivele naționale românești, regăsite la Chișinău după

primul război mondial, numeroase documente se referă la marea nemulțumire manifestată de populația românească din Basarabia în 1812. Rușii, care erau conștienți de această situație, au încercat să înfrângă această ostilitate câștigând de partea lor biserica românească. Ei se bazau pe credința profundă a poporului român pentru a face restul, cu atât mai mult cu cât erau în cele mai bune relații cu clerul grec ce domina biserica și bunurile sale. Pentru a-și atinge scopurile, rușii au făcut apel la serviciile mitropolitului Gavrilă Bădulescu-Bodoni, care mai întâi s-a grăbit să trimită o circulară către preoți pentru a-i înștiința:

„... că înalta Bunăvoință Imperială le acordă dreptul să fie conduși de ai lor și in propria lor limbă.**[96]

Peste doi ani, atunci când, sub pretextul viclean că românii nu au avut niciodată propriile lor legi, Basarabia a devenit complet dependentă de legislația rusă, boierii moldoveni au adresat țarului, prin intermediul aceluiași mitropolit Gavrilă, o plângere solicitând un guvernator și funcționari moldoveni:

„De patru secole, Moldova se conduce după propriile sale legi și rânduieli... Nu există oare un drept cutumiar moldove- nesc?“[9]

Revendicările boierilor sunt și de ordin religios:

„După legea și firea lucrurilor din Moldova, mitropolitul nostru ar trebui să Tie primul demnitar al Divanului.**[117]

în 1816, țarul Alexandru I, înțelegând cât de mare era ostilitatea românilor și că va trebui să schimbe de acum încolo politica față de aceștia, îl informează pe mitropolitul Gavrilă: „... că este dorința sa de a da acestei provincii o administrație în armonie cu obiceiurile și legile sale

116 **Ștefan Ciobanu *Basarabia.* București, 1942, p. 52.**

117**96. *Ibidem,* p. 51.**

proprii.**[118]

Motivul profund al acestei revendicări a țarului era însă raportul întocmit de inspectorii trimiși la fața locului pentru a determina motivele eșecului încercărilor de slavizare a Basarabiei.

Societatea de Istorie și Arheologie din Odesa s-a ocupat și ea de această problemă, iar scriitorul rus P. P. Svinin, care a prezentat situația populației Basarabiei in 1816, intr-o lucrare intitulată *„Descrierea guberniei Basarabia",* precizează că:

„Locuitorii acestei regiuni sunt moldoveni sau români (valahi), descendenți ai colonizatorilor romani. Ei vorbesc limba moldovenească, care este de origine latină și are, ca și limba italiană, numeroase particularități ale limbilor neolatine.**[119]

în urma promisiunii țarului, în 1818, s-a elaborat un proiect de *„Statut al Basarabiei".* Se acorda autonomie provinciei, care trebuia să fie condusă de un Consiliu Superior.

Această concesie, valabilă doar pe hârtie, își pierde practic orice sens in 1820, o dată cu instituirea dreptului de veto:

„Votul președintelui Consiliului, în cazul în care nu era de acord cu majoritatea in orice problemă, în afară de chestiunile privind justiția, avea caracterul unui veto suspensiv."[120] [121] [122] [123]

Legile moldovenești erau, astfel înlocuite practic de legile rusești. Vedem dpci că„,veto“-ul lui Stalin nu era o noutate, ci o moștenire de demult.

Nefericitul mitropolit Gavrilă Bănulescu-Bodoni, patriot apărător al cauzei românești, a putut constata înainte de a muri că vorba țarului tuturor Rusiilor nu avea valoare și că ceea ce dădea el cu o mână, lua înapoi cu cealaltă.

L? A Kasso evocă, de asemenea, in opera sa martiriul românilor din Basarabia, care preferau să Tie aruncați in închisori decât să se vândă ocupantului ori să renunțe a mai vorbi in limba lor:

118* **97-98.** ***Ibidem,*** **p. 54.**

119 ***Ibidem,*** **p. 54.**

120 ***fbidem,*** **p. 55.**

121 **Franco Trandafilo:** ***Basarabia Terra di Dolore.*** **(Basarabia - [inul al durerii). București, 1941, p. 41.**

122 **Ștefan Ciobanu,** ***op. cil,*** **p. 9.**

123 **Franco Trandafilo,** ***op. cito.,*** **p. 44.**

„Călătorii ruși care cunoșteau deja Basarabia dinainte și care au revenit aici la sfârșitul anului 1820, afirmă că situația populației acestui teritoriu, atunci când era sub administrație românească era mai favorabilă decât acum, după cincisprezece ani de administrație rusească. Se găseau aici intr-o regiune barbară în care oamenii - fără a fi vinovați de cel mai mic delict - sunt aruncați in închisoare, prădați, bătuți și arși de vii."[1]

Suferințele românilor din Basarabia trebuie să fi fost intr-adevăr cumplite dacă i-au impresionat atât de mult pe rușii înșiși.

In 1823, un partizan convins al rusificării Moldovei și Valahiei, fostul vice-guvernator al Basarabiei, F. F. Viguel scria:

„Am avut ocazia să studiez sufletul moldovenesc. Acești români sau rumâni, cum se numesc ei, se trag dintr-o populație amestecată, compusă din românii și slavo-dacii învinși de Traian. Elementul latin predomină in limba pe care o vorbesc ei."[1]

în Basarabia, aproape toată populația era de origine românească:

„După cifrele oficiale ale Institutului rus al recensământului, pentru anul 1817, din 92 946 de familii aflate in Basarabia, 83846 erau familii de români."[10]

Reacționând la această stare de lucruri, rușii încearcă să aducă în Basarabia populații străine:

„în 1855, in studiul său *Despre o hartă etnografică a Rusiei,* editat de Societatea Geografică Imperială Rusă din St. Petersburg, P. Keppen stabilește că, in 1834, Basarabia avea o populație de 404 182 locuitori, din care românii reprezentau 86%. Această cifră poate fi considerată ca foarte apropiată de realitate, dat fiind că, intre 1812 și 1834, rușii reușiseră să transplanteze, mai ales in regiunile din sudul Basarabiei și in zonele locuite cândva de tătari, câteva colonii de germani, bulgari și ruși, care părăsiseră Rusia propriu-zisă.**[124]

Iată câteva mărturii rusești referitoare la populația românească a Basarabiei:

„în momentul în care rușii au intrat in posesia Basarabiei, conform documentelor rusești, ținutul avea 340

124 **P. Cazacu: *La Vaită Storica sulta Questione delta Basarabie.* (Adevărul istoric despre problema Basarabiei). Bucharest, Cultura Nazionale, 1926, p. 14.**

000 de locuitori (Scalcovsky: *Storia della Provincia di Novorossisk.* Odessa, 1838, p. 193). Populația a continuat să crească intr-un ritm accelerat până când a atins cifra actuală de 3 000 000 de locuitori."[125]

„Căpitanul de Stat Major Zașciuc, în lucrarea sa *Documente pentru geografia fi statistica Basarabiei 1860,* p. 151, scrie: Românii constituie baza populației, reprezentând trei sferturi din total. Aicij românii sunt autohtoni.**[126]

în al treilea volum din *„Listele locuitorilor Imperiului Rus",* stabilite și publicate de Comitetul Statistic Central al Ministerului de Interne al Rusiei (St. Petersburg, 1861, p. 19) se precizează că: „Românii moldoveni sunt cei mai vechi și cei mai numeroși locuitori ai Basarabiei.**[127]

Iată, de altfel, cifrele publicate în *„Culegere pentru statisticile militare",* realizată de ofițerii de Stat Major ruși, sub conducerea generalului K. N. Oberucev între 1861 și 1871: „moldoveni 692000 = 67,4%; slavi 162 252 = 15,8%; evrei 93 590 = 9,1%; germani 33 501 = 3,5%; bulgari 25 684 = 2,5%; țigani 18893 = 1,5%.**[128]

Primul recensământ oficial rus a fost făcut în 1867 și, conform datelor sale statistice, întreaga populație a Basarabiei se ridica la 1 935 412 locuitori, repartizați după cum urmează: români: 920 169 = 47,6%; ruși: 155 774 = 8%; ucraineni: 382 169 = 19%; evrei:

11%; germani 13%- polonezi: 0,6%; bulgari, sârbi, cehi: 5,4%; turci și tătari: 3%?

Reiese din statisticile reproduse mai sus, din care cea mai mare parte sunt din sursă rusă, faptul incontestabil că majoritatea populației Basarabiei este românească de origine și că ea a fost diluată prin aportul curentelor migratoare in cursul secolului al XIX-lea, in scopul diminuări: forței sale etnice.

Operațiunea a fost reluată de ruși in 1940, conform unui acord stabilit intre Hitler și Stalin. Pe baza acestei înțelegeri, populația germană din Basarabia a fost strămutată in Germania Și, in locul ei, rușii au adus

125 **Franco Trandafilo, *op. cit.,* p. 68.**

126 **P. Cazacu, *op. cit,* p. 14.**

127 ***Ibidem,* p. 15.**

128 **Franco Trandafilo, *op. cit,* p. 69.**

populații rusofone. Această acțiune continuă astăzi in mod sistematic: populația românească strămutată este înlocuită cu noi straturi de populații ruse implantate in acest teritoriu. x [129]

Perioada fanariotă și invaziile rusești (1711-1821)

Atunci când dominația turcă se extindea in Orientul Apropiat, valuri de refugiați au ajuns in Balcani, in Moldova și Valahia și in sudul Rusiei. După căderea Constantinopolului (1453) un nou val le-a urmat pe cele anterioare. Bizantinismul a putut astfel să supraviețuiească, acționând pe "diverse fronturi.

Muntele Athos a devenit „marele cartier general** al vieții bizantine. Prin intermediul clerului ortodox, aici se urma o politică ce avea drept scop renașterea Imperiului Bizantin. Au fost organizate societăți secrete. „Eteriile** s-au răspândit. Profețiile călugărilor anunțau căderea turcilor și renașterea Bizanțului. Sfânta Sofia a devenit patroana acestei cruciade. Un text rusesc din 10 august 1674 evocă rolul jucat de Feodor, ieromonah și egumen de la Sfântul Munte. Altul, din 28 decembrie 1688, amintește de arhimandritul Isaia de la mănăstirea Sfântul Pavel de la Sfântul
Munte Athos (a se vedea paginile 20-21).

„Moscova, care avea agenți devotați ce se străduiau să culeagă informații importante din rândul grecilor și slavilor, îndeosebi din unele comunități religioase ale acestora, stabilise chiar și coduri de corespondență secretă. în 1682, Patriarhul de la Ierusalim cerea ambasadorilor ruși trimiși la Constantinopol ca țarul să poruncească să i se scrie fără a i se menționa numele, să întocmească mici hărți și să le pecetluiască cu un sigiliu mic și fără importanță, pentru ca nimeni să nu bănuiască ceva. El însuși, la rândul său, îi scria țarului in același mod pentru a-1 informa în privința chestiunilor importante cu care dorea să fie ținut la curent.**[130]

---

129 **109. P. Cazacu, *op. cit,* p. 16.**

130 **V. Potiemkine, *op. cil,* Vol. 1, p. 238.**

Cum Coranul interzicea musulmanilor să învețe limbi străine, grecii din cartierul rău famat al Fanarului, din Constantinopol, au fost încă de la început interpreții oficiali ai Imperiului Otoman.

Mulți dintre ei au ajuns inalți demnitari. Unii, falsificându-și arborele genealogic, cum a fost cazul lui Despot Vodă, au început să-și atribuie titluri princiare. Venalitatea și imoralitatea acestor greci au degradat viața de stat și au pregătit căderea Imperiului Otoman.

O altă pătură de greci s-a infiltrat, de asemenea, in Valahia și Moldova. Ca urmare a marilor pierderi suferite de boieri in timpul numeroaselor războaie pe care țările lor au fost silite să le ducă pentru apărare, grecii au intrat in familiile boierești.

în sfârșit, trebuie să subliniem că o a treia categorie de elemente grecești a pătruns in viața publică moscovită, întreținând aici influența Muntelui Athos și creând în noul stat moscovit psihoza eliberării popoarelor creștine din fostul Imperiu Bizantin. Această psihoză era strâns legată de imperialismul rusesc. Mirajul Sfintei Sofia va inpinge Moscova să încerce a fi o continuatoare a Romei și a Bizanțului.

Nu a fost deci o întâmplare faptul că prima invazie rusească a coincis cu urcarea pe tronurile Moldovei și Valahiei a primilor domnitori greci, deci cu începutul a ceea ce istoricii români numesc perioada fanariotă.

Să vedem acum modul în care acești aventurieri au ajuns să urce pe tronurile Țărilor Românești. Supuse repetatelor invazii și expediții de pradă, Principatele Române își văzuseră substanțial reduse efectivele de război. O altă cauză a slăbirii avea să fie, in sfârșit, alianța încheiată de către Dimitrie Cantemir cu țarul Petru I al Rusiei, în 1711. Poarta Otomană a ales atunci domnitori care nu aveau nimic comun cu Principatele Române. Era vorba de greci, indivizi vulgari și fără scrupule, care nu ajungeau stăpâni ai Valahiei și ai Moldovei decât după ce plăteau mari sume de bani inalților demnitari musulmani și care, imediat ce ajungeau in Principate, căutau să se îmbogățească cât mai mult și cât mai repede posibil.

Ei vor proceda la fel timp de peste un secol, de-a lungul acestei perioade fanariote care s-a întins de la 1711 la 1821.

Acești greci din Fanar erau in cea mai marc parte, in

secret, în serviciul rușilor. Visând la renașterea vechii lor Elade, ei storceau ultimele resurse ale Principatelor, atât in scopuri personale cât și pentru a finanța lupta grecilor pentru independență.

în ceea ce privește originea și caracterul acestor domnitori fanarioți, putem citi in *„Revue des Deux Mondes"* din 1837:

„Cea mai dezastruoasă dintre toate mișcările politice suferite

de Valahia, cea care i-a corupt esența, i-a stricat moravurile, i-a degradat obiceiurile naționale, i-a înfrânt curajul, a fost urcarea pe tron a domnilor fanarioți: rasă imorală și funestă, pepinieră de diplomați fără demnitate; rămășițe rău famate ale vechii Curți Bizantine, ale căror sforării obscure, intrigi josnice, politici perfide și criminale, au fost dezvăluite de mai mulți scriitori. Supuse acestor servitori ai Porții, cele două provincii nu erau de acum încolo pentru sultani decât niște ferme pe care ei puteau să le încredințeze celui care plătea mai mult. Numirea domnitorului era scoasă la mezat: dacă se prezenta un licitant mai generos, suveranul deja numit trebuia să-i cedeze locul. Nu vom mai reveni la aceste scene: fiul își trăda tatăl, tatăl ii lua locul fiului; domnia devenise prețul celei mai nerușinate josnicii, celui mai venal viciu. Astfel, domnitorii, imediat ce ajungeau in Principate, aveau un singur gând: să se îmbogățească, ei și acoliții lor, păsări de pradă care îi urmau in stoluri și se abăteau asupra țării. în teama că vor fi inlocuiți, ei se iroseau inventând noi mijloace de a plăti in cel mai scurt timp enormele datorii contractate pentru obținerea domniei: se grăbeau să-și plătească protectorii și sprijinitorii de care aveau nevoie, să-i cumpere pe curtenii de la Poartă, să îndepărteze mulțimea rivalilor și să pună deoparte averi pentru zilele unei prevăzute și infailibile căderi. Imaginației ii este greu să cuprindă in toată întinderea sa imensul sistem de extorcare de bani și valori practicat de fanarioți in Valahia și Moldova."[131]

în timpul perioadei fanariote a luat naștere și s-a dezvoltat o societate secretă numită „Eleria", ajutată și susținută puternic de către ruși. Această societate acționa

131 **M. A: *La Valachie et la Moldavie.* în: *Revue des Deux Mondes.* Paris. 1837, Seria a 4-a, Vol. IX, 15 ianuarie 1837, p. 147-148.**

pentru pregătirea unei revolte împotriva turcilor. La început, era vorba de o revoluție a tuturor creștinilor din Peninsula Balcanică și din acest motiv mulți români au aderat la „Eteria".

Răscoala a izbucnit in 1821, în momentul in care generalul grec Ypsilanti - un om devotat țarului - a sosit în Moldova. Un conducător oltean, Tudor Vladimirescu, a luat parte la această mișcare și, în timp ce Ypsilanti organiza insurecția in Moldova, el a ridicat Valahia. Prima luare de contact după aceasta i-a permis lui Tudor Vladimirescu să-și dea seama că Ypsilanti servea cauza greacă și interesele Rusiei și că puțin ii păsa de eliberarea creștinilor. La toate astea se adăuga și faptul că bandele numitului Ypsilanti, compuse in cea mai mare parte din agenți ruși, se

făcuseră vinovate de jafuri și încă nu trecuseră de Balcani. Astfel încât revoluția lui Tudor Vladimirescu a îmbrăcat un caracter pur național și, cu toate că el a fost asasinat de Ypsilanti, a avut marele merit de a pune capăt epocii fanariote.

„De asemenea, țăranii, acei oameni energici și devotați, au fost cei case, sub conducerea lui Tudor Vladimirescu, in 1821, i-au alungat pe domnitorii fanarioți din cele două Principate Românești și au readus viața națională in inimile amorțite ale boierilor lor."[132]

Bineînțeles că rușii nu s-au resemnat după eșecul revoltei eteriste și au încercat prin toate mijloacele să-i alunge pe turci din' Principatele Românești, menținându-și în același timp influența lor in aceste ținuturi.

Rolul jucat de fanarioți in răpirea Basarabiei nu poate nici el să fie trecut sub tăcere:

„Cedarea Basarabiei, această greșeală de neiertat și de neînțeles, marele dragoman Moruzzi, care ii ajutase pe plenipotențiarii Porții la redactarea și la încheierea tratatului de pace, a plătit—o cu capul.**[133] [134]

„Dumitraki Moruzzi plăti scump atitudinea sa, interesată de altfel: chemat la Șumla, la lagărul vizirului, fu îmbrăcat cu un caftan îmblănit, pentru «slujba» făcută și apoi, imediat, decapitat (8 noiembrie 1812). între hârtiile

---

132 **M. Hippolyte Desprez:** ***Les Questions sociales dans la Turquie d'Europe.*** **(Problemele sociale din Turcia Europeană). în:** ***fievue des Deux Mondes.*** **Paris, Voi. XXII, 1 aprilie 1848, p. 751.. z**

133 **Ion Ghica:** ***Scrisori către Vasile Alecsandri,*** **București, BPT, p. 40.**

134 **C. Giurescu,** ***op. cit.,*** **Vol. III, p. 329, partea I.**

sale se găsi și un ucaz al țarului prin care i se dăruia în Basarabia o moșie de 100 000 lei, iar intre lucrurile sale, un inel! cu briliante in valoare de 15 000 de piaștri. Aceeași soartă avu și fratele său, Panaiotaki, marele dragoman al Porții (20 noiembrie); un al treilea frate, Alexandru, fostul domn al Moldovei și Țării Românești, fu trimis la galere**[11]

(1828-1834)

A cincea invazie rusească ne-a oferit spectacolul puțin atrăgător al negocierilor diplomatice duse de marile puteri până la nivelul unei târguieli josnice, in care țările mici trebuiau să plătească oalele sparte.

încă o dată, rușii au fost cei care au obținut cel mai mult în urma acestor convorbiri. Așa cum am văzut, ei au anexat Basarabia conform păcii din 1812 și și-au extins frontierele până la Prut. Ei ajunseseră deja în inima Moldovei, care nu era pentru ei decât o simplă colonie deasupra Deltei Dunării, și controlau astfel viața economică a întregii Europe de Sud-Est.

Dar ambițiile lor nu erau încă satisfăcute, nici pe departe. Ei aveau, ca și astăzi, intenția să ajungă la Marea Adriatică și la Marea Egee. Profitau deci de perioadele așa-zise de pace sau de coexistență pentru a pregăti noi ofensive. Ca de obicei, trimiteau agenți să recunoască terenul. Astfel, in 1821, grecul Ypsilanti a fost cel însărcinat să pună la cale o insurecție in Principate. Moscova își propusese să rămână in tot acest timp in așteptare și să nu intervină decât dacă tentativa reușea.

Grație răbdării lor obișnuite, ei au repurtat un nou succes pe plan politic, încheind un acord cu turcii, la 25 septembrie 1826, la Cetatea Albă (Akkerman), în care se stipula că:

„Suveranitatea României este împărțită între Poartă și Rusia: domnitorii, aleși pe șapte ani de către boierii țării, cu consimțământul Sultanului, nu puteau să fie maziliți decât cu permisiunea Țarului.**

în aceeași convenție se prevedea că:

„Sublima Poartă, ținând seama de necazurile suferite

de Principatele Moldova și Valahia, ca rezultat al ultimelor tulburări,

le va acorda doi ani scutire de tributul și obligațiile pe care trebuiau să le plătească."[135]

în Principate, rușii au folosit toată gama de provocări, infiltrații și intrigi, urzite și ațâțate de agenții lor. Nu au ezitat nici să facă demonstrații de forță.

„După încheierea Convenției de la Cetatea Albă (Akkcrman), domnitorul loniță Sandu Sturdza a fost informat că rușii reveniseră în Moldova, insă numai pentru a reintra, peste puțin timp, prin Sculeni, în Basarabia. loniță Vodă, care nu-i avea la inimă, a spus atunci celebrele vorbe istorice, care exprimă încă o tragică realitate: „Nici n-am râs când au venit și nici n-oi plânge când s-or duce."[136]

Cuvintele domnitorului rezumă atitudinea poporului român, care își cunoaște'dușmanul și își dă seama de valoarea relativă a tratatelor diplomatice. Așezat de destin intre tâlhari, precum Hristos pe cruce, el se resemnează și se apără rând pe rând cu bunul simț și cu înțelepciunea inspirate de îndelungatele și neîncetatele lupte cu dușmanii săi. Și, de fiecare dată când nenorocirile le calcă ținuturile, românii îl parafrazează pe loniță Vodă și spun: „Nici n-am râs când au venit și nici n-oi plânge când s-or duce."

Trebuie să relevăm aici un fapt de mare importanță, care a salvat nu numai Principatele de anexare, ci poate chiar Europa de o invazie rusă. Reiese din documentele epocii că singura țară care a înțeles clar adevăratele intenții ale Rusiei și care s-a opus lor a fost Austria. Indusă in eroare și păcălită de mai multe ori de către Moscova, Curtea de la Viena, având interese vitale la gurile Dunării, nu putea să vadă cu ochi buni situația, fiindcă știa să distingă perfect ceea ce se ascundea în spatele pretinsei cruciade, care masca de fapt imperialismul rusesc, lată de ce, de fiecare dată când Rusia a vrut să-și extindă granițele către sud-estul Europei, sub un pretext sau altul, ea a găsit

---

135 **Dupont și Rousset:** ***Extrait du Recueil da principaux traitis.*** **(Extras din Culegerea principalelor tratate). Paris, vol. X, 1822-1826, p. 422.**

136 **Constantin Gane:** ***Trecute vieți de doamne ți domnițe.*** **București, 1941, vol. III, p. 40.**

în Austria un dușman implacabil.

La 9 decembrie 1827, cu ocazia mobilizării Austriei, Tatișev a primit următoarele instrucțiuni:

„Austria și-a mobilizat armata, a concentrat trupe în

Transilvania și a lăsat impresia că avea planuri să ocupe Principatele Dunărene. în vederea acestei eventualități prințul Wittgenstein, comandantul-șef al Armatei de Sud, a primit următoarele instrucțiuni: 1) Dacă trupele austriece ar încerca să oprească marșul armatei ruse în Principate, comandantul-șef avea ordin să le invite să se retragă. 2) Dacă trupele austriece ar refuza să se supună somației, armata noastră ar trebui să-și urmeze marșul fără a se opri. 3) în sfârșit, dacă austriecii ar opune rezistență operațiilor noastre, trupele noastre au ordin să recurgă la forță armată și să le re-expulzeze în patria lor, după ce le-au dezarmat. în primul din aceste trei cazuri, dl. Tatișev era însărcinat să exprime cabinetului de la Viena recunoștința Rusiei față de amabilitatea cu care trupele austriece s-au retras la solicitarea legitimă a autorităților militare ruse. în a doua alternativă, ambasadorul trebuia să expună guvernului austriac cât de surprins era cabinetul rus de atitudinea trupelor austriece, a căror prezență pe teatrul de operații nu putea decât să creeze dificultăți. în această circumstanță, Tatișev era însărcinat să insisje pentru îndepărtarea lor imediată de pe teritoriul Valahiei. în sfârșit, în a treia alternativă, Tatișev era autorizat să declare cabinetului de la Viena că atitudinea trupelor austriece echivala cu o declarație de război. Dacă Austria dorește război, Rusia este pe deplin pregătită. Dacă, din contră, ea ar dori menținerea păcii, ar trebui să-și retragă imediat trupele din Principatele Dunărene și să nu intervină in nici un fel in operațiunile militare."[11]

Această luptă între diplomația rusă și cancelarul Metternich este rezumată de Eugene Forcade intr-un mod foarte sugestiv:

„Noi nu avem intenția să povestim lupta diplomatică pe care dl. Metternich a susținut-o singur contra Rusiei in acea epocă. Este totuși util să amintim principalele trăsături ale sistemului său. Cancelarul Curții și Statului se străduia să impună trei principii și acestea sunt exact cele pe care Franța și Anglia le-au susținut de un an (în 1854) și pe care le apără astăzi cu armatele și escadrele lor: acordarea de privilegii grecilor prin voința spontană a sultanului, menținerea *statu* qtuo-ului Imperiului Otoman sub garanția a cinci puteri, medierea și intervenția conciliatoare a patru puteri în războiul început dintre

Rusia și Turcia. Acestea au fost cele trei principii apărate pe rând de dl. Metternich. Nu [137]

e mai puțin curios să amintim cu ce persistență și cu câtă aroganță amestecată cu furie le-a respins Rusia.

Din 1821 până in 1826, dl. Metternich a luptat din răsputeri pentru primul său principiu; eforturile izolate nu au reușit decât să prelungească negocierile timp de șase ani și au ajuns să se frângă de voința exprimată de împăratul Alexandru „că era imposibil să ceri supunerea grecilor fără garanții externe". (Depeșa confidențială a contelui Nesselrode adresată prințului de Lieven, 9 ianuarie 1827, Portofolio, vol. V, p. 355). în 1827, dl. Metternich' a avansat cel de-al doilea principiu: el a prezentat la Paris o propunere confidențială d-lui de Villdle, contelui Pozzo di Borgo și lordului Granville, în intenția de a angaja puterile aliate să garanteze înainte de orice *statu* <?uo-ul Imperiului Otoman. Iată cum se exprima dl. Nesselrode asupra acestei propuneri intr-o depeșă confidențială adresată ambasadorului rus in Anglia: „Dacă, din întâmplare, această propunere ar fi prezentată la Londra sub alte forme, intr-o manieră directă sau indirectă, excelența voastră va avea mare grijă să nu admită nici o garanție de acest gen, in nici un caz și sub nici un pretext... Este un vechi și statornic principiu al politicii noastre de a nu lăsa să se stabilească între noi și turci acest fel de intervenție a curților străine, care ar justifica o asemenea garanție, intervenție care nu ar înceta să se exercite de acum'încolo la cel mai mic diferent intre cabinetul de la St. Petersburg și Poartă" (Depeșa confidențială către prințul de Lieven, Portofolio, vol. V, p. 348-349). Atunci când războiul a izbucnit intre Rusia și Turcia, după prima campanie, la sfârșitul anului 1828, dl. Metternich, cu gândul la al treilea principiu, a propus cabinetului de la Londra, Prusiei și Franței, să se pună de acord pentru a interveni între Rusia și Turcia și a restabili pacea. (Depeșa confidențială a contelui Pozzo di Borgo, 14 decembrie 1828, Portofolio, vol. II, p. 99).

Această propunere sau mai degrabă această insinuare i-a jignit profund pe membrii cabinetului de la St. Petersburg și a produs în diplomația rusă o violentă

137 **F. Martens, *op. cit,* vol. IV, p. 371.**

furtună împotriva d-lui Metternich. „în nici o ipoteză, scria dl. Nesselrode, un asemenea proiect nu ar trebui să fie admis de Rusia." (depeșa contelui Nesselrode către dl. Tatișev, 12 februarie 1829, Portofolio, voi. IV, p. 13). Aceasta a fost ultima încercare a d-lui Metternich.[138]

Pentru a face față opoziției lui Metternich, Rusia a folosit arma ei favorită, adică a negociat separat cu fiecare mare putere. Dorind să ocupe Principatele Românești, ea a căutat mai intâi să obțină consimțământul Angliei și al Franței. A reușit cu aceasta din urmă:

„Grație aqiunii lui Pozzo di Borgo asupra guvernului francez, acesta a recomandat reprezentantului său la Londra să sprijine propunerile pe care ambasadorul Rusiei trebuia să le facă guvernului englez. Aceste propuneri cuprindeau trei puncte: 1) Necesitatea unei ocupații militare a Principatelor Dunărene...

Aceste propuneri, făcute în decembrie 1827, au fost categoric respinse de guvernul englez, după ce au făcut obiectul unor îndelungate dezbateri in cadrul consiliului de miniștri... Ocupația militară a Principatelor Dunărene nu decurgea în nici un fel din spiritul convenției din iulie." (Raportul prințului Lieven din 30 decembrie 1827).[139]

Cu englezii, din contră, negocierile nu sunt încoronate de succes. La sfârșitul lunii februarie 1828, guvernul britanic dă ambasadorului Lieven următorul răspuns:

„Guvernul englez se pronunță categoric împotriva ocupării Principatelor Dunărene de către trupele ruse, demonstrând că această măsură coercitivă nu este în nici un fel prevăzută in convenția de la Londra și că aplicarea sa va trebui să ducă neapărat la căderea Imperiului Otoman și la un război general în Europa. Ducele Wellington a protestat cu deosebită energie împotriva ocupației ruse..."[140]

La începutul anului 1828, guvernul rus a luat măsuri

---

138 **118. Eugene Forcade: *L'Autriclie dans la Question d'Orient* La politique du Cabinet de Vienne vis-â-vis des Puissances Maritimes et de la Russie. (Austria în chestiunea orientală. Politica cabinetului de la Viena fa|ă de puterile maritime ;i de Rusia). în: Revue des Deux Mondes, Paris, vol. VI, 1 iunie 1854, p. 852.**

139 **F. Martens, *op. cit,* vol. XI, p. 369.**

140 ***Ibidem,* vol. XI, p. 374.**

draconice in Basarabia. Acestea au fost primite cu dispreț de către români; de la guvernator până la ultimul funcționar, nimeni nu lua in seamă legile de la Moscova. Noile măsuri priveau viitoarea invadare a Principatelor, care era de această dată recunoscută oficial:

„De șase ani Rusia se pregătea de luptă; trei sute de mii de oameni, cu arma la umăr, așteptau cu nerăbdare ordinul de a trece Prutul."[141]

Efectiv, rușii au revenit in Principate la 23 aprilie 1828, intrând in aceeași zi în Iași. Ei au înconjurat palatul domnesc și

l-au arestat pe domnitorul loniță Sandu Sturdza, care tocmai se afla la sfat cu boierii.

„Astfel, loniță Sandu Sturdza devenea prizonierul mult nesuferitilor săi dușmani, rușii. Domnia sa a luat sfârșit la 23 aprilie 1828. Peste trei zile, după intrarea in lași a grosului trupelor, rușii i-au dus pe domnitor și pe doamna sa, cu bagajele pe care le-au putut lua (M. Drăghici, c. II, p. 173), la Sculeni, pe malurile Prutului, unde au rămas in carantină, înainte de a * **177**
fi trimiși la Bender** (Hurmuzachi, XVII, p. 65).

Acest act arbitrar era primul dintr-o întreagă serie. Ca de obicei, rușii au început prin a ataca și a compromite instituțiile de bază ale țării:

„Abandonate dinainte, Principatele au fost ocupate fără nici un fel de rezistență și cu greu a fost împiedicată trecerea Dunării...

Când rușii au intrat in Brăila, acest oraș nu le-a oferit decât un morman de cenușă și câteva turnuri înțepenite...

Creștinii înșiși, de voie, de nțvoie, i-au urmat pe musulmani; ei aveau in față exemplul jafurilor nemaivăzute impuse moldovenilor și muntenilor înCă din ziua eliberării lor. Nici nu ne putem imagina nenorocirile care au apăsat cele două frumoase provincii Moldova și Valahia de când cu ocupația rusă. Toate alimentele sunt foarte scumpe. Fiindcă au fost luate toate vitele, cazacii îi folosesc pe țărani pentru trasul convoaielor; sunt legați asemenea

141 **P. - *Russie-Guerre d'Orient - Campague de 1828.* (Rusia - Războiul din Orient. Campania din 1828). în: Revue *da Deux Monda.* Paris, 1929, vol. I, p. 9.**

cailor și tratați la fel.**[142] [143]

La Isaccea, trupele rus, sub comanda generalului Rudzevici, trec Dunărea și înaintează spre Tulcea, Hârșova și Constanța. O altă unitate rusească a cucerit orașul Bazargic la 6 iulie 1828.

Răpirea și deținerea domnitorului Ion Sandu Sturdza a fost urmată de arestarea și exilarea capului bisericii, mitropolitul Grigore care, atunci când s-a dus să-1 vadă pe generalul Zlatușin, pentru a-1 ruga să aibă milă de creștini, a fost încarcerat la Kiev, in Ucraina, și obligat să stea in exil timp de șase ani. Patriotismul său nu fusese pe placul rușilor, fiindcă luase mănăstirile grecilor și le dăduse clerului românesc. Rușii reveniseră în Principate, iar grecii, care îi însoțeau, și-au recuperat mănăstirile aflate in litigiu.

De altfel, mitropolitul a revenit din exil, bolnav, doar atunci când a încetat ocupația rusă și a început domnia noului domnitor Alexandru Ghica, in 1834, după ani plini de chinuri cumplite.

NICOLAE I. ARNĂUTU 80

„Ultima campanie din 1828 a lăsat țara pradă a patru flageluri în același timp: foamea, produsă de imensele rechiziții ale armatei ruse; ciuma, pe care aceasta o adusese din Turcia, o îngrozitoare epidemie printre animale și o iarnă grea. Țăranii erau folosiți ca vite de povară pentru căratul furajelor și al muniției.

Unii trăgeau aceste poveri mai mult de zece mile; alții, smulși de la vetrele lor, erau duși pe câmpiile in flăcări, pustii și bântuite de ciumă ale Bulgariei, să recolteze grâul părăsit de turci. Boala și truda decimau acest popor. Fiecare nou război îi istovea sângele."[144]

Generalul Zlatușin însuși a murit de ciumă. El a fost înlocuit de una dintre cele mai ipocrite ființe pe care le-a dat neamul rusesc, „bunul prieten al românilor", cum le plăcea să—1 numească prietenilor săi de intrigi, contele Kisseleff. Cu acesta, rușii au schimbat tactica, in scopul de a-i câștiga pe români pentru cauza lor. Kisseleff a luat

142 **C. Gane: *op. cit,* vol. III, p. 47.**

143 **P. - *Russie-Guerre d'Orierir.* (Rusia - Războiul dn Orient). în: *Revue des Deux Mondes,* Paris, 1829, vol. I; p. 14.**

144 **M. A *La Valachie et la Moldavie.* (Valahia și Moldova). în: *Revue des Deux Mondes.* Paris, Seria a 4-a, vol. IX, 15 ianuarie 1837, p. 147.**

măsuri liniștitoare, amintindu-și firește de exodul românilor din Basarabia după anexare. Iată ce scrisese el, in acea vreme, stăpânilor săi de la St. Petersburg:

„Locuitorii fug din Basarabia, deoarece preferă administrația turcă, deși este mai apăsătoare decât a noastră. (L. A. Kasso, p. 202-222).“[145]

Dar în ciuda măsurilor lui Kisseleff, situația rămânea tragică:

„... campania din 1829, începută de câteva săptămâni, a pornit tot sub auspicii funeste. Ciuma devastează din nou Principatele. Lipsa furajelor se face simțită, iar Dunărea, ieșită din maluri, a făcut ravagii."[146] [147]

„Ocupația rusească a venit cu tot cortegiul ei de rele: jafurile insuportabile, cererea continuă de căruțe pentru transporturi, brutalitățile și maltratările ce cădeau asupra poporului."[1]

Rușii preferau o Turcie slăbită și, doar pentru că dezmembrarea Imperiului Otoman părea inevitabilă, diplomații Moscovei au acceptat reînființarea statelor creștine din Balcani. Iată încă o dovadă a duplicității rușilor față de creștinii care se găseau sub dominația musulmană, o dovadă că ortodoxia nu a fost niciodată considerată de ruși altceva decât o înșelătorie politică:

„în timpul războiului cu Turcia și înaintea încheierii tratatului

de la Adrianopole, împăratul Nicolae a Înființat un comitet secret, condus de prințul Kociubei...

Comitetul respectiv a fost însărcinat să examineze problema relațiilor Turciei și Rusiei și să stabilească modul de comportare al diplomației ruse în cazul destrămării Imperiului Otoman. în ședința acestui comitet din 4 septembrie 1829, contele Nesselrode, ministrul afacerilor externe, a citit un memorandum în care obiectivele politicii ruse erau definite cu deplină claritate și sinceritate. «Noi am considerat întotdeauna, este scris in acest important document, că menținerea Imperiului Otoman ar fi mai mult utilă decât dăunătoare adevăratelor interese ale Rusiei și că nici o altă stare de lucruri cu care l-am putea înlocui nu

145 **Ștefan Ciobanu, *op. cit,* p. 51.**

146 **P. *Russie-Guerre d'Orient.* în: Revue des Deux Mondes, Paris, 1829, voi. I. P- 19.**

147 **D. A Xenopol, *op. cit,* vol. II, p. 407.**

ar putea să compenseze pentru noi avantajul de a avea ca vecin un stat slab... 175**[148]

în ciuda faptului că, pe baza tratatului de la Adrianapole, Principatele Române au fost atribuite Imperiului Otoman, armatele rusești nu le-au părăsit decât după cinci ani și atunci doar la insistențele Austriei.

Sub ocupație rusească a fost întreprinsă, pentru prima dată, redactarea unei legi fundamentale pentru cele două Principate Românești. Această „Constituție**, cunoscută sub numele de *„Regulamentul organic",* era in mod evident de inspirație rusă și, in fond, nu trebuia să servească decât intereselor rusești în Principate. Totuși, cum aparențele trebuiau să fie salvate, boierii din cele două Principate au fost însărcinați să o redacteze. Era pentru prima dată când ei se adunau pentru a delibera asupra destinului comun. Pentru prima dată se contura ideea unirii celor două Principate Românești intr-un singur stat. A fost de altfel singura satisfacție pe care românii au primit-o din partea ocupantului, care nu a admis cu ușurință ca această idee de inspirație curat românească să He introdusă in Regulamentul Organic. O găsim totuși la art. 425 din *Regulamentul Organic al Moscovei* și la art. 371 in cel al Țării Românești. Conținutul acestor articole este același, adică:

„începuturi de o unire mai de aproape intre amândouă Prinjipaturile.

începutul, religia, obiceiurile, și cea de un fel limbă a sălășluitorilor intr-aceste două Prințipaturi, precum și cele de o potrivă trebuințe, sunt îndestule elementuri de o mai de aproape

a lor unire, care până acum s-au fost poprit și s-au zăbovit numai după împrejurări întâmplătoare, și cele urmate după dânsele bunile dobândiri și urmările folositoare ce ar odrăzli dintr-o apropiere a acestor două popule, nu pot Ti supuse la nici o îndoială; începuturile dar s-au așezat intr-acest Regulament, prin cea de un fel clădire a temeiurilor administrative in amândouă Țările."[149]

Alte cerințe, toate la fel de firești, din partea românilor, au fost încă și mai prost primite de către ruși:

---

148 **Kassim Kassimoff, *op. cil.,* p. 53.**

149 ***Dan. A. Sturdza, op. cit,* vol. I, p. 28; *Cf. Regulamentul Organic.* București, 1832, p. 195 (Cu alfabet chirilic).**

boierul lordache Catargiu, care propusese unirea Moldovei și Țării Românești, în cadrul Comitetului însărcinat cu redactarea Regulamentului Organic, adăugând clauza ca domnitorul noului stat să nu aparțină nici uneia dintre dinastiile celor trei mari puteri vecine, această restricție a răcit mult entuziasmul pe care rușii îl manifestaseră in principiu pentru ideea unirii."[150]

La 1 mai 1831, in sfârșit, Adunarea Națională s-a reunit pentru aprobarea Regulamentului Organic. Kisseleff il invită pe consulul general Minciaki să o prezideze. Poetul lancu Văcărescu se ridică furtunos, întrebând unde se află mitropolitul, președintele de drept al Adunării Naționale a boierilor, fiindcă un străin nu poate prezida aceste adunări. El este arestat pe loc și surghiunit la moșiile sale.

Asasinatul politic, metodă care avea să fie generalizată peste un secol de către Rusia sovietică in multe țări europene, a fost folosit și împotriva boierilor:

„In timpul redactării Regulamentului Organic, la care s-a lucrat in anii 1828-1831, boierii munteni au dovedit un spirit de independență total neobișnuit. Consulul rus Minciaki, asumându-și președinția în locul mitropolitului Grigore - care fusese deportat - lancu Văcărescu protestează împotriva faptului că nu fusese adus să prezideze «președintele legal».

El a fost judecat de către tribunalul militar și surghiunit la o mănăstire. Alți trei boieri, care protestaseră și ei, au murit toți trei, «din întâmplare», în cursul aceleiași săptămâni." (Regnault, Elias: *Histoire des Principautts Danubieunes.* (Istoria Principalelor Dunărene. Paris, 1855, p. 169).[151]

Toate acestea, contrar calculelor rusești, au provocat trezirea conștiinței naționale a românilor:

. .prin această Constituție, Rusia căuta să obțină o influență directă, cât mai mare, în treburile interne ale Principatelor, cu scopul de a prelungi astfel protectoratul pe care turcii il avuseseră până atunci.**[152]

Prin mijlocirea acestor ingerințe directe, prin trimiteri în exil fără justificare legală, prin uciderea „accidentală** a

---

150 **D. A Xenopol, *op. cit,* vol. II. p. 545.**

151 **C. Gane, *op. cit,* vol. III, p. 97.**

152 **Alexandru A. C. Slurdza: *Ripte de Michel Sturdza.* (Domnia lui Mihail Sturdza). Paris, 1907, p. 21.**

patrioților și grație mârșăviei aventurierilor care s-au infiltrat în administrația Principatelor, rușii au reușit să impună Regulamentul Organic. Românii și-au dat seama că, deși strecuraseră un articol care le satisfăcea dorințele, in fond, acesta nu era făcut decât in favoarea Rusiei. însă ei nu mai voiau să admită intervenția Moscovei in treburile interne ale țării. La xe bun să alungi un tiran pentru a-1 înlocui cu altul. Subliniem totuși că, datorită acestei Constituții, Principatele Române au obținut o administrație unificată și, prin aceasta, calea de a gândi și a lucra in comun. Din nefericire, cele două articole care se refereau la unire, erau în contradicție totală cu interesele Rusiei, care nu urmărea decât anexarea Principatelor. Boierii români trebuiau să strângă forjele unioniste pe care puteau eventual să le opună ocupantului. în acest timp, amabilul dar ipocritul prieten- al românilor, Kisseleff, scria stăpânilor săi de la St. Petersburg, in 1832, că in' zece ani Europa se va obișnui cu existența unei Rusii care să cuprindă Valahia și Moldova și uitarea se va așterne peste cele două provincii latine:

găsi in deținerea acestor provincii o conipcnsațic care, după zece ani de ocupație, nu ar mai fi poate contestată de o Europă obișnuită să considere că aici este deja Rusia... Dacă se obiectează că scopul politicii rusești nu era extinderea teritorială, voi răspunde că evoluția evenimentelor este mai puternică decât orice previziune și că Rusia nu a pornit in marș de peste un veac de pe malurile Niprului doar pentru a se opri pe malurile Prutului.**[153]

Rușii au văzut destul de clar perspectivele nefaste pentru ei ale înființării statelor independente in Balcani. Amestecul lor in treburile interne nu ar mai fi fost posibil. Nu ar mai fi avut posibilitatea de a-i trata pe acești vecini ca pe învinși. Noile state ar fi putut să se constituie intr-un bloc politic ostil Moscovei

și ar fi putut să fie susținute de un alt imperialism, cel al Habsburgilor sau cel al Prusiei. Faptul că rușii ar fi preferat un vecin slab, ca Turcia, reiese dintr-un schimb de note intre Kisseleff și Poarta Otomană. Ironia răspunsului turcesc nu lasă nici cea mai mică Îndoială:

„La 2 mai 1832, generalul Kisseleff il avertizează pe

153 **G. I. Brătianu, *op. cit,* p. 205.**

reprezentantul Porții, Reiss-Effendi, că, nefiind achitată contribuția de război, prevăzută de tratate, trupele rusești vor continua să rămână în Principate.

Fiindcă trupele rusești - ii răspunde cu calm Reiss-Effendi - se află deja în cele două provincii. Poarta este resemnată in privința prelungirii șederii lor acolo." [34]

Deoarece ocupația rusă in Principate se prelungea, in ciuda prevederilor tratatului de la Adrianapole, Austria a început să se neliniștească, prevăzând o anexare a Valahiei și Moldovei. La Viena au avut loc discuții pasionate intre cancelarul Metternich și ambasadorul rus Tatișev. Comentând o depeșă a acestuia, din 23 aprilie 1833, trimisă cabinetului de la St. Petersburg, F. Martens comentează:

„Nu fără dificultăți a reușit ambasadorul nostru să—1 convingă pe cancelarul Austriei să se pronunțe cu oarecare precizie asupra organizării viitoare a Peninsulei Balcanice...

După o lună, cancelarul a intrat cu ambasadorul rus in detalii și explicații mai precise privind soarta ulterioară a provinciilor turcești. Metternich cerea înainte de toate rechemarea trupelor rusești din Principatele Dunărene, bazându-se pe temerile răspândite in Europa și in special in Austria cu privire la intențiile atribuite Rusiei de anexare a acestor teritorii. Tatișev a replicat prințului că Europa uita că Rusia ar fi avut o bună ocazie să-și pună în aplicare acest plan in 1829, dacă l-ar fi conceput intr-adevăr.

Cancelarul s-a liniștit și a abordat proiectul, atribuit Franței, de a se constitui pe ruinele Imperiului Otoman un imperiu arab sub sceptrul lui Mehmet-Ali. însă nici Rusia, nici Austria nu ar fi admis realizarea acestui proiect, care li se părea funest. Luând in considerație această circumstanță și situația actuală a Țurciei, Cabinetul de la Viena a luat decizia de a susține puterea sultanului până la capăt și de a nu admite, în eventualitatea dezmembrării Turciei, ca un stat periculos pentru Austria și Rusia să se înalțe pe aceste ruine, însă preferă oricărei alte combinații înființarea cu suveranitate independentă a statelor care formează teritoriul [154]

Turciei Europene, conform denumirii lor actuale. Astfel,

154 **134. George Bibesco, *op. cit,* vol. I, p. 27.**

Moldova, Valahia, Serbia, Bosnia, Albania ar forma tot atâtea state separate unele de altele și care ar 0 guvernate: cele creștine de principi, iar cele mahomedane de hani.

în sfârșit, nu trebuia admis ca suveranul căruia i-ar fi revenit malurile Bosforului și a cărui capitală ar fi Constantinopolul, să-și ia titlul de împărat." „în acest sens, a spus prințul Metternich, incheindu-și expunerea, vor B concepute instrucțiunile către contele Fiquelmont."[155]

Aceste discuții au avut ca rezultat semnarea unei convenții secrete între cele două curți, la 3 septembrie 1833:

„Art. 1. Curțile Austriei și Rusiei se angajează reciproc să persevereze in decizia pe care au luat-o de a menține existența Imperiului Otoman sub dinastia actuală și să consacre acestui obiectiv, intr-un perfect acord, toate mijloacele de influență și de acțiune care stau în puterea lor."[156]

S-ar părea, la prima vedere, că această convenție ar fi o concesie din partea Rusiei. însă dacă judecăm cu puțin mai multă atenție, situația se prezintă totuși, sub un aspect, favorabilă țarului. Turcia fusese învinsă cu cinci ani in urmă și nu mai prezenta un mare pericol. De altfel, clauzele conform cărora Rusia putea să se amestece în treburile națiunilor creștine îi creau acesteia avantaje enorme. Toți agenții ruși nu erau decât agenți provocatori în Principatele Dunărene, în Serbia etc. Dragostea față de popoarele creștine era sacrificată fără ezitare intereselor imperialismului rus.

Teama comună a austriecilor și a rușilor de a nu se înființa un imperiu arab a stat la baza acestei convenții. însă menținerea *stăm* <?uo-ului în privința Turciei, nu însemna de fapt altceva decât stabilirea unui protectorat rus.

„Echilibrul european cere menținerea integrității și independenței Imperiului Otoman." Toate cabinetele Europei au aderat la acestă propunere; Rusia însăși, fără îndoială. Totuși, însemna ea oare același lucru pentru toate cabinetele? Nimeni nu poate crede acest lucru.

„... integritatea și independența Imperiului Otoman, in concepția Rusiei înseamnă deci protectoratul rus. Nimeni

---

155 **F. Martens, *op. cil,* vol. IV, p. 444.**

156 ***Ibidem,* vol. IV, p. 446.**

nu se lasă înșelat de aceste vorbe."[157]

157 ***Question d'Orient et Discussion Parlementaire.*** **(Chestiunea Orientală și discuția parlamentară). în: Revue *des Deux Mondes.* Paris, 1 octombrie 1840, voi. XXIV, p. 849.**

în sfârșit, rușii s-au retras din Principate, ca urmare a unui tratat încheiat cu turcii la St. Petersburg, la 29 ianuarie 1834, care stipula:

„Prin actul de la Adrianapole, Sublima Poartă s-a angajat să sancționeze regulamentele administrative elaborate in timp ce rușii ocupau Moldova și Valahia, de către locuitorii de vază ai acestor două provincii. Sublima Poartă, negăsind nimic in articolele acestei Constituții care să poată atenta la drepturile sale de Curte Suverană, consimte să recunoască respectiva Constituție și, cum trebuie o compensație, pe bună dreptate, pentru avantajele pe care Sultanul le acordă prin bunăvoință valahilor și moldovenilor, s-a convenit și stabilit ca tributul anual pe care cele două provincii trebuie să—1 plătească in conformitate cu tratatele, să fie fixat de acum înainte la 3 milioane de piaștri (700 000 de franci)."

Să remarcăm cinismul celor doi ocupanți ai Principatelor: pe de o parte Rusia cere să fie sancționată de către Poartă așa-zisa „autonomie" a Principatelor, dar ea nu tratează cu acestea in nici un fel. Ba mai mult, ea prevede plata unor despăgubiri trecând peste capul lor, cu toate că ele nu erau in nici un fel răspunzătoare de pierderile unora sau ale celorlalți. Greșește proverbul românesc ce zice că „atunci când doi se ceartă, al treilea câștigă". în această situație, al treilea, adică Principatele Românești, au plătit oalele sparte de alții.

Așa-zisa independență a Moldo-Valahiei nu era decât o vorbă goală: -

„Semi-independența de care se bucură Principatele Dunărene a dat o destul de mare libertate jocului partidelor și manifestărilor gândirii. Aceste state mici au devenit pentru Rusia un teren foarte favorabil. Consulatele generale de la București și de la Belgrad sunt, intr-un anumit fel, sediul suveranității ori, cel puțin, calea spre putere. Vrea cineva să ajungă Domnitor? Dorește cineva un portofoliu ministerial? Există o cale de succes aproape sigură: să intre in relații amicale cu consulul rus care, prea adesea, ține frăiele administrației și acordă favoruri. Atunci când scriitorii reflectează la privilegiile asigurate oricui devine susținătorul influenței rusești, ei nu au întotdeauna energia necesară pentru a rezista ispitei unor avantaje atât

de frumoase și așa ușor de obținut"[158] [159]

Cât despre patrioții care nu înțelegeau să devină instrumentele influenței rusești, ei erau lichidați de către consuli:

„Intrigantul și zburdalnicul baron Ruckman voia in mod special să elimine din minister două persoane a căror independență ii stânjenea pe străini, marele vistier Balș și marele logofăt Constantin Sturdza, vărul domnitorului Mihail Sturdza.

Ostilitatea consulului Rusiei, Besak, l-a împins să exercite o ingerință exagerată in toate treburile interne ale Principatului Moldovei pentru a compromite și a slăbi autoritatea domnitorului Sturdza."[1 0]

Domnitorul Moldovei, Mihai Sturdza, a cerut rechemarea consulului Besak in 1836. Această schimbare, admisă de ruși, nu putea totuși să schimbe sistemul conceput la Moscova. Și noul consul, Kotzebue, folosea, la rândul său, vechile metode:

„Kotzebue readuce moda cea mai eficientă de a interveni in afacerile guvernului, de a cenzura hotărârile judecătorești, ceea ce l-a făcut pe domnitor, in ciuda pericolului la care se expunea, să se plângă și de Kotzebue guvernului de la St. Petersburg.

Starea de ostilitate continuă in care domnitorul se găsea cu agenții ruși la Iași era alimentată de puternicul boier Nicolae Canta. Sturdza ii ceruse lui Ruckman autorizația de a-1 exila pe acest boier la moșiile sale. Neobținând-o, Sturdza s-a hotărât să cadă de acord cu boierul Canta și i-a încredințat Ministerul Justiției.

Lucru curios și la care nu se aștepta nimeni, noul consul rus la București, Titoff, care il înlocuise pe Ruckman, 1-ă condamnat pe Sturdza pentru această numire!

Era foarte greu să vezi limpede in această politică a rușilor, care nu prea știau nici ei înșiși ce să mai facă pentru a nu-i nemulțumi pe boieri, element ne care voiseră să-și bazeze influența în Principatele Românești."[1 1]

---

158 **Eduard Thouvenel: *La Valachie en 1839.* (Valahia în 1839). în: *Rave des Deux* Mondes, 1 aprilie 1839, voi. XVIII, p. 573.**

159 **H. Desprez: *La Russie a la crise europtene.* (Rusia și criza europeană), în: *Revue des Deux Mondes,* Paris, 1 ianuarit 1850, vol. V, p. 1108.**

în Țara Românească, in[1], 1838, fiind realeși in Adunarea Națională aceiași parlamentari care erau ostili rușilor, adunarea a fost dizolvată la cererea consulului rus. Din acel moment, lupta nu s-a mai putut duce pe plan parlamentar. Lovitura a fost grea pentru țară, mai ales că rușii nu și-au slăbit vigilența și au încercat să înăbușe orice acțiune națională. Și, dacă rezistența românilor a fost foarte violentă, nu mai puțin brutală a fost atitudinea rușilor. închisorile erau pline de români patrioți. [160] [161]

în 1838, Ion Filipescu a fost destituit din postul de șef al poliției, iar Emanoil Băleanu a fost exilat la o mănăstire.

„în același an, Ion Oteteleșanu și lancu Russet au fost persecutați și Grigore Cantacuzino, om înflăcărat și pasionat, și-a pierdut mințile și a murit. (D. A. Xenopol: *Istoria Românilor.* vol. VI, p. 146).“[162]

în 1839, Manolache Băleanu a fost exilat, mai întâi la Snagov, apoi la moșiile sale de la Bolintin.

„Tot în 1839, cel care a fost inspiratorul multor români, între alții și al lui Alexandru Constantin Golescu (Albu), marele patriot care a semănat idei generoase, pe scurt, T. Diamant, a fost exilat la Snagov.**[163]

La 24 noiembrie 1838, un firman sosit de la Constantinopol îl exila pe Câmpineanu la Filipopoli. Din fericire, acesta călătorea în acel moment in străinătate, încât a scăpat astfel de exil.[164]

Cu toate persecuțiile, românii nu se lăsau intimidați. Tinerii români, influențați de marile proiecte politice ale lui Ion Câmpineanu, care pregătea realizarea unirii țărilor române, au urzit un complot contra domnitorului Alexandru Ghica, în 1840. Condamnați pentru înaltă trădare, Marin Serghiescu, Sotir Țăranul, Constantin Telegeanu, Grigore Radosan, Constantin Borănescu, Constantin Cămărășescu, Dimitrie Filipescu și Mihail Molojescu sunt aruncați in închisoare.

Atmosfera tensionată din Principate este evocată astfel de către Ion Ghica:

„Ne apropiam de anul 1840, an cumplit, despre care se

---

160 **140. Alexandru A. C. Sturdza,‘ap. *CIL,* p. 97.**

161 **141. *Ibidem,* p. 38. **

162 **C. Gane, *op. cit,* vol. III, p. 99.**

163 **Ion Ghica, *op. cil,* p. 83.**

164 **George Folino, *Boierii Golești.* București, 1939, vol. I, p. 41.**

preziseseră toate felurile de grozăvii; când ni se spunea că vom fi arși, când că vom fi opăriți, in timp ce astronomii afirmau că vom fi proiectați în aer și vom fi ridicați la ceruri, așa cum credeau unii profeți.*'[165]

Iar la Iași, Mihail Kogălniceanu, fruntașul generației de la 1848, publica prima revistă națională „Dacia Literară**. Era de prevăzut că această revistă n-o să fie pe placul celor care voiau anexarea Țării Românești și Moldovei.

„Consulatului nu-i plăcea deloc această revistă, intr-atât că era nemulțumit până și de analiza călătoriei prințului Dcmidoff în Principate, sau de ideile lui Vasile Alecsandri. Consulul credea că slăvirea lui Alexandru cel Bun era o ironic la conjuctura

politică a momentului. Fără a primi o interdicție oficială, Kogălniceanu a primit explicația că Rusia se simțea rănită și amenințată in ordinele și reglementările sale, și astfel prima încercare, ce expunea nobilul piogram al șefului unei noi generații moldovenești, a cărui operă a fost utilă curentului cultural și politic al întregii Românii, a trebuit să fie întreruptă.'*[146]

Pamflete și satire ii atacau pe toți cei care făceau jocul rușilor, în 1841, marele poet Grigore Alexandrescu este arestat din ordinul generalului Titoff, consulul Rusiei. El a fost trimis la închisoarea Agiei din Bpcurești, fiindcă a scris fabula „Lebăda și puii corbului" și pentru că „vulpea cea vicleană" semăna aidoma cu guvernul, că puii corbului erau nevinovății de români, și lebăda, domnul consul, care se mulțumise să dea sfaturi ca românii să fie aruncați in închisoare.

„Așa era p-atunci; o vorbă rea la palat, o simplă bănuială a consulului te ducea nejudecat și de-a dreptul la pușcărie sau cel puțin la vreo mănăstire, fără a ți se permite să vezi altă figură amică decât a păzitorului.**[166]

Directorul Colegiului Sfântul Sava, Vaillant, a fost destituit „fiindcă răspândea in rândurile generației de la 48 ideea independenței Principatelor**.

Bolliac fusese surghiunit la schitul Poiana Mărului, unde un cucernic călugăr rus ii citea in toate diminețile

165 **Ion Ghica, *op. cit.,* p. 134.**
166**146. N. lorga, *op. CIL,* p. 72.**

moliftele sfântului Vasilie.[167] [168]

Domnitorul Ghica a fost îndepărtat în 1842. în Moldova, persecutarea românilor se făcea cu acea artă,.tipic rusească de a lovi adversarul pe la spate.

Consulul Kotzebue a sugerat destituirea profesorului Lăzărescu de la Academia Mihăileană:

„Profesorul Lăzărescu de la Academia Mihăileană a fost destituit pentru că un călugăr rus ii raportase consulului că, ascultând de la ferestrele sale, îl auzise enunțând idei liberale.

* **149**

Cuvântul «progres» (propășire) era proscris din vocabular."

Tot in cursul aceluiași an, Mihail Kogălniceanu atacă, intr-o broșură, protectoratul rus și Regulamentul Organic. Problemele pe care el le tratează ne arată cum înțelegeau rușii, in acea vreme, să acționeze in Principate și de ce erau nemulțumiți românii:

„Din 1834 până astăzi, ce măsură generală a fost adoptată

---

167 **147-148. Ion Ghica. *op. CIL,* p. 185.**

168 ***Ibidem,* p. 16.**

în țară? Ce lege a fost propusă Adunării, votată și pusă in aplicare înainte de a avea asentimentul Rusiei? Care funcționar a fost numit fără autorizația dată de consulul rus?**[1]

Kogălniceanu a fost arestat și închis într-o mănăstire, de unde a reușit să fugă în străinătate.

în fața tuturor acestor greutăți, rușii își dădeau totuși seama că nu puteau înăbuși entuziasmul natural al românilor. Ei căutau să dea o aparență de legalitate ingerințelor in treburile interne ale Principatelor. Și, după ce trimisese la închisoare toată floarea tinerimii românești, consulul rus Dascoff a admis in cele din urmă să țină un simulacru de alegeri, ceea ce a dus, prin intermediul deputaților impuși de către ruși, la urcarea pe tronul Țării Românești a domnitorului Bibescu.

Cei care, datorită luptei lor contra rușilor, s-au văzut închiși in pușcării ori surghiuniți la mănăstiri, nu și-au obținut din nou libertatea decât cu mare greutate. Suveranii celor două Principate trebuiau să aștepte o mare sărbătoare rusească pentru a putea să semneze decrete de amnistie:

„Cu ocazia zHei împăratului Rusiei, Domnitorul ii grațiază pe condamnați.**[1 1]

Interesul pe care inalții funcționari ruși il manifestau față de români nu se desmințea nici chiar la plecarea lor din Moldo-Valahia. De exemplu: Titoff, devenit ambasador la Constantinopol, se interesa din noul său post de destinele acestor țări. La 8 ianuarie 1844, el trimite o scrisoare consulului rus din București Dascoff, pentru ca, firește, acesta să i-o arate Domnitorului și ca să fie luate măsuri in consecință:

„Titoff se plânge de manifestările de opoziție care au început să apară in România.**[169 170 171]

Ca și Titoff, Kisseleff, deși nu mai avea nici o funcție oficială in România, își exercită influența de la St. Petersburg. în 1844, el trimitea o scrisoare deputatului Constantin Cantacuzino exprimându-i nemulțumirea și indignarea contra acelor deputați care dovedeau ostilitate față de Rusia:

---

169 **Alexandru A. C. Sturdza, *op. cit.,* p. 109.**
170 **George Bibesco, *op. CIL,* voi. ii, p. 551.**
171 ***Ibidem,* vol. I, p. 215.**

„... Eu înțeleg perfect că în sânul adunării obișnuite, chemată să examineze, să discute măsurile administrative, se poate forma o opoziție, care este esența însăși a oricărei adunări deliberative. Trebuie ca ea să devină o opoziție care examinează și discută

pentru a reglementa și a conserva și nu o opoziție care declamă și tracasează pentru a încurca și a dărâma...

Sub această opoziție sistematică, pe care tocmai v-o semnalez, se înalță de câtva timp o opoziție răzvrătită, in jurul căreia se grupează indivizi cu idei subversive și adversari ai oricărei ordini. Noi suntem foarte bine informați aici in legătură cu intențiile vinovate ale acestui grup revoluționar care urmărește nici mai mult nici mai puțin decât să producă o răsturnare generală atât in Țara Românească, cât și in Moldova. Această stare de lucruri va obliga în ultimă instanță cele două puteri suzerane și protectoare să se înțeleagă pentru a opri această dezordine și a tăia răul de la rădăcină..." (St. Petersburg, 14 aprilie 1844).[1]

în aceeași zi, generalul Kisseleff îi scrie și domnitorului Bibescu:

„Opoziția care s-a format în sânul Adunării m-a mâhnit sincer. Ea este turbulentă și, mai rău decât atât, nu este sinceră și este condusă de interese particulare josnice și rușinoase; poate chiar, căutând mai profund, s-ar găsi un complot revoluționar secret, care ar compromite viitorul țării și, sub acest aspect, in afară de problema individuală,; lucrurile ar fi mult mai grave decât ar putea să pară la prima vedere."[172] [173]

Așa cum reieze din informațiile de mai sus, în afacerile interne ale Principatelor, alături de consulii în funcție, mai acționau și foștii consuli. Cât despre domnitor, el se găsea mereu între două focuri. Pentru a-și păstra tronul, el trebuia să—1 asculte pe consul și să-i trimită pe români la închisoare. Și, cu toate că rușii plecaseră, așa cum am văzut, din Principate in 1834, influența lor rămânea în continuare vizibilă în toate treburile interne ale Principatelor, de parcă acestea ar fi fost parte integrantă a Imperiului Rus.

Asuprirea românilor de către puternicul lor vecin, care

172 ***Ibidem,*** **vol. I, p. 229.**

173 ***Ibidem,*** **vol. I, p. 222.**

nu avea nici un drept asupra lor, a început să impresioneze lumea occidentală și trebuie să relevăm aici atitudinea presei străine și mai ales a celei franceze, care a luat apărarea unui popor latin hotărât să nu capituleze în fața colosului de la Moscova, cum nu o făcuse nici in fața sultanului de la Constantinopol.

Ținând seama de înverșunarea opoziției românești, Rusia a încercat să obțină asentimentul englezilor pentru anexarea Principalelor, așa cum precizează V. Potemkin:

„Noul prim-ministru britanic, conservatorul Robert Peel avea o reputație de rusofil și, ceea ce era și mai important, lordul Aberdeen, numit de Robert Peel in postul de ministru de externe, era dușmanul turcilor...

La inceputul anului 1844, Nicolae I a lăsat să se înțeleagă faptul că ar dori să-i facă o vizită reginei Victoria și a obținut imediat invitația necesară...

Țarul s-a exprimat clar in convorbirile sale cu Aberdeen și cu șeful guvernului Robert Peel: pentru a combate cu succes intențiile franceze și pentru a împiedica Austria să acapareze moștenirea «omului bolnav», Rusia și Anglia trebuiau să se înțeleagă în prealabil asupra împărțirii prăzii. Robert Peel era conștient că țarul nu ridica nici o pretenție asupra Egiptului. El voia, de fapt, Constantinopolul și Strâmtorile, precum și Valahia și Moldova; cei care voiau să ocupe Egiptul erau cu siguranță francezii, împotriva cărora țarul ii propunea o alianță...

Țarul a părăsit Londra încântat că a găsit interlocutori mai receptivi decât Metternich la Miinchen și la Gratz. în înflăcărarea sa, el i-a poruncit chiar lui Nesselrode să trimită la Londra un memoradum care să cuprindă toate considerațiile sale privind necesitatea unui acord prealabil pentru eventualitatea dezagregării Turciei. El ar fi vrut mult să aibă un document scris, cu semnăturile lui Aberdeen sau Peel... Dar speranța sa a rămas zadarnică.**[174]

Sub semnul acestor negocieri ruso-britanice din 1844 (foarte asemănătoare cu cele prin care, exact peste o sută de ani, Winston Churchill va regla în pripă, la Moscova, mereu actuala chestiune balcanică) se pregătea cea de-a șaptea invazie rusă in Țara Românească și in Moldova.

A șaptea invazie rusă

174 **W. Potiemkine,** ***op. cit,*** **vol. I, p. 420.**

(1848)

Istoria pare să se repete. Din 1828 până în 1844 nu a fost vorba decât de *statu quo,* adică de existența in continuare a Imperiului Otoman sau de eventuala sa împărțire. în zilele noastre se. vorbește despre coexistență sau despre zone de influență. Este inutil să mai spunem că această coexistență este o nenorocire pentru țările mici și nu avantajează decât marile puteri, care le subjugă. Faptul că toleranța față de fărădelegile imperialismului rusesc nu a dus la recunoașterea oficială a cuceririlor întreprinse nu ține decât de adevărul că popoarele aservite sau amenințate au totuși un trecut istoric și că, să nu se supere politicienii mediocri ai Occidentului, ele nu sunt dispuse să se lase pur și simplu înghițite de către Rusia. Presa din prima jumătate a secolului trecut reflectă martiriul Poloniei, Iugoslaviei, României etc. și lupta lor de eliberare contra Moscovei. Aceste popoare refuzau să-și dea adeziunea față de o politică de coexistență, căreia ii erau victime și ele l-au obligat pe ocupant să bată în retragere în timpul sângeroaselor revoluții naționale de la 1848:

„Revoluția națională se învârte, intr-un fel, in jurul Vienei; se întinde pe Dunăre, pe toată lungimea cursului său și, trecând Alpii, merge de-a lungul Apeninilor...

Rusia își amplifică violențele in Polonia, insolențele in România, intrigile la Constaritinopol."[175] [176]

„Moldo-Valahii și ilirii[15]? vor astăzi ceea ce au vrut și ieri; vor dezvoltarea literară și politică a naționalității lor întinerite; vor libertăți civile și egalitate și, neputând obține aceste binefaceri decât prin prăbușirea influenței ruse pe malurile Dunării, ei luptă

cu pasiune împotriva puterii absolute a protectoratului politic și religios al Rusiei.

Or, care sunt resursele și aliații lor? Resursele lor se

175 **Thomas Alexandre, *Les Revolutions a Ies Nationalitis Europtenes.* (Revoluțiile și naționalitățile europene). în: *Revue des Deux Mondes,* Paris, 1 aprilie 1848, voi. XXII, p. 772.**

176 **Autorul înțelege prin ilip populațiile din Bulgaria. Serbia, Bosnia, Muntenegru, Croația și Dalmația.**

află în bogăția inepuizabilă a naturii lor originare și a civilizației lor născânde, în ideile lor simple și drepte, in virtuțile lor străvechi, a căror asprime însăși le dă vigoarea. Aliații lor sunt principiile puternice ale dreptății care mișcă astăzi bătrâna Europă, după ce au slăbit-o in taină; sunt evenimentele importante care tind să înnoiască nu numai bazele constituției statelor, ci și întregul cod al dreptului oamenilor.*[41 8]

Deci în cadrul unei răzvrătiri generale, pentru a doua oară de la 1821, românii din Principate s-au revoltat. în fruntea insurgenților se găsea elita tinerimii române, care își făcuse studiile la universitățile din Franța sau din Germania.

1. Complotul din Moldova

La Iași, semnalul a fost dat de apariția unui cântec revoluționar de Vasile Alecsandri, „Deșteptarea României**. La 27 martie 1848, sub președinția lui Grigore Cuza, tinerii boieri s-au adunat la hotelul Petersburg: Vasile Alecsandri, frații Rosetti, frații Moruzzi, Alexandru Cuza, viitorul domnitor al Principatelor Unite, Alecu Russo, Mihail Kogălniceanu și mulți alții erau prezenți. Domnitorul Sturdza trimisese la această adunare pe șeful poliției, Pruncu și pe Ștefan Catargi, ministrul de interne.

In realitate, nu se poate vorbi de o „revoluție** in Moldova, cel mult de o tentativă înăbușită in față. Consecințele Hind totuși mari, ea a fost cea care a declanșat, alături de mișcările similare din Franța, Austria etc., revoluția din Țara Românească și cea mai severă represiune in Moldova.

A doua zi, 28 martie, revoluționarii - vreo cincizeci - s-au adunat in casa lui Mavrocordat cu scopul de a semna Memorandumul redactat de Alecu Russo și Mihail Kogălniceanu, și pe care o comisie formată din 16 boieri o va prezenta în aceeași zi domnitorului Mihail Sturdza.

Domnitorul a primit delegația și, la ora șase seara, casa lui Mavrocordat a fost asediată de armată. Gh. Sion ne povestește scena in memoriile sale:

„Alergând la fereastră, văd soldații așezând tunul și [177]

177**158. Hippolyte Desprez, *La Quations sociala dans la Turquie d'Europe.* (Problemele sociale în Turcia europeană). în: *Revue de Deux Mondes,* Paris, 1 aprilie 1848, voi. XXII, p. 749.**

indreptându-1 asupra casei. în mâna unui soldat văd chiar fitilul aprins, gata să-i dea foc. O teroare ne cuprinde pe toți, căci oricât de mic era tunul, totuși tun era! Două șiruri de soldați cuprind și înconjoară casa. Ușile salonului se deschid cu vuiet și o mulțime de baionete întinse intră înăuntru... Beizadea Grigore zice cu sabia scoasă:

— Domnilor in numele legei vă provoc ca să depuneți armele.

— Cine să le depuie? Noi, câți suntem aici, nici o săbiuță n-avem.

Coborând scările, ajunserăm in curte, dar abia ne aflam la poartă că auzim comandând: foc! Toți soldații ce ne înconjurau întinseseră baionetele și încă o dată auzirăm: foc!... Atunci se auzi o altă comandă: «Dați de tot, nu-i lăsați cu zile!»

Ne pomenirăm deodată atacați și loviți cu paturile puștilor, trântiți la pământ și stâlciți in bătăi de soldați".[178]

A doua zi, domnitorul Sturdza, facându-se interpretul obișnuitei rele credințe a rușilor, proclama prin afișe că ocupantul nu avea intenția de a se amesteca în treburile interne ale țării. Câteva fragmente din această proclamație îl vor edifica pe cititor in privința rolului, jucat de către Rusia in acest episod din viața politică a Moldovei:

„Noi, Mihail Sturdza, prin mila lui Dumnezeu, voievod, principe domnitor al Moldovei, ani primit prin consulatul împărătesc rus o comunicare din partea cancelarului împărăției, contele de Nesselrode. Această depeșă este o nouă dovadă a solicitudinii cu care prea înălțatul nostru protector veghează la fericirea moldovenilor in această vreme de criză, care amenință ordinea socială și răstoarnă suveranitățile legitime in tot Apusul. Măria Sa împăratul a declarat că era hotărât să nu permită ca anarhia să se, răspândească in provinciile otomane puse sub protecția sa și că va folosi forța pentru contracararea oricărei încercări ce ar urmări fie să slăbească legăturile acestor provincii cu Imperiul Otoman, fie să schimbe constituția lor politică etc."[179]

Comentând textul proclamației, Al. Thomas relevă că rușii căutau să-și justifice atitudinea și in plan religios. Sub influența lor, clerul bizantin acuza Occidentul catolic de faptul că s-ar alia cu mahomedanii pentru a combate

178 **C. Gane, *op. cit.* în: vol. III, p. 221-222.**

179 **Thomas Alexandre, *op. CIL,* Revue de Deux mondes, Paris, 1848, voi. XXII, p. 789.**

ortodoxia:

„Avem aici un model al stilului rusesc; este imposibil să îmbraci violența in mai multă ipocrizie. Tdtuși- este un lucru și

mai curios, elocvența popilor explicând țăranilor marele complot al părintelui de la Rorfia, care a răsturnat toți regii, fiindcă erau prietenii tatălui lor impăratul și ai sfintei lor religii și care acum va impinge peste ei toate popoarele latine revoltate si ii va dezlănțui până și pe turci împotriva bisericii grecești.**[16]

Iar dacă se făcea simțită nevoia, politica externă rusă nu ezita să treacă dincolo de porțile seraiului pentru a căuta sprijin:

„Se știe care era atunci situația Principatelor Dunărene intre protectoratul puțin comod al Rusiei și suzeranitatea lipsită de putere a Porții Otomane.

Poarta le acordase, sub numele de Regulament Organic, o constituție pe care autoritățile aservite sau vândute Rusiei o călcau in picioare cu îndrăzneală. O grupare importantă din Moldova făcuse reclamații grave la Constantinopol. Reșid trimisese in această provincie un comisar, insă el însuși a fost imediat înlocuit, ca și Aii, printr-o intrigă urzită chiar in cadrul seraiului și in care era mâna Rusiei. A fost inlocujt cu un nou șef de guvern, devotat cabinetului rus, care i-a exilat la Brusa pe autorii acelor reclamații...**[180 181]

După evenimentele din 27 martie 1848, Răducanu Rosetti, Manolache Epureanu, Alexandru Moruzzi, Sandu Miclescu, Ion Cuza, Grigore Romalu, frații Cazimir și Nicu Catargiu au fost arestați și predați turcilor pe celălalt mal al Dunării. A Moruzzi, A. Ghica și Epureanu, in schimb au reușit să evadeze când se aflau intr-o tabără la Brăila. Ei s-au refugiat la consulul englez. Peste câteva zile, ei s-au îmbarcat pe un vapor austriac.

2. Revoluția din Țara Românească

Măsurile luate de guvern, arestarea ofițerilor superiori

---

180 **Challemel Lacour, *Les Homma d'Etat de la Turquie Aali-Pacha et Faud-Pacha* (Oamenii de stat ai Turciei: Aii Pașa și Faud-Pașa). în: Revue de Deux Mondes, Paris, 1868, vol. I, p. 902.**

181 **Thomas Alexandre, *op. CIL* în: *Rex-ue des Deux Mondes,* Paris, 1848, voi. XXII, p. 789.**

Teii și Magheru, bănuiți că ar avea relații cu insurgenții, precum și încercarea de a-i aresta pe S. Grădișteanu, Ion Ghica și C. A Rosetti, nu au făcut decât să precipite lucrurile și să ducă la izbucnirea revoluției. Astfel, încă din primele zile ale lunii iunie 1848, muntenii au început să se agite. La Islaz s-a dat citire unei Proclamații, al cărei text este trimis domnitorului Bibescu, și care afirmă intre altele:

„Măria Ta,

Mișcarea ce tulbură Franța și Germania se face simțită in toată Europa și nu va întârzia să neliniștească România. Poporul român, sătul de lungile sale suferințe, locuitorii capitalii, neliniștiți de sosirea comisarului rus, mereu vestitoare de necazuri și de intrigi urzite ca să tulbure liniștea publică în beția patimilor, se văd forțați să ia parte la o mișcare națională de apărare și de principiu..."[182]

După manifestațiile de pe străzile Bucureștiului, care au dus la abdicarea lui Bibescu, s-a format un guvern sub președinția mitropolitului. Comanda armatelor este încredințată colonelului Odobescu. Primind însă vestea că armatele ruso-turce pătrunseseră în Principate, colonelul Odobescu ii arestează pe toți membrii guvernului. Populația, aflând de această lovitură dată puterii executive, se dedă la violențe și se duce la închisoare să-i elibereze pe oamenii politici închiși.

„La 6 septembrie, Ion Brătianu, unul dintre conducători și șeful poliției, având alături de el pe mitropolit și fiind urmat de mulțimea îndemnată de el, se duc în fața consulatului general al Rusiei. Acolo, el înalță si aprinde un rug și aruncă in flăcări Regulamentul Organic..." [183]

Acest episod este descris și de un alt autor:

„... el ia cu forța, de la secretariatul de stal, manuscrisul Regulamentului Organic, îl așază pe un car funebru, însoțit de bocitoare ce strigau și de o trupă de muzicanți în doliu, care cântau arii de dans. Cortegiul se oprește în fața locuinței consulului rus, se spun rugăciunile pentru rnorți, apoi Regulamentul este aruncat, filă cu filă

182 **George Bibescu, *op. cit,* col. II. p. 417.**

183 ***Ibidem,* Troi Ripostes. Gentve, 1901, p. 14.**

în flăcările unui rug aprins în piața publică."[184]

Dar, ca și in alte circumstanțe, soarta Principatelor depindea de atitudinea puterilor europene:

„Erau acolo suferințe vechi de alinat. Divanul era de acord. Ce făcea Rusia? Atribuindu-și dreptul de a împiedica Turcia să modifice instituțiile Țării Românești de comun acord cu acest popor, ea intervine cu șaptezeci și cinci de mii de oameni. Turcia și-a consultat aliații expunându-le plângerile și drepturile sale. Ce au răspuns Franța și Anglia?

Nimic, de parcă prezența rușilor in Principatele Dunărene ar fi fost un fapt obișnuit și normal. Cum să învingi această apatie

înrădăcinată, din care nu se iese, din întâmplare, decât pentru a recădea mai in voie și a adormi la loc in deplină siguranță?"[185]

După terminarea manifestațiilor, s-a format un nou guvern sub președinția lui Nicolae Golescu. Din el făceau parte C. A Rosetti, Ștefan Golescu, Nicolae Bălcescu, Christian Tell, I. H. Radulescu și Gheorghe Magheru.

Din nefericire, trupele ruso-turce au invadat Principalele intre 15 și 25 septembrie 1848. Generalul rus Liiders adresează populației următoarea proclamație:

„Către locuitorii Țărilor Române,

Dat fiind că anarhia provocată în țara voastră de către rebelii care au luat frâiele guvernării ar putea să aibă urmări neplăcute pentru viitorul ținuturilor românești și că măsurile luate de un guvern fantomă nu sunt conforme cu statutul administrativ pe care puterea tratatelor l-au conferit Principatelor...

Suntem siguri că voi, locuitori ai Țărilor Române, bine chibzuitori, veți recunoaște in această măsură nouă și incontestabilă dovadă a grijii profunde a Înălțimii Sale împărătești Țarul, fac apel la voi, la toată silința voastră, ca pentru fericirea patriei voastre să mă ajutați prin toate mijloacele să duc la bun sfârșit' sarcina pe care mi-a incredințat-o Augustul meu Suveran."[186]

---

184 **A D. Xenopol, *op. CIL,* vol. II, p. 514.**

185 **Hippolyte Desprez, *La Turquie a /'alliance austro-russe.* (Turcia și alianța austro-ruso). în: Revue des Deux Mondes, Paris, 1 octombrie 1849, vol. IV, p. 545.**

186 **D. A Siurdza și Golescu-Vartic, *op. cit,* p. 108.**

Capii revoluției au împărtășit soarta fraților din Moldova. Cea mai mare parte au fost arestați și încarcerați la Cotroceni, de unde au fost apoi deportați la Brusa, pe țărmurile Mediteranei, unde insurgenții moldoveni se aflau de câteva luni. Unii au reușit totuși să fugă la Semlin. De acolo, au ajuns în Franța, Italia sau Germania. .Astfel că acești tineri entuziaști, care au pus la cale revoluția de la 1848 vor fi condamnați să pribegească îndelung în apusul Europei, in timp ce patria lor continua să sufere urmările reacțiunii:

„Represiunea contra celor bănuiți că ar fi participat la revoluție nu a încetat. Trei sute de persoane au fost închise la Văcărești. La țară, preoți, țărani și mici negustori sunt arestați, inlănțuiți și duși la București cu șareta."[187]

Suferințele populației din Moldova și Țara Românească au fost atât de mari la 1848 încât Mircea cel Bătrân (in Capitulația

din 1393) și mai târziu Ștefan cel Mare, amândoi greșit înțeleși de către urmașii lor, par să fi avut o viziune clară asupra viitorului. După secole de lupte împotriva păgânilor, românii ajunseseră să regrete ocupația turcă, striviți acum - de jugul rușilor și al protejaților greci ai acestora.^

.. Care este deci dușmânul aici? în ce parte să lovești? Dușmanul este Rusia, iar jugul pe care vor să-1 sfărâme este protectoratul moscovit. Acest protectorat care, la începuturi, în vremea Ecaterinei a II—a, a fost prezentat populației încrezătoare sub înfățișare liberală, cu vorbe creștinești și cu promisiuni ispititoare, și-a scos masca în ziua in care, devenit puternic, nu i-a mai simțit nevoia; tot din acea zi, popoarele înșelate s-au dat înapoi îngrozite, punând jnâna pe arme, și cu fața spre nord, cu ochiul atent la mișcările uriașului moscovit, s-au întors din nou la sânul osmanliilor. Mai bine în cimitir decât sub protecția rusă; mai degrabă in imperiul Islamului decât sub oblăduirea creștină a împăratului Rusiei; mai bine o jumătate de secol de întârziere pe calea independenței decât sprijinul opresiv al Moscovei; mai degrabă tirania asupra trupurilor noastre decât corupția in inimile noastre. Acestea au fost cuvintele moldo-valahilor și .ale sârbilor, adică ale celor trei principate care, voind să scape de abuzurile vechiului

187 **George Fotino, *op. cil,* vol. I, p. 69.**

islamism, au avut nefericirea de a cădea in capcanele întinse credinței lor de către țarism, și care, când prin plârigeri mișcătoare, ca in Valahia, când prin răcnete nestăpânite, cheamă in ajutorul lor bunăvoința Turciei, care e foarte stânjenită, și a Europei, care este indiferentă.**[188]

în timpul revoluției, conducătorii naționaliști au reușit să pună mâna pe un document de mare importanță privind amestecul Rusiei in afacerile intern? românești. Este vorba de o scrisoare a contelui Kisseleff adresată domnitorului Bibescu, care • lasă nici o îndoială, asupra identității persoanei care a ordonat represiunea mișcării. Ca și in zilele noastre, in spatele așa-ziselor măsuri guvernamentale românești se ascundeau și atunci moscoviții, adevărați stăpâni. La originea deportărilor, arestărilor și maltratărilor nu era decât una și aceeași mână. Ea opera fără distincție in Moldova și in Țâra Românească. Iată textul scrisorii lui Kisseleff:

„După tot ceea ce tocmai v-am spus, scumpul meu prinț, vă

puteți convinge de interesul sincer pe care il port vechilor mei prieteni...

Esențialul, după opinia mea, ar fi să prevenim aceste tulburări îndepărtându-i din mijlocul populației pe oamenii care visează schimbări imposibile; nu trebuie nici să închei pace, nici să tratezi cu cei care fac tulburări și, mai ales, să nu ai încredere in promisiunile lor. încarcerarea și trimiterea in exil in afara granițelor ar fi, după părerea mea, mijlocul cel mai sigur de apărare împotriva planurilor lor subversive...

îndrăznesc să sper că, prin tăria caracterului vostru și printr-o bună înțelegere cu generalul Duhamel, veți trece cu succes această criză..." (St. Petersburg, 22 aprilie 1848)
0

Dar complotul din Moldova a dus totuși la o mare victorie a revoluționarilor. Printr-un firman din 28 iunie 1848, Grigore
Ghica este numit principe domnitor al Moldovei. Era unul dintre cei implicați în complotul din 1848. Față de ruși, el

188 **Hippolyte Desprez, *La revolution dans l'Europe Orientale I. Les Roumains, le protectorat russe et la ȘTurquie.* (Revoluția In Europa Orientală. 1. Românii, protectoratul rus și Turcia). în: *Revue des Deux Mondes,* Paris, 1 octombrie 1848, voi. XXIV, p. 895.**

adoptă o atitudine dintre cele mai ostile și vehemente.

„Dorind deci ca împreună cu tovarășii săi de luptă, cei foști pe la închisori, pe la mănăstiri și prin surghiunuri, să poată lucra intru fericirea patriei, prima lui grijă fu să schimbe pe miniștrii lui Mihai Sturdza, inlocuindu-i cu oameni de ai săi."[189] [190]

Astfel că, in cabinetul lui Grigore Ghica, putem remarca foștii revoluționari de la 1848, postelnicul Alecu Sturdza, Petrache Rosetti, Teodoriță Balș, lorgu Sturdza, Alecu C. Sturdza, Nicu Ghica-Comănești și Petrache Mavrogheni.

La 13 aprilie 1849, Rusia și Turcia semnează la Balta Liman o convenție prin care ele decideau viitorul Valahiei și Moldovei. Primul articol stabilea că principele domnitor va fi ales de către sultan, dintre boierii pământeni. Articolul II desființa adunările înființate in 1832, în baza Regulamentului Organic, sub pretextul că ar fi fost „cauza tulburărilor și nesupunerii boierilor". Articolul IV fixa durata Convenției (7 ani) și decidea menținerea-pe teritoriul Principatelor a unei armate ruso-turce de 35 000 de oameni in scopul de a păstra ordinea.

Englezii de-abia reacționează:

„Lordul Palmerston a considerat că trebuie să se încline in fața faptului împlinit al ocupării Principatelor de către trupele ruse; el cerea doar ca ocupația să nu dureze mult. Atunci când diplomația nisă a reușit să obțină de la Poartă semnarea Convenției de la Balta Liman, consacrând dreptul legitim al Rusiei de a

interveni in treburile interne ale Principatelor, lordul Palmerston a protestat împotriva termenului de convenție, găsind că un protocol ar fi fost suficient. Dar chiar și atunci când, în martie 1849, lordul Dudley Stuart a introdus in Camera Comunelor o moțiune de cenzură in legătură cu ocupația rusă a Principatelor, lordul Palmerston nu a ezitat să apere energic actele guvernului imperial rus și a insistat asupra dreptului acestuia de a se constitui în apărătorul ordinii din această țară.**[191]

Din contră, măsurile luate la Balta Liman au provocat o indignare profundă în sufletul poporului român. Această

189 **C. Gane, *op. cit,* vol. III, p. 207.**
190 **C. Gane, *op. cit,* vol. III, p. 207.**
191 **F. Martens, *op. cit.,* p. 134.**

reacție reiese mai ales din corespondența emigraților de la 1848. Doar speranța de a-i vedea pe ocupanți plecând mai domolește uneori izbucnirea:

„Rușii, aceste animale, pleacă**, scria Felicia Racoviță in decembrie 1848.

„în toată țara mișună spionii și poliția rusă, care trece drept una dintre cele mai redutabile, este mereu prezentă. ' Prin intermediul susținătorilor lor din România, rușii încearcă să provoace tulburări fără, de care, neputând să-și mai justifice apăsătoarea ocupație, ar trebui să-i pună capăt, scria tot in decembrie 1848 Felicia Racoviță.**[192] [193]

„Aceste vremuri sunt cumplite pentru inimile noastre. Dar rusul va pleca, fiindcă începe să-și dea seama de urmările nefaste ale încăpățânării sale de a nu evacua Principatele", comentează Zoe Golescu.

„Rușii au părăsit Ploieștiul" exclamă Catinca Rosctti (la 11 aprilie 1850).

Iar Zoe Golescu scrie din nou la 16 iulie in același an:

„Umblă zvonul că, in 1850, rușii vor pleca, in baza convenției de la Balta Liman. Dumnezeu să aibă milă de țara noastră și ne scape de acest apăsător jug de fier. înainte de sfârșitul toamnei vor pleca deja cazacii. Vestea asta e prea frumoasă, e un vis in care nu îndrăznesc să cred prea mult de teamă că, neîmplinindu-se, decepția să nu mă arunce intr-o și mai adâncă disperare."

Din nefericire, anul 1850 se încheie fără să se mai vorbească de plecarea trupelor rusești. Din contră, in ciuda protestului Franței, au mai sosit altele. Apoi in februarie 1851, poporul oprimat își reia speranța: „Rușii, dușmanii noștri de moarte, aceste păsări de piază rea, o să plece.**[1 4]

Și dorința anilor 1848-1850 se împlinește in sfârșit în mai 1851. Rușii pleacă intr-adevăr, dar își trimit nota de plată:

„Puțin mai târziu, in octombrie același an, domnitorul Țării Românești, Barbu Știrbei, și domnitorul Moldovei, Grigore Ghica, au primit de la consulul general al Rusiei o comunicare prin care acest agent le cerea, in numele împăratului, stăpânul său, să plătească o sumă de mai multe milioane de franci, ca despăgubire pentru întreținerea trupelor rusești in Moldova și Țara

192 **George Fotino,** ***op. cit.,*** **p. 134.**

193 ***Ibidem,*** **p. 147.**

Românească in stare de război, din prima zi a intrării lor in Principate în 1848 până în luna aprilie 1850. La aceasta adăuga faptul că toate cheltuielile ocupației din momentul venirii până la evacuarea totală, vor face obiectul unui calcul separat."

Invazia rusă a avut, ca întotdeauna, consecințe grave asupra economiei celor două principate. Domnitorii și consilierii au nutrit un moment iluzia că vor reuși să-i convingă pe ruși să renunțe a pretinde o sumă pe cât de enormă, pe atât de absurdă. Insă rușii amenință că vor rezolva problema într-o manieră mult mai energică:

„La începutul anului 1852, am văzut concentrându-se trupe austriece in Banat, trupe rusești in Basarabia și in sudul Rusiei. O mare neliniște domnea la Iași ca și la București.

Domnitorii încercau să-și facă iluzii privind proiectele Rusiei și mergeau până la a se baza pe mărinimia țarului Nicolae pentru încheierea discuției referitoare la despăgubirea cerută de trupele sale. Această greșeală nu a durat mult. Domnitorul Știrbei trimițând bugetul Țării Românești la St. Petersburg, acesta a fost prezentat țarului, care a decis el însuși că Țara Românească avea să plătească 30 de milioane de piaștri (peste 11 milioane de franci in acea vreme), iar Moldova 6 milioane și jumătate (peste 2 444 000 de franej^, reprezentând cheltuielile ocazionate de starea de

Boierii moldoveni au mai făcut totuși o ultimă încercare de a-1 îmbuna pe țar; ei au trimis o delegație la Vosnesensk. Dar suveranul a procedat la fel cum vor proceda conducătorii comuniști in septembrie 1944, atunci când delegații români sosiți pentru semnarea armistițiului vor fi ignorați zile întregi de tot personalul Ministerului Afacerilor Externe, de la primul la ultimul funcționar:

175. E. Poujade, *Seina a Souvenirs de la vie politique et militaire en Orient II. Omer-Pasha a.la guerre sur le Danube. Les Russes et les Autrichiens dans les Principautis.* (Scene și amintiri din viața politică și militară din Orient. II. Omer-Pașa și războiul pe Dunăre. Rușii și austriecii în Principate.) în: Revue des Deux Mondes, Paris, 1 martie 1856, vol. II, p. 865.

176. *Ibidem,* p. 805.

„Țarul a dat de înțeles că nu i-ar putea primi pe

domnitori la Vosnesensk; el a permis doar trimiterea unei deputății a boierilor moldoveni, in rândul cărora domnitorul Știrbei încerca în zadar să fie acceptați fiul său cel mare și ginerele său preferat. Cei doi domnitori au fost tare supărați de refuzul împăratului Rusiei, care inspira atunci boierilor din Principate o teamă plină de respect; insă neliniștea lor s-a prefăcut într-o adâncă tristețe când au aflat amănuntele primirii făcute deputății moldovenești.

... A doua zi de dimineață, generalul Niepokoicinski a venit să anunțe deputația că va fi primită de țar la ora unsprezece, înaintea revistei trupelor și chiar în tabără, întrucât, a adăugat el, călătoria împăratului la Vosnesensk, neavând decât un scop pur militar, voința suveranului era ca totul să se desfășoare «in stare de război», ca intr-o tabără militară."[17]

A doua zi, țarul, care primise vești favorabile, și-a schimbat pe neașteptate atitudnea față de boierii moldoveni:

„... A doua zi de dimineață, generalul Niepokoicinski a venit să-i anunțe pe boierii moldoveni că nu trebuie să considere audiența din ajun decât un prilej prin care împăratul i-a făcut să asiste la revista trupelor, dar că ei vor fi primiți in mod oficial in aceeași zi și invitați la masa împăratului. Prezentarea a avut loc și boierii au avut la masă locurile de onoare. După dineu, generalul Niepokoicinski a întrebat cine era capul deputății și i s-a spus că era decanul de vârstă, boierul George Ghica. Acesta a fost'condus in fața împăratului, care l-a luat deoparte și i-a vorbit astfel: «Spuneți-i domnitorului Ghica faptul că sunt foarte mulțumit de administrația sa cinstită și înțeleaptă, precum și de relațiile sale personale cu cabinetul meu, dar ii recomand să supravegheze mai mult tineretul. Am avut ocazia să văd câțiva moldoveni la Berlin, la capela rusească și nu sunt prea lămurit in privința' lor. Nu știau nici măcar să facă semnul crucii. Domnitorul trebuia să le refuze pașaportul și să-i țină in țară. Să se apuce să organizeze școli bune, să perfecționeze învățământul astfel încât tineretul să poată primi o instrucțiune solidă. Spuncți-i că universitățile mele ii stau la dispoziție și că voi vedea cu multă plăcere pe tinerii moldoveni venind să-și facă studiile aici. El poate fi sigur că nu vor adute, ca cei din Germania și Franța, idei imorale și subversive. Spuncți-i, în sfârșit, că mi-e greu să văd cum

folosește oameni de la 1848, toți acei *sans-culottes* care au tulburat liniștea țării lor.»

---

177. ***Ibidem,*** **p. 805.**

împăratul pronunțase cuvântul «sans-culottes» foarte apăsat. George Ghica voia să-și scuze compatrioții și, ca vecin mai puțin blând, a făcut-o condamnând purtarea tineretului valah și a încercat o paralelă favorabilă moldovenilor. «Fără comparații cu Valahia, a răspuns împăratul. Pe valahi ii detest, sunt comuniști, dar pe moldoveni îi iubesc; de aceea recomand domnitorului vostru să-i depărteze pe acei tineri zmintiți. Eu vreau ca el să-mi urmeze sfaturile, căci altfel mă voi vedea obligat să pun eu însumi ordine acolo, și dacă trupele mele vor ocupa incă o dată Moldova, consecințele vor fi mult mai grave pentru țara voastră.»*[1-178]

Dacă audiența acordată în tabără a fost umilitoare, cea de a doua zi s-a dovedit a fi pur și simplu amenințătoare. Obiecțiile ridicate de împărat erau de o rea-credință copilărească.

Felul in care unii studcnți moldoveni se închinau nu-i plăcea țarului fiindcă românii au obiceiul de a se închina altfel decât rușii.

Cât despre acuzația că muntenii erau... comuniști, aceasta are, in perspectiva timpului, o valoare umoristică. Cine ar fi crezul pe la 1850 că, la mai puțin de un secol, poporul drept-credincios al Majestății Sale va deveni comunist și va asasina familia imperială, înainte de a face să planeze cea mai cumplită amenințare asupra lumii întregi.

Așteptând această eră fastă pentru imperialismul rus, la un an după amenințătoarea întrevedere de la Vosnesensk, țarul se va grăbi să-și țină cuvântul și va porunci a opta invadare a Principatelor Românești.

178. ***Ibidem,*** **p. 807.**

A opta invazie rusească (1853)

De fiecare dată când rușii plănuiau *o* invazie, in acea vreme, ei începeau întotdeauna prin a cere permisiunea Angliei, așlep- tându-se ca aceasta să binevoiască cel puțin să treacă cu vederea acțiunile lor. în ianuarie 1853, țarul Nicolae I dădea, la St. Petersburg, o mare recepție in onoarea ambasadorului britanic, Sir Hamilton Seymur. Edouard Driault ne prezintă conținutul conversației avute cu acel prilej de suveran cu diplomatul britanic:

„Nicolae a vorbit de o împărțire a Imperiului Otoman între Anglia și Rusia, excluzând Franța, Anglia urmând să ia Egiptul și Creta, iar Rusia să formeze sub protectoratul său principatele independente ale Moldovei, Valahiei, Serbiei și Bulgariei; el a afirmat, de altfel, că nu râvnea Constantinopolul, cel mult prevedea necesitatea de a-1 lua pentru câtva timp în păstrare."[17]

Dar Londra, care tocmai își schimbase Ministrul de externe, dă un răspuns negativ propunerii rusești:

„Noul ministru a reînnoit declarațiile predecesorului său făcute la propunerile țarului Nicolae și a declarat că Anglia nu dorea extinderi teritoriale, că nu putea să participe la un aranjament prealabil din care ar fi trebuit să obțină avantaje de acest fel, și că nu putea să se asocieze la o combinație ce trebuia ținută secretă față de celelalte puteri.

Acest răspuns a sfărâmat ultimele speranțe pe care și le făceau cei de la St. Petersburg privind posibilitatea unei înțelegeri comune cu Anglia."[194] [195]

Țarul s-a îndreptat atunci către turci. în martie 1853, el cere Sublimei Porți să-i acorde dreptul de protecție asupra creștinilor din Imperiul Otoman. Primind și de acolo un refuz, el trimite sultanului un ultimatum. Acest gest violent duce la ruperea

194 **Edouard Driault,** ***op. cit.,*** **p. 171.**

195 **Boukharew Dimitrie,** ***La Russie a la Turquie depuis le commencement de lew relations.*** **(Rusia și Turcia de la începutul relațiilor lor). Paris, Sandez-Eischbacher, 1877, p. 164.**

relațiilor diplomatice, in timp ce Nesselrode, ministrul afacerilor externe zi Rusiei, ii scrie astfel colegului său turc Rechid-Pașa:

„... în câteva săptămâni, trupele vor primi ordinul să treacă dincolo de frontierele imperiului, nu pentru a porni războiul, care ii repugnă Majestății sale, mai ales impotriva unui suveran pe care intotdeauna i-a plăcut să-1 considere drept un aliat sincer, ci pentru a avea garanții materiale până in momentul in care, revenit la sentimente mai echitabile, guvernul otoman va da Rusiei asigurările morale pe care le-a cerut in zadar de doi ani prin reprezentanții săi la Constantinopol si, in ultimă instanță, prin ambasadorul său... 31 martie 1853).**[1 1]

Situația era atunci foarte incordată:

„Țarul Nicolae nu putea intr-adevăr să consimtă la stabilirea unor drepturi prioritare ale Franței și Angliei in Imperiul Otoman. Era un autocrat puternic, era numit «țarul de fier»; strivise Polonia; învinsese partidele revoluționare din toată Europa Centrală, reprezenta dreptul divin cu o măreție unică. Smulsese Rusia influențelor occidentale, reacționare, contra liberalismului sentimental al fratelui său Alexandru, dăduse națiunii ruse conștiința puternicei sale originalități. Prin aceasta el concentrase și stimulase toate forțele mistice ale Sfintei Rusii; ii redase vechiul spirit de cruciadă; acum trebuia să-i dea satisfacția, să o arunce asupra Islamului, dușmanul său tradițional.**[196 197]

Și la 3 iulie, rușii au invadat Principatele. Această acțiune de mare răsunet a provocat indignarea întregii Europe. Pe măsură ce trupele pătrundeau pe teritoriul românesc, generalul Gorceakov încerca, printr-o proclamație, să liniștească populația, pe care invaziile repetate nu încetaseră să o exaspereze. încă o dată, asigurările făcute prin proclamație nu erau decât minciuni nerușinate.

Rusia declara că nu avea intenția de a se amesteca în treburile interne ale țării, că își va asigura ea însăși cheltuielile ocupației și că ocupația va fi de scurtă durată fiind motivată doar de o chestiune de onoare (fără nici o îndoială că tonul ipocrit al acestei proclamații va inspira proclamația lui Molotov din 1944). Generalul Gorceakov

196 **A Ubicini, *La question d'Orient dcvant l'Europe.* (Chestiunea Orientului în fața Europei). Paris, E. Dentu, 1854, p. 81.**

197 **Edouard Driault, *op. cit.,* p. 168.**

afirma:

„Noi nu venim în mijlocul vostru nici cu gânduri de cucerire, nici cu intenția de a modifica instituțiile care vă conduc și situația politică pe care v-o garantează tratatele solemne...

Locuitori ai Moldovei și ai Țării Românești. împlinesc, de asemenea, o poruncă a Măriei Sale împărătești declarându-vă că prezența trupelor sale in țara voastră nu vă va impune nici dări, nici obligații noi, că merindele pentru trupe vor fi plătite din banii armatelor noastre la timpul potrivit si la prețurile fixate dinainte, de acord cu guvernele voastre..."[1]

Ocuparea Principatelor a provocat in Franța și Anglia o consternare generală. Cele două puteri occidentale vedeau in acest gest violarea convenției asupra strâmtorilor din 13 iulie 1841, prin care rușii se angajaseră să respecte suveranitatea și integritatea Imperiului Otoman. Ele au răspuns prin represalii și și-au trimis flotele de război in Marea Marmara.

La 14 iulie și Poarta protestează impotriva intrării armatelor rusești in Moldova:

„Sublima Poartă tocmai a aflat pe cale oficială că armata rusă a trecut Prutul și că a intrat in Moldova cu intenția de a ocupa și Țara Românească...

Ii este greu să vadă locuitorii acestor provincii atât de loiale și de liniștite expuși necazurilor unei ocupații militare."[198] [199]

Protestele puterilor occidentale nu i-au Împiedicat pe ruși să continue a jefui nefericitele țări românești. Astfel că prima lor grijă a fost să jefuiască vistieria statului, abuz ordonat de ministrul rus al afacerilor externe, așa cum vom vedea mai departe.

La 23 iunie 1853, consulul rus la București, Halcinski, i-a scris domnitorului Grigore Ghica al Moldovei pentru a-i transmite următoarele instrucțiuni de la ministrul său de externe, contele Nesselrode:

„Ocupația militară a Principatelor Dunărene nu va trebui, cum am spus deja, să opereze nici o schimbare in administrația civilă a țării și în atribuțiilb funcționarilor publici; doar dacă domnitorii înșiși vor considera necesar

198 **A. Ubicini,** ***op. cil.,*** **p. 127.**

199 ***Ibidem,*** **p. 129.**

să înlocuiască unii funcționari pentru a pune mai multă ordine in diversele ramuri ale serviciului public și in aprovizionarea trupelor împărătești.

Totuși mai rămâne o chestiune asupra căreia va trebui să le facem cunoscută celor doi domnitori părerea noastră pentru a le servi de călăuză. Este vorba de relațiile lor cu Constantinopolul și cu ministrul otoman. Va trebui ca aceste relații să înceteze din ziua în care trupele noastre vor ocupa militar Principatele, și în care, prin urmare, orice influență și orice măsură din partea puterii suzerane vor trebui să rămână temporar suspendate. Se

va suspenda, in plus, plata tributului pe care cele două provincii trebuie să-1 plătească Porții Otomane. Sumele de incasat vor trebui să stea la dispoziția guvernului împărătesc, care își rezervă dreptul de a le folosi cum va considera de cuviință. Veți comunica celor doi domnitori poruncile împărătești pe care vi le-am transmis.*' (St. Petersburg, 13 (15) iunie 1853).[200]

La 15 iulie 1853, ministrul francez al afacerilor externe, Drouyn de Lhuys ii scrie ambasadorului său la St. Petersburg, Castelbajac:

„... în 1848, când aceste provincii au fost ocupate de ruși, ele se găseau pradă unei agitații revoluționare care amenința și securitatea lor și pe cea a puterii protectoare. Convenția de la Balta Liman, în cele din urmă, a admis că, dacă intr-un interval de șapte ani ar avea din nou loc evenimente asemănătoare, Rusia și Turcia ar lua in comun măsurile cele mai potrivite pentru restabilirea ordinii.

Privilegiile Moldovei și Valahiei sunt oare amenințate? Au izbucnit tulburări revoluționare pe teritoriul lor? Faptele răspund ele insele că nu e cazul, pentru moment, să aplicăm nici prevederile tratatului de la Adrianapole, nici pe cele ale convenției de la Balta Liman. Pe baza cărui drept au trecut deci trupele rusești Prutul?*'[201]

Aceeași indignare se observă și in Anglia. Lumea occidentală înfierează gestul Rusiei. Lordul Palmerston protestează contra metodelor rusești și, in calitate de șef al

200 ***Ibidem,*** **p. 160.**

201 ***Lettre de l'Empereur NapoUon â lEmpercur de Russie et Documents franțais relatifs aux affaires d'Qrient*** **(Scrisoarea împăratului Napoleon către împăratul Rusiei și Documente franceze referitoare la problemele Orientului). Paris, Panckouke, 1854, p. 55.**

Foreign Office-ului, ii scrie ministrului de război:

„... Ce vrea împăratul? De ce nu ne spune clar? Vrea doar ceea ce vrem noi toți; adică toți creștinii din Imperiul Otoman să fie eliberați de orice asuprire, de orice jignire și de orice nedreptate? Dacă asta urmărește, atunci să înceapă el însuși prin a da exemplu, și evacuând Principatele să-i scutească pe locuitorii creștini din această parte a Imperiului Otoman de numeroasele mizerii și de suferințele acumulate pe care le produce ocuparea țării lor de către o armată rusă...

Până acum nu a putut să-i ușureze pe creștini de nici o opresiune, nici măcar de cea pe care el însuși o practică in Principate...

După opinia mea, trebuie să cerem Rusiei un răspuns categoric și să o forțăm să abandoneze subterfugiile dezonorante în spatele cărora își ascunde de atâta timp intențiile sale agresive...

Din 1848 până la ultima afacere, împăratul își îndeplinise acest rol spre satisfacția și admirația tuturor oamenilor inteligenți. De câtva timp insă, el pare să-și fi pierdut facultățile intelectuale... (Balmoral, 21 septembrie 1853)**[1]

în Principate, situația politică era haotică:

„... in afara operațiilor militare, incidente grave, deși prevăzute, au avut loc in principate... in noaptea de 28 spre 29 octombrie, domnitorul Știrbei a părăsit Bucureștiul pentru a se duce la Sibiu și de acolo la Viena, după ce a încredințat guvernarea Principatului unui consiliu administrativ; sub conducerea marelui ban Filipescu.**[202] [203]

James Caterly, in lucrarea sa *„Les Roumains"* (Românii), comentează astfel abdicarea domnitorului muntean:

„Cerințele autorității rusești creșteau pe zi ce trece și deveneau mai umilitoare pentru cei doi domnitori. La cererea făcută domnitorului Știrbei de a încorpora trupele in armata rusă, acesta a părăsit Valahia, nu fără aj-și dovedi sentimentele de respect față de sultan, dar

202 **Augustus Craven, *Lord Palmerston - Sa correspondence intime.* (Lordul Palmerston - corespondența sa intimă). Paris, vol. II, p. 435.**

203 **A. Ubicini, *op. cit,* p. 238.**

motivându-și hotărârea prin imposibilitatea de a-și îndeplini datoria față* de țara sa.**[204]

Știrbei a părăsit țara fiindcă nu voia să incorporeze mica armată a Țării Românești in serviciul invadatorilor ruși. Moldovenii au adoptat aceeași atitudine patriotică, insă rușii nu au întârziat să reacționeze prin măsuri care echivalau cu o anexare a provinciilor românești:

„Domnitorul Ghica al Moldovei i-a urmat exemplul domnitorului Știrbei. Din acel moment, autoritatea rusă a considerat Moldo-Valahia ca fiind anexată de Rusia, stabilind aici un guvern rus.

Baronul Budberg a fost însărcinat să administreze Principatele, în numele împăratului, cu titlul de Președinte Plenipotențiar. Toate privilegiile, care constituiau autonomia României erau abolite în numele împăratului Nicolae.**[205]

Era începutul jafului.

în Proclamația lor, rușii afirmaseră că toate cheltuielile vor

fi suportate din bugetul lor militar, de-abia instalați in Principate, ei au pus mâna pe veniturile celor două țări:

„După plecarea domnitorilor, prințul Gorceakov a pus mâna pe toate sumele depuse in vistierie; administratorii au primit ordinul să expedieze la București conținutul caselor comunale; milițiile au fost incorporate in armata rusă; legea marțială a fost instituită, iar autoritatea rusă devenea singura ocârmuire pe toată întinderea celor două Principate.**[206]

Germania (Prusia) încerca evitarea unui conflict european:

„Regele îl ruga pe fidelul său prieten, împăratul Nicolae, in termenii cei mai mișcători, să profite de ocazie și să prevină declanșarea unui război care ar deranja întreaga Europă. El a refuzat deja să încheie o alianță cu puterile beligerante occidentale și spera să poată depărta acest pericol de Austria. Statele Germane, Austria și Prusia formau in centrul Europei o forță imensă care, sprijinându-se pe un milion de soldați și pe o populație de 70 de milioane, era capabilă de a face să-i fie respectată voința.

---

204 **James Caterly, *Les Roumains,* p. 246.**

205 ***Ibidem.,* p. 246-247.**

206 **A. Ubicini, *op. cit,* p. 240.**

Scopul acestei alianțe din centrul Europei trebuie să constea in apărarea intereselor germane.

Interesele germane, ale Austriei și Prusiei, nu permiteau încorporarea malurilor Dunării în Imperiul Rus.**[207] -

Șansa Principatelor a fost că, de această dată, pretențiile rusești lezau interesele altor mari puteri și mai ales ale Prusiei:

„La 20 aprilie 1854, in aceeași zi in care mareșalul de Saint- Arnaud prelua oficial, la Marsilia, comanda armatei din Orient, cele două puteri germane semnau intr-adevăr un tratat de alianță ofensivă și defensivă prin care promiteau să urmărească pe lângă curtea Rusiei evacuarea Principatelor și suspendarea deplasării armatei ruse pe. teritoriul otoman. în cazul in care negocierile nu ar fi ajuns la nici un rezultat, una din cele două părți* contractante se angaja să-și pună armata pe picior de război și amândouă se obligau să pornească ofensiva împotriva Rusiei, dacă aceasta ar declara incorporarea Principatelor in teritoriul său, dacă ar trece linia Balcanilor sau chiar dacă ar ataca-o.**[208]

Austria și Prusia s-au alăturat Franței și Angliei și au semnat la Viena, la 23 mai 1854, acorduri bilaterale. Prusia continua totuși să facă apel la spiritul de conciliere al Rusiei:

Regele declara categoric, în scrisoarea sa din 6 iunie 1854, adresată împăratului, că nu ar susține Austria în cazul in care ar porni împotriva populațiilor creștine din Turcia. însă intrarea trupelor austriece în Serbia, in Herțegovina sau in Muntenegru, adică in provinciile „vasale Turciei nu are nimic comun cu ideile anti-creștine“ și nu poate fi considerată de cabinetul de la Berlin drept un act de ostilitate indreptat contra Rusiei. Ar fi cu totul altceva dacă trupele austriece ar intra in Principatele Dunărene sau in Epir. în primul caz, mai ales, ostilitatea unei asemenea maniere de a acționa ar fi evidentă; insă Austria nu ar recurge in mod evident la asta decât pentru a

207 **F. Martens, *op. CIL,* voi. VIII, p. 434-435.**

208 **Xavier Rayjnond, *Affaire d'Orieru. Une armie de guerre et de diplomație* (Problema Orientului. Un an de război și de diplomație). în: Revue des Deux Mondes, Paris, 1 aprilie 1855, vol. X, p. 452.**

determina evacuarea Principatelor Dunărene de către armatele beligerante și nu pentru a porni la război împotriva Rusiei.

Regele era in sfârșit de părere că, până și in cazul in care Austria s-ar decide să ia această ultimă măsură și ar intra cu trupele sale in Principatele Dunărene, Rusia nu ar trebui să-i declare război. „Trebuie, scria regele pe 6 iunie, să vă implor cu toate facultățile sufletului meu să binevoiți a vă gândi că aveți de-a face cu un bolnav. Din nenorocire acesta este cuvântul care exprimă starea Austriei. Printr-un tratament medical, dictat de înțelepciunea hipocratică, veți păzi bolnavul să facă o criză. însă bolnavul intră în criză și atunci este momentul decisiv.** De asemenea, regele îl mai ruga încă o dată pe împărat să accepte cele trei puncte ale protocolului din aprilie 1854, pentru a-1 enerva pe contele Boul, a cărui politică se găsea intr-o situație foarte dificilă, în urma acestei bunăvoințe din partea Rusiei.[209]

Și Prusia a sfârșit prin a obține evacuarea Principatelor:

„Țarul Nicolae s-a învoit la dorința regelui și a acceptat protocolul din 9 aprilie. Dar asta nu a fost tot: după ce a avut o nouă întrevedere la Teschen cu împăratul Austriei, regele l-a trimis pe locotenent-colonelul Edwin Manteuffel la St. Petersburg pentru a-1 implora pe împărat să consimtă la evacuarea Principatelor Dunărene de către trupele rusești. Și această dorință a Prusiei a fost îndeplinită.

Dau perfectă dreptate intențiilor regelui, scria țarul intr-un memoriu redactat, in iunie 1854, nu pot exista dubii in această privință, dar ne este oare permis să ne intrebăm dacă rezultatul răspunde scopului propus?**[210]

Austria, care tocmai tratase cu turcii, era nerăbdătoare să

vadă trupele rusești părăsind Principatele pentru a-și trimite acolo propriile trupe.

Conform hotărârii reuniunii de la Viena, Austria a trimis Rusiei un ultimatum privind evacuarea Valahiei și Moldovei. Rusia punea o serie de condiții pentru evacuarea respectivelor provincii. Răspunsul rus, privind evacuarea

209 **F. Martens, *op. cit,* vol. III, p. 439.**
210 ***Ibidem,* vol. VIII, p. 439.**

cu anumite condiții, nu putea satisface Austria care, prin tratatul incheiat cu Turcia, la 14 iulie, primise dreptul de a ocupa Moldova și Valahia, in același timp cu trupele turcești. Pentru a evita complicațiile ulterioare, guvernul rus a hotărât atunci evacuarea Principatelor Românești.

Aceasta a avut loc în august 1854.

Astfel, evacuarea Moldovei și Valahiei a avut ca rezultat separarea de coaliția franco-engleză a Prusiei, care era pe deplin satisfăcută de plecarea trupelor rusești de pe malurile Dunării. Abandonată de Prusia, Austria a semnat, la 2 decembrie 1854, un tratat cu Franța și cu Anglia, prin care, fără a rupe legăturile cu Rusia, se angaja să apere Principatele Dunărene împotriva unei agresiuni ulterioare din partea armatei ruse.[211] [212]

Iar la 28 decembrie 1854, Austria, Franța și Anglia trimiteau prințului Gorceakov un memorandum in care declarau:

„Că guvernele lor erau, de asemenea, de părere că era necesară suprimarea protectoratului exclusiv exercitat de Rusia asupra Moldovei, Valahiei și Serbiei, și de a pune in viitor sub garanția colectivă a■ celor cinci puteri privilegiile acordate de sultani Principatelor care depind de imperiul lor, au fost și sunt de părere că nici una din prevederile vechilor tratate ale Rusiei cu Poarta, referitoare la respectivele provincii, nu ar trebui să rămână in vigoare la încheierea păcii, și că aranjamentele de incheiat în această privință vor fi in mod definitiv combinate astfel încât să permită exercitarea deplină și totală a drepturilor puterii suzerane, a celor trei Principate și a intereselor generale ale Europei.'*[1]

Intenția celor trei mari puteri era abolirea protectoratului rus in ceea ce avusese până atunci in mod exclusiv:

încrederea reprezentantului Prusiei la Paris față de însărcinatul cu afaceri al Rusiei era atât de mare încât acesta i-a citit un memoriu strict confidențial, pe care îl trimitea la Berlin. Glinka a putut să se convingă încă o dată, citind acest memoriu, că avea de-a face cu „un om de stat intr-adevăr superior".

După opinia autorului respectivului memoriu,

211 **Kassim KassimoIT, *op. cit,* p. 73.**

212 ***Archives Diplorruuujua,* Paris, 1866, vol. II, p. 2.**

cabinetului de la Berlin i-ar fi fost imposibil să rămână indiferent la ocuparea Principatelor Dunărene de către trupele austriece, deoarece orice extindere a posesiunilor Austriei nu putea decât să diminueze forța Prusiei. Și totuși, existau motive să se creadă că puterile occidentale erau înclinate să consimtă la anexarea Principatelor Dunărene de către Austria, cu condiția ca aceasta să renunțe la Galiția, care trebuia să revină Poloniei reînființate. Cât privește Austria, ea nu se opunea cu atâta energie ca Rusia și Prusia restaurării Poloniei.

Baronul Bismarck acorda p mare importanță tuturor acestor circumstanțe și după opinia lui, dacă aveau să se producă, Prusia ar fi fost poate obligată să iasă*din starea de neutralitate. (Depeșa lui Glinka din 27 iulie / 8 august 1854).[213] [214]

în cursul celei de-a șasea ședințe a Conferinței de la Viena, din 26 martie 1855, baronul Bourgueney a susținut, in numele Franței, teza unității Principatelor Române. Dar întrevederile dintre Bismarck și Glinka lăsau să se întrevadă, din contră, posibilitatea anexării Moldo-Vâlahiei de către Austria. însemnările găsite, după moartea sa, intfe hârtiile domnitorului Știrbei al Țării Românești poartă amprănta amărăciunii resimțite de acest suveran când vedea in ce fel trata Occidentul problemele politice ale Principatelor:

„Unul dintre plenipotențiari, care fusese mai înainte la Viena, îl înștiințase că, in întrevederile foarte confidențiale care avuseseră loc la Viena în martie și aprilie 1854 intre contele Boul, primul ministru al Austriei și dl. Drouyn de Lhuys, reprezentantul guvernului francez, Franța oferise Austriei cele două Principate Românești reunite in schimbul alianței si cooperării sale efective in viitoarea campanie contra Rusiei.**[1]

în cele din urmă, la 2 decembrie 1854, cancelarul Austriei trimite Rusiei un ultimatum in cinci puncte:

„1. Protectoratul rusesc asupra Moldovei, Valahiei și Serbiei să fie înlocuit prin protectoratul tuturor marilor puteri;

2. Stabilirea libertății de navigație pe Dunăre;

3. Interdicția ca escadrele tuturor forțelor navale să

---

213 **F. Martens, *op. cil,* voi. VIII, p. 443.**

214 **James Caterly, *La Roumains.* (Românii). Paris, Calman-Levy, 1908, p. 232.**

treacă prin Bosfor și Dardanele in Marea Neagră; interdicția ca Rusia și Turcia să posede o flotă de război in această mare și să

stabilească arsenale și fortificații militare de-a lungul coastelor sale;

4. Renunțarea din partea Rusiei la protecția creștinilor ortodocși;

5. Cedarea de către Rusia Moldovei a părții din Basarabia **200** * *

care se învecinează cu Dunărea."

Aceste cinci puncte, condiții preliminare ale unei reglementări pașnice a chestiunii, au fost acceptate de către Rusia. Atunci, la 25 februarie 1856, s-a deschis Congresul de la Paris. Franța a insistat să ceară, în cursul ședinței din 30 martie 1856, unirea Principatelor Românești. Amănunt curios, Rusia nu s-a opus, dar celelalte mari puteri erau împărțite in această privință și s-a hotărât in cele din urmă să nu se ia o decizie înainte de a se efectua o consultare populară in Moldo-Valahia. A fost desemnată o comisie pentru pregătirea acestui referendum.

Faptul că Rusia luase in mod ciudat partea Franței in chestiunea unirii Principatelor are totuși o explicații diplomatică: ea încerca să separe Franța de Anglia, așa cum vom vedea mai departe.. Potemkin justifică de altfel in acești termeni atitudinea binevoitoare a plenipotențiatorilor țării sale:

„Orlov, știind că Napoleon III nu dorea să abandoneze Moldova și Valahia Austriei, s-a opus la Congres solicitării lui Boul. Rusia pierdea Basarabia, insă Austria renunța pentru totdeauna la visul său de anexare pe cale pașnică a Moldovei și a Valahiei... La 27 manie, pe neașteptate, președintele Congresului, Walewski l-a invitat pe Boul, pe un ron rece și strict oficial, să informeze Congresul asupra datei exacte la care austriecii aveau intenția să elibereze Principatele de prezența trupelor lor. Nu mai era nimic de făcut. Austria a părăsit Congresul fără să fi primit de la aliați răsplata pentru ultimatumul prezentat Rusiei la 2 decembrie 1854."[215] [216]

Pierzând partida pe plan militar, Rusia se străduia să

---

215 **W. Potiemkine, *op. cit,* vol. I. p. 453.**

216 ***Ibidem,* vol. I, p. 457.**

iasă din joc printr-o ofensivă diplomatică. Ea voia înainte de toate să destrame alianța franco-britanică. Ea făcea pe rând concesii atât Parisului cât și Londrei. O scrisoare trimisă de lordul Palmerston ambasadorului Franței Walewski ne dă o privire sumară asupra manevrelor rusești:

«... !n ciuda tuturor eforturilor plenipotențiarilor ruși, noi am încheiat totuși un tratat de pace care ne asigură suficient obiectivele

războiului, cu condiția ca tratatul să fie aplicat cu fidelitate și respectat cu loialitate. Dar oaie aplică Rusia cu fidelitate acest tratat? De loc. De la schimbul documentelor de ratificare, ea a arătat peste tot, in toate, o remarcabilă rea-credință. Ea a violat chiar și litera tratatului distrugând fortăreața Kars. Ea a acționat în modul cel mai neloial, pentru a nu folosi o expresie mai dură, demolând fortificațiile de la Ismail și Chilia și, sunt mâhnit să v-o spun, ea s-a bazat in acest sens pe o sancțiune secretă pe care pretinde că ar fi primit-o de la guvernul francez. Dar toate acestea sunt de domeniul trecutului, un trecut pe care lotuși nu trebuie să—1 uităm niciodată, fiindcă trecutul servește drept cheie pentru viitor. Acum ea ridică două chestiuni de o mare importanță practică. Ea a vrut să ia Insula Șerpilor, care domină Gurile Dunării, și ar vrea să păstreze orașul nou al Bolgradului (Cetatea Albă), care i-ar da mijloacele de a comanda navigația pe acest fluviu.

Cât despre prima pretenție, e pur și simplu o tentativă de agresiune... care ne arată că Rusia nu și-a schimbat sistemul...

A doua pretenție, de a înlocui Bolgradul de pe harta de care s-a servit Congresul pentru trasarea frontierei... acest oraș nou al Bolgradului, de care Congresul nici nu a avut vreodată cunoștință, este, de asemenea, inadmisibilă. Mai întâi, această pretenție din partea Rusiei este un șiretlic, este o scamatorie care e dezonorantă pentru Rusia și care i-ar face ridicoli pe cei care s-ar lăsa păcăliți...

Congresul, reglementând frontiera Basarabiei, a vrut două lucruri: să asigure părții cedate de Rusia o zonă de comunicație liberă și suficientă cu Moldova și să împiedice orice comunicare pe apă intre teritoriul rus și Dunăre. Retrocedarea către Rusia a vechii cetăți a Bolgradului,

singura care se găsea marcată pe harta Congresului, nu era incompatibilă cu îndeplinirea nici uneia din cele două scopuri.

Dar, din moment ce se înlocuiește adevăratul Bolgrad, considerat de Congres, cu falsul Bolgrad, -recent descoperit de comisarii ruși, nici una din aceste condiții nu mai este satisfăcută. Partea cedată a Basarabiei devine o enclavă in teritoriul rus, orice comunicare liberă și asigurată intre acest district și Moldova încetează, și deținerea unui punct strategic cum este orașul nou Bolgrad de către Rusia i-âr da acestei puteri mijloacele de a comanda și de a împiedica cu ușurință navigația pe Dunăre.

Pentru toate aceste motive, este absolut imposibil pentru Anglia să consimtă la admiterea acestei pretenții a Rusiei.**[217]

Rușii, viitorii inventatori ai „satelor lui Potemkin**, creaseră de la o zi la alta un nou oraș Bolgrad pe malurile Dunării, pentru necesitățile cauzei lor (ad hoc):

„Ruperea alianței anglo-franceze a fost, din contră, dacă nu preocuparea dominantă a lui Gorceakov, cel puțin preocuparea sa din-primul moment. In ciuda dezmințirilor sale, înlocuirea Angliei de către Rusia în alianța cu Franța părea să fie obiectivul politicii sale din momentul în care a ajuns la putere. Hotărârea sa a fost de altfel determinată de circumstanțe. Aplicarea tratatului de la Paris a făcut să apară anumite dificultăți ce rezultau din omisiuni sau din erori ale textelor. O comisie de delimitare a frontierei trebuia să stabilească la fața locului noua graniță dintre Moldova și Rusia. In virtutea articolului 20 din tratat, această graniță trebuia să treacă** la sud de Bolgrad „. Or, ajunși în teren, comisarii hotărnici au constatat că existau două localități cu numele de Bolgrad: una situată puțin la nord de Iezerul lalpugului, iar cealaltă chiar pe malul lacului. La care din cele două târguri se referise Congresul? Rușii afirmau că era vorba de cel aflat pe malul lacului, deoarece acolo se afla reședința coloniilor bulgărești pe care Congresul le avusese in vedere să rămână la Rusia. Bolgradul din nord, susțineau turcii, sprijiniți de englezi și de austrieci.

---

217 **Augustus Craven, *op. CIL.* vol. II. p. 513.**

Tratatul nu menționase Insula Șerpilor... Marinarii țarului și soldații sultanului își menținеau prezența și două pavilioane fluturau pe această stâncă atât de contestată.

Ca puteri semnatare ale tratatului, Franța și Anglia trebuiau să se pronunțe în privința acestor dificultăți. Și au făcut-o în mod foarte diferit. Neadmițând nici măcar să discute, Anglia a tranșat *a priori* cele două chestiuni in detrimentul rușilor. Franța, din contră, nu s-a arătat hotărâtă să le considere neîntemeiate in principiu...[218]

în acest timp, românii trăiau momente penibile. Sfâșiați între pretențiile rușilor, turcilor și austriecilor, ei ajunseră să se îndoiască de faptul că vor cunoaște vreodată un viitor mai bun. Dar continuau să se opună cu înverșunare oricărei opresiuni, in ciuda

activității intense a agenților inamici care mișunau atunci in Principate.

Uneori însă pleznește ghinionul, ca în ziua de 5 august 1857, când Franța, Prusia, Rusia și Sardinia au rupt relațiile cu Turcia ca urmare a falsificării alegerilor în Moldova:

„Dar Napoleon III, arbitrul politicii europene din acea vreme, a impus organizarea de noi alegeri și ambasadorul francez la Constantinopol, E. Thouvencl, ne povestește că a trebuit ca sultanul să fie amenințat cu bombardarea Constantinopolului pentru a accepta ținerea de noi alegeri in Principatele Române." (Thouvenel, Trois ann6es de la question d'Orient.)[219]

S-a trecut deci la organizarea dc noi alegeri și adunările *ad- hoc,* care s-au reunit de la 7 la 9 octombrie 1857, au proclamat in unanimitate unirea Principatelor.

Românii și-au scuturat în sfârșit jugul și vor putea să-și hotărască singuri soarta. Greutățile care păreau de netrccut au fost învinse de mișcarea unionistă spontană care a apărut in cele două Principate Românești. Manevrele subterane ale rușilor nu au servit la nimic. ;

O conferință ce a reunit[1] marile puteri între 22 mai și 19 august 1858 s-a limitat să accepte unitatea administrativă a României, deși exista o propunere mai

218 ***La Russie et lAlliance Anglo-Franțaise apn's la guerre de Crimte.*** **(Rusia ți Alianța anglo-franccză după războiul Crimeii. voi. 101, mai-augusl 1909. p. 272-315.**

219 **Minesco Constantin, *op. CIL,* p. 13.**

bună, făcută de reprezentantul rus în cursul ședinței inaugurale de a așeza un principe străin în fruntea noii națiuni.

La 5 ianuarie 1859, colonelul Alexandru Ioan Cuza a fost ales domnitor al Moldovei. Muntenii, care nu așteptau decât această ocazie, l-au proclamat la rândul lor domnitor al Țării Românești. Unirea era astfel definitiv pecetluită și impusă străinătății. Dar situația rămânea totuși foarte delicată pentru că amestecul extern continua încercarea de a diviza țara.

Domnitorul Alexandru Ioan Cuza a fost constrâns să abdice in februarie 1866. Conjunctura politică era atunci atât dc gravă incât nici un principe străin nevoia să accepte tronul Principatelor. Rușii au cerut întrunirea unei conferințe la Paris, unde reprezentantul lor a luat următoarea atitudine:

.. în opinia sa, Conferința nu fusese convocată pentru a inventa și a crea o nouă ordine a lucrurilor; misiunea sa este doar să folosească ceea ce există și să caute in situația existentă elementele unei soluții practice.

Dl. Drouyn de Lhuys observând că aceasta era ceca ce doreau de fapt toți membrii Conferinței, dl. Budberg a adăugat că ar trebui, după părerea lui, să fie aplicate prevederile Conferinței din 1858 referitoare la vacanța domniei.

Dl. plenipotențiar al Prusiei a obiectat față de acest fel de a vedea lucrurile, deoarece Convenția din 1858 a fost modificată prin acte ulterioare, de care i se părea imposibil să nu se țină seama...

Plenipotențiarul Rusiei susține că populațiile moldo-valahe cer, intr-adevăr, un principe străin; insă din partea lor nu este o dorință bine chibzuită; este ca o tentativă supremă de a ameliora soarta țării lor printr-o combinație care n-a mai fost încercată: dar nimic nu dovedește că aceste speranțe s-ar putea realiza.

Cât despre Rusia, numeroase motive o făceau să voteze împotriva alegerii unui principe străin. Dl. Budberg și-a rezervat dreptul de a le expune atunci când Conferința va discuta acest aranjament.

Delegatul rus pledează deschis pentru separarea Principatelor. Dl. baron Budberg a adăugat că în Moldova situația nu stă așa. Unirea putea să fie determinată de un

apel făcut țării, insă Rusia este convinsă că marea majoritate a moldovenilor doresc in fond separarea.

Dl. plenipotențiar al Franței a cerut să i se permită să facă apel la fapte. Franța s-a pronunțat in favoarea unirii chiar mai mult decât pentru un principe străin. Ea se baza pe dorința și interesul populațiilor din cele două Principate. în această privință, există un document cu o autoritate deosebită, fiindcă a fost redactat și promulgat cu participarea Rusiei. Este Regulamentul Organic dat Valahiei in 1832. Găsim acolo intr-o secțiune având ca titlu «începuturi pentru o mai mare unire între cele două Principate» un Articol conceput ^astfel: «Originea, religia, obiceiurile, unitatea de limbă a celor două Principate, identitatea necesităților, sunt elemente suficiente pentru o mai mare unire între aceste două Principate, unire care a fost împiedicată și întârziată până acum de circumstanțe nefavorabile. Rezultatele fericite ce ar decurge din această unire pentru cele două Principate, consecințele avantajoase care ar reieși dintr-o mai mare apropiere în aceste două popoare nu pot fi puse la îndoială de nimeni...»

De asemenea, la Congresul de la Paris din[1] 1856, primul plenipotențiar al Rusiei s-a pronunțat, ca și cel al Franței, în

favoarea Unirii. (Protocolul nr. 2 al Conferinței de la Paris; ședința din 6/18 martie 1866).**[220]

Protocolul nr. 4, al ședinței din 19/31 martie 1866, notează la rândul său:

„... Dl. plenipotențiar al Rusiei a citit o depeșă de la consulul rus la Iași, din 5 martie și alta din 9 martie, in care se spune că agenții Guvernului Provizoriu acționează prin toate mijloacele in favoarea unirii. A fost adusă din Valahia la Iași chiar o baterie de artilerie; cu toate acestea, moldovenii resping unirea, afară doar de cazul in care s-ar efectua cu un principe străin... însă ei vor înțelege că Rusia nu poate consimți ca libertatea opiniilor să fie oprimată in Moldova.**[221]

Rușii, de fapt; nu voiau să accepte un principe autohton decât dacă era de origine greacă. Cât despre acuzația ce li se aduce că se amestecă in treburile interne

220 ***Archives Diplomatique.*** **Paris, 1867, vol. II, p. 615; (a se vedea >i nota nr. 129).**

221 ***Ibidem,*** **p. 647.**

ale Principalelor, ei se miră intr-o notă de protest, din care dăm un fragment:

Nota consulului general: al Rusiei la București adresată prințului Ion Ghica, ministrul afacerilor externe al Principatelor Unite, in legătură cu revolta de la Iași, din data de 7-19 aprilie 1866:

„Domnule ministru,

în nota pe care ați adresat-o la 3/15 aprilie d-lui decan-al corpului consular, pentru a Yt comunicată celorlalți agenți la București, dv. atribuiți participării active a supusului rus prințul Constantin Moruzzi și mijloacelor și sprijinului secret de care ar fi dispus, cauza tulburărilor foarte regretabile, care s-au produs în ultimul timp la Iași.

Publicațiile oficiale vorbesc, de asemenea, de instigări străine și de agenți plătiți din străinătate.

Aceste aserțiuni par să vrea a da de înțeles că provocările la dezordine au venit din partea Rusiei.**[222]

însă prințul Ion Ghica, departe de a da înapoi, persistă in aserțiunile sale, fiind sigur de veridicitatea lor. In răspunsul său remis baronului Offenberg, consulul general al Rusiei (11/23 aprilie 1866) putem citi într-adevăr:

„... în ceea ce privește pe supușii ruși, care s-au amestecat în aceste tulturări in maniera cea mai activă, faptele nu pot din

nenorocire să lase nici un dubiu in acest sens; aș cita, între alții pe d-nii Moruzzi și Indg6, acesta din urmă fiind arestat chiar în momentul in care făcea uz de armele sale."[223]

Rusia simțea totuși că are cărțile în mână și că unionismul eșuase. Ea pregătea deja o nouă invazie.

Dl. plenipotențiar al Rusiei spune că el și-a permis să provoace reuniunea plenipotențiarilor pentru că a primit ordin să le citească o depeșă in care sunt expuse punctele de vedere ale guvernului său și să ceară introducerea lor in protocol. Această comunicare, ce poartă data de 4/16 aprilie, este concepută astfel:

„... Noi am fost primii care am pus bazele unirii administrative a Moldovei și Valahiei într-o vreme când eram singurii care ne ocupam de soarta lor, de comun acord cu Curtea Suzerană. Am aderat la acest principiu la Congresul din 1856 și la congresele următoare, in credința

222 ***Ibidem,*** **Paris. 1866, vol. IV. p. 262.**

223 ***Ibidem.*** **p. 263.**

că această fuziune de interese a două Principate ar fi avantajoase pentru prosperitatea lor.

Cu toate acestea, încă din 1858 și mai târziu in 1859 și in 1861, noi am semnalat inconvenientele pe care le prezentau, din punctul nostru de vedere, maniera în care s-a înfăptuit această fuziune.

Noi am prevăzut că va ieși rău o operă bazată pe iluzii, reticențe și obscurități. Noi am subscris la ea ca la o tranzacție destinată să înlăture cele mai mari încurcături și la o experiență ce trebuia făcută.

Actualmente experiența s-a făcut. Ea se află în fața ochilor moldo-valahilor și a puterilor care se interesează de destinele lor. Neregulile administrației principelui Cuza, căderea sa, aclamațiile unanime care l-au primit, mizeria țării, foametea cauzată de legile agricole pe care le-a promulgat, abuzurile, delapidările de toate felurile, care au fost semnalate, sunt de notorietate publică. Dacă aceste fapte nu sunt convingătoare, ele trebuie cel puțin să determine puterile, care se interesează, ca și noi, de bună-*tarea Principatelor, să se îndoiască de faptul că unirea ar fi dat toate roadele avantajoase la care ne așteptam. Această îndoială s-ar putea să apară și în spiritul moldo-valahilor.

Și aici aprecierile pot să fie diferite, insă faptele vorbesc. Măsurile administrative, militare și tie poliție luate de Guvernul Provizoriu in Moldova nu indică in mod cert o unanimitate completă in dispoziția celor două principate față de unire...

Astăzi, în fața rezultatelor constatate, noi nu am înțelege ca puterile să consimtă la prelungirea acestei obscurități. Rusia, ca putere limitrofă, ar putea mai puțin decât oricare alta să aprobe ceea ce s-a construit în tenebre... (Protocolul nr. 9 al Conferinței de la Paris; ședința din 12/24 aprilie 1866).“[224]

Celelalte mari puteri, dar mai ales Anglia, au respins in mod categoric afirmațiile rusești.

Dl. plenipotențiar al Marii Britanii a adăugat că, de fapt, nu există in prezent in Principate nici tulburări, nici dezordini; cazul actual nu este prevăzut de stipulațiile existente; ar fi deci necesar ca Safvet-Pașa și ceilalți membri ai Conferinței să ceară instrucțiuni guvernelor

224**209 *Ibidem,* Paris. 1867, voi. ■ II. p. 647.**

respective pentru un caz care este complet nou.

Dl. plenipotențiar al Rusiei adaugă faptul că sosirea prințului de Hohenzollern în Principate i se pare că trebuie să motiveze o comunicare a guvernelor către agenții lor acreditați la București, cu„scopul de a le recomanda să nu întrețină nici o relație oficială cu Alteța Sa. Cu această ocazie, dl. baron Budberg ar dori ca dl. plenipotențiar al Prusiei să binevoiască a spune cum se face că prințul de Hohenzollern, aparținând armatei prusace a putut să-și părăsească serviciul pentru a se duce in Principate; dacă a acționat lără autorizație, el s-ar găsi în stare de dezertare și atunci guvernul Prusiei ar trebui fără îndoială să ia măsuri foarte severe față de el.

„Dl. plenipotențiar al Prusiei răspunde că prințul Carol de Hohenzollern tocmai și-a cerut demisia din calitatea de ofițer prusian... (Protocolul nr. -9 al Conferinței de la Paris; ședința din 13/25 mai 1866)."[225]

Rușii amenințau. Ei erau pregătiți să se opună pe calea armelor la alegerea unui principe străin care nu ar fi fost servitorul lor docil, dar căutau să se dea drept campionul unei emancipări totale a Principatelor. Delegatul rus, baronul Budberg a spus-o clar:

„Prusia s-a asociat acestor, demersuri, și lotuși este un membru al familiei regale, un ofițer al armatei sale, care a comis această uzurpare a puterii. O asemenea stare de lucruri, dacă s-ar prelungi, ar amenința liniștea și prosperitatea Principatelor, fiindcă menținerea noii puteri nu ar fi tolerată..."

După care el propune o soluție a conflictului:

„Ar fi vorba deci să trimitem în Principate un comisar otoman

225 ***Ibidem,*** **p. 666.**

și delegați ai reprezentanților curților garante la Constantinopol, care ar fi Însărcinați să ceară anularea actelor ilegale ce au conferit puterea prințului de Hohenzollem...

Dl. plenipotențiar al Rusiei crede că poate să—1 întrebe pe dl. Drouyn de Lhuys, care ar mai fi rostul practic al dreptului, dacă am exclude orice măsură de constrângere?

Cât despre Rusia, in calitatea sa de putere limitrofă, ea are interese particulare care nu i-ar permite să aștepte, așa cum propune dl. plenipotențiar al Franței. Dacă am vedea că Principatele ar fi dispuse să revină pe căi normale, această așteptare ar fi justificată; insă, din contră, pe zi ce trece ele tind să se depărteze și mai mult.

Dl. plenipotențiar al Marii Britanii declară că el se raliază pe deplin la felul de a vedea lucrurile al d-lui președinte al Conferinței. în privința măsurilor coercitive, el este convins că, mai ales in actualele conjuncturi, ar fi cele mai mari pericole de izbucnire a războiului în Orient, ceea ce nu ar lipsi să se întâmple, dacă s-ar recurge la ocuparea militară a Principatelor. Ar fi deci mai bine să amânăm o asemenea măsură și să așteptăm... (Protocolul nr. 10 al Conferinței de la Paris; ședința din 23 mai/4 iunie 1866).“[226]

în acest timp, o delegație românească făcea anticameră in capitala rusă:

„Prințul Gorceakov a primit delegația românească la St. Petersburg cu răceală și i-a reproșat că nu a informat cabinetul rus cu privire la proiectul «faptului împlinit», despre care împăratul Napoleon avea cunoștință în mod sigur. Acești domni au încercat să atenueze cât mai mult posibil aceste reproșuri."[227]

Prusia, care primește și ea o delegație românească, vede unirea Principatelor intr-o lumină favorabilă:

„Contele Bismarck a primit cu multă căldură delegația românească, la Berlin. El ii sfătuiește pe acești domni, ca, in cazul în care Ungaria s-ar ridica împotriva Austriei - cum părea el să bănuiască - să nu ezite și să pună imediat la cale o puternică agitație in favoarea României Mari, fiind

226 ***Ibidem,*** **p. 671.**

227 **Dem. A Sturdza, *op. CIL,* vol. I, p. 277.**

împotriva Austriei."[228]

Cât privește Franța, ea era dominată atunci de un profund sentiment anti-rus, iar românii își îndreptau spre ea cele mai

mari speranțe. Principele Carol a fost primit la Saint Cloud de către Napoleon III:

„împăratul Napoleon primește pe domnitorul Carol la Saint Cloud; după ce s-au schimbat întrebările obișnuite, el il asigură pe principe de interesul inalterabil și mereu cald pe care il poartă României și adaugă imediat că el speră că România se va sprijini întotdeauna pe puterile occidentale, că Rusia a urmărit mereu in Orient o~ politică egoistă și că va continua să o facă și în viitor, că el împăratul, din contră, a încercat să limiteze influența Rusiei prin războiul Crimeii și că România nu ar trebui să uite vreodată acest lucru."[229]

în acea vreme, puterile occidentale ii susțineau deci in mod serios pe români contra rușilor. Ele își dăduseră seama de marele pericol pe care rușii îl reprezentau pentru Principate. Sprijinul pe care ele l-au acordat, in 1866, tinerei națiuni române născânde ii vor permite acesteia să se pregătească pentru măreața zi atât de mult dorită, cea a independenței depline.

A noua invazie rusească (A doua răpire a Basarabiei) (1878)

în această a doua jumătate a secolului XX, Rusia incerca deci, așa cum am văzut, să creeze disensiuni intre Franța și Anglia și să Înăbușe voința de independență a celor două Principate Românești. Ea se opunea creării unui stat suveran la Gurile Dunării, care, după prăbușirea Imperiului Otoman, ar fi consituit o frână in calea dorinței sale de expansiune. Faptul că ea pretindea că se interesează de destinele celor două provincii nu era decât

228 ***Ibidem,*** **p. 278.**

229 ***Ibidem,*** **p. 592.**

o problemă de fațadă. Realitatea este că o Moldo-Valahie unificată ar fi constituit un obstacol pentru obiectivele sale imperialiste. Voința populară românească se pronunțase totuși pentru unire, insă Rusia nu dezarmează și lot pentru a-și salvgarda politica sa expansionistă, ea se arată ostilă aducerii pe tron a unui principe străin. Simulând că este pentru cauza naționaliștilor români, ea căuta să împiedice Occidentul să se amestece intr-o chestiune considerată de ea ca fiind orientală. Un Hohenzollern pe tronul României însemna nu numai influența prusacă, ci și, probabil, o organizare eficientă a statului sub egida unei personalități străine pe care condiția sa o plasa deasupra certurilor de politică internă. Iar rușii voiau să dezbine pentru a domina.

Ei uitau totuși un lucru și anume că, deși divizați asupra anumitor puncte, politicienii români erau aproape unanimi in atitudinea față de un vecin mult prea periculos.

Unul din marii oameni politici români care, in acea vreme și mai târziu, au combătut cu toate forțele apropierea de Rusia a fost Petre Carp. El vedea în aceasta tfh pericol permanent, cel mai mare, care amenința însăși existența românilor ca popor latin. A fost parțial prezentat drept un germanofil. Un calificativ care îl definește mai bine este cel de anti-rus. Petre Carp a avut de fapt voința neclintită de a depărta România de aliații Rusiei. Iată de ce il vom vedea pe rând favorabil sau ostil Germanici, alături

de Franța ori împotriva ei, in funcție de atitudinea pe care aceste țări o aveau la un moment dat față de Rusia.

In 1868, Carp afirma: „Dacă Prusia se va desface de Rusia, o apropiere între noi și ea va fi necesară. Dacă nu, atunci politica prusiană urmează de a fi periculoasă pentru noi și, oricare ar 0 urările noastre pentru unitatea Germaniei, nu putem sacrifica pe altarul ei viitorul României.[1"'15]

Uneltirile rusești, in cursul întregului secol al XIX-lea, i-au obligat de fapt pe oamenii de stat români să ii trateze cu cea mai mare circumspecție. Tratamentul brutal căruia poporul român i-a fost deja victimă cândva este pe cale de a se repeta. îi putem decela premizele într-o scrisoare pe care prințul Gorceakov a adresat-o baronului Brunow, la Londra, in octombrie 1870:

„... Am văzut principatele Moldova și Valahia, a căror soartă fusese fixată prin tratatul de pace și prin

protocoalele ulterioare, sub garanția marilor puteri, împlinind o serie de revoluții «intrare atât spiritului cât și literei acestor tranzacții și care le-au condus mai întâi la unire, apoi la chemarea unui principe străin. Aceste fapte s-au produs cu. aprobarea Porții, cu consimțământul marilor puteri sau cel puțin fără ca acestea să fi considerat necesar să-și facă respectate deciziile.

Reprezentantul Rusiei a fost singurul care a ridicat glasul pentru a semnala cabinetelor că intrau, prin această toleranță, în contradicție cu prevederile explicite ale Tratatului...

Desigur, dacă aceste concesii acordate uneia dintre naționalitățile creștine din Orient ar fi rezultat dintr-o înțelegere generală intre cabinete și Poartă, in virtutea unui principiu aplicabil pentru ansamblul populațiilor creștine din Turcia, Cabinetul Imperai n-ar fi putut decât să aplaude. Dar ele au fost exclusive..." [6]

Ca de obicei, această scrisoare, trimisă de altfel și celorlalte puteri, constituie preludiul unei noi invazii. Atunci când afirmase că Rusia n-ar fi avut nimic de obiectat dacă s-ar fi acordat și celorlalte popoare aceleași libertăți ca și românilor, politica externă rusă părea să se contrazică in mod evident. Pe scurt, după această politică, deoarece alte țări nu reușiseră să scuture jugul turcesc, România trebuia să rămână de asemenea ocupată... de ruși.

Tânăra națiune, in principal sub impulsul principelui Carol, a luptat cu disperare pentru a se organiza și a-și cuceri independența. Eforturile necesare au fost intr-adevăr titanice. Dintr-un ținut agriail,

215. C. Gane, *P. P. Carp.* vol. I, p. 122.
216. D. A Sturdza, *op. cil,* vol. I, p. 611.

jefuit rând pe rând de ruși și de turci, trebuia edificat un stat cu toate instituțiile sale. Tânărul principe s-a preocupat in primul rând de organizarea armatei și învățământului. Simultan, el a cerut Angliei, Franței și Germaniei să il susțină in acest sens.

Marele pericol rămânea totuși Rusia. Cu cât noul stat se va mări, cu atât el se va dovedi mai capabil să se administreze singur și cu atât Rusia va deveni mai bănuitoare. Neputând să o îngenuncheze prin mijloace

obișnuite - agenți, agitatori, cuvântări mincinoase la conferințele de la Paris - neputând nici să-i mai cumpere politicienii, ea se va dovedi ostilă oricărei reforme legitime care va avea loc și se va strădui să caute pretextul unei ocupații militare.

In 1875, Ion Ghica, reprezentantul român la Constantinopol, îl înștiințează pe principele Carol despre întrevederea sa din 7 decembrie cu ambasadorul rus:

Generalul prinț Ghica a sosit de la Constantinopol și s-a întreținut cu principele Carol in legătură cu atitudinea Rusiei față de tulburările actuale din Peninsula Balcanică. Contele Ignatiev i-a spus că, într-un conflict cu Poarta, Rusia ar putea fi obligată să ocupe România drept garanție.[217]

Ion Ghica și-a dat seama ca la baza acestei declarații exista un cu totul alt motiv decât cel invocat:

„Există actualmente o anumită încordare intre guvernul român și cel rus, Fiindcă acesta din urmă a secularizat bunurile mănăstirilor românești din Basarabia rusă și a făcut ca acestea să De ocupate de cazaci. Rusia este iritată de faptul că aceste mașinații ar putea fi date publicității de către guvernul român."[230] Cum se vorbea de o posibilă conflagrație in Balcani, Brătianu s-a dus in Rusia pentru a preciza atitudinea României.

„Atunci când Brătiaqu s-a despărțit de prințul Gorceakov, acesta i-a spus: dacă războiul izbucnește, noi ne vom înțelege cu siguranță, iar România nu poate avea decât de câștigat."[231]

Românii i-au cerut sfatul lui Bismarck:

„I. Brătianu este foarte preocupat de proiectul tratatului cu Rusia; il roagă pe principele Carol să ceară părerea lui Bismarck. Principele este de acord și il însărcinează pe consulul general al Germaniei von Alvensleben (15 decembrie 1876)".[232]

„Consulul general von Alvensleben comunică răspunsul

prințului Bismarck. Acesta îi mulțumește principelui Carol pentru încrederea cu care i-a cerut sfatul și îi transmite că, după părerea sa, o contradicție între Austro-Ungaria și Rusia nu pare probabilă și că, pentru România, trecerea

230 **217-218.** ***Ibidem,*** **vol. I, p. 982.**
231 ***Ibidem,*** **vol. II, p. LIII.**
232 ***Ibidem,*** **vol. II, p. 400.**

trupelor ruse, in virtutea unui tratat este preferabilă unei simple invazii din partea Rusiei; că. totuși nu este iminentă vreo tulburare (17/29 decembrie 1876).“[2]"

In .această situație gravă, guvernul român caută, la 4 aprilie 1877, să încheie cu rușii o convenție care, prin articolul 2 asigura integritatea teritoriului românesc:

„Pentru ca nici un inconvenient sau pericol să nu rezulte pentru România din faptul trecerii trupelor ruse pe teritoriul său, guvernul Majestății Sale împăratul tuturor Rusiilor se angajează să păstreze și să asigure respectarea dreptului politic al Statului Român, așa cum rezultă din legile interne și tratatele existente, precum și să păstreze și ; să apere integritatea actuală a României.**[233] [234]

La 11 aprilie 1877, trupele țarului își fac intrarea în România. Marele duce Nicolae, fratele împăratului, lansează in aceeași zi un manifest „locuitorilor români**, ca și generalul Liiders în 1848 și generalul Gorceakov în 1853.

Deși rușii s-au angajat, prin acord, să nu se amestece in treburile inttrne românești și, să respecte integritatea teritorială a țării, comportamentul lor amintește de ocupația din vremea Regulamentului Organic. La 26 mai, țarul Alexandru sosește la Ploiești. Kogălniceanu și Brătianu ii spun principelui Carol:

„Ei nu-și pot ascunde o anumită neliniște. Atitudinea împăratului le creează impresia că acesta se consideră in România drept stăpânul țării.**[235]

în aceeași zi, principele Carol se duce la Ploiești pentru a discuta cu împăratul. „împăratul declară că România nu se poate aștepta, din partea sa, decât la bine. El a sperat întotdeauna să poată evita încă războiul; dar fiindcă lucrurile au ajuns aici, el are in fața ochilor scopul său, acela de a asigura o soartă mai bună tuturor popoarelor creștine din Orient. De mult timp România este datoare Rusiei pentru multul bine făcut; el se bucură deci de două ori că intre armata sa și populația românească relațiile sunt atât de bune.

Principele Carol răspunde că el se așteaptă ca războiul să

233 ***Ibidem,*** **vol. II, p. 400.**
234 ***Ibidem,*** **vol. II. p. 551.**
235 ***Memoriile regelui Carol I,*** **vol. II, 26 mai 1877.**

asigure independența țării sale și dă armatei sale, prin participarea sa la acțiune, posibilitatea de a apăra onoarea României. împăratul trece cu vederea această observație/'[236]

Rușii doreau ca România să nu intre in război. împăratul in convorbirile sale cu principele Carol, s-a abținut in privința rolului pe care armata română l-ar putea juca in această conflagrație. Ba mai mult, Brătianu a primit un refuz categoric din partea prințului Gorceakov:

„Și prințul Gorceakov e de părere că războiul va fi scurt și glorios. Este adevărat că la cartierul general s-a exprimat cu voce tare dorința de a antrena România într-o cooperare; dar această dorință nu a fost Împărtășită. Principele Carol spune că el consideră participarea armatei sale la război ca necesară, deoarece doar pe câmpul de bătălie trebuie pecetluită independența țării sale; că in toate cazurile, el este hotărât să păstreze in propriile sale mâini comanda trupelor românești. Cancelarul răspunde că independența României va fi in mod sigur recunoscută de către toate puterile, chiar fără participarea sa la război."[237]

Șansa românilor a fost că rușii, văzându-se zdrobiți au fost obligați să facă apel. Momentul așteptat sosise:

La 19/31 iulie 1877, marele duce Nicolae cere, printr-o telegramă adresată principelui Carol, sprijinul armatei române după cum urmează: „turcii, aducând cele mai mari mase de trupe la Plevna, ne zdrobesc. Rog să faci fusiune, demonstrațiunc și, dacă se poate, să treci Dunărea cu armata, după cum dorești, între Jiu și Corabia, demonstrațiunea aceasta este neapărat necesară pentru înlesnirea mișcărilor mele. Nicolae."[238]

La 14 august 1877, rupele române trec Dunărea sub comanda principelui Carol și obțin o victorie strălucită și decisivă.

Obținând intrarea in război, România a trebuit să renunțe la ceea ce era mai important: să fie recunoscută ca stat beligerant.

Cauza politică era prin urmare pierdută. Speranțele celor care credeau că rușii se vor comporta altfel decât in trecut au fost înșelate. La 16 ianuarie 1878, prințul Ghica comunică din St. Petersburg că rușii vor menține ocupate cele trei județe din sudul Basarabiei înapoiate Moldovei in

236 **D. A Sturdza, *op. cit.,* vol. II, p. 812.**
237 ***Ibidem,* vol. II, p. 827.**
238 **C. C. Giurescu, *op. cit.,* p. 463.**

1856. în țară s-au organizat mari manifestații împotriva Rusiei, care încerca să răpească din

nou Basarabia. Ministrul afacerilor externe Kogălniceanu trimite la St. Petersburg o notă de protest, din care dăm un fragment:

„Nimeni nu se gândea în România că drept recompensă pentru serviciile sale, pentru eforturile și vicisitudinile pe care a trebuit să le suporte, țara va câștiga... pierzând o parte din teritoriul său ori ca extinderea sperată pe bună dreptate să se transforme intr - o mutilare și ca răsplata meritată să se prefacă pe nedrept intr-un crud sacrificiu."[22]

Situația era dintre cele măi dramatice. în urma unei convenții ce garanta integritatea sa teritorială și cu toate că participase efectiv la război, România erș amputată de propriul său „aliat".

Vechiul proiect rus de a| ajunge la Dunăre nu fusese deci niciodată abandonat. Și Rusip nu a ezitat nici un moment să înfigă cuțitul pe la spate.

Ea a găsit, de altfel, un nou pretpxt pentru a—și menține armatele in România. Era vorba de asigurarea căilor de comunicație cu noul stat in formare: Bulgaria.

Același motiv va fi invocat de ruși in 1947, la Conferința de la Paris: ei vor dori să-și păstreze trupele in România pentru a-și asigura căile de comunicație cu Austria ocupată, în timp ce dispuneau de căi mult mai directe (500 km in loc de 1500) prin Ungaria și Polonia.

Diferența între aceste două conjuncturi istorice separate de circa 70 de ani constă totuși in reacția puterilor occidentale. în 1878 exigențele ruse in fața cărora Turcia a fost nevoită să cedeze prin tratatul de la San Stefano au fost reconsiderate la Congresul de la Berlin iar Austria, Franța și Anglia au obținut cel puțin atenuarea lor. Aliații din 1947, Statele Unite, Marea Britanie și Franța, din contră au subscris pe deplin la proiectele imperialiste ale Moscovei. Ne este permis să ne întrebăm de ce.

Tratatul de la San Stefano a fost semnat la 19 februarie/3 martie 1878. Articolul VII se referea la ocuparea Bulgariei, iar articolul XIX se referea la reparațiile cerute de Turcia:

„... Până la formarea completă a unei miliții autohtone,

suficiente pentru menținerea ordinii, securității și liniștii, ale cărei efective vor fi fixate mai târziu printr-o înțelegere intre Guvernul Otoman și Cabinetul Imperial Rus, trupele ruse vor ocupa țara și vor acorda ajutor comisarului în caz de nevoie. Această ocupație va fi, de asemenea, limitată laun termen de aproximativ doi ani...

4 [239]

239**227. Memoriile regelui Carol I.: 16 ianuarie 1878.**

Trupele de ocupație ruse din Bulgaria își vor păstra căile de comunicație cu Rusia nu numai prin România, ci și prin porturile de la Marea Neagră.

Art. XIX. Despăgubirile de război și pierderile suferite de Rusia și pe care M. S. împăratul le solicită, iar Sublima Poartă s-a angajat să le ramburseze se compun din:

o mie patru sute zece milioane de ruble. Luând in considerație dificultățile financiare ale Turciei și de acord cu dorința M. S. Sultanului, împăratul Rusiei consimte înlocuirea plății celei mai mari părți din sumele enumerate in paragraful precedent prin următoarele cesiuni teritoriale:

a) Sangeac-ul Tulcea, adică districtele (Cazas) Chilia, Sulina, Mahmudia, Babadag, Hârșova, Kustendje (Constanța) și Medgidia, precum și insulele Deltei și insula Șerpilor. Nedorind să anexeze acest teritoriu și insulele Deltei, Rusia își rezervă dreptul de a le schimba contra părții din Basarabia luată prin tratatul din 1856 și limitată la sud de talveg-ul brațului Chilia și gura Stari-Stambul.**[240]

Numărul de scamatorie prilejuit de acest tratat are ceva comic dacă am vrea să facem abstracție de consecințele tragice pentru România. Turcia, intr-adevăr, constrânsă să—1 despăgubească pe învingătorul său, ii oferă Dobrogea românească, ce nu-i aparținea de fapt. Rusia consimte atunci cu măriminie să restituie României o provincie care n-o interesa peste măsură... in schimbul Basarabiei pe care nu încetase niciodată să o râvnească de când fusese obligată să o înapoieze prin Tratatul din 1856. ■

Dacă vrem o nouă mostră a cinismului moscovit, o găsim in răspunsul dat de prințul Gorceakov, la 5 mai 1878, la St. Petersburg, prezentărilor făcute de prințul Ghica, ce se plângea de nerespectarea clauzelor Convenției privind respectarea integrității teritoriale a României:

„Atunci când Rusia a încheiat convenția în vederea unui război cu turcii, ea s-a obligat prin acest articol să apere pământul românesc împotriva turcilor. Prin urmare dispozițiile art. II din Convenție nu se referă deloc la Rusia,

240 **F. M. Geffcken, *Recueil des Truitts rt Conventions.* 1870-1878. (Culegere de tratate, și convenții, 1870-1878) Leipzig. F. A. Brockhaus, vol. II, p. 648.**

nici la relațiile sale cu România.**[241]

Același prinț Gorceakov invocă pentru a justifica dezarmarea armatei române argumente nu mai puțin viclene:

„Prințul Gorceakov l-a invitat pe Ghica la el și l-a primit cu următoarea întrebare: Este adevărat că Guvernul român se gândește să protesteze împotriva art. Vil din Tratatul de la San Stefano? Dacă împăratul, supărat deja pe Guvernul român din cauza atitudinii sale privind Basarabia, ar afla că România a făcut in van o astfel de plângere, atunci și-ar pierde fără îndoială răbdarea. împăratul m-a însărcinat să comunic Guvernului Vostru că, dacă aveți intenția să protestați împotriva articolului in chestiune, sau dacă vă opuneți voinței sale, el va ordona ocuparea României și dezarmarea armatei sale.**[230]

Amenințarea rusă era extrem de gravă:

„La 10 aprilie, situația era atât de încordată, încât Brătianu se temea de ocuparea Bucureștiului și încerca să-1 convingă pe domnitor să se retragă la timp in Oltenia.**[231]

Dar in iunie 1878, puterile occidentale aii forțat Rusia să participe la o conferință la Berlin pentru a discuta condițiile păcii după acest război:

„Congresul începe discutarea articolelor din tratatul de la San Stefano referitoare la România. Președintele citește primul alineat din art. V, conceput astfel:

Sublima Poartă recunoaște independența României și își va prezenta drepturile la o despăgubire ce va fi discutată intre cele două părți.

Contele Corti, reprezentantul Italiei remarcă faptul că preliminariile de la San Stefano au fost încheiate intre Rusia și Turcia și că România nu a putut să ia parte, fiind plasată sub suzeranitatea Porții. Excelența sa nu ar considera echitabil ca Principatul să fie angajat la același nivel cu Guvernul Otoman. El nu crede oportun ca independența României să depindă de adeziunea sa la stipulațiile care o privesc.

Contele Șuvalov nu împărtășește această opinie. România și-a proclamat intr-adevăr ea însăși independența; dar această independență nu poate fi efectivă fără asentimentul Europei, iar Congresul este in drept să

241 **Memoriile regelui Carol I, vol. II, 5 manie 1878.**

statueze, fără a cerceta .dacă România este angajată sau nu prin celelalte articole de la San Stefano.

Lordul Beaconsfield a văzut cu cel mai viu regret prevederile art. XIX din Tratatul de la San Stefano referitoare la Basarabia. Mai întâi această combinație este o imixtiune în tratatul din 1856 și doar o extremă necesitate ar fi putut autoriza o schimbare

---

230-231. ***Ibidem,*** **vol. II.**

intr-un act atât de solemn; in plus aceasta necesitate nici măcar nu a fost invocată. în al doilea rând, ar fi, după părerea Excelenței sale, o gravă eroare să considerăm această prevedere ca un simplu schimb de teritorii intre două state. Articolele IV și XX din Tratatul de la Paris constituie un angajament luat intre puteri și Rusia in scopul de a asigura libertatea navigației pe Dunăre și Excelența sa nu găsește nici o garanție privind această libertate in Tratatul de la San Stefano. In art. iy din Tratatul din 1856, puterile aliate s-au angajat să restituie împăratului Rusiei toate teritoriile ocupate de trupele rusești, insă cu condiția, indicată in art. XX, ca o rectificare a frontierei ruse să aibă loc în Basarabia «pentru a asigura mai bine libertatea navigației pe Dunăre». Era un angajament luat față de Europa. Astăzi totuși, Guvernul rus își propune să rețină teritoriile restituite fără a îndeplini condițiile sub care fuseseră restituite. Primul plenipotențiar al Angliei face apel la solicitudinea înaltei adunări asupra unei situații atât de grave. Lordul Beaconsfield deplânge această ingerință în Tratatul de la Paris și protestează împotriva ei fără a se preocupa măcar să știe dacă schimbul respectiv a fost sau nu sancționat de posesorul actual.

Contele Șuvalov crede că lordul Beaconsfield n-ar putea evita să recunoască faptul că atunci când o națiune reintră in posesia unei părți de teritoriu pe care un război anterior a făcut-o să o piardă, este greu să o faci să abandoneze chiar acelei națiuni teritoriul pe care ea l-a recucerit. în ceea ce privește libera navigație pe Dunăre, dl. plenipotențiar al Rusiei va prezenta câteva explicații care i se par de natură să satisfacă pe lordul Beaconsfield. Chestiunea Basarabiei ar putea fi văzută de Rusia ca o

chestiune de ambiție și de interes sau ca o chestiune de onoare...**[242]

La acest congres de la Berlin, atât de plin de consecințe pentru viitorul României, ședința din 1 iulie a fost printre cele mai importante. Iată un fragment din stenogramă (Protocolul nr. 10):

„Ordinea de zi cuprinde la primul punct audierea Reprezentanților României. Președintele, conformându-se deciziei luate de Congres în ultima ședință, i-a invitat pe d-nii Brătianu și Kogălniceanu, miniștri ai Principelui Carol al României, să

facă în ședința din această zi comunicările cu care au fost însărcinați.

Delegații români, d-nii Brătianu și Kogălniceanu, sunt introduși, iar președintele ii invită să ia cuvântul pentru a explica opiniile și aprecierile Guvernului lor asupra punctelor din Tratatul de la San Stefano care ii privesc. Dl. Kogălniceanu mulțumește Congresului că a binevoit să-i admită pe reprezentanții români și dă citire următorului memorandum:

Domnilor plenipotențiari, mulțumim din suflet Congresului, pentru că a binevoit să-i asculte pe delegații români in momentul deliberării asupra României.

Este un nou titlu, adăugat de Europa, celor care au meritat de mult timp recunoștința Națiunii Române și acest semn de bunăvoință unanimă ni se pare de bun augur pentru succesul cauzei pe care am fost chemați să o apărăm in fața dumneavoastră.

Nu vom insista asupra evenimentelor in care am fost antrenați din necesități de forță majoră. Vom trece, de asemenea, sub tăcere acțiunea militară la care ne-a fost dat să luăm parte. Am avut ocazia să constatăm deja că perioada de negocieri ne-a fost mai puțin propice decât cea a faptelor de arme.

Ne vom limita să expunem^drepturile și dorințele țării noastre, pe baza rezumatului prezentat in memoriul pe care am avut onoarea să—1 supunem recent Congresului.

1. Noi credem pe bună dreptate că nici o parte a teritoriului actual nu trebuie să fie ruptă de România. Restituirea prin Tratatul din 1856 a unei părți din Basarabia Principatului Moldovei a fost un act de dreptate

242 **Archives Diplomatique, vol. II, 1882-1883, p. 163.**

al Europei. Sfârtecarea din 1812 nu se putea justifica prin faptul sau dreptul cuceririi.

în 1812, Basarabia ținea de un Principat a cărui autonomie fusese atestată solemn prin toate tratatele încheiate anterior între Imperiul Rus și Imperiul Otoman. Tratatul de la Kuciuk-Kainargi recunoștea in mod special principilor Moldovei și Valahiei calitatea de suveran și stabilea că Basarabia făcea parte din Moldova.

Era deci un ținut românesc, cu instituții și legi românești, menționate explicit de M. S. împăratul Alexandru I. Acest respect al vechii naționalități era formulat in ordonanța imperială ce promulga organizarea administrativă și juridică a acestei provincii după incorporarea sa la Rusia, fără a se face cea mai mică distincție intre Basarabia de sus și dc jos. Se pare că s-a voit a se trage concluzia că Basarabia era o regiune turcească sau tătară din simplul fapt că otomanii ocupau aici trei fortărețe. Dar și

istoria Valahiei prezintă o anomalie anologă; fortărețe turcești au subzistat și aci mult timp. De aici nu rezultă totuși că Valahia a fost vreodată teritoriu turcesc.

în 1878, mai mult decât in 1812, Basarabia nu poate fi revendicată României in virtutea dreptului de cucerire. Ea aparține unui Principat pe care Rusia insăși în tot cursul recentului război cu Imperiul Otoman l-a considerat și tratat ca un stat independent și aliat.

De altfel, încă de la intrarea sa in campanie, Rusia a semnat cu România o convenție prin care a garantat în mod expres integritatea actuală a teritoriului românesc.

Această garanție a fost cerută și acordată când încă nu era vorba decât de trecerea armatelor imperiale prin România. Se pare că prevederile Convenției trebuiau respectate cu atât mai mult din ziua in care, la chemarea Rusiei înseși, concursul acordat de Națiunea Română a devenit mai pozitiv și s-a transformat in cooperare militară efectivă, in alianță deplină. Trupele noastre au luptat intr-adevăr cot la cot cu armatele ruse. Dacă acesta nu este un titlu pentru a ne mări teritoriul, desigur nu poate fi pentru a ne diminua teritoriul. în lipsă de alte drepturi, Convenția din 4/16 aprilie 1877, care poartă semnăturile și ratificările Cabinetului Imperial ar fi suficientă pentru a ne păstra o regiune importantă a Dunării, de care se leagă atât de strâns prosperitatea comercială a României.

S-au invocat în sprijinul retrocedării Basarabiei considerații de recunoaștere și de amintiri ale gloriei și valorii militare. însă in cursul unei lungi serii de războaie, armatele ruse s-au ilustrat pe numeroase câmpuri de bătaie și și-au purtat gloria până sub zidurile Adrianopolului. Acest lucru nu constituie un titlu de proprietate pentru regiunea Balcanilor. S-au invocat și considerații de recunoștință. România știe să-și manifeste gratitudinea și a dovedit-o de multe ori; ea nu-și uită istoria și nici numele binefăcătorilor săi; ea ii venerează pe Ecaterina cea Mare și pe Nicolae I, generoși autori ai tratatelor de la Kuciuk-Kainargi și Adrianapole.

Dar ea ține minte sacrificiile pe care și le-a impus pentru extinderea, prosperitatea și gloria Rusiei. Ea își amintește că, de la Petru cel Mare până in zilele noastre, a fost rând pe rând sau în același timp baza operațiilor militare ale Rusiei, grânarul de unde se alimentau armatele

dincolo de Dunăre, și teatrul prea adesea preferat al celor mai teribile încleștări militare.

Ea își amintește de asemenea că, in 1812, a pierdut in favoarea Rusiei jumătate din Moldova, adică Basarabia de la Prut la Nistru.

2. Noi cerem ca solul românesc să nu fie supus dreptului de trecere în timpul ocupării Bulgariei de către trupele rusești..." (Protocolul nr. 10; Ședința din 1 iulie 1878).[243]

Congresul de la Berlin se va solda in final cu un compromis. Tratatul de la San Stefano nu va fi nici total dezavuat, nici complet dezaprobat. Rușii vor salva de la revizuire multe clauze avantajoase. încă o dată politica lor de forță își găsește recompensa in ciuda opoziției occidentale.

Ei și-au putut permite să semneze o convenție și să nu o respecte. Ei și-au putut permite să facă apel la ajutorul militar al unei țări și să nu o recunoască drept aliat. Ei și-au putut permite, după terminarea războiului să pedepsească fără distincție pe cei care au luptat contra lor sau alături de ei. Occidentul n-a avut niciodată curajul să spună un NU hotărât.

Și iată de ce, in 1878, România a pierdut pentru a doua oară Basarabia.

A zecea invazie rusa (1916-1920)

Ideea panslavismului a fost in cursul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX principalul cal de bătaie al imperialismului rusesc. Ei s-au servit de ea in măsura posibilităților și in Basarabia ocupată, insă aici n-au putut să invoce in mod serios afinitatea de rasă. Au făcut atunci apel la identitatea religiei. Ortodoxia a servit astfel drept pretext atât Încercărilor de slavizare a unei provincii smulse României cât și încercărilor de apropiere amicală

243 **Archives Diplomatique, vol. II, 1882-1883, p. 169.**

de această țară. însă politicienii români, inteligenți și curajoși, au dezvăluit aceste manevre. La 28 septembrie 1879, P. P. Carp ia o poziție netă intr-un discurs pronunțat în fața Parlamentului:

„Să nu mi se vorbească în aceste momente de ortodoxie, căci dacă am permite ca ortodoxia să iasă din biserică și să intre pe tărâmul politic, cred, cu domnul Maiorescu, că am cădea in brațele Rusiei și ce sunt acele brațe noi știm, o știm așa de bine, încât ne întrebăm când sunt ele mai periculoase, atunci când ne strâng cu ură sau atunci când ne strâng cu drag?"[244]

Aceste cuvinte ale lui P. P. Carp nu reflectă atitudinea sa dintr-o singură zi. Din 1877 el s-a opus oricărei înțelegeri cu rușii. Războiul câștigat pe câmpurile de bătălie, dar pierdut prin consecințele sale i-a confirmat punctele de vedere. Și nimic nu-1 va mai face să-și schimbe părerea.

Brătianu însuși se alătură ideilor sale. Comportamentul josnic al rușilor in 1877-1878 i-a deschis*ochii. In 1883, atunci când Franța se va apropia de Rusia, el va căuta alianța Germaniei. Intr-o întrevedere cu Bismarck la Bad-Gastein, în Austria, el își exprimă sentimentele, pe care cancelarul Prusiei le amintește in memoriile sale:

,',La rândul său Brătianu nu s-a putut stăpâni să-și exprime neliniștea privind o eventuală înțelegere între Puterile Centrale și Rusia, in defavoarea României. L-am liniștit asigurându-1 că

păstrarea unei Românii ne-slave era în interesul Austriei și menținerea regelui din dinastia de Hohenzollern era in interesul nostru."[245]

între România, Austro-Ungaria și Germania a fost încheiat un tratat secret. Din partea română, doar Brătianu, Carp și regele Carol 1 erau la curent cu acest acord.

Dar neliniștea lui Carp față de pericolul rus nu este calmată de acest fapt. El declară in Cameră, la 4 decembrie 1909:

„... Găsim noi oare acea formulă, care să corespundă nu numai intereselor de astăzi ci intereselor permanente ale acestei țări, o formulă care ar fi de natură a apăra

244 **C. Gane, *P. P. Carp,* vol. I, p. 225.**
245 **G. I. Brătianu, *op. cit.,* p. 255.**

prezentul și a pregăti viitorul?

Dacă ne uităm la poziția noastră geografică, constatăm un lucru pe care nimeni nu-1 va tăgădui. Slavi la nord, slavi la sud, slavi la răsărit, slavi la apus; oriunde ne-am întinde ochirea, un ocean imens de slavi, ale cărui valuri bat la țărmurile noastre și amenință a ne surpa malul..."[246] [247]

Ne- imaginăm cu greu o expunere mai clară a pericolului permanent care amenință România, o descriere mai lapidară a situației sale geografice. Acestei evidențe, Sazonov, ministrul afacerilor externe al Rusiei, între 1910-1916, de-abia poate să-i găsească câteva considerații viclene:

„Cunoșteam motivele care Împinseseră România să dea politicii sale externe o tendință ostilă Rusiei. Ele aveau ca origine vechea ranchiună lăsată fhoștenire urmașilor de generația oamenilor de stat român din vremea războiului de la 1877. In acel moment românii fuseseră indignați de faptul că Rusia rcluase la sfârșitul ostilităților cu Turcia, cele trei județe din sudul Basarabiei, in ciuda promisiunii pe care'o făcuse principatului român de ai respecta integritatea teritorială. Aceste trei județe ne fuseseră luate prin Pacea de la Paris din 1856. Trebuie să recunosc, considerând in mod imparțial aceste evenimente deja depărtate, că Rusia a comis poate, față de aliatul său, in momentul încheierii războiului, anumite erori de formă, la care statele mici sunt întotdeauna foarte sensibile și care lasă cel mai adesea urme persistente de amărăciune și animozitate...

într-un cuvânt, nu era nimeni in acea țară care să aibă [1] [237] Sentimente de simpatie sau cel puțin imparțiale față de Rusia."

Ministrul rus al afacerilor externe era astfel obligat să • recunoască evidența: nimeni, în România, nu avea simpatie pentru țara sa. însă el refuză să admită totuși că această ostilitate era pe deplin justificată. El folosește atunci argumente viclene și întortocheate. După el, Basarabia n-ar fi o *provincie românească* pentru că fusese anexată înainte de crearea *statului român.* Uită totodată să precizeze că unirea Principalelor, dorită de toți,

246 **C. Gane, *P. P. Carp,* vol. II, p. 384.**

247 **S. Sazonov, *Les Annies Fatales* (Anii fatali). Paris. Payot, 1927, p. 110**

a întârziat să se realizeze și mai ales să fie recunoscută, in special din cauza Rusiei, care s-a opus până in ultima clipă.

România, lipsită de Basarabia nu era totuși la capătul încercărilor sale. De-abia s-au încheiat războaiele balcanice, prin pacea de la București, din 17 iulie 1913, că o nouă conflagrație, ce va deveni mondială, avea să izbucnească. România s-a văzut din nou plasată între ciocan și nicovală. Ea semnase un pact secret cu Germania și Austro-Ungaria, însă aceasta din urmă ocupa in continuare o provincie românească, Transilvania. Ea avea afinități cu Franța și Anglia, dar nu avea dușman mai cumplit decât Rusia, care era aliata lor. Politica internă românească era tulburată, neliniștea domina spiritele. Este convocat Consiliul de Coroană (21 iulie - 3 august 1914). Carp, ferm, emoționat se declară partizanul războiului imediat: „trebuie ca Germania să-i r 238 strivească pe slavi."

în Memoriile sale, prințul Biilow relatează una din discuțiile sale cu ministrul german la București:

„Atunci când, peste trei ani, România și-a schimbat radical politica, dl. Waldhouse, ministrul Germaniei la București, om inteligent și loial, mi-a povestit că, in timpul iernii 1913^1914, regele Carol ii spusese cu politețea sa obișnuită, dar pe un ton grav și ferm, că sediul Triplei Alianțe nu mai era ca altă dată la Berlin, ci la Viena și că, in caz de complicații, ar face foarte dificilă o alianță cu Puterile Centrale."[248] [249]

Cu toate acestea tratativele diplomatice se multiplică. Rusia oferă Transilvania României in schimbul neutralității sale. Germania și Austro-Ungaria supralicitează și propun Basarabia și Bucovina in schimbul unei luări de poziție in favoarea lor:

„Dacă România își menține o neutralitate amicală, ea va primi Bucovina...

Dacă România va da in viitor ajutor militar Austriei, ea va primi toată partea românească a Bucovinei până la Prut.

Austro-Ungaria își va lua angajamentul ca, imediat ce Basarabia va fi cucerită, să fie retrocedată României.

îndeplinirea acestor condiții este garantată de

248 **C. Gane, *P. P. Carp.* voi. 11, p. 508.**

249 **Mftnoire du Chancelier Prince Biilow. Paris, Plon-Nourrit, vol. III.**

Germania.**[250]

Neutralitatea solicitată de ruși comporta totuși, că și in 1877, dreptul de trecere al trupelor rusești cu toate consecințele nefaste pentru țară. La 14 decembrie 1915, P. P. Carp sc opune acestei soluții în fața Camerei:

„Rusia ce voiește? Rusia voiește - și acestea nu sunt aprecieri personale: sunt declarații pozitive ale miniștrilor ei - Rusia voiește Țarigradul, Rusia voiește Dardanelele, Rusia voiește Marea Neagră ca o *mare clausum* și Rusia voiește Gurile Dunării, ca să stârpească concurența pe care această mare arteră comercială poate să i-o facă.

Că Rusia vrea să ia Dardanelele, că Rusia vrea să transforme Marea Neagră intr-o *mare clausum* rusească, că Rusia cere Galațiul și o parte din Moldova de jos, ca să aibă o trecătoare către Țarigrad când va putea să—1 cucerească, acestea sunt lucruri care ne ating, incât ele zdruncină temelia acestui stat.

Și atunci care e poziținea noastră, 'noi România alături de Rusia biruitoare, alături cu Rusia atotputernică, care, după zdrobirea Austriei, n-o să mai aibă nici o contra-cumpănă, nici o împotrivire să-și realizeze idealul ei...**[251]

Din august 1914 până în 1916, când România a păstrat o strictă neutralitate, Franța și Anglia au încercat să o câștige de partea lor, solicitându-i o participare activă la conflict.

Rușii, din contră, erau reticenți; ei preferau o neutralitate binevoitoare, o alianță pasivă, care să nu contracareze politica lor tradițională de expansiune în Europa Orientală. A trebuit ca situația militară să devină net defavorabilă, ca ofensiva lui Brusilov să eșueze lamentabil, ca Rusia să devină mai conciliantă. Fără ca asta să însemne în concepția lor o recunoaștere implicită pe care condiția de beligerant trebuia să i-o confere României, ei au consimțit in cele din urmă la intrarea României in război. La 4/17 august 1916 este semnat un tratat de alianță intre Franța, Anglia, Italia și Rusia, pe de o parte, și România, de cealaltă.

Intervenția României este primită cu entuziasm in tabăra aliaților. Situația militară nu le era deloc favorabilă și trimiterea elementelor blindate germane împotriva României va ușura presiunea pe frontul de Vest intr-un

---

250 **Constantin Minesco, *op. cit.* p. 36.**

251 **C. Gane, *P. P. Carp,* vol. II p. 530-532.**

mod deloc neglijabil.

La 12 septembrie 1916, Paul Deschanel, președintele Camerei Deputatilor din Franța, anunță astfel intrarea in război a noului aliat:

„Scumpă Românie,

Tu joci in această luptă rolul pe care ți l-a acordat noblețea originilor tale. Da, tu ești din marea rasă patriciană, creatoare a dreptului.

Timp de secole, in cursul unui îndelungat martiriu, ai băut până la fund nedreptatea și durerea, dar in noaptea adâncă, tu ai păstrat prin limba ta, secretul forței și idealului tău. lată că în sfârșit se realizează. După ce ți—ai obținut libertatea, iți vei salva frații.**[252]

Paralel cu tratatul de alianță, a fost semnată și o convenție militară, la 4/17 august 1916:

„Art. III. Rusia se angajează, în momentul mobilizării armatei române, să trimită in Dobrogea două divizii de infanterie și o divizie de cavalerie pentru a coopera cu armata română împotriva armatei bulgare...

Art. IV. Franța, Marea Britanie, Italia și Rusia se angajează să furnizeze României muniții și material de război ce vor fi transportate de nave românești sau aliate și tranzitate prin Rusia.**[253] [254]

însă rușii nu-și vor respecta angajamentele și nu vor lăsa să parvină forțelor românești armamentele prevăzute, ceea ce explică înfrângerile suferite de acestea in cursul primului an de război:

„Aliații se angajaseră să expedieze in România 7 trenuri pe săptămână, încărcate cu armament și muniții, însă România nu a primit nici 7 trenuri pe lună...

Materialele de-abia debarcate la Salonic au trebuit să facă înconjurul Europei pentru a ajunge la Arhanghelsk sau chiar al Asiei până la Vladivostok, sau chiar să aștepte sfârșitul războiului. Ceea ce intra în Rusia nu mai ajungea niciodată in România, in ciuda reclamațiilor repetate ale românilor și a cercetărilor misiunii franceze in Rusia.**

Furia puterilor din Europa Centrală care luptau alături de Germania se dezlănțuie .împotriva României, pe care un ziarist al epocii o califică drept „paratrăznet al aliaților**:

„Dar România? Ca un imens paratrăznet, ea a atras

252 **242. Constantin Minesco, *op. cit,* p. 56.**

253 ***ibidem,* pag. 43.**

254 ***Ibidem,* p. 35.**

asupra

ei tot uraganul care bătea sălbatic in toate zările. Iată serviciul pe care frații noștri din Orient l-au adus cauzei comune. Aliații știu ce datorează regelui Ferdinand și ministrului său Ion Brătianu, după decizia istorică din 14 august 1916. Ei nu vor uita niciodată.

Paratrăznetul a cedat in Valahia. Dar aveți puțină răbdare. Paratrăznetul românesc e de bună calitate.**[255]

Faptul că trupele rusești promise nu ajungeau niciodată pe câmpul de bătălie la timp, că armamentele trimise de aliați erau reținute in Rusia ținea pur și simplu de boicotaj. Rusia voia ca România să nu aibă succese militare in acest război, iar revendicările sale naționale legitime să nu fie satisfăcute după victorie, contrar promisiunilor făcute in tratatul de alianță.

Generalul Polianov, ministrul de război al Rusiei in 1915-1916 și apoi comandant șef al armatelor ST1PA nu vedea cu ochi buni faptul că aliații ar fi putut fi obligați să-și respecte angajamentele. El scrie intr-un raport:

„Dacă circumstanțele s-ar desfășura astfel încât Convenția militară și politică din 1916 s-ar aplica in întregime, s-ar crea astfel in Balcani un stat mult prea puternic care ar cuprinde Moldova, Valahia, Dobrogea, adică actuala Românie, Transilvania, Banatul și Bucovina in limitele teritoriale fixate prin Tratatul din 1916 și ar grupa o populație de 13 milioane de locuitori.

Este evident că nu va trebui să contăm pe apropierea unui astfel de stat de Rusia fiindcă el s-ar strădui să-și realizeze aspirațiile naționale asupra Basarabiei. Asta ar însemna o contrapondere a influenței ruse in Balcani, ținând cont de caracterul latin al acestor populații și de faptul că noul stat s-ar afla sub influența politică a Italici și Franței.**[256]

Acest raport demască intențiile Rusiei și nu lasă nici o îndoială asupra responsabilității lor in boicotarea armatei române Trebuia cu orice preț ca tânăra națiune să fie împiedicată să-și realizeze visul de a ajunge la frontierele sale naturale, intre Dunăre și Nistru:

„Pentru armamente, misiunea militară franceză a

255 ***Ibidem,*** **p. 35.**

256 **F. Trandafilo,** ***op. cit,*** **p. 91.**

trebuit să caute in întreaga Rusie și asupra acestei chestiuni, dl. Djuvara ne arată următoarele:

Aceste armamente au fost în parte, regăsite după revoluție in gările rusești, unde funcționarii au declarat că fuseseră oprite la ordin. Altele se deterioraseră in cantități mari în timpul iernii

grele din 1916-1917, în parcurile deschise în care fuseseră reținute in mijlocul Rusiei. Dl. Protopopov (ministru rus) mărturisea el însuși că reținuse la Petrograd mitraliere destinate la începutul războiului României și le adăpostise sub acoperișurile caselor, de teama revoluției (M. Djuvara: La guerre Roumaine, p. 101).“[257]

Soldatul român lupta totuși cu disperare. Vitejia sa era subliniată in mod special in declarațiile făcute de înaltul comisar al guvernului provizoriu pe frontul de sud, Jablanowsky, cu ocazia sosirii la Odessa, declarații reproduse de ziarul „Temps**,, in numărul său din 20 septembrie 1917:

„întrebat în legătură cu evenimentele de pe frontul românesc, înaltul comisar a declarat că Odessa și Crimeea fuseseră apărate doar de vitejia și tenacitatea armatelor române, care se sacrificaseră cu o măreție eroică pentru a nu cădea in mâinile germanilor. Istoria, a declarat dl. Jablanowsky, va pune pe același plan pe învingătorii nemuritori de la Marna și Verdun și soldații țărani care au luptat unul contra cinci, striviți de obuze de calibru mare și fără o oră de odihnă, pentru a salva de invazie ceea ce este încă liber din teritoriul aliatului nostru român.**[258]

în privința rarilor soldați ruși de pe frontul din Moldova, aceștia începuseră să dezerteze încă din 1916, intr-o asemenea măsură încât generalul Saharov a ajuns să publice acest umilitor ordin de zi:

„Ordon ca fuga rușinoasă să înceteze imediat. Noi am fost trimiși aici să luptăm și să învingem și nu pentru a o lua la fugă.**[259]

La 1 mai 1917, trupele ruse au atâțat la tulburări sângeroase în lași, unde au luat cu asalt închisoarea și l-au eliberat pe C. Rakovsky, viitorul șef al revoluției din Ucraina. în fața unei astfel de situații, guvernul român trimite un memorandum pentru a-i ține la curent cu dezorganizarea armatei ruse și încercările sale de a face să izbucnească o revoluție comunistă in România.

încă o dată, prezența rușilor în România a avut consecințe tragice pentru țară. După ce își condamnaseră

257 **C. Minesco, *op. cit,* p. 61.**

258 **N. P. Cotnnen, *Nota sur la Guare Roumaine,* 1916-1917. (Note asupra războiului românesc. 1916-1017), Paris. 1917, p. 253.**

259 **F. Trandafilo, *op. cit.,* p. 86.**

aliatul la o izolare militară aproape absolută, ei căutau acum să declanșeze o insurecție pe teritoriul său.

Franța, Anglia, Italia și chiar Statele Unite, de care România

nu era legată prin nici un tratat, trimit la București o notă in care aduc omagiu sacrificiilor consimțite de România pentru cauza comună, în circumstanțe pe care ei le recunoșteau ca fiind extrem de grave. Dar situația devenea din ce in ce mai rea. Virusul comunismului și al trădării se răspândea in rândurile armatei ruse intr-un ritm înspăimântător. La 9 decembrie 1917, guvernul român este obligat să trimită un nou memorandum disperat aliaților. Iată un fragment din acesta:

„Evenimentele se precipită, bolșevicii din Gara Socola au vrut să—1 aresteze pe generalul Cerbacev pentru a-1 ucide. Acesta a reușit să-i aresteze pe capii mișcării, printre care Rochal, sosit de la Kronstad. Generalul mi-a cerut ca administrația românească să ocupe gara și să dau ordin trupelor noastre să intervină in cazul in care s-ar declanșa un conflict armat, in cadrul trupelor bolșevice.

în vederea unei asemenea eventualități, cei patru miniștri ai Antantei ne-au cerut in scris,, in această zi, să-i acordăm sprijin generalului Cerbacev, recunoscând că, dacă această operațiune n-ar reuși să asigure frontul ucrainean și România s-ar găsi in imposibilitatea de a-și evacuaf armata și de a organiza plecarea guvernului său, Antanta ar trebui să recunoască faptul că România și-a îndeplinit în mod loial toate obligațiile față de aliați. Noi am hotărât să începem această acțiune arătând toate dificultățile și declarând că, dacă ea nu ar reuși, Antanta ar trebui să recunoască că noi nu am mai avea nici o obligație față de ea, însă ea ar continua să aibă față de noi, în cazul in care ne-ar fi imposibil să continuăm o luptă armată contra germanilor, și că am fi in același timp înconjurați de o armată rusă care, prin această acțiune, ar deveni imediat inamica noastră. Noi am cerut ca

* , 250

tezaurul nostru de la Moscova să fie garantat de către aliați."

Și a venit armistițiul de la Brest-Litovsk. Rusia a capitulat:

„Astfel, cel care prin natura lucrurilor, trebuia să ajute

in mod substanțial acțiunea românească, a trădat cauza românilor.**[260] [261]

Germania a trimis atunci un ultimatum României. Generalul Averescu a semnat, in calitatea sa de prim-ministru, preliminariile -armistițiului de la Buftea.

Peste puțin timp, la 26 ianuarie 1918, Trotsky a anunțat, in numele guvernului revoluționar, că rupe relațiile diplomatice cu

România. După trei zile guvernul de la București primește aceste declarații:

„Consiliul Comisarilor Poporului hotărăște:

1) Să rupă orice relație diplomatică cu România și să retrimită pe drumul cel mai scurt pe toți agenții legației române.

2) Să confisce oligarhiei române rezerva de aur a României păstrată la Moscova. Guvernul sovietic își ia responsabilitatea de a păstra această rezervă de aur cu obligația de a o înapoia poporului român.

3) Fostul general-șef al armatei pe frontul românesc, Cerbaccv, care s-a pronunțat contra revoluției, este declarat dușman al poporului și scos în afara legii (Palazzo Taurica, 13 ian. 1918).**[262]

Sovieticii au anunțat apoi intrarea trupelor lor în Basarabia. Ei sperau astfel că populația acestei provincii se va revolta împotriva guvernului român. însă manevra nu a reușit. Rușii au trecut atunci la acțiune:

„O telegramă din Odessa, datată 2/15 februarie 1918, anunța ordinul dat armatelor revoluționare de a porni împotriva guvernului român, dar nu și împotriva cetățenilor și soldaților români „și să înceapă de a doua zi dimineața la ora cinci, operațiile militare pentru apărarea revoluției ruse. Telegrama era semnată de reprezentanții diverselor organizații sovietice: Rakovsky, Brasciovan, ludovici, Bogori și Ciovnesky.**[263]

„Starea de război există și continuă să existe de fapt de mult timp, deoarece conflictele cu trupele rusești, devenite comuniste, au fost neîncetate și sângeroase încă din

---

260 **C. Minesco, *op. cit.* p. 66.**

261 **Sebastian Serbesco. *La Roumanie et la Guerre.* (România și Războiul) Paris 1918, p. 263.**

262 **F. Trandafilo, *op. cit,* p. 119.**

263 ***Ibidem,* p. 121.**

decembrie 1917 și in timpul primelor două luni din 1918 și au continuat cu bande organizate care soseau de la Odessa pentru a semăna discordie/*[264]

Trupele românești au reușit din fericire să mențină ordinea în Basarabia și să dezarmeze unitățile rusești din Moldova.

în schimb guvernul nu a reușit să recupereze tezaurul, care fusese încredințat rușilor cu un an înaintea revoluției comuniste:

„Iată pe scurt istoria transferării tezaurului românesc la Moscova.

Din momentul în care germanii invadaseră intr-un ritm accelerat România, guvernul român a luat decizia să transfere' sediul Băncii Naționale Române împreună cu tezaurul de la București la Iași. După un acord încheiat intre guvernele rus și

român, s-a început efectuarea primului transport compus„ din 1738 casete conținând 314 580456,84 de lei aur, plus două casete cuprinzând bijuteriile Majestății sale Regina Maria a României, în valoare de 7 milioane lei aur. La 21 decembrie 1916, tezaurul a sosit la Moscova și a fost depus in sala armurilor (Orog Paiața) din palatul Kremlinului. Cu ocazia primirii acestui prim transport din tezaur a fost redactat și semnal de către reprezentanții celor două țări un protocol privizoriu. în acel moment, a izbucnit revoluția in Rusia, iar noul regim, sigilând camerele unde se afla tezaurul românesc, a continuat să-i garanteze intangibilitatea. Capitala Moldovei, Iași fiind amenințată să fie ocupată de nemți, un al doilea și ultim transport a fost efectuat sub guvernul Kerenski.

Acest al doilea transport cuprindea: 118 casete cu o valoare de 1 574 523,57 lei aur, arhivele Băncii Naționale Române, tiluri, efecte, depozite și alte valori, proprietate a Băncii Naționale.

în plus au mai fost transporate 1621 de casete conținând depozitele Casei de Economii și Consemnațiuni a României, aparținând particularilor și constând in valori, titluri, bijuterii, testamente, tablouri de mare valoare, arhivele Creditului Funciar Rural, documente, tablouri ale Pinacotecii Române, Arhivele Academiei Române, totul

264 ***Ibidem,*** **p. 121.**

constituind o valoare de peste 7 miliarde și jumătate de lei.

Guvernele rus și român au semnat protocoalele ce constatau aceasta a doua depunere din 5 august 1917, efectuată la Sudnaia-Kasna; guvernul ruș garanta păstrarea și returnarea acestor valori... !

Garanția tezaurului a fost dată de aliați. Ambasada Franței la Petrograd a fost însărcinată cu afacerile românești și cheile tezaurului au fost remise reprezentantului francez in același timp cu actele oficiale ce atestau depunerea din Kremlin. Pentru a asigura mai bine tezaurul nostru, reprezentantul guvernului francez a făcut un demers pe lângă Comisarul Poporului la Afacerile externe, la 14 februarie 1918. Comisarul Fritsche i-a cerut consulului general al Franței să-i predea cheile depozitelor. La observația consulului general al Franței că n-ar putea să consimtă a remite nici unei alte persoane in afara unui reprezentant oficial al României, depozitul încredințat de România Franței, Fritsche a răspuns că valorile aparținând guvernului român erau prin decizia Comisarilor Poporului de la Petrograd, pur și simplu

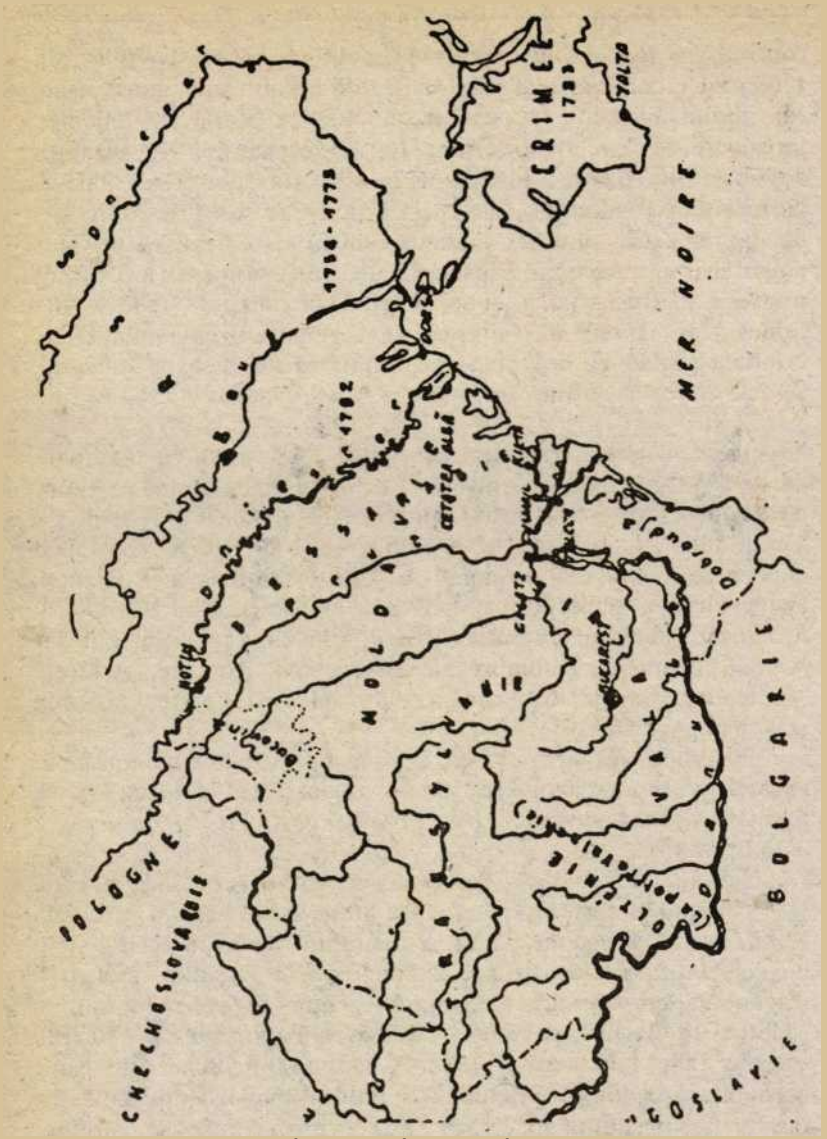

Anexări rusești în România și în țările vecine

1734-1775: teritoriul situat între Nipru și Bug — 1783: Critneea — 1772, 1793, 1795 și 1939: împărțiri și anexări ale Poloniei — 1812, 1878 și 1940: Basarabia — 1940: Bucovina — 1947: regiunile subcarpatice care aparțineau Cehoslovaciei și Poloniei.

confiscate, datorită stării de război, și că el cerea, la nevoie prin forță cedarea cheilor...

în acel moment, consulul Franței, fiind arestat, salvgardarea intereselor românești și franceze este preluată de consulul general al Danemarcei, care primește de asemenea cheile tezaurului românesc. Guvernul român iticearcă încă o dată, in zadar, prin intermediul consulului general al Norvegiei, să obțină de la Comisarul cu Afacerile externe restituirea bancnotelor imprimate aflate la Moscova, precum și arhivele Băncii Naționale a României.**[265] [266]

Bolșevicii nu negau deci că au confiscat tezaurul românesc depozitat lă Moscova, insă încredințat în realitate Franței. Ei promiteau chiar să—1 înapoieze poporului român. Asta se petrecea in 1918. în 1955, in afară de câteva tablouri restituite in 1940, poporul român n-a mai primit nimic.

Totuși după armistițiul din 11 noiembrie 1918 și victoria aliaților, s-a pus din nou problema frontierelor românești:

„încă din luna februarie 1919, în timpul negocierilor de pace, problema Basarabiei a fost pusă la Conferința de Pace, in fața Comisiei însărcinate cu studierea problemelor teritoriale referitoare la România și Iugoslavia.

Această chestiune a fost analizată foarte minuțios și, la 5 martie 1919, după ce i se consacrase o nouă ședință, Comisia ajungea la următoarele concluzii: dl. Laroche, reprezentantul Franței sugerează Comisiei să-și formuleze recomandările in raportul său în următoarea formă:

Comisia luând în considerație aspirațiile generale ale populației Basarabiei, caracterul moldovenesc al acestei regiuni din punct de vedere geografic și etnic, ’ precum și argumentele istorice și economice, se pronunță pentru realipirea Basarabiei la România...

Comisia, care nu poate ignora că Basarabia fusese de două ori răpită României de către Rusia, a evitat totuși, ținând seama de această din urmă putere, să precizeze acest argument de ordin istoric. Folosind cuvântul

265 **St. Graur, *Les relations entre la Roumanie et IV R S. S. depuis le trăită 'de Versailles.* Thdse pour le Doctorat (Rela)iile dintre România și URSS după Tratatul de la Versailles. Teză de doctorat). Paris, A. Pedone, 1936, p. 11.**

266 ***Ibidem,* p. 25.**

realipite, care nu implică nici anexare, nici unire deplină: ea va lăsa loc unui anumit fel de autonomie *
sau oricărui alt regim."

Tratatul semnat în final, la încheierea Conferinței de la Paris

satisfăcea revendicările românești legitime. Compus dintr-un preambul și nouă articole, tratatul stipula:

„Imperiul Britanic, Franța, Italia, Japonia, principalele puteri aliate și România;

Considerând că, în interesul păcii generale în Europa trebuie să asigurăm încă de acum asupra Basarabiei o suveranitate care să corespundă aspirațiilor populației și să garanteze minorităților rasiale, religioase și lingvistice, protecția care li se cuvine;

Considerând că din punct de vedere geografic, etnografic, istoric și economic, reunirea Basarabiei cu România este pe deplin justificată;

Considerând că populația Basarabiei și-a manifestat dorința de a vedea Basarabia unită cu România...

Au hotărât să încheie prezentul tratat...

Art. I. înaltele părți contractante declară că recunosc suveranitatea României asupra teritoriului Basarabiei, cuprins intre frontiera actuală a României, Marea Neagră, cursul Nistrului de la vărsare până în punctul in care se întâlnește cu vechea graniță."[267]

Pentru prima dată în istoria sa, în ciuda unei noi opoziții a Rusiei, care nu era deloc dispusă să înapoieze Basarabia, România era, în sfârșit, delimitată de frontierele sale naturale. Ea își realiza, grație' echității de care au dat dovadă aliații in privința sa, cea mai scumpă dorință.

Rusia păstra totuși încă o speranță: deținând aurul României și refuzând să i-1 restituie in ciuda tuturor demersurilor întreprinse la Moscova, ea conta pe falimentul economiei românești pentru a declanșa revoluția comunistă in această țară. în acest sens, Rusia s-a înșelat de două ori. România este o țară cu destule resurse pentru a se putea reface după o lovitură dată finanțelor sale, oricât de puternică ar fi aceasta. Și România era o țară prea atașată tradițiilor sale pentru a eșua in comunism. Ea a dovedit-o in 1919, chiar și atunci când, prinsă intre Rusia bolșevizată și Ungaria aflată și ea pe punctul de a fi bolșevizată in urma insurecției lui Aaron Cohen (Bella Kun), și-a trimis armatele pentru a înăbuși această insurecție și a ocupa Budapesta. Această lovitură violentă aplicată internaționalei comuniste nu-i va fi niciodată iertată de Moscova. Dar României puțin i-a păsat. Ea a luat

267 ***Ibidem,*** **pag. 37.**

poziție împotriva comunismului, măsurându-i pericolele

înainte ca restul lumii să-și dea seama. încă puțină inițiativă ar fi putut-o face să susțină pe plan militar cauza partizanilor pentru independență Ucrainei, ceea ce ar fi scutit-o mai târziu de sacrificiile războiului din 1941-1944. Din nefericire, ea nu a avut acest curaj. A rămas totuși vigilentă și toate generațiile de după război vor vedea clar că pericolul venea din est. Anglia și Franța o vor susține în această luptă subterană până în 1932. Atunci va apărea celălalt pericol: nazismul.

A unsprezecea invazie rusă (1920-1940)

Era deci, pentru prima dată după încercarea voievodului Mihai Viteazul (1600), când poporul român reușea, în urma păcii din 1920, să-și unifice teritoriul. Transilvania, leagăn spiritual al românilor, a fost realipită României după 1000 de ani de ocupație ungară. Basarabia, răpită de ruși in 1812 și 1878, a fost reincorporată statului român.

Firește că o asemenea mărire a teritoriului punea probleme noi pentru viața politică a țării. Dacă pe plan ideologic nu erau probleme de rezolvat, in schimb pe planul organizării interne și al politicii externe problemele erau mai complicate decât înainte de război.

în timpul conflagrației mondiale, România a luptat cu fidelitate alături de aliați. Ea și-a plătit tributul de sânge pe câmpurile de luptă împotriva unui inamic puternic și in ciuda handicapului unei alianțe nefaste, cum a fost cea a Rusiei. Principala sarcină după semnarea tratatului de pace era cea a consolidării statului în noile sale granițe.

Care erau, după 1920, amenințările care planau asupra teritoriului românesc? Imperiul Austro-Ungar dispărut, Ungaria redusă la frontierele sale nu mai constituia un pericol pentru România. Polonia era aliată și relațiile cu noul stat ceh și cu Iugoslavia erau dintre cele mai bune. Bulgaria la sud nu era mai periculoasă decât Ungaria. Rămânea eternul dușman din est, singurul dușman, Rusia.

Comunismul era deja în acea epocă un pericol european dacă nu chiar mondial. Astfel a fost considerat de puterile aliate victorioase, a căror politică externă consta in a bara calea acestui flagel. România a participat la acest efort general nu doar prin pactele care au creat un echilibru european, ci și datorită experienței sale

istorice, care i-a permis să cunoască îndeaproape pericolul rus.

In cadrul politicii europene a luat naștere faimosul „cordon sanitar** care, dacă ar fi fost menținut, ar fi putut înăbuși in față comunismul. W. Churchill, unul din principalii susținători și creatori ai acestui „cordon**, afirma:

„Rusia sovietică rămânea izolată și își rumega supărarea in spatele «cordonului sanitar» al statelor antibolșevice.**[268] [269]

Țările limitrofe Rusiei, amenințate în mod direct, au căutat să semneze tratate de alianță și asistență mutuală.

… Un tratat de alianță polono-român a fost semnat la București, la 3 martie 1921, de către prințul Sapicha și de Tachc Ionescu... România și Polonia se obligau să se ajute reciproc în cazul în care una din ele ar fi fost atacată fără provocări la frontiera de est. Tratatul viza deci o eventuală agresiune bolșevică... Apoi tratatul de alianță prevedea în cazul unui război cu Rusia, obligația reciprocă a părților de a nu angaja negocieri și nici de a încheia armistițiu una fără cealaltă.**[25]

Rusia nu a rămas totuși inactivă. Agenții provocatori comuniști mișunau în România și căutau să provoace - după metode teroriste bine cunoscute - tulburări și nemulțumiri. La est, pe frontiera Nistrului, incidentele aveau loc unul după altul. România a făcut față acestor provocări, organizându-se și căutând alianțe care să-i permită apărarea în eventualitatea unei agresiuni armate rusești, în toată această perioadă prin comportamentul său corect față, de toți vecinii săi, România a meritat stima întregii Europe.

Rușii nu precupețeau totuși nici un efort pentru a-i crea dificultăți. La 10 iunie 1926, fiind clar că Rusia nu înțelegea să recunoască drepturile României asupra Basarabiei și continua să mențină o stare de agitație, Franța a încheiat un tratat de alianță cu România prin care îi recunoștea drepturile asupra frontierelor fixate prin tratatul de pace din 1920 și promitea ajutor României

268 **W. Churchill. *L'orage approche - Dune guerre ă /'autre* (Furtuna se apropie. De la un război la altul). Paris 1948, p. 30.**

269 **Aurel Cosma, *La petite Entente* (Mica Antantă) Paris 1926, p. 161.**

în caz de război. Cu această ocazie, ambasadorul sovietic la Paris a prezentat o notă de protest, de unde reiese clar slăbiciunea argumentelor în favoarea drepturilor lor asupra acestei provincii românești. Din toate protestele rusești se degajă o singură dovadă, amenințarea cu folosirea forței:

Promițând României ajutorul Franței în caz de război și proclamând comunitatea de interese dintre Franța și România, fără a face vreo rezervă privind Basarabia, guvernul francez

încurajează tendințele agresive și cuceritoare ale conducătorilor României. Prin aceasta, Franța slăbește șansele unei reglementări pașnice a problemei Basarabiei pe baza dreptului popoarelor de a dispune de ele însele și agravează amenințările la adresa păcii in estul Europei... Semnat Rakowsky. (L'Europe Nouvelle, 12 ianuarie 1927)."[270]

Acțiunea întreprinsă de generalul Averescu in calitatea sa de prim ministru, a avut ca rezultat semnarea tratatului franco-român. Bătrânul general a mers apoi în Italia pentru a pleda în fața Ducelui cauza drepturilor României asupra Basarabiei. La 19 septembrie 1926, a fost semnat cu Italia un tratat de prietenie și colaborare.

A urmat un schimb de scrisori anunțând ratificarea tratatului de pace de la Paris din 1920 de către Italia și recunoașterea unirii Basarabiei cu România. Aceasta dă ocazia unui nou protest rus. Nervozitatea rusă se explică cu atât mai mult cu cât promotorul tratatelor franco-român și italo-român, generalul Averescu era născut la Ismail in Basarabia.

Atitudinea agresivă a Rusiei nu a dat totuși decât rezultate negative, iar diplomația sovietică a căutat atunci să schimbe tactica. Ea a făcut o ofertă dintre cele mai ipocrite pentru a-și demonstra pacifismul: reluarea relațiilor diplomatice. Polonia însăși, aliata României, a semnat la începutul anului 1932 un pact de neagresiune cu Rusia. Praga și Belgradul au devenit în mod deschis rusofile. După venirea la putere a lui Hitler, o Germanie puternică a făcut ca toate statele slave să se îndrepte către Moscova, care le propunea pacte de neagresiune. Toate aceste oferte nu aveau decât un singur scop: intrarea Rusiei in Societatea Națiunilor, de unde va putea să-și continue lupta subterană cu mai mult succes.

Interesul României a fost și rămâne izolarea Rusiei ca putere europeană. De fiecare dată când România s-a aliat cu Rusia și aceasta din urmă a fost victorioasă, România a pierdut ceva prin această alianță. Iată de ce singurele alianțe după căderea Turciei nu puteau veni decât din Occident. România a trebuit să se orienteze către Anglia și Franța sau către Germania. Nu trebuie să fie niciodată

270 **Ștefan Graur,** ***op. cit,*** **p. 95.**

alături de Rusia. România nu trebuie să-și considere niciodată atașamentul său la politica occidentală ca fiind valabil față de o singură putere. Ea va trebui să aleagă intre țările care sunt pentru sau contra Rusiei. Linia politicii externe

românești este determinată de imperativul geografic. România este plasată între două imperii puternice - Germania și Rusia - și trebuie, prin forța lucrurilor să se sprijine pe cel mai puțin periculos, care s-a opus întotdeauna înaintării celuilalt până la Dunăre. Din 1933, interese și influențe venind din afară au inspirat din nefericire României o politică ostilă Germaniei și Italiei, fără a ține seama că, după prăbușirea imperiului Austro-Ungar, singurul său dușman puternic era Rusia.

Timp de 13 ani de la încheierea primului război mondial, Anglia și Franța au încurajat formarea în jurul Rusiei a unui „cordon sanitar**, constituit din Finlanda, Țările Baltice, Polonia, Cehoslovacia, Ungaria, România, Bulgaria și Turcia. Venirea la putere a nazismului va constrânge Franța și Anglia să-și schimbe atitudinea. „Cordonului sanitar** anticomunist ii va urma „încercuirea Germaniei**. Această schimbare de direcție a produs țărilor in cauză o serie întreagă de tulburări interne. Mica Antantă și mai târziu Antanta Balcanică, au devenit instrumente ale încercuirii Germaniei. România, ca multe alte țări, nu se arăta foarte entuziasmată de această nouă politică ce însemna pentru ca incidente interne sângeroase. .Poporul român era prea conștient că adevăratul său dușman era la est nu la vest. întreaga sa atitudine istorică este explicată de această evidență.

însă Praga și Belgradul, din contră, erau favorabile Rusiei, iar Londra și Parisul făceau presiuni. Iată de ce „Mica Antantă**, inclusiv România a ajuns să semneze un pact de neagresiune cu URSS la 4 iulie 1933. La acest pact va adera, de asemenea, Turcia și, puțin mai târziu. Finlanda. Aceasta a dus la reluarea relațiilor diplomatice. Această schimbare bruscă a direcției in politica internațională europeană s-a dovedit a fi dintre cele mai nefaste. România,'ca și alte țări, încrezătoare în pactele încheiate, își va imagina că orice încercare de a rupe echilibrul european de după 1919 va fi pedepsită ferm de

aliați. Aceștia din urmă, din nenorocire, prea siguri de ei înșiși după victorie, și-au neglijat propria înarmare. Nu și-au dat seama de greșeala lor decât prea târziu. Iar micile puteri, care ?.u avut încredere in aliați, au plătit scump. Aceasta a fost situația dramatică a României, care s-a bazat pe depărtatele Franța și Anglia, înarmate ca în 1918, in timp ce ea se afla prinsă ca într-o menghină intre Germania și Rusia, ambele dotate cu armamente moderne. Primul ministru britanic, Chamberlain, avea o imagine clară a gravității momentului atunci când declara în fața Camerei Comunelor:

„Nu trebuie să încercăm să înșelăm micile națiuni fără apărare, lăsându-le să creadă că vor fi protejate de Societatea Națiunilor în* caz de agresiune, in timp ce noi știm că nu se poate spera nimic in acest sens.**[271] [272]

La mai puțin de o lună după această declarație, Germania a invadat Austria. La 14 martie, tot in fața Camerei Comunelor, Sir Winston Churchill avea cuvinte emoționante în favoarea României, Iugoslaviei și Cehoslovaciei, țări care aveau de ce să se teamă după precedentul creat de Anschluss:

„O pane importantă din cursul Dunării este astăzi în mâinile Germanilor. Deținerea Vienei dă Germaniei naziste posibilitatea de a domina economic și militar ansamblul comunicațiilor din Europa de Sud-Est: drumuri, fluvii și căi ferate. Care este efectul acestei stări de lucruri asupra structurii Europei? Care este efectul asupra a ceea ce numim echilibrul forțelor așa cum este el in prezent și asupra a ceea ce numim «Mica Antantă»? Trebuie să spun câteva cuvinte despre acest grup de puteri care poartă numele de Mica Antantă. Considerate separat, cele trei națiuni care compun Mica Antantă, pot fi calificate drept puteri de ordinul al doilea; dar ele sunt state robuste și foarte viguroase și împreună ele constituie o mare putere. Aceste state au fost până astăzi și sunt încă unite prin acordurile militare cele mai strânse. în ansamblul lor, ele constituie complementul unei mari puteri și al mașinii sale militare. România are zăcămintele sale de petrol. Iugoslavia are minercurile și materiile sale prime.

---

271 **Silvyo Marino, *op. CIL.* p. 19.**

272 **W. Churchill, *L'orage approche, 1919-1939,* p. 277.**

Amândouă au armate importante, amândouă sunt in principal alimentate de Cehoslovacia. Pentru urechile englezești, numele de Cehoslovacia sună bizar. Fără îndoială că nu e vorba decât de un mic stat democratic... Este un popor viril, are drepturile sale, drepturi rezultate din tratatele sale, are o linie de fortificații, și și-a manifestat cu tărie voința sa de a trăi in libertate... Viața economică a acestui mic stat a putut să fie aproape blocată in urma actului de violență petrecut in noaptea de vineri. Un spin a fost înfipt in inima a ceea ce noi numim Mica Antantă, acest grup de națiuni care au același drept de a trăi in Europa, fără a fi molestate, așa cum si noi avem dreptul de a trăi in pace pe pământul nostru natal. [2]

Declarație emoționantă, dar platonică. „Cordonul** se închisese

în jurul Rusiei. Apoi a fost slăbit pentru încercuirea Germaniei. Anglia și Franța, vor plăti peste câțiva ani la Dunkerque, consecințele acestei politici nestatornice. Rușii, în acest timp, având mai multă libertate de acțiune, au putut să treacă de la manevrele diplomatice viclene la amenințarea directă:

„!n iunie 1938, de exemplu, ministrul sovietic al afacerilor externe a înștiințat legația României la Moscova că nu va mai accepta note diplomatice românești în care, vorbindu-se de Basarabia, se va folosi expresia «teritoriu românesc»; de ascmeneea, că nu va mai accepta nici expresia «malul românesc al Nistrului», «frontierele nici pe cea de«frontieră» și nici Mari»."[273]

în martie 1939, după invadarea Cehoslovaciei de către germani, situația aliaților era deja mai mult decât compromisă:

„Toate mijloacele de a organiza o rezistență oarecare împotriva Germaniei, in Enropa Centrală, erau acum aproape epuizate. Ungaria se găsea în tabăra germană. Polonia era dezinteresată de soarta cehilor și nu era dispusă să colaboreze strâns cu România. Nici România, nici Polonia nu ar fl acceptat, in caz de intervenție rusă împotriva Germaniei, să acorde trupelor sovietice dreptul de trecere pe teritoriul lor. Și totuși, cheia unei mari alianțe era într-o înțelegere cu Rusia. La 21 martie 1939, foarte impresionat de evenimente și cu toate că a fost ținut la distanță în timpul crizei de la Miinchen, guvernul rus a propus convocarea unei conferințe în șase. Și in această chestiune, Chamberlain avea perspective foarte limitate. Iată ce scria el, la 26 martie, într-o scrisoare confidențială: mărturisesc că Rusia îmi inspiră cea mai profundă neîncredere. Nu cred că este in vreun fel capabilă să susțină o ofensivă efectivă, chiar dacă ar vrea. Nu am încredere nici in mobilurile sale, care mi se pare că nu au decât foarte puține raporturi cu idealul nostru de libertate și constau doar în dorința de a-i lua pe ceilalți de guler. în plus ea inspiră ură și neîncredere multor state mici, cum ar fi Polonia, România și Finlanda. Propunerea

273 **Alex. Cretzianu, *Nation Roumaine,* Paris, 1 iunie 1954.**

sovietică a fost deci primită cu răceală și a eșuat."[274]

Cu trecerea timpului, astăzi ne putem da seama că Chamberlain avusese o viziune clară a realității in privința adevăratelor intenții ale sovieticilor.

De altfel, acesta declara in Camera Camerelor la 13 aprilie 1939:

„Guvernul britanic apreciază că are o datorie de împlinit și un serviciu de adus, nclăsând nici o îndoială în ceea ce privește poziția sa. Folosesc prin urmare această ocazie pentru a spune că guvernul acordă cea mai mare importanță căilor de a evita transformarea prin forță sau prin amenințări cu forța a *statu-* țuo-ului in Mediterana și Peninsula Balcanică. Prin urmare, s-a ajuns la concluzia că, în cazul unei acțiuni ce ar amenința independența Greciei sau a României și in care guvernele grec , sau român ar considera necesar să reziste cu forțele lor naționale, guvernului britanic s-ar considera obligat să acorde imediat guvernului grec sau român întreaga asistență posibilă...**[265]

Daladier se exprima la fel, in aceeași zi, in numele Franței:

„Guvernul francez acordă cea mai mare importanță prevenirii oricărei modificări, impuse prin forță sau prin amenințarea cu forța a swru-<?uo-ului în Mediterana și Peninsula Balcanică...**[266]

Buna credință a Franței și Angliei, atunci când se declarau împotriva oricărei modificări a *siatu-quo-uhxi* in Balcani și Mediterana, nu ar putea să fie in mod rezonabil pusă la îndoială. Din nefericire este prea evident faptul că ele au fost in imposibilitatea de a-și respecta cuvântul și de a răspunde forței printr-o forță mai mare. Iată de ce țările Europei Centrale vor plăti foarte scump încrederea pe care și-au pus-o in alianța cu acestea.

Rusia, schimbând tonul, nu mai vorbește de neagresiune ci devine aliata Germaniei, a acelei Germanii care era inamicul Europei. Era o ocazie prea frumoasă de a se arunca asupra prăzilor râvnite. Și sovieticii vor putea absorbi in deplină liniște Țările Baltice, Finlanda, jumătate din Polonia, Basarabia și Bucovina.

---

274 **W. Churchill, *L'orage approche. D'une guerre â l'autre,* p. 357.**

Faptul că erau în mod funciar in conflict ideologic cu Germania conta mai puțin. Esențialul era să profite de circumstanțe pentru a obține o pradă bună. Ceea ce nu ii împiedică de altfel să încerce, împreună cu Anglia și Franța, a pune bazele unui viitor acord care le-ar fi permis noi anexări. Era politica rusă dintotdeauna: de a încerca să obțină asentimentul marilor puteri, care nu erau direct lezate, pentru a putea dezmembra țările mici după bunul său plac.

265-266. Marcel Liviano. *L'Entente Balkanique* (Antanta Balcanică) p. 177.

Sir Winston Churchill ne relatează in Memoriile sale cum URSS a înghițit micile state ferm anticomuniste, dar pe care neputincioasa Anglie le-a ajutat să fie condamnate lără drept de apel:

„Prima măsură pe care a luat-o Rusia, după ce împărțise Polonia cu Germania, a fost să încheie trei «pacte de asistență mutuală» cu Estonia, Letonia și Lituania. Aceste trei state baltice erau cele mai violent antibolșevice din Europa. Toate trei ieșiseră de sub autoritatea guvernului sovietic in cursul războiului civil din 1919 și 1920, și constituiseră in maniera dură in care fuseseră conduse revoluțiile in aceste regiuni un fel de societate și de guvernământ al căror principiu esențial era ostilitatea față de comunism și față de Rusia. De 20 de ani, Riga, in mod special, răspândea in lume un val de propagandă violent antibolșevică prin radio și prin toate celelalte mijloace... Aceste trei state făcuseră parte din Imperiul Țarist; ele reprezentau vechile cuceriri ale lui Petru cel. Mare. Nuriieroase trupe rusești le-au ocupat imediat, contra lor nefiind nici un mijloc de a rezista eficient. Toate elementele anticomuniste și antirusești au fost lichidate cu ferocitate, după metodele obișnuite. Numeroși oameni, care trăiseră in libertate in țara lor natală și reprezentau clasa dominantă a populației, au dispărut.

Ei au fost în mare parte deportați in Siberia. Cât despre ceilalți au fost trimiși și mai departe, in ceruri. Această manieră de a proceda se numea «pact de

asistență mutuală».**[275]

Continuându-și acțiunea de dezaprobare, Rusia atacă Finlanda in noiembrie. Winston Churchill are din nou fraze emoționante pentru a evoca martiriul acestei nefericite țări:

„La 28 noiembrie, Molotov a denunțat pactul de neagresiune ruso-finlandez; peste două zile rușii atacau in opt puncte frontiera de peste 1 500 de km care ii separa de Finlanda și, in dimineața aceleiași zile, aviația armatei roșii bombarda capitala Helsinki...

Tot resentimentul încercat față de guvernul sovietic cu ocazia pactului Ribbentrop-Molotov s-a reaprins in urma acestui act de violență și agresiune. Resentimentul era îmbinat cu disprețul pentru incapacitatea dovedită de trupele sovietice și de entuziasmul pentru curajul finlandezilor...

încercam cea mai aprinsă simpatie pentru finlandezi și am

275 **W. Churchill, *L'Orage approche - Ladrile de Guerre* 3 noiembrie - 10 mai 1940, p. 31.**

dat tot sprijinul propunerilor făcute pentru a le veni in ajutor* mă felicitam de acest vânt favorabil care sufla deodată.**

Soarta Poloniei fiind pecetluită, cea a Finlandei urmând să fie, iată că un discurs al unui Molotov din 20 martie 1940, lasă să se întrevadă o viitoare agresiune asupra României:

„Este sigur că de câtva timp nu mai avem ambasador in România, unde reprezentarea diplomatică este asigurată de un însărcinat cu afaceri. Acest fapt se datorează unor evenimente foarte recente. Abordând o asemenea chestiune n-ar trebui să uităm răspunderea autorităților românești in dispariția, in 1938, a ambasadorului sovietic în România, Butenco. Se știe că el a părăsit nu numai legația, ci și România. Guvernul sovietic nu a putut obține nici o explicație satisfăcătoare a acestui mister. Și ei ar vrea să ne facă să credem că autoritățile române nu au nici un amestec in această afacere scandaloasă și criminală. Este nevoie să o mai spunem că intr-un stat civilizat și cât de puțin organizat, astfel de fapte sunt ușor de elucidat. Iată de ce nu ne grăbim să desemnăm un ambasador in România. Noi sperăm că România va înțelege că n-o să tolerăm anumite manevre.**

După acest preambul, rușii devin evident agresivi:

„La 10 aprilie 1940 Molotov convoacă pe ministrul României la orele 22[30] și ii vorbește de o serie de incidente de frontieră (care așa cum s-a dovedit mai târziu, erau imaginare). El ii spune că, «incidentele depășesc orice limită», iar «guvernul sovietic nu va tolera repetarea unor asemenea cazuri».**[276] [277] [278]

Iar la 26 iunie 1940 a venit ultimatumul:

„Guvernul sovietic apreciază că restituirea Basarabiei către URSS implică in mod organic cedarea unei părți din Bucovina, a cărei populație, in marea sa majoritate, are legături istorice și de limbă cu Ucraina Sovietică. Această cedare a Bucovinei de nord ar Ti cu atât mai echitabilă cu cât ar constitui pentru URSS o reparație a pagubelor pe

276 ***Ibidem,*** **p. 148.**
277 **F. Trandafilo,** ***op. cit,*** **p. 173.**
278 **Aloc Cretzianu,** ***La Nation Roumaine,*** **1 iunie 1954.**

care i le-a provocat, ca și populației Basarabiei, dominația românească de 22 de ani asupra acestei provincii.

Guvernul sovietic propune deci guvernului regal al României: 1) Să restituie Basarabia URSS-ului.

2) Să-i cedeze partea nordică a Bucovinei conform delimitărilor indicate pe harta alăturată.

Guvernul sovietic își exprimă speranța că guvernul român va accepta aceste propuneri și va face astfel posibilă o soluție pașnică a îndelungatului conflict ruso-român. Guvernul sovietic așteaptă răspunsul guvernului regal român în ziua de 27 curent.[1,2 1]

în fața unui ultimatum atât de brutal și după căderea Franței, România nu avea altă cale decât de a încerca să negocieze cu Rusia. Dar aceasta a anunțat că „nu are nimic de discutat și că așteaptă doar un răspuns, afirmativ sau negativ.**

Guvernul român trebuia să se resemneze dacă voia să evite ocuparea țării întregi și izbucnirea unui nou conflict generalizat în această parte a Europei. Niciodată atitudinea Rusiei nu a fost mai cinică. Ea nu a ezitat de această dată să pretindă un teritoriu care nu a fost nici măcar o zi al ei: Bucovina. Atâta cinism și atâta violență stârnesc revoliă. Dar ce putea să facă atunci România? Să repete sacrificiul inutil al Poloniei? Și de această dată fără cel mai mic sprijin extern?

Ea nu putea decât să se supună ultimatumului. Primul ministru declară la 3 iulie 1940, în fața Camerei Deputaților:

„Declar aici, in fața Parlamentului și a țării, că am hotărât evacuarea Basarabiei și a Bucovinei de nord pentru a salva existența statului român și pentru a evita să punem în pericol viitorul României. Declar aici că noi am luat această decizie sub presiunea forței, intr-unui din momentele cele mai dificile din istoria noastră și că lăsăm viitorului sarcina să judece actul nostru.“

Trimițând un ultimatum atât de brutal, eludând orice tentativă de negociere, rușii au refuzat să-și ia cel mai mic angajament, cum ar fi să nu .recurgă la forță în cazul acceptării condițiilor impuse. Chiar și acest angajament ei se vor dovedi incapabili să și—1 țină. Ei s-au dovedit la fel de agresivi in Basarabia ca și in Bucovina. La 29 iunie, au dezarmat un batalion românesc in gara Bălți. Au parașutat

trupe in locuri a căror ocupație nu era prevăzută decât pentru 2 iulie. Am împiedicat reimbarcarea trupelor românești in portul Reni. Ofițeri români au fost degradați, molestați și trimiși la Chișinău. Atâtea umilințe, pentru care românii vor avea posibilitatea să se răzbune un an mai târziu, dar care au lăsat atunci o adâncă amărăciune in suflet.

Rușii erau stăpânii Basarabiei și Bucovinei, insă au ajuns la acest rezultat doar prin forța armelor. Oricare ar fi argumentele viclene pe care le invocă, istoria nu le dă nici un drept asupra acestor provincii.

271. F. Trandafilo, *op. cit.,* p. 174.

Ele aparțineau in secolul al XV-lea domnitorului Moldovei, Alexandru cel Bun, om evlavios care a construit în 1420 prima biserică moldovenească și mănăstirea Vărzărești din pădurea Bucovăț.

Ștefan cel Mare, unul din urmașii săi, s-a preocupat de sistemul de apărare al Basarabiei și a oprit, in 1469, la Lipnic, invazia tătarilor.

în 1484, Moldova este constrânsă să cedeze turcilor fortărețele basarabene Chilia și Cetatea Albă, pe Nistru, dar sultanul se angajează in schimb să apere integritatea teritoriului românesc (a se vedea pagina 23).

în 1511, prin Capitulația semnată intre domnitorul Bogdan al Moldovei și Baiazid II, turcii își luau din nou același angajament.

Capitulația din 1529 încheiată intre Petru Rareș și Soliman I precizează că străinii puteau să facă comerț in porturile Chilia, Ismail și Galați, insă nu puteau să pătrundă mai adânc pe teritoriul Moldovei fără autorizația domnitorului (a se vedea pagina 24). Aceste porturi basarabene erau deci ale Moldovei in acea vreme.

O scrisoare a țarului (a se vedea paginile 26-27), datată 1674 dezvăluie că moldovenii luptau cu turcii pe Nistru, in timp ce frontierele Rusiei de-abia ajunseseră la Nipru.

în 1711, Petru cel Mare tratează cu domnitorul Moldovei Dimitrie Cantemir și recunoaște Nistrul ca frontieră a Moldovei.

în 1782, o scrisoare autografă a Ecaterinei a II—a către împăratul Austriei, Iosif al II-lea propune crearea unui stat tampon. Dacia, care să cuprindă Valahia, Moldova și Basarabia (a se vedea paginile 46-47).

în toată corespondența secretă dintre ruși și moldoveni, din secolul al XVI-lea până in secolul al. XVIII-lea, in care se cerea sprijin in lupta contra turcilor, Basarabia este întotdeauna menționată ca aparținând Moldovei.

Unde sunt deci drepturile istorice pretinse de ruși? în reaua lor credință, in voința lor de anexare. Corespondența secretă din perioada 1806-1812 arată limpede că Rusia dorea să cucerească Basarabia pentru a putea apoi să-și extindă dominația asupra Moldovei întregi și a Valahiei și să ajungă in sfârșit la Dunăre, (a se vedea

paginile 50-64)

A urmat apoi anexarea brutală din 1812, turcii cedând de fapt o provincie care nu le aparținea.

Conferința de la Paris din 1856, recunoscând temeinicia revendicărilor Principatelor, Rusia trece în 1878 la o nouă

agresiune în ciuda protestelor puterilor occidentale. în 1920, Basarabia a fost din nou restituită României. Dar Rusia, ținând cu tot dinadinsul la prada sa, o va răpi din nou in 1940.

Care ar putea să fie deci verdictul istoriei?

Cele trei agresiuni din 1812, 1878 și 1940 constituie singurele drepturi, drepturi conferite de brutalitate, pe care le-a avut vreodată Rusia asupra Basarabiei. Față de această așa-zisă legalitate a violenței, se află drepturile istorice care dau României o suveranitate pașnică, exercitată incă din secolul al XlV-lea asupra provinciei in litigiu.

Rusia va merita pe deplin să suporte strălucita revanșă românească din 1941.

O revanșă românească (1941)

„Dreptul la respect: Un stat, ca persoană internațională, se bucură, în aceeași măsură ca o persoană particulară, de dreptul de a fi respectat din punct de vedere moraL Orice atingere a onoarei sale cere o reparație. Un stat care nu poate să-și apere onoarea, pierde dreptul la respect și la independentă, căci una nu poate exista fără cealaltă"[21]

Armata română fusese maltratată și umilită de invadatorul rus in cursul retragerilor forțate din Basarabia și Bucovina. Cu mânie in suflet, ofițerii și soldații au trebuit să părăsească fără luptă aceste ținuturi românești, pe care ei ar fi vrut să le poată apăra pas cu pas. Nu vor uita insă această umilire.

Cu toate acestea, rușii nu se considerau complet satisfăcuți de ultima lor cucerire. !n cadrul politicii lor tradiționale de expansiune, ei căutau să creeze un climat propice unei noi agresiuni care ar fi dus de această dată la ocuparea intregii Românii. Așa-zisele mișcări ale trupelor române la frontieră, provocările imaginare de care se plângeau in epocă, erau primele pretexte invocate. Subsecretarul de stat la afacerile externe, Dekanov, l-a înștiințat pe ambasadorul României la Moscova că atitudinea soldaților români provoacă incidente de frontieră:

„Până în prezent nu sunt victime, insă dacă vor fi, situația ar putea să ia o turnură serioasă.*[12]

între timp, chiar atunci când ultimatumul rusesc acorda trei zile trupelor românești să părăsească

Basarabia și Bucovina,

272. F. Martens, *Traiti de Droit International, traduit du russe* (Tratat de drept internațional, tradus din rusă), Paris, A. **Chevalier - Maresco, 1883, voi. I, p. 402.**

273. Grigore Gafencu, *Prtliminaires de la guerre â l'est* (Preliminariile războiului din est), Fribourg, Egloff, 1944, p. 70.

Ungaria a primit asentimentul guvernelor de la Roma și Berlin pentru a revendica Transilvania. Lovită pe la spate în acel moment crucial, România a trebuit să se resemneze atunci când peste câteva zile, încurajată de acest precedent, Bulgaria nu a ezitat să ocupe sudul Dobrogei.

Ceea ce rămăsese atunci din România Mare de la 1919 devenise un teritoriu prea mic pentru a primi refugiații care veneau din cele patru provincii anexate. Dar trebuia să rezistăm vitregiei, să asigurăm în aceste circumstanțe precare continuitatea istorică a națiunii române.

Anglia și Franța, care-și luaseră angajamente față de România la 13 aprilie 1939, nu puteau să le respecte. Britanicii le-au denunțat oficial prin intermediul ambasadorului lor la București, Sir Reginald Hoare, la 24 decembrie 1939. în privința francezilor, capitularea lor din 17 iunie 1940 i-a pus in imposibilitatea de a efectua cea mai mică intervenție. în iulie, regele Carol II abdică. Generalul Antonescu preia puterea. La 29 august, Germania a garantat integritatea a ceea ce rămăsese din teritoriul românesc. Deoarece Germania era singura putere occidentală pe care România se putea sprijini.

Abandonat de aliații săi, guvernul de la București s-a îndreptat către țările Axei nu din afinități politice sau ideologice, ci convins că Germania era singura putere capabilă să frâneze ambițiile colosului rus.

Conflictul germano-sovietic s-a declanșat in momentul in care chestiunile română și finlandeză trebuiau să fie soluționate. Sir Winston Churchill notează în această privință:

„în timp ce pentru europenii neavertizați sau pentru lumea exterioară soarta noastră părea pecetluită sau, in cel mai bun caz pusă sub semnul îndoielii, relațiile dintre Germania nazistă și Rusia sovietică au ajuns să ocupe primul plan in afacerile mondiale. Antagonismele fundamentale dintre cele două puteri despotice le-au unit

din nou în momentul in care s-a dovedit că Marea Britanie nu putea să fie învinsă și dominată cum fuseseră Franța, Belgia și Olanda. Trebuie să-i recunoaștem lui Stalin meritul că a făcut tot ce a putut pentru a colabora loial și fidel cu Hitler, in timp ce-și aduna toate forțele pe care le putea găsi in imensitatea Rusiei. Molotov și Stalin trimiteau felicitări curtenitoare de fiecare dată când avea loc o victorie germană și continuau să livreze alimente și materii prime Germaniei. Comuniștii lor din coloana a cincea făceau tot ce puteau pentru a perturba activitatea uzinelor noastre. Radioul lor răspândea

împotriva noastră insulta și calomnia. Erau dispuși in orice moment să ajungă la un acord permanent cu Germania nazistă asupra numeroaselor și importantelor probleme care existau intre ei și să accepte cu complezență distrugerea finală a puterii britanice.

Cele două mari imperii totalitare, lipsite de frâul moralei, se înfruntau in mod politicos dar crud. Firește că dezacordurile au apărut in privința Finlandei și României.**[279] [280]

Churchill evocă apoi diferendul apărut intre Germania și Rusia in timpul călătoriei pe care Molotov a efectuat-o la Berlin în 1940:

„Atunci când negocierile au fost reluate, la 13 noiembrie, Molotov a abordat chestiunea graniței lituaniene și a remarcat că guvernul sovietic nu primise încă nici un răspuns precis al Germaniei asupra acestui punct. în ceea ce privea Bucovina, Molotov a admis că era vorba de un teritoriu suplimentar, ce nu fusese menționat in Protocolul Secret. Rusia își limitase la început pretențiile la nordul Bucovinei. Dar in circumstanțele actuale, Germania trebuia totuși să înțeleagă interesul pe care Bucovina îl prezenta pentru Rusia. Iar Rusia nu primise răspuns nici in această problemă. Germania trecuse chiar peste dorințele Rusiei in ceea ce privea Bucovina de sud, garantând integritatea teritoriului românesc. Fiirher-ul a replicat că și ocuparea parțială a Bucovinei de către sovietici ar constitui o concesie importantă din partea Germaniei.**

înțelegem astfel de ce, la 21 iunie 1941, atunci când Germania a declarat război Rusiei, România s-a alăturat pentru a lupta cu redutabilul său dușman dintotdeauna. în ajunul bătăliei, generalul Antonescu a lansat o proclamație către armata română:

„Vă ordon: Treceți Prutul! Zdrobiți vrăjmașul din răsărit și miază-noapte! Dezrobiți din jugul roșu al bolșevismului pe frații voștri cotropiți! Reimpliniți în trupul Țării glia strămună a Basarabilor și codrii voevodali ai Bucovinei, ogoarele și plaiurile noastre... Să luptați

279 **W. Churchill, *La segunda guerra mondial. Su hora mds gloriosa* (Al doilea război mondial. Buenos Aires, Penser, 1950, p. 521.**

280 ***Ibidem,* p. 524.**

pentru dezrobirea fraților noștri, a Basarabiei și Bucovinei, pentru cinstirea bisericilor, a vieții și căminelor batjocorite de păgânii cotropitori. Să luptați pentru a șterge urmele umilinței și a nedreptății...**

Rușii concentraseră in Basarabia și Bucovina mai multe zeci de divizii in vederea unei ofensive in Balcani. Din 22 iunie până la 2 iulie au avut loc lupte grele in cursul cărora rușii căutau in

zadar să contraatace r..i au fost zdrobiți de armata română care, de la 2 la 5 iulie, pr< 11 in mod clar conducerea operațiilor, ocupă Cernăuțiul, capitala Bucovinei și înfrânge rezistența slabă pe care sovieticii o încercau acum.

Soldații români, deși luptau împotriva unui inamic superior numeric și mai bine înarmat, realizau adevărate minuni. Nici cazematele din beton, nici artileria grea, nici mitralierele nu reușeau să le înfrângă elanul. Comunicatul numărul 5, din 17 iulie 1941, anunța:

„Cheia de boltă a apărării rusești din Basarabia este la cheremul nostru, cucerirea și operațiile de curățare ale masivului Contești au luat sfârșit. Hotinul, Soroca, Orheiul și Chișinăul au fost ocupate."

în sudul Basarabiei, rușii opun o rezistență crâncenă, insă la 21 iulie trupele române trec Dunărea și ocupă succesiv Bolgrad-ul la 23 iulie și Cetatea Albă, la 26 iulie. Sovieticii, inlrați in panică, se repliază dincolo de Nistru. Comunicatul nr. 6 anunța, la 25 iulie 1941:

„Lupta pentru eliberarea estului României a luat sfârșit. De la Carpați la mare ne-am recucerit vechile fruntarii. Dar continuăm lupta pentru viitorul poporului, pentru salvarea credinței noastre, pentru ordine, libertate și civilizație."

Treizeci' și trei de zile au fost suficiente trupelor române pentru a recuceri Basarabia și Bucovina. Populația celor două provincii a primit armatele eliberatoare cu un entuziasm de nedescris.

Cu toate acestea, intrarea în război a României, Finlandei și Ungariei împotriva URSS a pus aliaților o problemă de ordin diplomatic și militar, pe care Sir Winston Churchill o evocă in Memoriile sale:

„Două chestiuni predominau acum in relațiile cu URSS. Prima privea negocierile foarte vagi și puțin

satisfăcătoare pe care le avusesem pe plan militar, iar a doua, cererea rușilor ca noi să rupem relațiile diplomatice cu țările satelite ale Axei: Finlanda, România și Bulgaria. Situația României era asemănătoare cu cea a Finlandei. în iunie 1940, rușii ocupaseră provincia românească Basarabia, obținând astfel controlul gurilor Dunării. Acum, sub comanda generalului Antonescu și in colaborare cu Germania, armatele române nu numai că reocupaseră Basarabia ci și pătrunseseră in adâncime in provinciile ruse de la Marea Neagră, așa cum finlandezii erau pe cale să o facă in Karelia orientală.

Exista incă posibilitatea ca, sub presiunea Statelor Unite și

a noastră, Finlanda să accepte luarea în discuție a eventualității unei păci rezonabile și juste. Și in cazul României aveam unele motive să credem că regimul dictatorial al lui Antonescu nu ar putea dura la nesfârșit. In fața acestor stări de lucruri, am decis să mă adresez incă o dată mareșalului Stalin' pentru a discuta posibilitatea de a nu declara război acestor puteri satelite ale Axei.**[281]

Dar Stalin nu a răspuns la scrisoarea pe care Churchill i-a trimis-o cu această ocazie. Se pare că îl deranja în mod serios faptul că Anglia nu accepta cu ușurință să declare război României și Finlandei, vechii săi aliați. Un al doilea mesaj al lui Churchill, mai conciliant însă, i-a permis stăpânului de la Kremlin să întrevadă tendința Angliei de a se hotărî in mod serios să o facă.

Stalin trimite la Londra ca răspuns o scrisoare violentă, în care se plânge de încetineala de acțiune a Foreign Oflîce-ul:

„Consider că situația creată in jurul declarației de război a Marii Britanii, Finlandei, Ungariei și României este intolerabilă.**[282]

Armata română a atins Nistrul. Dilema care se punea atunci era dintre cele mai grave. Ori se oprește pe acest aliniament, ori își continuă înaintarea, luptând cu rușii până la nimicirea lor. finală. A fost aleasă a doua alternativă. Nu era vorba din partea românilor de o luare de poziție războinică față de aliați. Trebuie să vedem in asta, din contră, singura atitudine rezonabilă pe care o dicta atunci situația, singura pe care o inspira atunci acestei țări o lungă experiență istorică. România știa că Rusia, dacă își păstra total sau parțial forța, nu ar respecta nici un angajament in ceea ce privește Basarabia și Bucovina.

Nu era posibil să ai încredere in Rusia. Ultima lovitură dată de mârșăvia rusă a fost prea dură, iar românii o aveau prea vie în suflet: la opt ani de la semnarea pactului de neagresiune cu Mica Antantă (Londra 1932), sovieticii nu ezitau să-și denunțe angajamentele și să invadeze România. Toate acestea au determinat 'Bucureștiul să

---

281 **W. Churchill, *La segunda guma mondial. La Gran Alianza,* Buenos Aires, Peuser, 1950, p. 466.**

282 ***Ibidem,* p. 467.**

continue ostilitățile. Armatele române au trecut Nistrul la 16 octombrie 1941, au asediat Odessa și au ocupat-o după câteva zile. Pe toată lungimea înaintării lor, ele au întâlnit importante nuclee de populație românească care ii primeau ca eliberatori. Erau intr-adevăr peste 800000 de locuitori care, de

la Bug la Nistru își păstraseră limba, obiceiurile și credințele românești.

Cum se găseau acolo aceste populații rurale? Trebuie să revenim cu secole în urmă pentru a afla:

„După ce îi alungaseră pe tătari, românii, plugari și podgoreni au fost ispitiți de fertilitatea ținuturilor de peste Nistru. Au trecut din nou fluviul pentru a se așeza pe malul stâng, arând terenul cu uneltele lor și populând vastele întinderi fertile, dar pustii. Astfel a luat naștere o nouă Moldovă peste Nistru. Tătarii evacuaseră în secolele al XllI-lea și al XIV-lea imense întinderi de pământ, iar plecarea lor însemna întotdeauna reluarea aratului și a altor lucrări agricole..." [78]

Atunci când rușii au ocupat, în 1782, marea câmpie dintre Bug și Nistru, mulți dintre acești țărani români s-au resemnat să le suporte jugul mai degrabă decât să părăsească pământurile fertile pe care se așezaseră strămoșii lor și pe care ei nu încetaseră să le facă să rodească din lată in fiu. Urmașii lor au păstrat toate trăsăturile naționalității române. Astfel că un grup etnic românesc de aproape un milion de suflete populează astăzi malul stâng al Nistrului și trăiește sub dominație rusă. Se Înțelege de la sine că primirea pe care acești oameni au făcut-o trupelor românești în 1941 a avut asupra moralului soldaților un efect tonic extraordinar.

Dar marșul înainte continua. Armata generalului Antonescu înainta in stepele ruse. în acel moment, guvernul britanic a transmis un ultimatum la București. Din 7 decembrie 1941, România s-a aflat prin urmare in război cu Marca Britanie, împotriva dorinței guvernului și mai ales a poporului său. Era pentru țară un șoc sentimental dureros, fiindcă ca rămânea atașată de prietenii săi din 1856 și 1918. Ea avea totuși certitudinea că nu era responsabilă de situația creată, iar generalul Antonescu răspundea astfel ultimatumului englez:

„România nu a lovit niciodată pe la spate și nu a dat

niciodată drumul vorbelor la mânie și nici acțiunilor necugetate. Poporul român nu a invadat niciodată ținuturi străine, nu și-a însușit niciodată o brazdă care nu-i aparținea. Și-a respectat întotdeauna angajamentele. A răspuns întotdeauna prieteniei sincere prin acel spirit de fraternitate care ii este propriu și înțelegerii printr-o profundă recunoștință. El nu acceptă nici lecțiile de bună purtare, nici predicile privind onoarea."

278. Almanahul Ziarelor Basarabia şi Bucovina - Nistrul - Hotar al Europei din antichitate până azi - .De la marginea de răsărit a Dacici la un „Cordon sanitar" București, 1942. p. 46.

La începutul iernii 1941, Anthony Eden s-a dus la Moscova și a avut întrevederi importante cu Stalin. La întoarcere l-a înștiințat pe Churchill in legătură cu pretențiile nemăsurate ale „Tătucului Popoarelor":

„Informațiile pe care Eden mi le-a adus de la Moscova privind ambițiile teritoriale ale sovieticilor mă preocupau mult, mai ales cele care vizau statele baltice.

Acestea constituiseră de la Revoluția rusă reduta Europei împotriva bolșevismului. Erau ceea ce astăzi numim «democrații sociale», insă foarte active și războinice. în cele din urmă, după obținerea victoriei generale, sovieticii și-au reluat dominația. Acțiunea lor ucigătoare se dezlănțuia in voie in Estonia, Letonia și Lituania. Dar nu rămânea nici o îndoială când era vorba să știm de partea cui se afla dreptatea. Statele baltice trebuiau să redevină națiuni suverane și independente.**[283]

într-o scrisoare pe care i-o trimite lui Eden la 8 ianuarie 1942, Winston Churchill deplânge trista soartă a Țărilor Baltice și consideră dezonorant faptul de a le fi abandonat împreună cu alte teritorii, sclaviei rusești. El evocă cu această ocazie soarta la fel de dramatică a Bucovinei și Basarabiei:

„Noi n-am recunoscut niciodată, altfel decât *de facto,* frontierele din 1941 ale Rusiei. Ele au fost hotărâte în urma unor agresiuni nerușinate, realizate în complicitate cu Hitler. Anexarea, împotriva voinței lor, a Țărilor Baltice

283**279-280. W. Churchill - *La segunda guerra mundiaL La Gran Alianza,***

de către Rusia sovietică, ar fi contrară tuturor principiilor pentru care ducem acest război și ar dezonora cauza noastră. Acest lucru este de asemenea valabil pentru Basarabia și Bucovina de nord și intr-o măsură mai mică pentru Finlanda, deoarece in privința acesteia din urmă se pare că nu există intenția de a o aservi și absorbi total.**[284]

Pentru a reveni la acțiunea militară propriu-zisă, ar fi inutil, după trecerea in revistă a ofensivei eliberatoare a armatei române și a deciziei de a continua marșul inainte să evocăm diferitele faze ale unui război care nu s-a terminat decât in 1945. Cititorul le are încă prezente in minte. Armata română va fi in cele din urmă obligată, după tragica bătălie de la Stalingrad să bată în retragere in Kuban și in câmpiile dintre Bug și Nistru, unde o minoritate românească de aproape un milion de suflete, care a suferit jugul rusesc din 1792, nu va fi eliberată decât pentru puțin timp.

Această înfrângere militară a fost de altfel grăbită de bombardamentul aviației aliate în România. Deoarece această nefericită țară, a cărei armată luptă cu înverșunare împotriva dușmanului întregii sale istorii, se vedea atacată, in jocul unei politici internaționale ce depășea cadrul intereselor locale, de prietenii săi din 1919, chiar de cei care cu 25 dc ani mai devreme făcuseră cauză comună împotriva pretențiilor sovietice, învingătorul din al doilea război mondial zugrăvea cu mari tușe un nou tablou al Europei care depășea vechile contururi. Se pare că Justiția ar fi pe plan internațional o variabilă temporală deoarece cele două războaie duse în numele său, în prima jumătate a secolului XX au dat rezultate destul de contradictorii. România nu a făcut decât greșeala să refuze, și in primul și in al doilea război mondial, să se lase amputată, dacă nu chiar total anexată de un vecin prea puternic și prea întreprinzător.

Aprobată la masa negocierilor dc pace din 1919, ea nu a mai fost pe câmpurile de luptă din 1944, și aliații nu vor ezita prin mari bombardamente aeriene, să faciliteze sarcina imperialismului sovietic.

A douăsprezecea invazie rusă România va începe.

284**p. 611.**

A douăsprezecea invazie rusească (1944)

Atunci când au trecut Nistrul în 1941, armatele române nu au avut in mod evident intenția să anexeze Rusia și nici măcar cea mai mică parte din teritoriile sale. Ele n-au căutat decât să-și consolideze printr-o victorie totală recucerirea provinciilor care i-au fost atât de nedemn smulse in 1940. Soarta armelor le-a fost din nefericire contrară pe termen lung și sovieticii au invadat Europa Orientală.

Responsabilitatea acestui triumf al imperialismului rus revine atât Germaniei cât și aliaților. Germania este responsabilă deoarece a căutat să rupă prin forță echilibrul european realizat de Tratatul de la Versailles, apoi deoarece eliberând anumite teritorii de jugul sovietic, l-a înlocuit cu propria sa tiranie. Ucraina in special, care aștepta cu nerăbdare ocazia de a deveni independentă, a fost tratată ca o provincie germană. Naționaliștii au umplut lagărele de concentrare ca și sub regimul rusesc. Țările. Baltice au cunoscut aceeași soartă. In nici o țară, germanii nu s-au gândit să restabilească instituțiile naționale, nici să recunoască din nou principiul proprietății individuale. Naționaliștii n-au fost tratați ca prieteni, pentru locuitorul obișnuit nimic nu s-a schimbat, poate doar uniforma și limba ocupantului. Responsabilitatea aliaților, pe de altă parte, constă, in principal, in ajutorul militar acordat Rusiei fără a-i cere in schimb să renunțe la cuceririle efectuate in complicitate cu Hitler și fără să țină seama de faptul că printre adversarele Rusiei se găseau trei țări prietene ale puterilor occidentale și membre ale Societății Națiunilor. Aliații uitaseră puțin cam repede că URSS anexase fără vreo justificare posibilă Karelia finlandeză, Lituania, Letonia, Estonia, Polonia, Basarabia și Bucovina, și că fusese exclusă din Societatea Națiunilor pentru acest

motiv în decembrie 1939. în plus, posturile de radio englezești și americane au greșit, deoarece nu au prezentat bolșevismul sub lumina in care este prezentat astăzi. în acea

vreme guvernul rus era un așa-zis guvern democratic care nu trebuia să se amestece in treburile interne ale țârilor eliberate. Am putut constata de atunci despre ce fel de „eliberare** era vorba in realitate. Dar in acea vreme, poporul român și chiar soldații români s-au lăsat influențați de propaganda radiofonică și au luat drept bune informațiile pe care aceasta le răspândea despre „noua față** a Rusiei sovietice:

„în Rusia sovietică au avut loc schimbări profunde; forma trotsk-istă a comunismului a fost complet eliminată. Victoriile armatelor au fost favorizate de o marc dezvoltare a forței statului rus și de o sensibilă lărgire a orizonturilor sale. Aspectul religios al vieții Rusiei a cunoscut o minunată renaștere. Disciplina și ceremonialul militar al armatelor ruse sunt excepționale. Rușii au un nou imn național, a cărui muzică mi-a fost trimisă de mareșalul Stalin și pe care am cerut BBC-ului să-1 difuzeze in numeroasele ocazii, când au avut loc mari victorii rusești.**[285]

Câțiva patrioți români, fără îndoială, bine intenționați s-au lăsat seduși de toată această propagandă și au luat contact, fără știrea guvernului român cu aliații și chiar cu rușii. Poziția statului a fost astfel, in mod evident, slăbită pentru că s-a aflat la cheremul unui joc de licitații politice din care țara avea doar de pierdut:

„Primele demersuri care au condus la capitularea României, au fost întreprinse de ambasadorul Statelor Unite la Madrid, Carlton Hayes, care era un prieten personal al lui Roosevelt. La sfârșitul lui Noiembrie 1943, el l-a întrebat într-o scrisoare pe mareșalul Antonescu dacă se gândea să modifice politica sa externă. Eu, a răspuns imediat Antonescu, sunt pregătit să trec de partea aliaților, dar cu două condiții:

1) să se efectueze o debarcare masivă in Balcani și
2) Turcia să intre în război împotriva Axei. [286]

285 **W. Churchill, *Alba de Liberaciân* (Zorii eliberării) Barcelona 1945, p. 98.**

286 **„Tara", Cum s'a lăsat „Cortina de Fer", Roma sepl. 1949.**

Această atitudine nu era. in cohtradicție cu cea pe care o adoptase față de Hitler, fiindcă declarase de mai multe ori acestuia că el n-ar înlătura posibilitatea de a trata cu Occidentul. însă nu se punea problema să capituleze in fața unui dușman atât de neînduplecat cum erau rușii, fără ca forțele anglo-americane, să garanteze prin prezența lor încheierea imediată a unui armistițiu echitabil și respectarea lui strictă. Americanii au admis punctul său de vedere:

„Răspunsul de la Washington a sosit la începutul lui ianuarie 1944. Roosevelt accepta cele două condiții, dar cerea lui Antonescu un angajament scris și semnat. Antonescu nu a întârziat să se declare de acord. Mareșalul a înștiințai totuși că înțelegea să încredințeze declarația sa scrisă mai întâi președintelui Republicii Turce. Acesta ar fi trebuit să păstreze documentul până in momentul in care ar fi trebuit remis aliaților. Noua condiție a lui Antonescu a fost acceptată fără discuții. Mesajele lui Carlton Hayes deveneau in continuare din ce in ce mai presante: «Generalul Eisenhower era pe punctul de a lua o decizie privind debarcarea în Europa dacă era sigur că putea să conteze pe România. Nu-i mai rămânea deci lui Antonescu decât să se pună de acord cu Ankara. Președintele Republicii Turce a refuzat să accepte angajamentul lui Antonescu. Ori fără Turcia, problema militară devenea aproape insolubilă.»"[287] [288]

Este încă de relevat aici atitudinea fostului șef de stat al Cehoslovaciei și președinte al nefericitei Mici Antante, pe care mulți oameni politici români îl considerau drept o mare personalitate a democrației occidentale. Din nenorocire, astăzi trebuie să spunem că BeneS a fost un mare naiv sau un mare agent al panslavismului. în zilele de 9 și 10 martie 1944, radio Londra a difuzat in toate limbile lumii declarațiile președintelui Beneă făcute ziarului „Daily Express" privind politica URSS, din care dăm elementele esențiale:

1. . Mareșalul Stalin nu are intenția să-și stabilească.hegemonia in Balcani.

2. El nu dorește deloc introducerea comunismului in țările străine, deoarece politica sa tinde doar să extirpe fascismul și să dea fiecărei țări libertatea de a-și alege guvernul care ii convine.

3. România are dreptate sa revendice Transilvania, care este * * 2A4 romanească, iar ungurii trebuie să i-o restituie in întregime."

Prestigiul de care se bucura in epocă celebrul om de stat ceh a făcut ca declarațiile sale să nu fie puse la îndoială, iar opinia generală era că rușii nu au nici o

287 ***Ibidem.***

288 **N. P. Comnen, Suggerimenti per la pace, Bompiani, 1945, p. 53.**

pretenție asupra Balcanilor. Revenirea la realitate a fost mult mai cumplită. Unele spirite pătrunzătoare au bănuit totuși capcana și Winston Churchill însuși avea tendința să creadă că BeneȘ acționa în favoarea panslavismului și prin aceasta a comunismului:

„Relațiile oficiale dintre Rusia și Cehoslovacia, precum și

relațiile personale ale conducătorilor sovietici cu președintele BeneS erau dintre cele mai strânse și prietenești. Originea acestei prietenii ținea mai întâi de o anumită înrudire de rasă și se explica prin anuipite evenimente relativ recente care merită o scurtă paranteză. Atunci când președintele BeneS mi-a făcut o vizită la Marrakech, in ianuarie 1944, el mi-a povestit următoarea întâmplare: in 1935, Hitler se oferise să respecte in orice ocazie integritatea Cehoslovaciei, dacă aceasta se angaja in schimb să rămână neutră in cazul unui război franco-german. Atunci când BeneS a amintit de tratatul care-1 obliga, intr-un asemenea caz, să Tie de partea Franței, ambasadorul german a răspuns că nu era necesar să denunțe acest tratat... In toamna anului 1936, președintele BeneS a primit un mesaj de lâ o înaltă personalitate germană, care il informa că, dacă voia să beneficieze de ofertele lui Hitler, trebuia să se grăbească, deoarece in curând vor avea loc în Rusia evenimente care ar permite Germaniei să renunțe la ajutorul cehilor. în timp ce BeneS medita la sensul acestei aluzii neliniștitoare, a aflat că guvernul german era in contact cu importante personalități rusești prin intermediul ambasadei sovietice la Praga. Aceasta făcea parte din ceea ce s-a numit «Conspirația militară și complotul vechii gărzi comuniste», ce urmărea răsturnarea lui Stalin și introducerea in Rusia a unui regim cu o politică progermană. Fără a pierde o clipă, președintele BeneS i-a transmis lui Stalin toate informațiile pe care le-a putut aduna. Peste puțin timp, in Rusia sovietică a fost realizată o epurare nemiloasă, dar fără îndoială utilă in mediile politice și militare; a urmat o întreagă serie de procese in care, in ianuarie 1937, Vășinski, acuzatorul public a jucat un rol magistral... Zinoviev, Buharin, Radek și mulți dintre primii șefi ai revoluției, precum și mareșalul Tuhacevski

au fost deci executați.... Lichidarea a atins nu mai puțin de 5 000 de funcționari și ofițeri de la gradul de căpitan în sus."[289]

Aliații au devenit din *d.* in ce mai nerăbdători pentru a obține ca România să depună armele. Cum era vorba de o capitulare in fața celor trei mari puteri și nu doar in fața Rusiei, propunerea era ispititoare, iar mareșalul Antonescu a căutat să ducă la bun sfârșit negocierile. Un mesaj al generalului Wilson, comandantul șef al forțelor aliate din Mediterana, a sosit la București la 22 martie 1944: :

289 **W. Churchill, *La deuritme guerre mondiale. L'orage approche,* 1918-1939, p. 266.**

„Nu ar trebui in nici un caz să mergeți in vizită la Hitler, dacă o faceți, aceasta va fi considerată dovada finală a intenției României de a colabora până la capăt cu Germania, iar țara dumneavoastră va trebui să suporte toate consecințele. Trebuie să capitulați imediat in fața celor trei mari puteri și să dați ordin trupelor române să nu opună nici o rezistență rușilor. Germanii se găsesc intr-o situație disperată in sudul Rusiei și aveți acum ultima șansă de a contribui la înfrângerea lor totală. Noi vom judeca rezultatele și natura condițiilor de pace care vor fi in final impuse României va fi determinată in mare măsură de importanța contribuției sale la înfrângerea Germaniei. Cu cât veți acționa mai eficient pentru nimicirea germanilor, cu atât mai rapidă va fi înfrângerea lor și mai mari șansele voastre de a face ca România să nu devină un câmp de luptă in săptămânile următoare.**[290] [291]

însă chiar în ajun mareșalul Antonescu plecase spre Cartierul General al lui Hitler. La 29 martie, generalul Wilson trimite o nouă notă, in care se referă doar la capitularea în fața trupelor rusești:

„1) Guvernul sovietic a informat guvernul Majestății Sale că era dispus acum să ia contact cu mareșalul Antonescu.

2) Guvernul sovietic cere in afara măsurilor deja propuse de generalul Wilson, ca mareșalul Antonescu să acționeze in felul următor: a) ar trebui să ordone trupelor române în contact cu trupele sovietice să capituleze. Guvernul sovietic se angajează să trimită toate formațiunile românești care ar capitula in Crimcea sau pe Nistru, in regiunea Prutului, unde ele ar fi predate mareșalului Antonescu, cu scopul de a le organiza pentru a rezista în fața germanilor...**

Dar mareșalul Antonescu nu era dispus să capituleze fără ca cele trei mari puteri aliate să se angajeze împreună. Anglia a pus atunci la cale o lovitură de stat in România, sprijinându-se pe partidele din opoziție. Iar in locul debarcării cerute cu insistență de Antonescu, generalul Wilson, intr-o telegramă adresată șefului

290 **„Nation Roumaine", Les negotiations du Caice. 15 ianuarie 1952, Paris.**

291 ***Ibidem.***

opoziției, luliu Maniu, promite un bombardament masiv (2 aprilie 1944):

„Dacă veți răsturna regimul mareșalului Antonescu pentru motivul că a refuzat să rupă alianța cu germanii, guvernul sovietic va fi de acord să se înțeleagă cu dumneavoastră pe baza datelor

indicate mai sus. în regiunile unde este imposibil ca trupele române să lupte in cooperate cu rușii, rămâne la aprecierea dumneavoastră felul in care veți putea rezista cel mai bine germanilor. După părerea mea, cea mai bună șansă de succes militar este să evitați un conflict direct cu forțele germane și să vă concentrați eforturile pentru distrugerea comunicațiilor germane din România (drumuri, căi ferate, poduri, material rulant și locomotive) cu scopul de a crea germanilor toate dificultățile posibile. Eu sunt pregătit să vă ajut imediat în această misiune, efectuând puternice atacuri aeriene asupra punctelor, pe care ați dori să le sugerați.**[292]

Rușii, la rândul lor, acționează cu diplomație și le cer englezilor să înștiințeze România despre puritatea intențiilor lor:

„Guvernul sovietic declară că nu urmărește nici cucerirea de teritorii românești, nici cea mai mică schimbare in ordinea socială stabilită in prezent in România.**

însă dacă acțiunea comună a Rusiei, care își ascundea adevăratele intenții, și a Angliei care, conștientă sau nu, se preta la acest joc, pregătea României un destin dramatic, Statele Unite erau neliniștite pentru această țară și pentru popoarele din Balcani promise aservirii:

„în momentul in care forțele ruse au început să pătrundă in România, in aprilie 1944, problema atitudinii Uniunii Sovietice față de Balcani a trecut pe primul plan al preocupărilor noastre diplomatice. Ce planuri politice nutrea Rusia in această parte a Europei? Căuta ea să-și impună dominația asupra Balcanilor? Le-ar evacua ca după obținerea victoriei? Ar coopera cu ceilalți aliați pentru soluționarea prQblemclor balcanice? La 1 aprilie, ambasadorul rus Gromâko ne-a prezentat o declarație a guvernului său in legătură cu intrarea sovieticilor in

292 ***Ibide/n.***

România. Se afirma in aceasta că atacul viza restabilirea integrală a frontierelor fixate prin Tratatul din 1940 dintre Uniunea Sovietică și România. Prin această declarație URSS se angaja să nu anexeze nici o parte din teritoriul românesc și, in plus, să nu modifice sistemul social al țării.**[293]

Churchill a încercat, intr-un fel, să frâneze exigențele rusești, care vor primi de acum încolo eticheta de „măsuri de securitate**, și care vor supune jugului rusesc țări care de-abia se smulseseră din el in 1919 și altele care nu-1 suportaseră încă: România,

293 ***The Memoire of Cordell Hull,*** **vol. II, p. 1451.**

Bulgaria, Cehoslovacia, Albania, toată Polonia și o parte din Germania, precum și Austria. însă premierul britanic recunoștea in același timp justețea acestor exigențe intr-un discurs pronunțat in fața Camerei Comunelor:

„Rusia are dreptul să-și ia măsuri de siguranță împotriva viitoarelor atacuri dinspre vest și noi vom veghea să le poată lua nu doar prin forța armelor ci și cu asentimentul Națiunilor Unite... Mareșalul Stalin și cu mine am convenit asupra necesității de a da Poloniei compensații în defavoarea Germaniei la nord și la vest."[294]

Ori dacă Anglia intrase in război împotriva Germaniei în 1939, Q făcuse pentru a garanta frontierele Poloniei. Odată victoria repurtată sau pe punctul de a fi, Churchill a fost obligat să se resemneze să recunoască delimitările teritoriale fixate de Hiller și Stalin la 23 august 1939, cu singura diferență a câtorva compensații, nu întotdeauna foarte logice, acordate în detrimentul Germaniei învinse. Churchill se plângea intr-unul din discursurile sale de tratamentul impus Poloniei:

„Noi am intrat în război pentru că Germania atacase pe aliata noastră Polonia fără să fi fost provocată. Noi am semnat cu celălalt aliat al nostru, Rusia Sovietică, un pact de 20 de ani, care este cheia de boltă a politicii noastre. Forțele poloneze au luptat alături de ale noastre și s-au distins recent in aceste lupte. Trupe poloneze luptă in Armata Roșie contra inamicului comun, însă eforturile noastre, ca Rusia și guvernul polonez de la Londra să-și reia relațiile, au fost fără succes.**[295]

Și atunci când, in numele prieteniei româno-britanice, opoziția română era invitată să-1 răstoarne pe generalul Antonescu, Churchill anunța in Camera Comunerlor:

„Condițiile oferite de ruși României nu dau in nici un fel de înțeles că ar avea intenția să schimbe ordinea socială a țării și ele sunt in cea mai mare parte deosebit de generoase.**[2]

Cordell Hull descrie la rândul său care era in acea vreme atitudinea Sutelor Unite in trautivele secrete destinate să fixeze soarta Balcanilor:

„Presa din numeroase țări a început să se întrebe in mod serios in acest moment, dacă scopul vizat de Rusia era eliberarea sau anexarea. Ambasadorul Marii Britanii Halifax a venit la mine, la 30 mai 1944, pentru a afla ce am spune de un

294 **W. Churchill. *Alba de liberation,* p. 26.**
295**291-292. *Ibidem,* p. 96, p. 98.**

acord care ar

1944-1955: rușii ocupă militar România. Ungaria. Polonia. Bulgaria, Austria, Cehoslovacia
Germania de est, Țările Baltice și Karelia finlandeză.

permite Rusiei controlul asupra României și Angliei controlul asupra Greciei. El mi-a dezvăluit că apăruseră disensiuni intre cele două mari puteri privitor la Balcani și mai ales în ceea ce privea România. El mi-a remis apoi o notă a guvernului său, în care eram întrebați dacă am avea vreo obiecție de formulat in legătură cu o convenție care ar da prioritate guvernului sovietic in afacerile românești și guvernului britanic in cele grecești. Acest acord n-ar fi valabil decât pe durata războiului și nu ar compromite cu nimic drepturile și responsabilitățile fiecăreia din cele trei mari puteri in momentul discutării clauzelor păcii. Ministrul britanic al afacerilor externe afirma că e perfect conștient de pericolul de a diviza Balcanii in zone de influență, chiar și in aparență. O înțelegere temporară ca cea sugerată, i se părea totuși cel mai bun mijloc pentru aliați de a obține de la țările in cauză o colaborare amicală pe durata operațiilor militare...

Eram ferm opus oricărei împărțiri a Europei sau a unei părți a Europei in zone de influență. La conferința de la Moscova, m-am pronunțat in mod deschis împotrivă. Ni se părea că o astfel de împărțire ar da in mod iremediabil naștere la noi conflicte. Simțeam că zonele de influență nu puteau decât să constituie un obstacol pentru autoritatea absolută a organizației internaționale de securitate in a cărei înființare speram. N-am crezut și nu cred nici astăzi că echilibrul puterilor sau zonele de influență ar fi factori favorabili pentru menținerea păcii."[296]

Această atitudine fermă a lui Cordell Hull și a Departamentului de Stat american trebuie să fie relevată. Statele Unite s-au opus energic în acea vreme creării de zone de influență. Pentru ei strivirea Germaniei trebuia să fie urmată de eliberarea micilor țări europene nu doar de jugul nazist, ci de subjugare pur și simplu. Spiritul lor democratic ii îndemna să refuze cu orice preț combinația propusă de Stalin și Churchill:

„A doua zi, pe 31 mai, primul ministru Churchill a trimis o telegramă personală președintelui insistând ca acordul propus să fie acceptat... Roosevelt mi-a transmis textul acestei telegrame și mi-a cerut să—1 examinez și să răspund. Colaboratorii mei din Departamentul de Stat aprobau poziția pe care o luasem încă de la început față de lordul Halifax, adică

296 **Cordell Hull, *op. cit,* vol. II, p. 1452.**

faptul că noi nu puteam să încurajăm un astfel de acord și că ar trebui chiar să facem orice pentru a-1 evita. Noi înțelegeam desigur dorința firească pe care o avea Marea Britanie de a-și întări poziția în Mediterana

printr-o influență directă asupra Greciei, evitând in același timp să aibă fricțiuni cu rușii în Balcani, însă prcsimțeam pe alocuri că aranjamentul propus, oricât de temporar părea să fie, ar fi antrenat indubitabil stabilirea de zone de influență, ceea ce noi combătusem cu fermitate, și împotriva cărora mă ridicasem cu hotărâre la conferința de la Moscova.**[294]

„în timp ce departamentul de Stat pregătea răspunsul cerut, Halifax a făcut să ne parvină o altă notă la 8 iunie... Churchill afirma în aceasta că el il ținuse întotdeauna la curent cu acțiunea sa pe președinte, însă Anglia având de jucat o carte in Grecia. Trebuia să vegheze ca rușii să nu se opună.

Telegrama era importantă mai ales-pentru faptul că privea alte două țări, care incă nu fuseseră puse in cauză de englezi: Iugoslavia, care le-ar fi fost încredințată și Bulgaria ce revenea rușilor. Era mai urgent ca oricând să ne opunem unei combinații care ar fi plasat un grup de țări sub influența rusă și un altul sub influența engleză.**[2]

în momentul in care americanii își arătau astfel neliniștea privind soarta rezervată României și Balcanilor, partidele românești tradiționale, alăturate unui fantomatic partid comunist, au creat un bloc democratic in urma demersurilor repetate ale Angliei pentru a obține capitularea Bucureștiului și, de asemenea, conform cărora nu va fi schimbată ordinea socială din România.

Eforturile lui Cordell Hull s-au dovedit ele insele inutile in curând, președintele Roosevelt fiind de acord cu dc la sine putere și peste părerea Departamentului de Stat, cu crearea zonelor de influență pentru o durată dc 3 luni:

„Președintele a trimis răspunsul său primului ministru la 1 iunie. El exprima opinia noastră conform căreia acordul era destinat să agraveze diferendul dintre Marea Britanie și Rusia și să împartă Balcanii in zone de influență politică, deși Churchill afirma că nu era vorba decât de un aranjament de ordin militar... Primul ministru revine la 11 iunie cu o telegramă plină de reproșuri. El sugera ca acordul să fie incheiat pentru o durată de 3 luni și să fie apoi reconsiderat de cele 3 puteri. Atunci când telegrama a sosit, eu imi luasem câteva zile dc odihnă la Hersey, în Pennsylvania. Fără să mă consulte și fără să ceară avizul Departamentului de Stat, președintele și-a dat acordul primului ministru pentru durata

propusă de trei luni...***[96] [297] [298]

297 **294-295. *Ibidem,* p. 1453, p. 1454.**
298 ***Ibidem,* p. 1456.**

Derularea normală a istoriei va încerca să demonstreze că în ceea ce privește crearea zonelor de influență, un. trimestru durează cel puțin 13 ani.

însă decepțiile lui Cordell Hull nu s-au terminat încă, ele ar atinge chiar comicul dacă n-ar fi gravitatea situației:

„Neștiind încă de telegrama trimisă la 12 iunie primului ministru de către președinte, i-am scris acestuia la 17 iunie pentru a-i semnala că Churchill își extinsese propunerea la toate țările balcanice și citase Bulgaria și Iugoslavia, in afară de România și Grecia... l-am atras, de asemenea, atenția asupra a ceea ce numeam un «aspect extrem de neliniștitor al afacerii», anume faptul că englezii nu prevăzuseră niciodată cu noi o astfel de propunere înainte ca rușii înșiși să ne-o facă și că aceștia din urmă nici nu s-ar fi gândit să ne-o ceară dacă noi am fi fost deja consultați.

Am sugerat că președintele ar fi putut să sublinieze acest lucru lui Churchill și am alăturat scrisorii mele un proiect de răspuns către primul ministru. A trebuit ca reprezentantul nostru pe lângă guvernul grec, a cărui ambasadă se găsea atunci la Cairo să ne telegrafieze la 26 iunie, după ce aflase de la colegul său britanic că guvernul american își dăduse asentimentul pentru trei luni la propunerea britanică, ca să aflăm de hotărârea pe care președintele o luase la 12 iunie.[297]

Am trimis președintelui o copie a telegramei lui MacVcagh și am întrebat dacă ne-am modificat propunerea... La 1 iulie, ambasadorul Gromâko mi-a trimis un memorandum de la întrevederea inițială dintre Eden și ambasadorul Grusev și răspunsul sovietic din 18 mai. Noi am trimis răspunsul la 15 iulie după ce președintele aprobase textul. Ne confirmam asentimentul la un acord de trei luni motivat prin considerații de ordin strategic și militar. Dar insistam în privința dorinței noastre de a evita ca acest acord să poată duce, cum se întâmplă în general cu acest fel de aranjamente, la divizarea Balcanilor în zone de influență.""[98]

Ne putem întreba dacă Churchill era sincer când se înduioșa în 1939-1940 de soarta nefericitelor țărișoare căzute victime agresiunii rusești. Oricum, în 1944, de la înălțimea aceleiași tribune a Camerei Comunelor, unde pledase cauza popoarelor aservite în 1940, el făcea apel la răsturnarea guvernului român și la cedarea țării către Rusia. Opoziția română a răspuns la acest apel. La 23 august 1944, regele a ordonat armatei încetarea focului:

297-298. *Ibidem,* p. 1456.

„începând din acest moment, orice luptă sau acțiune ostilă contra URSS va înceta. Starea de război cu Marea Britanie și Statele Unite încetează, de asemenea. Primiți cu încredere armata sovietică. Statele Unite au garantat independența țării noastre și neamestecul străin în treburile noastre interne.**

De-abia la 12 septembrie 1944,- armistițiul a fost încheiat la Moscova. Churchill spusese că acesta purta amprenta voinței sovietice, adică prevederile sale erau unilaterale. Ar trebui să vedem motivele acestui acord in aranjamentul Churchill-Stalin, la care in cele din urmă a subscris Roosevelt.

Cordell Hull a deplâns consecințele acestei slăbiciuni a șefului statului american:<

„Evenimentele au justificat pe larg temerile pe care le aveam privind acordul anglo-rus ce intrase in vigoare imediat ce președintele își dăduse consimțământul. Atunci când primul ministru, Churchill și Secretarul de Slat la *Foreign Office,* Eden s-au dus la Moscova, in octombrie 1944, pentru, a se întâlni cu Stalin și Molotov, ei au extins și mai mult sfera acestui aranjament și au ajuns chiar* să exprime in procente gradul de influență pe care Marea Britanic și URSS trebuiau să —1 aibă in unele țări balcanice... Mai târziu, rușii au considerat ca firesc faptul că englezii și americanii le acordaseră, in baza înțelegerii din iunie 1944, o anumită zonă din Balcani, România și Bulgaria. Această interpretare a jucat un rol considerabil in timpul conferinței de la Yalta din februarie 1945.“[2"]

întors de la Moscova, Churchill nu a adus la cunoștința poporului britanic coeficienții de influență pe care ii convenise cu Stalin. El face declarații vagi in Camera Comunelor:

„în chestiunea încurcată a Balcanilor unde trebuiau împăcate interesele Mediteranei și ale Mării Negre am ajuns la un acord deplin. Nu cred că o slăbire a înțelegerii noastre militare ar putea să dea naștere unor divergențe politioe sau doctrinare in Grecia, România, Bulgaria, Iugoslavia și, in afara Balcanilor, in Ungaria. Noi am încheiat un aranjament excelent in privința acestor țări luate separat sau in ansamblu pentru ca ele să-și poată aduna toate forțele și să le alăture forțelor noastre împotriva inamicului comun; acest aranjament ne va permite, de asemenea, să ajungem la un acord pașnic pentru reglementarea generală a situației după război.**[299 300]

299 **Cordell Hull, *op. cit,* vol. II, p. 1458.**

300 **W. Churchill, *Alba de Lib-.raddn,* p. 206.**

Dar în Memoriile sale, Churchill va da mai multe detalii despre aceste întrevederi de la Moscova:

„încă de la începutul reuniunii am considerat că venise momentul să acționez. Iată de ce am declarat: să reglăm afacerile noastre în Balcani. Să evităm ciocnirile in chestiuni care nu merită osteneală. în ceea ce privește Mărea Britanie și Rusia, ce ați zice de o dominație de 90 la sută in România pentru voi, de o preponderență de 90 la sută in Grecia pentru noi și de un echilibru de 50 la sută pentru fiecare in Iugoslavia?

în timp ce se traduceau cuvintele mele, am scris pe o jumătate de coală de hârtie: România: Rusia, 90%; ceilalți 10%. Grecia, Marea Britanie 90%, Rusia 10%. Iugoslavia: 50%-50%. Ungaria: 50%-50%. Bulgaria: Rusia 60%, ceilalți 40%.

Am împins hârtia in fața lui Stalin. El a așteptat puțin timp, apoi a luat creionul său albastru, a făcut un semn mare, drept aprobare și mi-a dat-o înapoi... A urmat o îndelungată tăcere. Hârtia era in mijlocul mesei. Am zis in cele din urmă: Nu vor găsi alții că este puțin cam cinic ca noi să fi reglat aceste probleme de care depinde soarta atâtor milioane de ființe intr-o manieră atât de cavalerească? Să ardem această coală de hârtie. Nu, ■ini păstrați-o, a zis Stalin.*

Astfel redă Churchill momentul de extremă frivolitate in care el a propus pecetluirea sorții României și Balcanilor, l-am fi iertat acest exces dacă nu ar Ti prezentat, in afara acestei conversații de la Moscova, existența unui pact secret in care se fixa durata sferelor de influență pe care cei doi complici și le acordaseră cu generozitate. Au trecut mai mult de 12 ani și toate țările citate în Memoriile lui Churchill sunt tot sub jugul rusesc. Faimosul «cordon de state anticomuniste», atât de scump celebrului om de stat englez, și-a schimbat in mod vizibil culoarea. Ce înseamnă pentru sovietici expresia «zonă de influență»? Lacrimi și sânge pentru țările care se găsesc înglobate înr-o asemenea zonă. 120 de milioane de ființe umane duc astăzi o viață de sclavi. însă populația cea mai afectată este cu siguranță cea a României care e in esență latină și refuză să cedeze normelor panslavismului. Rușii se dedau in această țară la o muncă savantă de distrugere și elimină in mod sistematic pe oricine se opune încercării lor de slavizare. Un guvern comunist a fost instalat in România la 6 manie 1945, iar fostul

șef al stalului a fost judecat sub acuzația [301]

301**301. W. Chuchill, *Triunfo y Tragedia,* p. 209.**

de criminal de război. Iată un extras din stenograma procesului său: [1]

„— Ați declarat război Rusiei pentru a vă supune ordinelor lui Hitler, a zis președintele. ■

— Am declarat război Rusiei pentru a recuceri frontierele tratatului de la Versailles, pe care rușii ni le răpiseră cu asentimentul genfianilor. Pentru aceasta a trebuit ca armatele mele să lupte alături de armatele lui Hitler. O necesitate strategică m-a obligat să continui înaintarea noastră in Rusia. Inamicul trebuia urmărit pentru a fi înfrânt. Rușii au acționat, de altfel, la fel după armistițiu/ utilizând armatele noastre pentru urmărirea germanilor până în țara lor.

La acuzația de a fi permis Germanici sărăcirea României, Antonescu a răspuns că livrările de aur și armament primite din Germania de către România compensau pe deplin livrările și aprovizionarea cu grâu și petrol. El a afirmat că germanii, in patru ani de ocupație, nu luaseră statului român atât cât au luat rușii intr-un an, nu numai de la stat, ci și de la particulari."

Antonescu a fost în cele din urmă condamnat la moarte așa cum se prevăzuse:

„... Condamnați! au fost apoi conduși la locul execuției și aliniați. Mareșalul a refuzat să Tie legat la ochi. Soldații din plutonul de execuție au sosit. Atunci când li s-a cerut să avanseze până la câțiva metri de condamnați, ei au refuzat să— 1 ochească pe mareșal; și au persistat in refuzul lor in ciuda numeroaselor somații. S-a dat ordin să fie căutați voluntari comuniști. în acest timp condamnații așteptau. în sfârșit, plutonul de voluntari a sosit într-o camionetă. Au coborât oameni foarte tineri cu o ținută prea puțin militară. Ofițerul a comandat: - Foc! Voluntarii au tras ca vânătorii neîndemânatici. Mareșalul a fost rănit la picioare, dar a rămas drept. Ceilalți s-au prăbușit răsucindu-sc, dar nu erau morți. Ofițerul a comandat o nouă salvă și mareșalul a căzut... în ciuda interdicțiilor drastice, aceste detalii au ajuns să fie cunoscute încetul cu încetul. Au fost repetate in șoaptă in toată România."[302]

La 10 februarie 1947, a fost semnat la Paris tratatul de pace care prevedea că rușii vor părăsi România după semnarea tratatului cu Austria. Articolul XXI af acestei convenții stipula

302 **Sylvio Marino, *Le rideau de fer tombe* (Cortina de Her cade), Paris, 1950, p. 141**

că „toate forțele aliate vor fi retrase din România intr-un interval de 90

de zile de la intrarea in vigoare a prezentului tratat, Uniunea Sovietică rezervându-și totuși dreptul de a păstra pe teritoriul românesc forțele care i-ar fi necesare pentru asigurarea comunicațiilor cu zona de ocupație din Austria."

Am avut deja ocazia să subliniem faptul că traseele cele mai scurte și mai directe între Rusia și Austria sunt cele care trec prin Polonia. Ruta Lvow - Cracovia - Viena pe calea ferată este de 630 de km. O altă linie de cale ferată, care trece prin Ungaria, nu depășește 680 de km. Prin România, de la granița rusă până la Viena sunt 1500 de km. După Încheierea tratatului de la Paris, regele a fost alungat din România (1 ianuarie 1948) și structura socială a țării a fost complet răsturnată în ciuda frumoaselor promisiuni din 1944. Oamenii politici care organizaseră lovitura de stat de la 23 august 1944 au fost întemnițați. luliu Maniu, șeful Partidului Național Țărănesc, Dinu Brătianu, șeful Partidului Liberal și Tilel Petrescu, șeful Partidului Socialist au fost condamnați la închisoare pe viață. Secretarul Partidului Comunist însuși, Pătrășcanu, a fost executat pentru că s-a opus dezmembrării națiunii române dorite de sovietici. însă pentru a salva fața, reluând vechile metode ale politicii externe a țarilor, URSS semnează în mod solemn un acord comercial cu România, in februarie 1947, in momentul in care tratatul de pace reda în mod oficial „libertatea" acestei țări. Circumstanțele în care acest acord a fost semnat ilustrează ce înțelegeau rușii prin zonă de influență:

„Trenul special care ne ducea la Moscova era păzit de militari și milițieni ruși. Nu am putut să coborâm in nici o gară. La Moscova am fost conduși cu automobilul la hotelurile noastre, de unde ne-a fost interzis să ieșim, cu excepția mersului la masă... într-o noapte, la ora 1^{00}, delegația oficialilor a fost convocată de ministrul Mikoyan, care le-a prezentat tratatul comercial... pentru semnat. Unul din delegați a îndrăznit să ceară o explicație. «URSS este destul de mare pentru a-și fixa ea însăși prețurile, a răspuns Mikoyan, și n-aveți ce discuta. Toți sunteți antisovietici in țara voastră». Delegația a fost invitată să se ducă înapoi la culcare... Esența acordului asupra schimburilor comerciale consta in faptul că România trebuia să exporte in Rusia (in afara livrărilor în contul despăgubirilor de război) mărfuri în valoare de 15 milioane de dolari. în schimb livrările rusești trebuiau să reprezinte 20 de

milioane de dolari. însă URSS fixa ea însăși valoarea mărfurilor sale cu 20% peste prețurile mondiale. Tratatul atribuia Sovrompetrol-ului, adică rușilor nu numai proprietatea

societăților, ci și 50% din terenurile petrolifere deja exploatate. Exploatările forestiere au trecut în mâinile rușilor. Pe scurt, atunci când poporul român a luat cunoștință de acest tratat comercial cu sens unic, l-a asemănat cu convenția care reglementa navigația pe Dunăre: «art. I: Rușii iau ^petrolul și lemnul și românii dau grâul -și vitele, art. II: Rușii navighează pe Dunăre în lung și românii de-a latul»."[303]

Pentru că momentele tragice pe care le trăiesc in prezent nu i-au făcut pe români să-și pierdă nici luciditatea, nici umorul. Ei speră că lumea întreagă își va da seama intr-o zi in ce măsură politica externă sovietică nu este decât o urzeală de înșelătorii și că cel puțin va râde la rândul său de grosolănia intrigii.

♦ * *

Din tot ce am prezentat până acum reiese clar ideea-forță a politicii externe ruse de-a lungul secolelor: adoptarea oricărei atitudini care să servească imperialismul moscovit. Rusia ne apare ca fiind încă o nebuloasă in fuziune, ale cărei forme nu sunt deloc bine definite și tind in mod constant către noi expansiuni. Pornită dintr-un modest principat, ea a devenit, în 1955, cel mai mare imperiu din lume. Toți vecinii săi, oricare ar fi fost mijloacele lor de apărare, au sfârșit prin a se lăsa absorbiți.

Dar, spre deosebire de alte țări avide de cuceriri teritoriale, care au urmat in general o politică dată, care era bazată pe o ideologie oarecare, ba chiar pe simplul cult al forței, Rusia nu a ezitat o clipă să înlocuiască un pretext- cu altul, esențialul fiind pentru ea să-și mascheze adevăratele intenții vandale. Turcul, de exemplu, oricât de mare fusese cruzimea sa in istorie, nu a ascuns niciodată universului că sabia ii servea drept stindard și că nu urmărea decât politica celui > mai tare. Rusul, în schimb, și-a ascuns întotdeauna armele sub haină. El nu le scoate decât in maniera unui cruciat, pentru apărarea unei idei nobile, oricare ar fi ea, religioasă, rasială sau politică. Această idee pe care el o avansează cu nerușinare și in care nu crede niciodată, este cea care il face invulnerabil. L-am văzut astfel înaintând din secol in secol, până in inima Europei, in numele a trei mari principii care au fost rând pe rând:

303 ***Ibidem,*** **p. 180.**

— Creștinismul
— Panslavismul

— Comunismul

La căderea Imperiului Bizantin, Rusia s-a considerat drept fiica cea mai mare a Constantinopolului și a avut ambiția de a-i prelua moștenirea și de a deveni a treia Romă. Căsătorii aranjate cu multă dibăcie cu prințese bizantine refugiate in Occident au servit drept justificare politică a acestei pretenții. A luat naștere un nou mesianism care predica renașterea atotputerniciei creștinătății in Europa răsăriteană și risipirea păgânilor. A fost prima Înfățișare pe care a luat-o imperialismul moscovit. Această stratagemă a permis anexarea câtorva principate din jurul Moscovei. Aliați cu polonezii, rușii au distrus apoi statul lituanian care se întindea atunci până la Soroca, pe Nistru, după care au nimicit Imperiul Tătarilor. Aceeași tătari, pe care i-au sprijinit, in acțiunea de eliberare față de turci, in Crimeea (1768-1774), înainte de a anexa ceea ce mai rămăsese din teritoriul lor.

Sub stindardul creștinismului, Rusia nu a încetat să lupte împotriva celui mai puternic inamic întâlnit in calea expansiunii sale: Imperiul Otoman. Ea a știut să speculeze dorința legitimă a popoarelor creștine de a se elibera de sub jugul mahomedan. Soldații săi au fost atunci cei ai lui Hristos mântuitorul, chiar in momentul in care trebuia pentru a asigura trecerea de la tirania turcească la cea rusească. Înzestrat cu un machiavelism care și-ar găsi cu greu corespondentul la un alt popor, amoral in tot ce ține de politica sa externă, rusul a știut întotdeauna să-și prezinte imperialismul sub o lumină favorabilă. Abilitatea sa l-a condus nu numai să ia măsura exactă a puterii militare a inamicilor săi ci și să le pătrundă credințele, tradițiile, aspirațiile. El a excelat in arta de a le submina apoi voința de rezistență, fluturându-le pe sub nas, ca pe o jucărioară, promisiunea ideologică cea mai susceptibilă să-i seducă. El strigă „La mine, slavi!", celor care sufereau datorită expansiunii germanice, „La mine, comuniști!" țărilor pe care visează să le smulgă astăzi lumii libere. Această speculare a sentimentelor și ideilor altora este totală. Odată atins scopul, el își uită pentru totdeauna promisiunile. Când a eliberat ținuturi românești de jugul turcesc, el a căutat să și—1 impună pe al său cu și mai multă înverșunare și să anexeze pur și simplu noul stat. Sarcina dovedindu-se totuși dificlă, el a încercat atunci sâ rusifice populația și limba, după ce smulsese țării Basarabia.

Triumfurile realizate, de-a lungul istoriei, de imperialismul

rusesc au avut două cauze: in primul rând extrema suplețe a politicii lor externe și in al doilea rând buna credință a Occidcn-

tului, de care ei au abuzat întotdeauna. Rușii s-au dovedit maeștri in arta deliberărilor fără sfârșit. Au tras de timp pentru a-și consolida cuceririle. Lipsa lor de * simț moral in politică le-a permis să nu țină seama deloc de pactele încheiate și intr-un conflict dat, să aștepte momentul in care unul din cei doi beligeranți îl domina net pe celălalt. Ei iriterveneau atunci pentru a participa la goana după pradă. Atunci când Polonia a fost zdrobită in 1939, ei au primit jumătate din teritoriul acesteia fără să tragă un foc de armă, in afara celor necesare pentru a-i executa pe cei 10000 de ofițeri polonezi la Katyn. Mai târziu ei nu vor susține Statele Unite in lupta contra Japoniei, insă participarea lor *in extremis* le va permite totuși să scoată castanele din foc și să primească Mongolia și Port-Arthur-ul.

Cei care cred totuși că rușii au trebuit să mai facă adesea și concesii, in cursul istoriei, se înșeală amarnic. Niciodată ei nu au cedat nimic din ce le aparținea. Nu au făcut decât să renunțe la una sau alta din cuceriri, să temporizeze atunci când simțeau că insistența ar fi însemnat un conflict grav sau când știau câ n-ar fi in avanataj. Au știut să restituie in mod diplomatic, o treime sau un sfert dintr-un teritoriu pe care tocmai il ocupaseră prin agresiune. Operațiunea era însoțită întotdeauna de o amplă punere in scenă. Vedeam Rusia îndârjită asupra prăzii sale, jurând că n-ar putea să renunțe la ca pentru nimic in lume. Apoi brusc, ca o lovitură dc teatru, consimțea să dea dovadă de complezență față de Occident și să negocieze cu cl. Ea dădea astfel impresia dc apărător al păcii și atitudinea sa cavalerească li permitea să câștige simpatiile celor care nv o cunoșteau suficient. Un exemplu recent este cel al Austriei. în înțelegere cu aliații, URSS hotărâse, in 1914, că această țară va fi liberă și suverană imediat ce se va termina tăzboiul. însă timp dc zece ani a refuzat să respecte angajamentele luate, a respins toate propunerile tăcute in cursul numeroaselor conferințe internaționale in care chestiunea a fost discutată și, pe neașteptate, ci din proprie inițiativă, ea cedează.* însă ce a cedat mai precis? Austria aparținea ea oare, din întâmplare rușilor? Și nu ar fi fost mai logic imediat după fixarea datoriei de război a^ acestei țări să o părăsească așa cum se angajase să o facă? în loc dc asta, rușii s-au dedat la jefuirea acesteia timp de zece ani până și-au consolidat poziția in cele trei țări vecine: România, Polonia și Ungaria, in care se obligaseră să nu rămână mai mult dc 90 dc

zile dc la semnarea tratatului de pace cu Austria. Acordâr.du-și in mod deliberat avantajele

neprevăzute ale unei ocupații de peste 10 ani, ei au mai avut și frumosul rol, in ochii unora, de a oferi ei înșiși austriecilor, in mod direct, ceea ce aliații le ceruseră de 10 ani. Acest exemplu nu este unic. Există numeroase antecedente in istorie. Să ne amintim, intre altele, de ceea ce s-a întâmplat în secolul al XVIIl-lea. în acea vreme, Rusia nutrea speranța de a ajunge pe malurile Bosforului și pe cele ale Mării Baltice. Polonia s-a opus expansiunii sale și va plăti scump. Rusia a câștigat alianța Austriei și a inaugurat împreună cu aceasta perioada care s-a numit a „împărțirilor Poloniei", dintre care ultima a fost făptuită in 1939. Moscova nu a ezitat niciodată să traficheze independența țărilor mici. Ea a găsit întotdeauna amatori de afacere și cei pe care nu a reușit să-i convingă prin înșelătorie de așa-zisa lor bună— credință, au acceptat in cel mai rău caz un târg avantajos. Ca să revenim la secolul al XVlIl-lea, după ștergerea Poloniei de pe hartă, rămânea inamicul cel mai redutabil: Imperiul Otoman. Pentru a precipita căderea acestuia. Rusia a speculat până la limită credința creștină a popoarelor asuprite și una peste alta și-a atins scopul. însă imediat ce apărea o dificultate nu ezita să-și abandoneze aliații de ocazie destinului lor trist. Astfel, atunci când revoluția de la 1821, pe care o provocase în Balcani s-a dovedit prematură, ea nu și-a ținut promisiunea de a interveni, pe care o făcuse și i-a lăsat practic pe rebeli fără sprijin în fața represiunii sângeroase a turcilor. S-a pus întrebarea chiar dacă această atitudine a Rusiei nu fusese cumva calculată de la inccput cu scopul de a face cauza otomană extrem de impopulară in ochii Occidentului. Pentru că ea a trebuit intodeauna să conteze pe reacția celuilalt și chiar in momentul dezmembrării Imperiului Otoman ea a trecut in mod deschis ideologia creștină pe-un plan secund pentru a discuta in termeni de „afaceri" și a oferi marilor puteri care se opuneau intențiilor sale imperialiste, o parte atrăgătoare din pradă. După ce puterea sultanilor a scăzut, Rusia va avea de a face cu Germania și Austria. Să mai fluture sindardul creștinismului ar fi fost grotesc. Dar a fost găsit repede un înlocuitor: panslavismul. Pentru a-și câștiga simpatia in teritoriile poloneze ocupate de austrieci și germani, in Slovenia, Croația, Bulgaria, agita emblema fraternității de rasă. Astfel că hitlerismul nu va inventa nimic peste un secol atunci când va vorbi de pangermanism.

Panslavismul a fost deci arma pe care Rusia o va folosi

contra Austriei și Germaniei. Și chiar pentru apărarea acestei cauze ea

își va găsi aliați. Cu prețul acelorași critici interminabile, a acelorași eterne târguieli, ea va reuși să convingă Parisul și Londra și să le câștige în mod paradoxal pentru cauza slavă. Trebuie să spunem că aventura napoleoniană s-a soldat în cele din urmă cu un progres substanțial al influenței europene a Rusiei, ale cărei trupe au intrat -în Paris și au ocupat Principatele germane. Rușii, ca și in zilele noastre, in cazul Austriei, s-au lăsat atunci rugați să evacueze respectivele Principate și atunci când in sfârșit au consimțit să o facă, anexarea Basarabiei și a altor teritorii le-a permis să-și consolideze teritoriile.

După destrămarea Imperiului Austro-Ungar, doctrina panslavismului nu mai avea rațiunea de a fi. în 1919 toate popoarele slave își recâștigaseră independența. Trebuia găsit altceva. Acest „altceva", rușii n-au tebuit să-l caute mult, il aveau la îndemână, era ideologia comunistă revoluționară. Iată un subterfugiu mai strălucitor decât precedentele. Acesta ii permitea să câștige favorurile tuturor popoarelor lumii fără deosebire de rasă sau religie. Rusia găsise mijlocul, încă inedit de a ridica armate pe teritoriul adversarului fără să-i treacă frontierele. Speculând foamea, sărăcia, nedreptatea socială care domneau in lume, ea și-a făcut aliați peste capul guvernelor. Ea are bastioane avansate cam peste tot, pregătite să sprijine înaintarea sa până in inima Europei. Nefericiții care se pretează la acest joc nu bănuiesc din păcate soarta care ii așteaptă. Atunci când își vor îndeplini misiunea și vor pregăti triumful rus, ei își vor primi răsplata care este un glonte in ceafă. Dar să nu anticipăm.

Oricare ar Ti faptele criminale ulterioare, reacția fascismului în Italia, in 1922, a fost primul strigăt de alarmă lansat in Europa împotriva pericolului reprezentat de imperialismul rusesc. Peste 10 ani o mișcare similară, la fel de condamnabilă pentru cea mai mare parte a aspectelor sale, însă clarvăzătoare în privința amenințării din est a luat naștere la rândul său în Germania. Moscova a făcut din cele două regimuri totalitare țintele sale favorite. Le-a târât in mocirlă. Proletarii din lumea întreagă au ajuns să uite dușmanul împotriva căruia se ridicaseră până atunci: capitalismul. Ei nu mai jurau decât moartea fascismului și nazismului. Niciodată, se părea, comunismul nu ar fi putut să trateze cu aceste regimuri. Rusia le-a administrat o dezmințire formală.

Ridicându-și poalele ideologiei in cap, ca a semnat in 1939 un pact de neagresiune cu Germania hitleristă. Acest lucru i-a permis să ocupe o parte din Finlanda, Țările Baltice, jumătate

din Polonia, Basarabia și Bucovina de nord. Iar comuniștii din toate țările lumii au trebuit sâ-și modifice brusc ideile asupra fascismului și nazismului. Această perioadă, care a ținut din 1939 până în 1941, a fost pentru ei una dintre cele mai tragice. Comuniștii din Franța, cei din Anglia au trebuit să aleagă intre datoria lor de cetățeni ai unor țări aflate in război cu Germania și directivele „pacifiste** ale stăpânilor lor de la Kremlin. Unii dintre ei au fost astfel puși în situația să trădeze.

Anul 1941 va restabili situația. Rusia a început atunci un război al cărui singur și adevărat învingător va fi in 1945.

Imperialismul rusesc a atins chiar centrul Europei și Adrialica. Prin guverne interpuse el dispune de asemenea de soarta unei mari părți din Asia. Totuși ar părea nepotrivit să vorbim de ocupația rusă in Europa răsăriteană. Rusul este acolo marele eliberator și în unele țări se celebrează chiar in fiecare an aniversarea intrării trupelor rusești ca sărbătoare națională. Din nefericire, exemplul României pe care noi am avut răgazul de a-1 studia in detaliu în această lucrare ne-a arătat despre ce fel de eliberare era vorba in realitate, asuprire mai înăbușitoare, tiranie mai intransigentă, dominație mai crudă decât cea a turcilor, timp de cinci secole.

Comportamentul actual al rușilor in România nu este lucru nou. Nu este decât repetarea unei atitudini asumate fără rușine de-a lungul întregii lor istorii.

Nu au devastat și jefuit ei Principatele astăzi ca și altădată?

Nu au semnat ei altădată, ca și astăzi, tratate și convenții pe care nu le-au respectat și nu le vor respecta niciodată?

Nu au afirmat ei altădată, ca și astăzi, că nu urmăresc nici o expansiune teritorială înainte de a invada ținuturile râvnite (Bucovina) la prima ocazie?

Nu au protestat ei întotdeauna altădată, ca și astăzi, că nu doresc să se amestece in treburile interne ale altor țări pentru a împărți apoi intr-o veselie harta in zone de influență, așa cum au făcut-o cu Hiller în 1939 și cu Churchill in 1944?

N-au căutat ei mereu astăzi, ca altădată, să obțină consimțământul marilor puteri pentru anexarea teritoriilor românești?

N-au încercat ei întotdeauna să câștige favorurile poporului român sub masca unei ideologii (altădată creștinismul, astăzi comunismul)?

N-au dorit ei pentru a-și realiza scopurile de cucerire să se

sprijine pe clasa cea mai puternică a țării (cândva boierii și clerul, astăzi masele muncitoare)?

Nu au dezarmat ei, la fiecare nouă ocupație, trupele române?

Nu au aruncat in închisoare, ori au asasinat elita morală a țării și au guvernat prin intermediul unor aventurieri fără scrupule?

Nu au mai practicat ei deja în trecut aceeași politică de desnaționalizare a României pe care au introdus-o și astăzi, falsificând istoria românească, impunând învățarea limbii ruse, căutând să introducă o nouă ortografie slavizantă a limbii române, deportându-i pe români in Siberia și aducând mongoli in România?

Nu au confiscat ei, in 1917, tezaurul românesc, pentru a-și păstra modul de comportare care i-a determinat in secolul trecut să oblige populația românească să plătească tributul unei ocupații militare pe care nu o ceruse? Nu au furat ei in zilele noastre mai mult de un miliard de dolari din patrimoniul național românesc?

N-au cerut ei de-a lungul veacurilor independența ținuturilor românești cu singurul scop de a exclude orice influență care nu era a lor?

Nu au eliminat ei fără milă de-a lungul secolelor pe toți cei care, seduși de propaganda lor ideologică, au vrut mai târziu să se opună scopurilor lor imperialiste? Pe scurt, atunci când l-au asasinat pe însuși secretarul Partidului Comunist Român, Pătrășcanu, nu s-au arătat ei la fel de demni de un comportament istoric care a constat întotdeauna in sforării josnice, abuz de încredere și crime în masă? ,

Altădată ei ii acuzau pe inamicii lor din România că sunt reacționari și chiar... comuniști. Acum ei ii socotesc fasciști sau naziști.

Cândva încercau să convingă lumea occidentală că moldovenii erau slavi și că refuzau să ne unească cu valahii, dar in 1925 ei au trebuit să creeze intre Bug și Nistru un nou stat numit Republica Moldovenească, susținând că este pentru refugiații moldoveni din Basarabia, dar în realitate pentru a slăbi puțin jugul unei populații in mod sigur moldovenești, dar anexată din 1792 și atât de puțin slavizată încât și astăzi ea pune probleme guvernului rus.

Ieri, astăzi, mâine, politica lor externă nu a avut, nu arc și

nu va avea decât un singur scop: de a spolia, anexa, cuceri, întotdeauna in felul de a fi al leului, rozând și ronțăind in felul șobolanilor.

Care este deci secretul reușitei depline al imperialismului rus? De ce ocupă rușii in 1955, la zece ani de la încheierea ostilităților teritorii care nu le aparțin?

In primul rând, din cauza propagandei comuniste care agită masele muncitoare din țările occidentale și influențează astfel, chiar și parțial, politica externă a guvernelor lor. Eroarea grosolană a proletariatului occidental este de a confunda marxismul cu imperialismul sovietic.

Muncitorul din țările ocupate astăzi de ruși ar putea să-i spună cât de mulL.se înșeală. Al doilea factor care intervine in favoarea politicii rusești este însăși dezorientarea Occidentului. Diplomația moscovită agită in fața Franței înspăimântate fantoma militarismului german, insă acționează in același timp la crearea de revolte in coloniile sale și intervine activ pentru a da naștere la disensiuni intre Anglia și Statele Unite. Această din urmă țară este singura de care Rusia se lovește frontal, pentru simplul motiv că americanii par ferm hotărâți să bareze drumul imperialismului rusesc și dispun de mijloacele materiale necesare. în această luptă URSS își atribuie evident rolul personajului pozitiv. Ea acuză cu sânge rece Statele Unite de imperialism, însă dacă acceptă la masa conferințelor să discute la nesfârșit chestiunile cele mai complexe, este una prea simplă, prea clară, prea revelatoare pe care ea refuză cu obstinație să o trateze, este vorba de ocupația nejustificată a țărilor limitrofe.

Simțul moral cel mai elementar pe care avem dreptul să—1 cerem din partea unei țări in politica sa externă pare să fie considerat de sovietici drept o „reminiscență burgheză" fără importanță. Ei cumpără in mod deliberat toate conștiințele care se oferă. Aceștia sunt Roscmberg, Hirsch, Pontecorvo și alții, cei care le-au permis să afle secretele atomice ce le lipseau. înalți funcționari dispăreau intr-o bună zi de la *Foreij^n Office* după ce au informat Moscova timp de 20 de ani cu secretele de stat britanice. în ceea ce privește presa, ca și in trecut, mișună de agenți ruși, în timp ce numeroși oameni politici occidentali, din interes sau din ignoranță, se fac avocații URSS. în Franța, Italia, Germania, Anglia se găsește întotdeauna un deputat gata să urce la tribună pentru a lua apărarea Moscovei și a minimaliza gravitatea agresiunilor sale începând din 1939. Bugetul rus folosit pentru cumpărarea conștiințelor nu face in mod evident obiectul unei publicități oficiale. Dar intr-o zi sau

alta vom regăsi vreun document asemănător celor in care regimul țarist consemna in

liniște cheltuielile de acest fel: domnul cutare, ambasadorul cutărei țări sau minstrul de interne al unei alte Jări, x dolari. Uneori, de altfel, nici nu e nevoie să plătească serviciile aduse. Sunt voluntari de bună credință care cred in comunism și combat „imperialismul american" de dragul gloriei. Literați blazați de totul, in afară de aventura comunistă, acționează și ei de partea rușilor la slăbirea mijloacelor de apărare a lumii libere.

în această stare de lucruri, perspectivele nu sunt deloc îmbucurătoare. Fără îndoială că, dacă Occidentul continuă să practice în fața ipocritei Rusii aceeași politică încrezătoare din-totdeauna va pierde în mod iremediabil partida. Distrugerii Germaniei îi va urma nimicirea Franței, a Angliei etc. Soarta Imperiului Otoman și a Imperiului Austro-Ungar pândește toate imperiile acestui secol, fie ele: §j de peste mări. După Adriatica, rușii vor ajunge la Atlantic.

Și in acest timp, ei vor continua să facă pe mâța blândă la conferințele internaționale, vor cânta imnuri coexistenței pașnice. Timpul e de partea lor. Una după alta, țările mari care se opun incă imperialismului lor vor înainta ele insele spre prăpastie. Nu li se va declara război decât in ultima clipă, de formă, doar pentru a le împinge in hău. Sunt in prezent țări care lansează lumii libere un strigăt de alarmă. Sunt cele pe care rușii le ocupă încă. Ei au in mod sigur nevoie de ajutor pentru ei înșiși. Dar strigătul lor este și un avertisment pentru popoarele incă independente. Furtuna amenință. Există un singur mijloc dc a o opri. Acesta este de a înceta o dată pentru totdeauna conferințele inutile și costisitoare, de a luă măsurile care se impun pentru a anihila in fiecare țară fărădelegile propagandei comuniste și de a avertiza în mod clar URSS-ul că Occidentul nu va ezita să folosească forța armată pentru a punți bazele unei păci durabile intr-o lume in care nimeni nu va mai oprima pe nimeni. La 10 ani de la sfârșitul războiului, este timpul ca armatele sovietice să se ocupe de apărarea propriilor frontiere. Fiindcă istoria a dovedit din plin că peste tot unde rusul a ajuns să pună piciorul câțiva ani, el a rămas sau a revenit de-a lungul secolelor. Fie ca în viitor să nu ajungă niciodată pe malurile Senei sau ale Tamisci, să nu traverseze niciodată Atlanticul. Viitorul cere ca Occidentul să reacționeze la timp, răspunzând speranței milioanelor de oameni oprimați,

să obțină in sfârșit de la URSS evacuarea tuturor teritoriilor în care libertatea întârzie să răsară.

Bibliografie

Almanahul ziarelor Basarabia și Bucovina, - Nistrul, Hotar al Europei din antiquitate până azi, - De la marginea de răsărit a Daciei la un „Cordon Sanitar**, București 1942.

Archives Diplomatiques, Tome I, Paris 1858; Tome I, Paris 1859; Tome 1, Paris 1861; Tome II, 1866; Tome IV, 1866; Tome II, 1867; Tome 11 et IV, Paris 1882-1883, Libraire Diplomatique D'Amoyont. Ed. Paris.

Brătianu I. G.: *Origines el formation de l'unitâ Roumaine,* Institut de Histoire Universclle „N. lorga**, Bucarest 1943.

Bibesco George: *La Roumanie dAndrinople ă Balta Liman.* Ed. Pion Nourrit, Paris 1893.

Bibesco George: *Trois Ripostes,* Imprimerie W. Kundig Fils, Gendve 1901.

Boukharew Dimitrie: *La Russie et la Turquie depuis le commencement de leurs relations,* E. Sandez-Fischbachcr, Paris 1877.

Le Duc de Broglie: *Memoire du prince Talleyrand,* Tome I, Edjteur Calmann, Paris 1891.

Biilow Prince: *M&noires du Chancelier,* Tome III, Librairie Pion Nourrit, Paris.

Gane C.: *Trecute vieți de Doamne și Domnițe,* Tome I, II, III, Editura Ziarului Universul, București 1941.

Gane C.: *P. P. Carp,* Bucarest 1939.

Cazacu P.: *La veritâ storica sulla questione della Bessarabia,* Cultura Nazibnale, București 1926.

Caterly James: *Les Roumains,* Calmann-L6vy, Editeurs, Paris, 1908.

Ciobanu Ștefan: *Basarabia,* Monitorul Oficial al Imprimeriei Statului, București 1942.

Comnen P. N.: *Suggerimenti per la pace,* Bompiani, Firenze 1945.

Comnen P. N.: *Notes sur la Guerre Roumaine 1916-1917,* Paris 1917.

Craven Augustus: *Lord Palmerston - Sa torrespondace intime pour servir I'Histoire Diplomatique de lEurope de 1830 d 1865,* Libraire acaddmique Didier et Cie, Paris 1879.

Cosma Aurel: *La Petite entente* (Thdse pour Ic doctorat) Youve Editeur, Paris 1926.

Churchill Winston: *La deuxieme guerre mondiale - L 'orage approche 1919-1939,* Ed. Pion Nouirit, Paris 1948.

Churchill .Winston: *L'orage approche - La „drâle de Guerre",* 3 septembre 1939-10 mai 1940, Ed. Pion Nourrit, Paris 1948.

Churchill Winston: *La segunda guerra mundial - La Gran Alianza,* Ed. Peuser, Buenos Aires 1950.

Churchill Winston: *La segunda guerra mundial - Triunfoy Tragedia,* Ed. Peuser, Buenos Aires 1955.

Carol I, Regele României: *Memorii,* Tome I, II, Bucarcst.

Le Baron Descamps et Louis Regnaull: *Recueill des Traitis du XIX siecle (1801-1825),* Paris

Driault Edouard: *La question d'Orinet,* Librairic Fdlix Alcan, Paris 1921.

Dupont et Rousset: *Extrait du Recueil des principaux traites,* Tome X, anndes 1822-1826, Paris.

Eminescu Mihail: *Basarabia și Bucovina - România în luptă cu Panslavismul.* Articole publicate în ziarul Timpul din 1878. Ediție îngrijită de N. Crețu.

Esteret B. J.: *La condition internaționale des Detroits du Bosphore ,et des Dardanelles,* Imprimerie Saint Cyprien, Toulouse 1907.

Fuad Aali: *La question des Detroits,* Imprimerie du Montparnasse et de Persan Beaumont, Paris 1928.

Fotino Georges: *Boierii Golești,* București 1939.

Ghica Ion: *Scrisori către Vasile Alecsandri,* Biblioteca pentru toți, N. 224-225.

Gafencu Grigore: *Prtliminaires de la Guerres â I'Est,* ed. Egloff 1944.

Geefcken F. H.: *Recueil des Trails et Conventions 187.0-1878,* Tome II, F. A. Brockhaus, Leipzig.

Giurescu Constantin: *Istoria Românilor,* Fundația Regală pentru Literatură și Artă, Bucarest 1942.

Graur Ștefan: *Les relations entre la Roumanie et l'U. R S. S. depuis le trăită de Versailles,* Editions A. Pedone, Paris 1936.

Hertzberg F. G.: *Storia dei Bizantini e dell'Impero Ottoman sin verso la fine del XVI secolo,* Milano 1894.

Hull Cordell: *The Memoires of Cordell Hull,* Tome II, The Macmillan Company, New-Yorg 1948.

lorga N: *Istoria presei românești,* Bucarest 1922.

Juanin Maria Jose et Julio von Gaver: *Historia de Turquia,* Imprenta Nacional, Barcelona 1840.

Lettre de LEmpereur Nalopeon ă L'Empereur de Russie et *Documents frangais relatifs aux affaires d Orient,* Typographic Panckouke, Paris 1854.

Liviano Marcel: *LEntente Balkanique,* Paris.

Martens F.: *Recueil des Traills et Conventions conclus par la Russie avec les puissances ttrangeres,* publid d'ordre du Ministere des Affaires Etrangâres; Tome II, *Trades avec l'Autriche 1772-1808-,* Tome II, *Trails avec l'Autriche 1808-1815;* Tome IV, Pârtie I, *Trails avec l'Autriche 1815-1849;* Tome VI, *Traităs avec l'Allemagne 1762-1808;* Tome VII, *Traites avec l'Allemagne 1811-1824;* Tome VII, *Trails avec l'Allemagne 1825-1888;* Tome XI, *Trails avec l'Angleterre 1801-1831;* Tome XII, *Traites avec l'Angleterre 1832-1895.* Imprimerie du Ministdre des Voies de Communications, Chcz A. Devrient et Imprimerie Nouveau Perdoulok, St. Pdtersbourg (1874-1898).

Martens F.: *Trăită de Droit International,* Paris 1877.

Metternich Richard: *Mâmoires,* documents et Merits laissds par le prince de Metternich, Librairie Pion Nourrit, Paris 1886.

Minesco Constantin: *L 'action diplomatique de la Roumanie*

pendant la guerre, Socidtd gdn6rale d’impremeric, Paris 1922.

Marino Sylvio: *Le.rideau de fer rombe,* Librairie Arthâme Fayard, Paris 1950.

Nistor I. I.: *L'unione della Bucovina alia Romania,* Casa Editrice „Bucovina". E. I- Toroutiu, Bucarest 1940.

Nation Roumaine: (pâriodique) 15 janvier 1952; Ier juin 1954, Paris.

Nesselrode Comte: *Lettres et papiers du Chancelier comte de Nesselrode,* 1760-1850, A. Lahure, Imprimeur-Editeur, Paris.

Potiemkine Wladimir: *Histoire de la Diplomație,* Libraire de Mddicis, Paris 1946.

Revue des deux mondes: Tome I, Paris 1829; Tome IV, decembre 1833; Tome IX, 15 janvier 1837; Tome XIV, Ier avril 1838; Tome XVIII, Ier avril 1839; Tome XXIV, Ier octobre 1840; Tome XXIV, Ier avril 1841; Tome XXII, Ier avril 1848; Tome XXIV, Ier octobre •• 1848; Tome IV, Ier octobre 1849; Tome V, Ier janvier 1850; Tome X, Ier avril 1855; Tome XII, Ier octobre 1855; Tome II, Ier mars 1856, Chez Baillidre, Paris.

Revue Historique: Tome XXXIX, Paris 1889; Tome cent unidme, mai-aout 1909; Tome cent neuvidme, janvicr-avril 1912, Felix Alcan, Ed, Paris. ,

Serbesco Sebastian: *La Roumanie et la Guerre,* Paris 1918.

Sozonov S.: *Les annees fatales,* Payot, Paris 1927.

Sturdza A. D. et Golescu-Vartic: *Colecpuni de Tratate și Convenpunile României,* Bucarest 1874.

Sturdza A. Demetrio: *Charles Ier Roi de Roumanie,* Ed. Plon-Nourrit, Paris 1907.

Țara: (p6riodique), *septembre 1949, Roma.*

Trandafilo Franco: *Bessarabia Terra di Dolore,* Bucarest 1941.

Ubicini A.: *La question d'Orient devant l'Europe,* Librairic Editeur E. Denut, Paris 1854.

Kassimoff Kassim: *Le Russie et les Detroits,* Imprimerie de Lagny, Paris 1926.

Xenopol A. D.: *Histoire des Roumains de la Dacie Trajane depuis les origines jusqu'â l'union des Principautes*

en 1859, Paris 1859.

Cronologie

106 A. D. - Cucerirea Daciei de către romani.
271 A. D. - Retragerea administrației romane.
Sec. VI. - Primele valuri slave.
Sec. IX. - Stabilirea ungurilor în Panonia.
1330 - Bătălia de la Posada între Basarab I și Carol Robert de Anjou.
1392 - Bătălia de la Rovine între Mircea cel Bătrân și Baiazid I
1393 - Primul tratat (capitulație) încheiat între Țara Românească și Imperiul Otoman.
1600 - Mihai Viteazul unește cele trei țări românești.
1674-1688 - Primele contacte intre principii Moldovei și Țării Românești și țarii Rusiei.
1711 - Tratatul dintre Dimitrie Cantemir și Petru cel Mare prilejuiește prima intrare a trupelor rusești în Moldova, începutul domniilor fanariote.
1718 - Turcia cedează Austriei Oltenia (până în 1739).
1736-1739 - Al doilea război ruso-turc.
1739 - iulie-octombrie - trupele rusești în Moldova și Țara Românească.
1768-1774 - Al treilea război ruso-turc.
1770-1774 - trupele rusești ocupă Țările Române.
1772 - Prima împărțire a Poloniei.
1775 - Răpirea Bucovinei. Austria ocupă Țara de Sus a Moldovei prin înțelegere cu Turcia și Rusia..
1787-1792 - Al patrulea război ruso-turc. Principatele Române au fost teatru de operații pentru trupele ruse, turce și austriece. Rusiei i se recunoaște frontiera pe Nistru.
1806-1812 - A cincea invazie rusească.
1812 - Răpirea Basarabiei. Rusia obține jumătatea răsăriteană a Moldovei, pe .care Turcia avea datoria juridică și morală să o apere.
1812 - Revoluția lui Tudor Vladimirescu. Restabilirea

domnilor pământeni.

1828-1834 - A șasea ocupațierusească. Redactarea Regulamentelor Organice, primele constituții ale Principatelor Române.
1848-1849 - Revoluția de la 1848. Intervenția trupelor rusești în Moldova, Țara Românească și Transilvania. A șaptea invazie rusească durează până in 1851.
1853-1854 - A opta invazie rusească.
1853-1856 - Războiul Crimeii.
1856 - Conferința de pace de la Paris. Sudul Basarabiei este retrocedat Moldovei.
1857 - Adunările *ad-hoc* au decis în unanimitate unirea Principatelor Române.
1859 - Unirea Principatelor Române prin alegerea aceluiași domn.
1862 - Recunoașterea unirii de către Imperiul Otoman.
1866 - detronarea lui Alexandru Ioan Cuza și alegerea principelui Carol I. Rusia profită pentru a încerca să obțină anularea unirii.
1877-1878 - Războiul ruso-româno-turc. România își obține independența față de Imperiul Otoman. Sprijinul acordat Rusiei este răsplătit prin „a doua răpire a Basarabiei'*. Trupele rusești „aliate" se comportă ca trupe invadatoare.
1914-1918 - Primul război mondial.
1916-1918 - Trupele rusești „aliate" nu își respectă angajamentele și acționează mai degrabă ca trupe de ocupație.
1918 - Unirea Basarabiei cu România. Guvernul bolșevic confiscă tezaurul României.
1919 - Rusia sovietică instigă regimul comunist maghiar împotriva României. Armata română este nevoită să ocupe Budapesta.
1933 - România semnează un pact de neagresiune cu URSS.
1940 - Ultimatumul sovietic. Răpirea Basarabiei și Bucovinei de nord.
1941-1944 - România participă la războiul antisovietic alături de Germania.
1944-1945 - România participă alături de URSS la înfrângerea Germaniei naziste.
1944-1958 - ocupația militară rusă.
1945 - Impunerea guvernului condus de Petru Groza.
1946 - Semnarea tratatului de pace de la Paris.

1947-1948 - înlăturarea monarhiei. Schimbarea regimului politic. Eliminarea partidelor politice istorice și a elitelor politice, sociale, militare, științifice și cultur.alc.

Indice de nume

A

Aberdeen, George Gordon 92
Ahtum, Voievod român 19
Alecsandri, Vasile 88, 94
Alexandre, Thomas 93. 95, 96
Alexandrescu, Grigore 89
Alexandru cel Bun 20, 22, 88, 160
Alexandra I 47, 52, 54, 55, 58, 61, 63, 66, 77, 106, 133
Alexandrii II 30, 106, 127
Alexis Mihailovici 26
Ali-Pașa 96
Alopeus, ambasador rus la Berlin 44, 45
Alvensleben, consul german la București 126
Anonym us, cronicar maghiar 17
Antonescu, Ion 163, 164, 165, 166, 167, 171, 172, 173, 174, 176, 183
Arbuthnot, ambasador englez în Turcia 51
Attila, conducător hun 17
Aurelian, împărat roman 16
Averescu, Alexandra 143, 152

B

Balș, mare vistier 87
Balș, Teodorijă 100
Baiazid I 20
Baiazid II 23, 160
Basarab I 19
Baudoin de Flandra 19
Bădulescu-Bodoni. Gavrilă 66, 67
Bălcescu, Nicolae 98
Băleanu. Emanoil 88
Beaconsfield, Benjamin (Disraeli) 131, 132
Benes, Edvard 172, 173
Bcsak, consul rus la lași 87
Bibeșcu, Gheorghe 45 , 84, 90, 91, 96, 97. 99
Bischoffwerder, ministru de externe al Prusiei 44
Bismarck, Otto von 113. 122, 126. 127, 136
Bogdan I 20, 160
Bogdan II 23
Bogori, comisar sovietic 144
Bolliac, Cezar 89
Borănescu, Constantin 88
Borgo, Pozzi di 78
Boul, prim-minisiru austriac 111, 113, 114
Boukharew, Dimitrie 105
Bourgueney, diplomat francez 113
Brasciovan, comisar sovietic 144
Brătianu, Dinu 184
Brătianu, Gheorghe I. 22. 23, 24, 83. 137
Brătianu. Ion 97, 126. 127, 128, 133, 136, 137
Broglie, duce de 52. 54
Brunow, ambasador rus la Londra 125
Brusilov, Aleksei 139
Budberg, diplomat rus 109, 118, 121
Buharin, om politic sovietic 173
Biilow, Bernhard von 138
Butenco, ambasador sovietic la București 158

Cama. Nicolae S7
Caniacuzino. Consiannn 70. 90
Caniacuzino. Grigore SS
Caniacuzino. Șvib.m 27. 71

Cantemir, Dimitrie 31, 32, 33, 160
Caragea Ion 64
Carol I 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 132, 137, 138
Carol II 163
Carol, arhiduce 55
Carol VI 34
Carol XII 32
Carol Robert de Anjou 20
Carp, P. P. 124, 125/136, 137, 138, 139
Catargi, Ștefan 94
Catargiu, lordache 82
Catargiu, Nicu 96
Caterly, James 109, 113
Caulaincourt, Armand 51
Cazacu, P. 68, 69
Cămărășcscu, Constantin 88
Câmpineanu, Ion, 88
Ceartoriski, om politic rus 47
Cerbacev, general rus 143, 144
Chamberlain, Neville 153, 155
Churchill, Winston 92, 151, 154, 155® 157, 163, 164, 165, 166, 168, 171ț 172, 173, 175. 176, .178, 179, 180, 181,182,190i
Cihagov, amiral rus 64
Ciobanu, Ștefan 65, 67, 80
Ciovnesky, comisar sovietic 144
Codrescu, Theodor 41
Cohen, Aaron 148
Comneanul, Andronic 17
Comnen, N. P. 142, 172
Comnena. Ana 17
Corti, ministru de externe italian 131
Cosma. Aurel 151
Costache, Veniamin 56
Craven, Augustus 109. 116
Cretzianu, Alexandru 155. 158
Cusinev, om politic rus 56
Cuza. Alexandru 94, 117. 120
Cuza Grigore 94
Cuza, Ion 96

D

Daladicr. Edouard 156
Dascoff. consul rus la București 90
Dașkov, ambasador rus In Turcia 32
Decebal, rege dac 15
Dekanov, om politic sovietic 162
Demidoff, prinț rus 88
Descamps, baron francez 55
Deschanel, Paul 140
Desprez, Hippolyte 73, 86, 94, 99
Diamant, Teodor 88
Djuvara, Mircea 141, 142
DrJghici, M. 79
Driault, Edouard 25, 30, 105, 106
Duhamel, general rus 100
Dupont, autor francez 75

E

Ecaterina II 28, 35, 36, 42, 43, 45, 99, 134, 160
Eden, Anthony 168, 181
Eisenhower, Dwight David 172
Eminescu, Mihail 40, 41
Epureanu, Manolache 96
Esplrel, J. B. 51
Eutropius, istoric roman 16

F

Faud-Pașa 96
Ferdinand I 141
Filipescu, Dimitrie 88, 109
Filipescu, Ion 88
Fiquelmont, conte 85
Forcade, Eugine 77
Folino, George-88, 98, 101
Francisc 11 59, 60, 62, 63
Frederick II 35, 39
Fritsche, comisar sovietic 145
Fuad, AJi 48

G

Gafencu, Grigore 162
Gane, Constantin 75, 79, 82, 88, 95, 100, 125, 136, 137, 138
Gaver, Julio 32
Gavusson, G. 35

Geffcken, F. M. 130
Gelu, voievod român 19
Ghica, Alexandru 79, 88, 89, 95
Ghica, George 103, 104
Ghica, Grigore 40, 100, 102, 103, 107, 108
Ghica, Ion 73, 89, 96, 119, 128, 130, 131
Ghica-Comănești. Nicolae 100
Ghirai. Devele 43
Ghirai. Sahib 43
Ghirai, Șahin 43
Gigarev, autor rus 48
Giurescu, Constantin 37, 40, 44. 56, 64, 73, 128
Glad, voievod român 19
Glinka, ambasador rus la Paris 112, 113
Golescu, Alexandru C. 88
Golescu, Nicolae 98
Golescu, Ștefan 98
Golescu. Zoe 101
Golescu-Vartic, D. 25, 31, 52, 64. 98
Gorceakov, Mihail, general și om politic rus 106, 110, 112, 116, 122, 125, 127, 128, 130, 131
Granville, om politic britanic 77
Graur, Ștefan 147, 152
Grădișteanu. Scarlat 96
Grigore, mitropolit 79, 82
Gromâko, Andrei 175, 180
Grusev, ambasador sovietic la Londra 180

H

Hașdeu, Bogdan Pelriceicu 18
Hayes. Carlton 171, 172
Halcinski. consul rus la București 107
Halifax, Edward F. 176, 178, 179
Hertzberg. G. F. 20, 21, 22
Hitler, Adolf 69, 152, 164, 168, 170. 173, 174, 176, 183, 190
Hirsch, savant atomist 192
Hoare. Reginald 163
Homer, poet elen 15
Hudelist. consilier austriac 58. 60
Hull, Cordell 175, 176, 178, 179, 180, 181
Hurmuzachi, E. 79

I

Ignatiev, ambasador rus in Turcia 126
Indgl, complotist rus la Iași 120
loan-Vocă cel Cumplit 25
loncscu, Tache 151 loniță Asan 19 lorga, Nicolae 89 Iosif II 35, 39, 42, 43, 46, 47, 160
Isaia, arhimandrit la Muntele Athos 70 ludovici, comisar sovietic 144 Ivan Alexeievici 27

J

Jablanowsky, comisar rus 142
Juanun, Joși-Maria 32

K

Kameneski, general rus 63
Kassimoff, Kassim 34, 43, 44, 48, 81, 112
Kasso, L. A 65, 66, 80
Kaunitz. cancelar al Austriei 35, 36, 40
Kendrcnos, cronicar bizantin 17
Keppen, O. 68
Kercnski, 145
Kisseleff. pavel Dmitrievici 80, 82, 83, 84, 90, 91, 99
Kociubei, prinț rus 47, 81
Kogălniceanu, Mihail 88, 89, 90, 94, 127, 129, 132, 133
Komarovsky, autor rus 48
Kotzebue, consul rus la Iași 87, 89 Kun. Bella 148

Kurakin, ambasador rus la Viena 55
Kutuzov. Mihail Ilarionovici 63

L

l^cour. Challemel 96
Ijiroche. om politic francez 147

Lascy, general rus 33
Lăzărcscu, profesor la Academia Mihăileană 89
Lhuys, Drouyn de 108, 113, 118, 122
Lieven, ambasador rus la Londra 78
Litovoi, voievod român 19
Liviano, Marcel 156
Liiders, general rus 98, 127

M

MacVeagh, om politic britanic 180
Mjptheru. Gheorghe 96, 98
Mahomed II 20, 21, 23
Mahomed IV 25
Maiorescu, Titu 136
Marlborough, duce englez 29
Maniu, luliu 174, 184
Manteuffel, Edwin 111
Maria, regină a României 145
Maria Tereza 36, 40
Marin, Ștefan 18
Marino, Silvyo 154, 183
Martens, F. 36, 57, 62, 77, 78, 84, 101, 111, 113, 162
Matei Basarab 25
Matveiev, ambasador rus la Londra 29
Mavrocordat, Alexandru 44
Mavrocordat, Constantin 94
Mavrogheni, Petrache 100
Menumorut, voievod român 19
Mlriage, consul francez la București 56 •
Mchmet-Ali 84
Metternich, Klemens 53, 54, 58, 59, 60, 61, 63, 76, 78, 84, 85, 92
Michelson, general rus 50, 56
Miclcscu, Sandu 96
Mihai Viteazul 25, 150
Mikoyan, om politic sovietic 184
Minciaki, consul rus în Principate 82
Minesco. Constantin 117, 139, 142, 143
Mircea cel Bătrân 98
Mojescu, Mihail 88
Molotov. Veaceslav M. 106, 157, 158, 163. 164, 181
Montesquieu. Charles 47
Moruzzi. Alexandru 50, 96
Moruzzi, Constantin 119, 120
Moruzzi, mare dragoman 73, 93
Munich, feldmareșal rus 33
Musa, pretendent la tronul sultanilor 20

• N

Napoleon I «B, 50, 51, 53, 54, 55, 56. 59, 60, 61, 62, 63
Napoleon III 108, 114, 117, 122, 123
Nestor din Kiev 17
Nesselrode, Karl Vassilievici 46, 77, 81, 91, 95, 106. 107
Nicolae I 81, 92, 102, 106, 109, 111, 134
Nicolae, mare duce 127, 128
Niepokocienski, general rus 103

O

Oberucev, K. N. 68
Odobescu, Ioan 97
Offenberg, consul rus la București 119
Omer-Pașa 102
Orlov, Aleksei Flodorovici 114
Otetcleșanu, Ion 88
Ovidiu, poet latin 15

P

Palmerston, Henry John 100, 101, 108, 109, 113
Panin, diplomat rus 37
Pavel I 47
Pătrâșcanu, Lucrcțiu 184, 191

Peel, Robert 92
Petru Asan 19
Petru cel Mare 27, 29, 30. 31, 32. 33.
71, 134, 157, 160
Petru Rareș 23, 24, 160
Petru Ștefan 26
Petrescu, Constantin-Titel 184
Polianov, general rus 141
Pontecorvo, savant atomist 192
Popa-Lisseanu. Glleorghe 17
Potemkin, Vladimir 28. 70. 91. 92. 114.
116

Poujade, E. 102
Protopopov, ministru rus 142
Prozorovski, general rus 65
Pruncu, șef al poliției din Iași 94

R

Racoviță, Felicia 101
Radek, om politic sovietic 173
Radosan. Grigore 88
Rakowsky, C., militant comunist 142, 144, 152
Raymond, XaviM 110
Radulescu, Ion 1 leliade 98
Rechid-Pașa 96, 106
Regnaull, Elias 82
Regnault. Louis 55
Reiss-Effendi 84
Repnin, prinț rus 40
Ribbentrop. Joachim von 157
Rochal, complotist rus la Iași 143
Roesler, Robert 16. 18, 19
Roman, domn al Moldovei 20
Romalu, Grigore 96
Romodanowski. G. M. 27
Roosevelt, Franklin Delano 171, 178, 179
Rosembcrg. savant atomist 192
Roselli, Calinca 101
Roselli, C. A 96, 98
Rosetti. Petrache 100
Rosetti, Răducanu 96
Rostopșin, cancelar al Rusiei 48
Rousset. autor francez 75
Ruckman. consul rus la București 87
Rudzevici. general rus 79
Rumianțev, general rus 40, 41, 51, 53, 54. 60
Russet, lancu 88
Russo. Alecu 94

S

Safvet-Pașa 121
Saint-Arnaud. Jacques mareșal francez 109
Saharov, general rus 142
Sapicha, prinț polonez 151
Sazonov, ministru de externe al Rusiei 137
Schwarzenberg, ambasador al Austriei la Paris 63
Slbastiani, Horace 50, 51
Selim III 51
Seneslau, voievod româm 19, 20
Serghicscu, Marin 88
Seymur, Hamilton 105
Sinan-Pașa 25
Sion, Gheorghe 94
Soliman I 24, 160
Solms, ambasador al Prusiei în Rusia 37
Sotir Țăranul 88
Stackelberg, ambasador rus la Viena 62
Stalin, I. V. 163, 166, 168, 171, 172, 176, 178, 181, 182
Stuart, Dudley 101
Sturdza, Alecu 100
Sturdza, Alexandru A *C* 83, 87, ,90
Sturdza, Constantin 87
Sturdza, Dimitrie A 25, 31, 52, 64, 82, 98, 122, 128
Sturdza, loniță Sandu 75, 78, 79
Sturdza, lorgu 100
Sturdza, Mihail 83, 87, 94, 95, 100
Svinin, P. P. 66

§

Șsafirov, cancelar rus 32
Șerbescu, Sebastian 143
Șeremetiev, Mihail Pelrovici 32
Ștefan cel Mare 22, 23, 41, 98, 99, 160
Ștefan Lăcustă 24
Știrbei, Barbu Dimitrie 102, 109, 112
Șuțu, Alexandru 50

Șuvalov, ambasador rus la Viena 57,
58, 59, 60. 61, 131, 132

T

Tallevrand. Charles Maurice
48, 51, 52. 54

Talman, ambasador austriac în Turcia 34
Tatișev, mabsador rus la Viena 75, 76, 77, 84'
Telegeanu, Constantin 88
Tell, Christian 96, 98
Thouvenel, E. 86, 117
Thugut, nunțiu apostolic la Constanti- nopol 37, 40
Tiloff, consul rus la Iași, apoi ambasador la Constanlinopol 87, 89, 90
Tolstoi, P. 28
Tolstoi, ambasador rus la Palis 52, 53, 55
Traian, împărat roman 15, 67
Trandafilo, Franco 67, 68, 141, 142, 144, 158
Trotsky, Lev Davidovici 143
Tuhacevski, Mihail Nikolaevici 173

u

Ubinici, Abdolonyme Honors 106, 107, 109, 110

V

Vaillant, Jean A. 89
Vasile, Lupu 25
Văcărescu, lancu 82
Verdercvski, Ivan 27
Vergiliu, poet latin 15
Victoria, regina Angliei 92
Vignel, F. F. 67
Vill&le, diplomat franccz 77
Vlad Dracul 20-21
Vlad Țepeș 21
Vladimirescu, Tudor 72, 73
Vâșinski, Andrei lanuarevici 173
Volkov, om politic ras 29
Vopiscus, Flavius 16, 18
Voronțov, frații-diplomați ruși 47

w

Waldhouse, ministru german la București 138
Walewski, Alexandre Joseph 114
Wellington, Arthur 78
West, L. V. 51
Wilson, general american 173, 174
Wittgeslein, general rus 76

X

Xenopol, A. D. 56, 80, 82, 88, 97

Y

Ypsilanti, Constantin 50, 56, 72, 73, 74

Z

Zașciuc, autor rus 68
Zinoviev, Grigori 173
Zlatuțin, general rus 79, 80

Cuprins

Prefață 7

Cuvânt înainte 13

Poporul român înainte de a lua contact cu rușii. 15

1. **Originea poporului român.....15**
2. **Continuitatea etnici a românilor în Dacia ..16**
3. **Existența statală..... 19**

Primele contacte cu rușii (1674-1688)..... 26

Prima invazie rusească (1711) 31

A doua invazie rusească (1736-1739)..... 33

A treia invazie rusească (1768) 35

Răpirea Bucovinei (1775)..... 39

A patra invazie rusească (1787)..... 42

A cincea invazie rusească (1806-1812)..... 46

Basarabia sub ocupația rusească (1812) 65

Perioada fanariotă și invaziile rusești (1711-1821).. 70

A șasea invazie rusească (1828-1834)..... 74

A șaptea invazie rusească (1848)..... 93

1. **Complotul din Moldova.....94**
2. **Revoluția din Țara Românească 96**

A opta invazie rusească (1853)..... 105

A noua invazie rusească (1878) 124

A zecea invazie rusă (1916-1920)..... 136

A unsprezecea invazie rusă (1920-1940) . . 150

O revanșă românească (1941)..... 162

A douăsprezecea invazie, rusească (1944). 170

***Bibliografie*.....194**

***Cronologie* 198**

***Indice de nume*.....200**

T,par: c/DPmPu' c'racIo Prif^ *'

TIPOGRAFIA FED Calea Rahovei 147, sector 5 - București; Tel.: 335.93.18; Fax: 337.33.77

CĂRȚILE NOASTRE - LA DISPOZIȚIA D-VOASTRĂ

Editurile SAECULUM 1.0. și VESTALA *(str. ducea nr. 5, bl. L 19, ap. 216, Cod 74696, București - 72),* oferă spre vânzare cititorilor interesați cărțile publicate sub egida lor cu o reducere de 10% din prețul de vânzare, în cazul în care le achiziționează direct de la depozitul editurilor *(str. Grigore Alexandres- cu, nr. 96 sau str. Iacob Negruzzi, nr. 7),* cu plata în numerar sau le comandă în scris (cu plata ramburs).

Beneficiază de acest avantaj (inclusiv de gratuitatea expedierii prin poștă) oricine cumpără sau comandă cărți în valoare de minimum 20 000 lei.

Cititorii pot achita și prin virament, plătind anticipat contravaloarea cărților comandate în contul Editurii SAECULUM I.O. nr. 4072996359567, deschis la B.R.D. Titan, București.

Relații suplimentare la telefonul 630 54 12, seara sau dimineața până la orele 8^{30}.

Comanda promptă vă garantează reținerea titlurilor dorite!

A se vedea lista titlurilor disponibile și în curs de apariție pe coperta 3.